

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

נתן פלדמן

פרשת חוקת | גיליון 141 | תמוז תש"פ

לעשות את השבת

קווים לחיבור הגדול
למען שמירת השבת בכרם בית ישראל
ספר "שמירת שבת כהלכתה"
מאת הפוסק הדגול
הגאון רבי יהושע ישעיה נויבירט זצ"ל
ראש ישיבות 'נתיבות חכמה' ו'חכמת שלמה'
ומרבי בית וגן וישיבת קול תורה
נלב"ע ג' תמוז תשע"ג

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה

הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

אז נדברו

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת

מעלת השבת וקדושתה

בירור הלכה

בירורי הלכה אקסואליים מתוך הסוגיות והפוסקים

מים זכים

משא ומתן ופילפול בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה

לקחים מעשיים ואקסואליים מפרשת השבוע

לענין הלכה

הערות הלכתיות מעשיות לעורך לב המעיין

עולם התורה

מדברים כמו שמוות

ענייני ציצית

משיעורי הגאון רבי נחום נבנצאל שליט"א

תמצית הש"ס

תמצית הדף היומי

לדעת

מבחן ברף היומי

עינינו גל

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט

דיוני הלכה אקסואליים

פניני הלכה

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

חבישת מסכות בתפילת שמו"ע

הגאון רבי אורי יצחקי שליט"א

שיעורי דעה

מתוך שיעורי הג"ר גרשון מלצר שליט"א

חשבתי דרכי

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

שיעורי חומש

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

שיעורי בינה

שיעורים על סדר המצוות

מאת הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

מתוקים מדבש

מאת הגאון רבי יעקב ישראל בייפוס שליט"א

נחל אליהו

משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

התבוננות בפרשיות התורה

משיעורי הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א

עטרת השבת

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת חוקת

ר"ת	יציאה	כניסה	ירושלים
21:16	20:31	19:14	ירושלים
21:18	20:33	19:29	בני ברק
21:21	20:35	19:22	חיפה
21:17	20:32	19:23	מודיעין עילית
21:16	20:32	19:12	בית שמש

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

”ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד”

’אוסף גיליונות’ מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים

ניתן לפרסם מודעות ב’אוסף גיליונות’

לתגובות ובירורים בכל ענייני ה’אוסף’ -

פרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,

ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא”ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

באמצעות עמדות ”נדרים פלוס” או ”קהילות”

בחיפוש המילים ”אוסף גיליונות”

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס’ 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס’ 9641

מערכת ’אוסף גיליונות’

9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט”א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט”א

הרב חיים וכסלר שליט”א

הרב משה הכהן שליט”א

הרב יוסף בן יהודה שליט”א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט”א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט”א

הרב בנימין יודלביץ שליט”א

הרב אליעזר וייס שליט”א

מבית ’צוף’

הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

עומק הפשט | 41

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 45

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

חבישת מסכות בתפילת שמו"ע | 49

הגאון רבי אורי יצחקי שליט"א

שיעורי דעה | 51

הלכה דעה ומוסר

מתוך שיעורי הג"ר גרשון מלצר שליט"א

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 53

תובנותיו של הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

אז נדברו | 55

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 59

מעלת השבת וקדושתה

בירור הלכה | 63

בירורי הלכה אקטואליים

מתוך הסוגיות והפוסקים

מים זכים | 69

משא ומתן ופילפול

בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 71

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

לענין הלכה | 75

הערות הלכתיות מעשיות לעורר לב המעיין

עולם התורה | 77

מדברים כמו שמוחר

לעשות את השבת | 79

קווים לחיבור הגדול

למען שמירת השבת בכרם בית ישראל

ספר "שמירת שבת כהלכתה"

מאת הפוסק הדגול

הגאון רבי יהושע ישעיה נויבירט זצ"ל

ראש ישיבות 'נתיבות חכמה' ו'חכמת שלמה'

ומרבני בית וגן וישיבת קול תורה

חישבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

שיעור חומש | 11

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א
ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 13

שיעורים לפי סדר המצוות להרמב"ם
מפי הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 15

מאת הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת "כף החיים"

נחל אליהו | 21

משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א
על פרשת השבוע ועניני דיומא

מתוקים מדבש | 23

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

התבוננות בפרשיות התורה | 25

משיעורי הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א

עטרת השבת | 29

משיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א
שיעורי קידוש

ענייני ציצית | 31

משיעורי הגאון רבי נחום נבנצאל שליט"א

תמצית הש"ס | 33

תמצית דף היומי

לדעת | 36

מבחן בדף היומי

עינינו גל | 37

מאמרי 'עין לא ראתה'

לאחר שרוב בתי המדרשות נפתחו, אנו משתדלים לחדש את מערך ההפצה הרגיל במידת האפשר

אך יתכן שלא נוכל להגיע לכל בתי הכנסת כבעבר

המעוניין לסייע ולהיות אחראי על הגיליונות במקומו ייצור קשר עם המערכת

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות"

בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

אלעד	חדש - בת ים	מודיעין עילית	
בית הכנסת "מאור שרגא" כולל "ישיבת הר"ן" ישיבת "תורה בתפארתה"	רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)	ישיבת "מיר" כולל "עטרת שלמה" כולל "יששכר באהלך" כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב) כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)	
אופקים	גבעת זאב החדשה	בית הכנסת "בית תפילה" בית הכנסת "אילת השחר" בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא" בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק בית הכנסת "חזון דוד" בית הכנסת "משובב נתיבות" בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי	בית שמש
בית הכנסת "שייתי"	זכרון יעקב	ביתר עילית	
	בית הכנסת "מסילת ישרים"	בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A	
	טלזסטון	בני ברק	
בית הכנסת "קהילת בני תורה"	יסודות	כולל "פוניבז" כולל "חזון אי"ש" כולל "בית הלל" כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול" ישיבת "אורחות תורה" ישיבת "בית מדרש עליון" ישיבת "תפארת ציון" ישיבת "סלבודקא" ישיבת "גאון יעקב" בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה בית הכנסת "נחלת משה" בית הכנסת "רמת אלחנן" בית הכנסת "משכנות יעקב" בית הכנסת "נאות יוסף" בית הכנסת "בית אריה" בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה בית הכנסת "לדרמן" בית הכנסת "הליכות חיים" בית הכנסת "דרכי איש" בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז "גל פז" רחוב רבי עקיבא 88 רחוב סוקולוב 46 (מינימרקט ברכת השם)	ירושלים
	בית הכנסת המרכזי	ישיבת "מיר" ישיבת "חברון" גבעת מרדכי ישיבת "יד אהרן" ישיבת "אהבת שלום" ישיבת "תורה אור" ישיבת "הר"ן" - רמות ד' בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף בית הכנסת "בוסטון" הר נוף בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א' בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א' בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג' בית הכנסת "צא"י" רמות ג' בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד' בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול "גל פז" רח' מלכי ישראל	נתיבות
	ירושלים	בית המדרש "משכן התורה" בית הכנסת "בית יצחק"	
	פתח תקוה		
	ישיבת "לומזא" בית הכנסת "אבי עזרי" בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר	ראשון לציון	
	ישיבת "עטרת שלמה" שדה חמד	רחובות	
		בית הכנסת "כולל בר שאול"	
		רכסים	
		בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב' בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'	
		תל אביב	
		מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב' רחוב רבי ישראל מסלנט 15 (מכולת רחל)	
		תל ציון	
		בית כנסת החסידי	
		תפרח	
		ישיבת "תפרח" בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"	

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת חקת תש"פ | גליון מס' 137

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי ע"ה

בארה של מרים – נביעה של תורה שבעל פה ממקור החיים

ממלא. היינו, זו לא תוספת פירוש אלא זה תרגום מילולי, זה עצם הפירוש, כשאומרים נפש חיה הכונה היא רוח ממלא.

המושג חיים, הוא מושג משותף לבני אדם, לבעלי חיים, ואף לבארות ומצוינות מים, כלשון הפסוק "באר מים חיים", המשותף לכל הדברים האלו, פירוש המושג חיים שמחבר אותם, עניינו, נביעה פנימית. המשל שעלינו לקחת כדי להבין זאת, הוא מהמעייין, שהוא חריג ביניהם. מכך שהמעייין והבאר נקראים מים חיים, אנו לומדים, שפירוש המושג חיים זאת נביעה פנימית המבקשת להוציא את עצמה לפועל ולגילוי, ומכח הנביעה היא יוצאת ומתגלה כלפי חוץ. זה מה שקורה במעייין ובבאר מים חיים, אותה נביעה פנימית, היא הסיבה לעליית המים, ליציאתם החוצה, ולהמשך שלהם ללכת, והנביעה הזאת היא נביעה שאינה פוסקת, היא נובעת כל הזמן. נביעה זו, היא הצורה של מה שנקרא חיים, אלו הם חיים.

כשאנו מדברים על חיי אדם, הדבר הוא זהה. גם כאן אלו אותם חיים, פירוש, יש כאן נביעה פנימית, נביעה של רצון לצאת לפועל, ולהתגלות החוצה. אותה נביעה פנימית מתגלה בחוץ ככח הדיבור, לכן, "רוח ממלא" זה התרגום של "נפש חיה". נפש חיה נקראת נפש מדברת, היינו, מתוך העומק הפנימי ביותר, האדם רוצה לבטא את עצמו, להוציא את עצמו לפועל, לגלות את עצמו החוצה, הגילוי עצמו הוא הדיבור, הדיבור הוא הגילוי של המערכת הפנימית שלו כלפי חוץ. מה שנעשה אצלו בפנים, מתבטא כלפי חוץ בדיבור. הנביעה הזאת היא נביעה עמוקה, המתכוונת להעלות מתוך כוחות החיים הפנימיים ביותר, אשר הביטוי שלהם הוא הדיבור, הדיבור נקרא הגילוי של כוחות החיים החוצה, הגילוי של כוחות החיים כלפי חוץ.

בעל חי, אף הוא עושה זאת, אבל הוא מתבטא בפעולות, במעשים, אכן, אצל האדם, מכיוון שחיייו הם חיים הגבוהים יותר מעולם המעשה בלבד, לכן, הביטוי של אותה נביעה פנימית, היינו, של כוחות החיים הפנימיים המבקשים להביע את עצמם ולהוציא לגילוי את צורת המציאות כפי שהם חיים אותה, נעשה בדיבור. הדיבור מדבר, מבטא, ומגלה, זה ביטוי כלפי חוץ, אבל הגילוי שהוא מגלה, הוא גילוי של העומק והפנים באופן כזה שיוכל להיות נתפס על ידי אחרים, זה נקרא להתבטא, להתגלות, להוציא החוצה, ולהביע כלפי חוץ את אותה נביעה פנימית הנמצאת בכוחות החיים עצמם. זה כח הדיבור.

כל דבר בעולם מגלה את דבר ה'

עתה נקדים הקדמה נוספת. אנו אומרים בתפילה, את מה שנאמר בפסוק (נחמיה ט' ו') "אתה הוא ה' לבדך. אתה עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם, הארץ וכל אשר עליה, הימים וכל אשר בהם", זה כולל את כל ההיקף העצום וכל אותם המון בריות לאין תכלית של כל הבריאה כולה, והקיום שלהם הוא חיים, כפי שממשך הפסוק "ואתה מחיה את כולם", וכבר הארכנו בזה, שזו טעות גמורה לחשוב שכביכול בורא העולם ברא בריאה שהיא קיימת, אין מציאות של קיום, אלא כל הקיום שבורא העולם ברא, הוא ברא חיים, "ואתה מחיה את כולם", וכפי שנבאר.

והנה כבר הארכנו בעבר, מדוע כל הדברים בעולם, כל החפצים, נקראים 'דברים', מה עושה אותם לדברים. איננו מכירים שום שפה שיש בה שורש זהה לדברים השייכים למערכת הדיבור והביטוי ולחפצים ולעצמים, ואילו בלשון הקודש כל חפץ נקרא דבר כלשון המשנה באבות "אין לך דבר שאין לו מקום", וכך היא לשון הפסוק "כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש", ישנם פסוקים רבים כאלו, אכן נתייחד פסוק זה לענינו, כי מצינו שהגמרא במסכת שבת (נ"ח ע"ב) דורשת ממנו דין בהלכות כלים, שאפילו כלי נגינה שכל מלאכתם היא להשמיע

מה הויכוח של בני ישראל עם משה רבינו

פרשת מי מריבה, זו פרשה שתומה. באיזו נקודה נמצא החטא, מה היה הענין שם, מה היה המבוקש. יש הרבה דעות בראשונים היאך לפרשה, אשר סותרות אלו את אלו, והצד השווה שבכולן הוא, שכל דעה אומרת, שכל יתר הדעות לא נכונות. ננסה לבאר כאן נקודה אחת, הנוגעת לכמה עניינים בפרשה, ואשר הענין כשלעצמו נוגע לנו.

בפרשה נאמר "קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו, והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את העדה ואת בעירם". ולאחר מכן "ויקהילו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע, ויאמרו להם שמעו נא המורים המן הסלע הזה נוציא לכם מים. וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמים ויצאו מים רבים ותשת העדה ובעירם". ועל זה נאמר: "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן, יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל, לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם".

רש"י מביא את דברי חז"ל, וז"ל "המן הסלע הזה נוציא, לפי שלא היו מכירין אותו לפי שהלך הסלע וישב לו בין הסלעים כשנסתלק הבאר, והיו ישראל אומרים להם מה לכם מאיזה סלע תוציאו לנו מים, לכן אמר להם המורים סרבנים לשון יוני שוטים מורים את מוריהם, המן הסלע הזה שלא נצטוינו עליו נוציא לכם מים".

כידוע, על הסלע הזה, אומרים חז"ל, שהוא היה בארה של מרים. אותה הבאר, שהגיעה בזכות מרים, והיא אחת משלשת המתנות שבבורא העולם העניק למקבלי התורה, לדור המדבר, והן, המן, הבאר, וענני הכבוד, המן בזכות משה, ענני הכבוד בזכות אהרן, והבאר בזכות מרים. כשמרים נסתלקה ונפטרה לבית עולמה, הבאר נעלמה, אחר שהיא היתה בזכותה, אכן, אחר כך היא חזרה בזכות האחרים.

כאן בפרשה כתוב שאותו סלע שנשא בתוכו את הבאר, אותו צור מפרשת בשלח, הלך וישב לו בין הסלעים ונעלם, ולא נודע היכן הוא, וישראל אמרו להם "מה לכם מאיזה סלע תוציאו לנו מים", כל סלע הוא טוב לכן, מה ההבדל בין זה לזה, "לכן אמר להם המורים, סרבנים, לשון יוני שוטים, מורים את מוריהם, המן הסלע הזה שלא נצטוינו עליו נוציא לכם מים".

והנה, כאן מבואר מה היתה דעתם של בני ישראל, וצריך היה לענות להם, בני ישראל עשו עצמם בפעם הזאת למורים את מוריהם, "שמעו נא המורים", אתם עושים את עצמכם למורים את מוריהם, אכן תשובת משה ואהרן לא היתה שאי אפשר להוציא מים מכל סלע, אלא "המן הסלע שלא נצטוינו עליו נוציא לכם מים", היינו, אכן אתם צודקים, אבל אנחנו יכולים לעשות רק את מה שנצטוינו, ועל יתר הסלעים לא נצטוינו, לכן אנו צריכים את הסלע שעליו נצטוינו. נמצא כי באופן עקרוני, בני ישראל צדקו, אלא שהם אומרים להם, וכי אתם באים להורות לנו וללמד אותנו מה לעשות, אנחנו נצטוינו ונעשה מה שנצטוינו, ולא נקבל מכם מה לעשות. זו צורה אחרת לגמרי של ויכוח, אתם צודקים, אבל אנחנו חייבים לעשות כמו שנצטוינו.

יש לבאר כאן נושא ששייך לכמה מענייני הפרשה. היאך צריך להבין, כשהקב"ה מצווה למשה ולאהרן, לכו דברו אל הסלע, ואותו הדיבור צריך להיות "לעיניהם", לעיני כל ישראל. ואותו סלע יתן את מימיו מכח זה שאתם תדברו אליו, מה כאן המהלך, מה התכווננו לגלות ולהראות בדבר הזה, ננסה להבין כאן ענין עקרוני, ונקדים לכן כמה הקדמות.

חיים – נביעה פנימית המתבטאת אצל האדם בדיבור

כפי שידוע, על הפסוק "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה, ויפח באפיו נשמת חיים, ויהי האדם לנפש חיה", מתרגם אונקלוס "והות באנשא לרוח

קול יש להם דין כלים אף שכל עניינם הוא דיבור בלבד, שנאמר "כל דבר אשר יבוא באש", "אפילו דיבור יבא באש", כלומר, פירוש המילה 'דבר' הוא השמעת קול, לומר משהו, מעתה, אם זה פירוש המילה דבר, מה לזה ולכל העצמים, לכל החפצים, מה הפירוש "אין לך דבר שאין לו מקום", הלא דיבור לא צריך מקום, הוא לא תופס מקום, במה כל הדברים האלו הם דברים.

הפירוש בזה, כי הנה כאמור בפסוק כל קיום הבריאה הוא "ואתה מחיה את כולם", מחיה, פירושו, כפי שראינו שחרגם אונקלוס "נפש חיה", "רוח ממללא", כך, שקיומו של כל דבר, הוא הדבר. ה'דבר' זו הרוח ממללא שנמצאת בכל דבר ודבר, סוד קיומו של כל דבר הוא במה שהוא אומר, כך מתקיים ה"ואתה מחיה את כולם". נמצא, כי כל דבר בעולם, כל עצם גשמי, כל חפץ, כל משהו שתופס מקום בחלל, נקרא דבר, משום שלולא שיהיה בו דבר אי אפשר לומר עליו ואתה מחיה את כולם. הפירוש "מחיה את כולם", הוא, שכולם יש להם משהו לומר, כולם בעצם הם רוח ממללא, הם אומרים משהו. כל דבר מבטא משהו, כל דבר מדבר משהו, לכן הוא נקרא דבר, וזה עצם קיומו.

על ידי אברהם מתגלה הדיבור של 'בהבראם'

אברהם אבינו, הסתובב בעולם, והיטה אוזן, לכל מה שאפשר ללמוד מכל דבר ודבר בעולם, והכל הצטרף אצלו לספר תורה שלם. אברהם אבינו קיים את כל התורה כולה, והוא למד זאת מהעולם. כל הדברים שבעולם מצטרפים לאותם דברים, כמו שאנו מברכים "שהכל נהיה בדברו", ואותו דברו, שהכל נהיה בו, זה מה שמקיים את העולם, [כמו שכתוב "לעולם ה' דברך ניצב בשמים], זאת מציאותם של כל הדברים כולם, זה עצם הקיום ועצם ההיות שלהם, זה עצם החיים, היינו, העובדה שהם מביעים, שהם אומרים. אף אחד אכן לא שומע זאת, אבל אברהם אבינו כן שמע, אברהם אבינו שמע את הדיבור שכל העולם כולו מביע, מדבר, ואומר.

לכן כתוב "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", וכפי שדרשו חז"ל "בהבראם באברהם", אברהם הוא ההבראם של תולדות השמים והארץ, כלומר, של הכל, כל הבריות כולן. היינו, כביכול, הבריאה היתה הגילוי של מציאותו של אברהם, זה נקרא "הבראם", ובמילים אחרות, ה"הבראם" של כל הדברים כולם שבבריאה, מקצה עד קצה, הכל הכל, הגילוי של כל הדברים שבעולם, הוא בעצם גילוי של הבראם, של אברהם.

הפירוש בזה, אברהם הוא הדבר. הגילוי של כל הדברים כולם, היינו, משמעותו של אותו הדיבור שנמצא בכל דבר ודבר בעולם, היא מה שאברהם הבין ממנו. כיון שכל הבריאה כולה, כל תולדות השמים והארץ, יצאו לגילוי כדיבור של בורא העולם, הכל נהיה בדברו, מי שקלט והבין זאת מי שאליו זה דיבר, הוא אברהם. אלה תולדות השמים והארץ, בהבראם, באברהם. אברהם הוא הבריאה עצמה הוא הבריאה באמת, כי מכיון שכל הבריאה היא "אתה מחיה את כולם", כלומר, נתת בהם נפש חיה, היינו, רוח ממללא, ואתה רוח ממללא מדברת ואומרת, הרי שמי שקבל וקלט את כל זה, מי שנתן לכל זה משמעות ועשה את כל הדיבור שבעולם לדיבור, היה אברהם.

כך הלא ידוע בהלכה, וזה דבר פשוט גם בסברא, שדיבור שאין לו אף שומע, אין לו דין ותורת דיבור. דיבור פירושו, משהו שפונה אל, ונקלט. הקורא ולא השמיע לאזנו, לא יצא, [אליבא דר' יהודה, ואף למאי דקיי"ל כרבי יוסי יצא רק בדיעבד] כשאין שומע אין דיבור.

אנו יודעים, כפי שחז"ל מלמדים אותנו, ש"קודשא בריך הוא אסתכל באורייתא וברא עלמא", "אסתכל באורייתא וברא עלמא" אלו עוד פנים בזה שכל הבריאה כולה היא ביטוי, הוצאה של גילוי, של דיבור. זה פירוש המילים אסתכל באורייתא וברא עלמא, כל הבריאה כולה היא ביטוי של דיבור.

עתה יבואר, כי כך צריך להבין את טענת בני ישראל, אשר כפי שהקדמנו צריכה ביאור. הלא זה פסוק שלם בתורה, וזה נאמר כיוכוח, יש טענה לבני ישראל, ויש טענה כנגד. טענת בני ישראל היא, מה זה משנה איזה סלע, הלא כל הסלעים כולם הם מעינות, הם באר מים חיים, ובאמת, הלא גם סלע לא צריך, כל דבר ודבר בעולם הוא דבר, כל דבר בעולם יש בו את הכח הזה של "ואתה מחיה את כולם", המחיה את כולם, זה באר מים חיים, באר הנובעת ומגלה את מימיה, את אותם מים חיים היא מגלה החוצה.

בארה של מרים – כח תורה שבעל פה

על בארה של מרים, מפורש בדברי חז"ל, כי אותה באר שהלכה עם ישראל במדבר עדיין נמצאת, היא קיימת. כדאיתא במסכת שבת (ל"ה ע"א) "אמר רבי חייא, הרוצה לראות בארה של מרים יעלה לראש הכרמל ויצפה ויראה כמין כברה בים, וזו היא בארה של מרים", עבורנו הדברים סתומים, לא כדאי לנו ללכת ולחפש, אבל בגמרא כתובה הנחיה ברורה היכן למצוא אותה, כפי שכתוב שם בראשונים, כרמל זו שרשרת ההרים מול ים כנרת, ימה של טבריה, [לא כמו ההנחה המוסכמת היום שהכרמל הוא לחוף הים התיכון], גנזו את בארה של מרים בתוך ימה של טבריה, שם הבאר גנוזה, והיא נמצאת שם.

הנה, ממהם יש לנו רק שאריות, צנצנת המן ובה עומד אחד שנגנזה בהר הכית יחד עם הארון, מענני הכבוד לא נשתתיר שום דבר הנמצא איתנו בעולמנו היום, אבל הבאר כמו שהיתה, נמצאת איתנו עד עצם היום הזה, היא פה בעולמנו שלנו, ומי שיודע לקרוא, ובדורות הקודמים ידעו לקרוא, יודע איך להגיע לשם. כך, שמכל המתנות שהיו בידינו, הבאר היא זאת שנשארה איתנו, היא נמצאת איתנו בעולם העשיה, בעולמנו שלנו, בעולם שאנחנו חיים גם הבאר נמצאת, היא פה. מה הוא הסוד המיוחד בבארה של מרים.

עניינה של הבאר, כפי שמתבאר בדברי חז"ל, בעיקר בספר הזהר, הוא, הנביעה הבלתי פוסקת, הנמשכת, של דברי תורה. כי הנה, בתורה שבכתב ניתנו לנו דברי תורה, והם כתובים בספר התורה ונמצאים איתנו, אכן, אותו כח שהוא המושג של תורה שבעל פה שניתן לנו, הוא, הנביעה של אותם דיבורי תורה, הנביעה הנוספת, המים החיים שמתרבים, מתווספים, ונובעים תמיד, ומתחדשים תמיד, זאת הבאר של מרים, שהלכה יחד עם מקבלי התורה, במדבר. מקבלי התורה, הם היו מקבלי התורה שבכתב, ואיתם יחד, היתה הבאר של מרים, שהיא הבאר מים חיים של התורה שבעל פה.

אף זאת מפורש בדברי חז"ל, כי הנה, אחר שנסתלקו מרים ואהרן, כתוב שכל שלשת המתנות, הבאר המן וענני הכבוד, חזרו על ידי משה, שנשאר עם כלל ישראל עוד כמה חדשים, והנה, הבאר שחזרה על ידי משה, כתובה בתורה בתחילת ספר דברים, "בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר", היינו, דבריו של משה היו חידוש של דברי תורה, כפי שאומרת הגמרא (עי' מגילה ל"א ע"ב), שספר דברים, משה מפי עצמו אמרו, משה רבינו חידש אותה, וזה נקרא בלשון הכתוב הואיל משה באר את התורה הזאת. היינו, אותם דברי תורה שמשיכים לחיות, ממשיכים לנבוע, ממשיכים להתחדש, אותם דברי תורה הם הבאר. זאת הבאר.

התורה שבכתב היא תורה שנחתמה, אי אפשר להוסיף עליה אפילו תג כל שהוא, אולם, התורה שבעל פה הולכת ונובעת, הולכת ומתחדשת, תמיד, תמיד, היא מתחדשת עוד ועוד. היא "חיי עולם נטע בתוכנו", אלו הם החיים, הבאר מים חיים, שזה מתחדש תמיד.

כל משך הזמן של המדבר, היינו תחת הנהגתו של משה רבינו, אז התורה התקבלה, התורה נחתמה למעשה בסוף ארבעים שנה, בראש חודש שבט, "בעשתי עשר חודש באחד לחודש", כחמשה שבועות לפני שנסתלק משה רבנו ב' אדר, אז, הואיל משה באר את התורה הזאת, ועד אז התורה המשיכה וניתנה עוד ועוד, עד שהיא נחתמה. אבל, הבאר ממשיכה, היא נמצאת יחד איתנו. היא זאת שנותנת את כח הנביעה למקבלי התורה, להוסיף דיבורים, לבאר יותר, להבין יותר, וכפי שאומרים חז"ל, לבאר, זה מלשון באר.

המושג חיים, זאת נביעה שאינה פוסקת, המתחדשת כל הזמן, ברגע שזה נפסק, אז נגמרים החיים. כל רגע של חיים, זאת נביעה של הרגע הזה, אם משיהו חי כעת, רק מפני שהוא חי קודם, אפילו רגע אחד, אבל כעת, אין נביעה של חיים הנובעת כעת, האדם הזה נקרא מפרנס, הוא ספק חי, (עי' חולין קכ"א ע"ב שנחלקו בגדר מפרנסת, אם היא כחיה או לא כחיה), אלו שיררים של חיים קודמים, אולם אלה לא חיים. החיים הנחיים כעת הם חיים, אולם חיים שהם המשך של מה שהיה מקודם, אינם חיים.

זה הכח. אותה באר שניתנה, לא יכולה להיות נלקחת מאיתנו. התורה נמצאת איתנו, אבל היא נמצאת במקומה, אכן, ממנה, באותו כח באר שנמצא איתנו, משם אנו שואבים את כח החיים של התורה, המתחדש תמיד. אותו כח החיים של תורה שמתחדש תמיד, אלו הם הדיבורים, אותו נפש חיה, רוח ממללא, אשר הולך ומתחדש תמיד. כל תוספת הכנה, כל תוספת ביאור, היא גילוי נוסף של אותה באר. כל תוספת תפיסה, נקראת חידוש.

דיבור לעומת הכאה – תורה שבכתב ותורה שבעל פה

מה המשמעות בזה שהקב"ה אומר למשה ולאהרן "ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו". העניין בזה, כי הנה, פה מדובר על שני מקבלי התורה, משה ואהרן. מי שיודע באמת, את הדיבור שטמון בכל הבריאה כולה, בכל דבר ודבר, מי שיודע וחי אותה, יכול לדבר אל הסלע.

כי הנה, הדיבור הוא החיים עצמם. נפש חיה היא הרוח הממללא, הרוח המדברת. זה ה"ואתה מחיה את כולם", של אותה באר מים חיים. מי שיודע לדבר אליה, בנביעה של חיים, של רוח ממללא של דברי תורה, אז אותה באר תענה לו. המושג לדבר, הוא רק עם מישהו שהדיבור הזה מעורר אותו לענות, אחרת, זה לא נקרא דיבור. כל דיבור שהוא חד כיווני, נקרא אמירה. דיבור זה הדדי, דיבור, זה מה שגורם למי ששומע להשיב בדיבור כנגד דיבור, [דיבור זאת מערכת יחס, כפי שמזכיר הגר"א, בהרבה מקומות, את המשנה בכתובות (י"ג ע"א) "ראוה מדברת", והגמרא מפרשת שם שהכונה היא לעניין קירבה].

כאשר משה רבינו מדבר אל הסלע, היינו, החיים, החיות, הנפש חיה והרוח ממללא של משה רבינו, פונה אל הסלע, כדי שהחיות שבסלע תשיב לו בדיבור שכנגד. דיבור שכנגד, זאת נביעה של מים חיים, שהם הרוח ממללא של אותם דברי תורה, אשר טמונים עמוק באותה באר מים חיים.

והנה, משה רבינו בעצמו הוא אדם של תורה שבכתב, גם התורה שבעל פה שלו, היינו, אותם דברים של "הואיל משה באר את התורה הזאת", גם הדיבורים האלה הם תורה שבכתב, גם ספר דברים. מה שמשה רבינו מדבר, השכינה מדברת מתוך גרונו, והוא מדבר דברים מוחלטים. כאשר משה רבינו מדבר את עצמו, הוא מדבר כביכול את דבר ה', וכך, הוא מעצמו מדבר תורה שבכתב, הוא מעצמו מדבר את המציאות האמיתית, אלה הם הדיבורים שלו. התורה נקראת תורת משה.

תורה שבעל פה שייכת לבאי הארץ

הראשית והמקור של תורה שבעל פה, כפי שמבואר במהרה"ל, הוא בספר דברים. ספר דברים נאמו "בעשתי עשר חודש באחד לחודש", אהרן וזמרים מעולם לא ראו את ספר דברים, לא היו להם חמישה חומשי תורה. כל מה שכתוב בספר דברים, נתחדש רק בעשתי עשר חודש באחד לחודש. כחמשה שבועות לפני שמשה רבינו נפטר, שם נתחדש ונתגלה ספר דברים. עד אז, לא קראו קריאת שמע, והיה אם שמוע עדיין לא היה, ואף מצות תלמוד תורה לא היתה, כי היא כתובה רק בספר דברים. ומצינו שהרמב"ן כותב בפתיחה לספר דברים "הספר הזה ענינו ידוע שהוא משנה תורה יבאר בו משה רבינו לדור הנכנס בארץ".

יהושע בן נון, הוא ראש תורה שבעל פה, והוא זה שהנחיל לנו את הארץ. בארץ צריכים לעבוד, צריכים לחרוש, לזרוע, לשחול, לקצור, לעשות את כל המלאכות, כל המלאכות האלה, בחיצוניות, אלה הן המלאכות שבהן אנחנו עסוקים כדי לחיות, ובפנימיות, אלה המלאכות שבהן אנחנו עסוקים כדי לחיות חיי אמת. אלו שעסוקים בלהבין סוד, נקראים בלשון חז"ל "מחצדי חקלא", העובדים בשדה. זה הדבר שנאמר לבאי הארץ וניתן להם, זה שייך לבאי הארץ, אבל דור המדבר היה להם את משה רבינו, והתורה המשיכה וניתנה מלמעלה כל הזמן, אולם, המציאות הזאת שנקראת תורה שבעל פה, זאת מציאות שהיתה שייכת רק לבאי הארץ. משה רבינו לא נכנס לארץ, אבל המעבר מהמדבר לארץ, ההתחלה היתה גילוי ספר דברים.

ארץ ישראל, היא המקום שאליו אנו צריכים להגיע, הובאנו לארץ ישראל כדי לחיות כלשון הפסוק (מלכים א' ה' ה', מיכה ד' ד') "איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו".

הגמרא במסכת פסחים (ק"ט ע"א) מביאה פסוק בנבואת ישעיהו. (כ"ג י"ח) המדבר על ירושלים, "והיה סחרה ואתננה קדש לה", לא יאצר ולא יחסן כי ליושבים לפני ה' יהיה סחרה לאכל לשבעה, ולמכסה עתיק", והגמרא שואלת מאי "למכסה עתיק" ומפרשת בשני אופנים, וזו לשון הגמרא "מאי למכסה עתיק, זה המכסה דברים שכיסה עתיק יומין, ומאי נינהו סתרי תורה, ואיכא דאמרי זה המגלה דברים שכיסה עתיק יומין, מאי נינהו טעמי תורה", יש סתרי תורה ויש טעמי תורה.

הפירוש הראשון הוא, למי שמכסה את הדברים שנעתקו ונלקחו מאיתנו, לא ניתנו לנו לפרסם אותם, ואי אפשר לגלות אותם, הדברים האלה הם סתרי תורה, הם מעבר לנו. נעתקו מאיתנו, ומי שיש לו איזו שהיא השגה בהם, חייב לכסותם. לפי הפירוש הזה "ולמכסה עתיק", הכונה למי שמכסה את הדברים שנעתקו מאיתנו, והוא זוכה לשכר שכתוב בפסוק הזה.

הפירוש השני הוא "המגלה דברים שכיסה עתיק יומין, מאי נינהו טעמי תורה", טעמי תורה אלו הטעמים הערבים, ההבנה, ההטעמה של כל דבר מדברי תורה, הטעם תמיד נמצא בפנים. הטעם הטוב של הדברים הוא תמיד מכוסה, הוא תמיד נמצא עמוק בתוך הדברים עצמם. כדי להגיע אליו צריך לחזור פנימה. אבל כשמגיעים אליו, יש בו את כל הטעמים שבעולם. אלה לא סתרי תורה, אלה טעמי תורה. כאן, בטעמי תורה, המצווה היא להיפך, יש מצווה לגלות, ועל זה נאמר, שכל מי שמגלה דברים שהם מכוסים, מי שמגלה טעמי תורה, זוכה לכל השכר שכתוב כאן. וכך, מי שמסתיר סתרי תורה ומי שמגלה טעמי תורה, הם אלו שזוכים לכל השכר הזה.

למי שיש אוזן לשמוע, הרי ש"איש תחת גפנו" זה סתרי תורה, ו"איש תחת תאנתו" זה טעמי תורה. הביאו אותנו לארץ ישראל כדי שנשב תחת הגפן ותחת התאנה. התאנה היא תמיד הפרי שהוא טוב הטעם ביותר, תאנה זה הדבר הטוב. זה גם הפרי היחיד שאין בו פסולת, אין בו שום גרעין ושום קליפה, הכל ראוי לאכילה והכל טוב וטעים, "נוצר תאנה יאכל פריה", זה ההבטחה והשכר. ואילו הגפן זה כידוע הסוד, זה היין, "הביאי אל בית היין", באופן, שהתאנה היא סוד טעמי תורה, ואילו הגפן זה סוד סתרי תורה. לשם כך הובאנו לארץ ישראל, כדי לשבת תחת גפנו ותחת תאנתו.

הדברים האלה, כל הטעמים, וכל הנסתרות, הם דברים שבעומק הלב. אלו דברים שאדם חייב לחצוב אותם מתוך עומק חייו, מתוך עומק ליבו. כל הדברים האלה הם הסוד של תורה שבעל פה, הפנים והעומק של דברי תורה.

תורה שבכתב לעומת תורה שבעל פה

והנה, תורה שבכתב, ניתנת בכפיה. המהרה"ל כותב, כי התורה שבכתב ניתנה במעמד הר סיני בכפיה, לא משום שהיה איזה ספק שמא לא יקבלו אותה, חלילה. תוספות בשבת (פ"ח ע"א) הלא מקשים למה הוצרכו לכפיית הר כגיגית אחר שבני

ישראל הקדימו נעשה לנשמוע, לא היה שום ספק, בני ישראל רצו מאד לקבל, אכן, המהרה"ל מגלה כאן יסוד גדול, התורה היא דבר מוכרח בעולם. לא יתכן שהתורה תהיה תלויה אם אנחנו נצרף את עצמנו לדבר הזה או לא, אם במקרה אנחנו כן עושים את זה. התורה היא דבר מוכרח בעצם, והיא צריכה להתקבל כדבר מוכרח. תורה שבכתב ניתנת באופן שהדברים האלה הם לא דברים שאנו חוצבים אותם מליבנו, אלו לא דברים שלנו, אלה דברים שניתנים עלינו מלמעלה. אלה לא הדיבורים שאנחנו מוציאים אותם מליבנו שלנו. בעומק הדברים, הדיבורים האלה הם דיבורים שנכפים עלינו. משה רבינו מוציא את הדברים האלה מאותה באר, רק במקום. הדברים יוצאים בהכרח. הדברים יוצאים לא מתוך עצמם של הדברים, אלא הם יוצאים בהכרח.

התורה של משה רבינו מתקבלת עם מכות. זה נקרא כפיית הר כגיגית. אם רוצים לקבל זה ודאי טוב, אבל הדברים האלה חייבים להתגלות בהכרח, אלה דברים מוכרחים. לכן, כאן זה לא תלוי אם הדבר נותן את זה או לא נותן את זה, הוא מוכרח לתת את זה.

משה רבינו לא מדבר אל הסלע. משה רבינו מוסר דברים של תורה, משה רבינו מוסר זאת במהלך של מתן תורה, של כפיית הר כגיגית, אם מקבלים את התורה מוטב. ואם לאו, חלילה, שם תהא קבורתם. זה מהלך אחר. זה לא מהלך, שאנחנו צריכים להוציא מתוך עצמנו את הדברים. התורה ניתנת במהלך של ניתן מלמעלה.

זאת צורת התורה במדבר, אולם, בארץ ישראל אנו חייבים להוציא את הדברים מתוכנו, מעצמנו. הדברים צריכים לבוא מאיתנו. הם צריכים להיות דברים שלנו. התורה שבעל פה לא ניתנת כך. את התורה שבעל פה אנו צריכים לחלץ מתוך ליבנו שלנו.

בגלל הכאת הסלע צריך "אדם כי ימות באהל"

הגרא"א חוזר כמה פעמים על כך, שבגלל שמשה רבינו הכה את הסלע, לכן איננו יכולים ללמוד ולהשיג, ולהגיע להשגה אמיתית של דברי תורה, אלא רק ב"אדם כי ימות באהל", בשבירת הגוף, בטירחה, ביסורים, וכלשון הרמב"ם (פ"ג מהלכות ת"ת הי"ב) "אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה, אמרו חכמים דרך רמז זאת התורה אדם כי ימות באהל אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהלי החכמים, וכו'" אדם יכול להשיג דברי תורה רק אם הוא מצער גופו תמיד, טורח ומתייגע, ומצער גופו תמיד, ולא מתפנק. זה בגלל אותה הכאה שמשה רבינו הכה את הסלע.

ננסה להבין לפי ערכנו, כאשר מכים, לא מפיקים מהמוכה את הדברים שלו, אלא את מה שרוצים להפיק ממנו, בכפיה, אלה לא הדברים שלו, הוא לא מגלה את חיותו שלו, הדין שאין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליהם, התחדש על ידי ההכאה שמשה רבינו הכה את הסלע. אילו משה רבינו היה מדבר אל הסלע, דברי תורה היו מתקיימים במי שמדבר דברי תורה. מי שהיה מתחיל לדבר דברי תורה, דברי התורה היו נובעים והולכים התורה היתה נובעת בלי יגיעה. אחרי שמשה רבינו הכה את הסלע, אנו צריכים להכות את עצמנו, כדי להפיק מעצמנו דברי תורה.

אם רוצים להפיק ממקבל תורה, אם רוצים להפיק מתלמיד שיעלה מתוך עצמו את המיטב, להוציא ממנו את הדיבורים האמיתיים שלו, את הדיבורים שנמצאים בתוך ליבו, חייבים להאמין בו. אם לא סומכים עליו, צריך להוציא ממנו את הדברים באופן ששולפים זאת ממנו, אבל זה לא ממנו מגיע, זה לא יוצא ממנו, אלו לא דיבורים שהוא מדבר אותם מלבו.

זו כונת הפסוק "יען לא האמנתם בי להקדישני", [ויש כאן מקום להאריך בזה בכיבוד עניין האמונה, והמוכן מזה כאן בפסוק], "האמנתם" זה פועל יוצא, אין הכונה שלא הייתם מאמינים, אלא לא הפעלתם את האמונה על מי שמקבל מכם, לא עשיתם אותם לנאמנים, לא שתלתם בהם את האמונה. אילו הייתם שותלים בכלל ישראל את האמונה, לא היה צריך להכות את הסלע.

על משה רבינו, כבר היתה נבואה קודמת, שהוא לא יכנס לארץ, אלדד ומידד התנבאו במחנה ואמרו, משה מת ויהושע בן נון מכניס אותנו לארץ, זה כבר היה ידוע ארבעים שנה קודם, עוד לפני ששלחו את המרגלים. אף על פי כן, היתה איזו שהיא אפשרות שמשה רבינו יצטרף לדבר הזה, אכן, כאן, היתה הסיבה הסופית למה לא התאפשר שמשה ואהרן יכנסו לארץ. הם שייכים לדור המדבר. הם נשאר שם. בארץ אנו צריכים לטרוח ולהוציא דרך הבאר שנמצאת בליבו של כל אחד ואחד, הבאר שלנו, אנחנו צריכים לחצוב את זה מתוך חיינו שלנו. אלה צריכים להיות דיבורים שהם הגילוי של חיינו שלנו. כשאנחנו מצרפים את חיינו לכך. משה רבינו לא נהג עם הסלע כמו שצריכים לנהוג עם תורה שבעל פה, וכך אומרים חז"ל שהקב"ה אמר למשה "שנה עליו פרק אחד והוא מוציא מים מן הסלע", תעמוד על יד הסלע, ותלמד, וכך אף הוא ילמד אתך בחברותא, גם הוא יוציא את המים.

אנו אומרים בכל יום בתפילת ערבית, "אהבת עולם שאלה ישראל עמך אהבת, תורה ומצוות חוקים ומשפטים אותנו למדת", וממשיכים "על כן ה' אלקינו", היינו, כיון שאתה הוא זה שלמדת אותנו תורה, מצוות, חוקים ומשפטים, המסקנה המתחייבת מזה היא, "בשכבנו ובקומונו נשיח בחוקיך", נהיה עם זה בלי הפסק, "ונשמח בדברי תורתך ובמצוותיך לעולם ועד", וכל זה מדוע "כי הם חיינו". חיים, הם לא בני ניתוק, הם חייבים להיות בלי הפסק, והחיים, זאת השמחה בעצמה. כל שמחה בעולם, היא בתפיסה נוספת, חזקה יותר, בעצם החיים. כשאדם מתחתן, כשאדם נולד לו צאצא, או כאשר חייו קיבלו משמעות אחרת, גבוהה יותר, אלו הן השמחות. השמחה היא תמיד ביטוי של חיים.

טהרה מטומאת מת על ידי חיבור למקור החיים

פרשת חקת, זאת הפרשה שמדברת בעצם על הטהרה מטומאת מת, מובן מאליו שזאת פרשה של חיים, בפרשה זו מונח גילוי נוסף, גילוי חדש של חיים, שמאפשר להיטהר מטומאת מת.

בארנו כבר בעבר את המושג טהרה והמושג טומאה. שורש המילה טמא, הוא ט' מ'. היינו, טמון, דבר טמון ולא גלוי, וכדוגמת טומטום, יצור לא ברור שלא יודעים מה הוא, וכעניין טמטום, סתימת הדעת, סתימת הברירות, סתימת התפיסה. לעומת זאת, טהור, זה מלשון צהר, טוהר, כאשר הט' והצ' מתחלפות, צהריים, מתורגם בכל מקום, טהירו. זה דבר ברור כשמש בצהריים, טהור זה דבר ברור, דבר שלא סותם אלא מגלה. וכמו ששינוי ביומא (ה' ו') "הזה על טהרו של מזבח" היינו חלקו הגלוי של המזבח.

המות, סותם את החיבור למקור החיים. בלי חיבור למקור החיים, גם בחיינו אנו מחוברים באיזה אופן שהוא למות. המות סותם עלינו את הקשר הנכון, את הראיה והתפיסה הנכונה, גם בחיים, הוא עושה אותנו גם בחיינו מחוברים למות, זאת טומאת מת. וכך, איננו יכולים לראות. איננו יכולים לבקוע את אותה מחיצה.

התורה קוראת לזה "מחצתי ואני ארפא", חז"ל אומרים על כך במדרש (קהלת רבה א' ג') מחיצתי אני ארפא, אותה מחיצה שעשיתי בין העליונים והתחתונים, שהעליונים קיימים והתחתונים מתים, אותה מחיצה אני מרפא אותה. מחצתי לשון מחיצה.

בפרשת פרה כתוב "ואסף איש טהור את אפר הפרה", וכבס האוסף את אפר הפרה", ובהמשך כתוב "ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת וגו'", בחולין, בפרק כסיוי הדם, (פ"ח ע"ב) איתא "תנו רבנן, אין מכסין אלא בעפר דברי בית שמאי, ובית הלל אומרים מצינו אפר שקרוי עפר שנאמר ולקחו לטמא מעפר שריפת וגו'", בית הלל לומדים מהשינוי הזה, שהשוחט חיה ועוף יכול לקיים את מצוות כסיוי הדם, שנאמר בה "וכסוהו בעפר". גם באפר, משום שהתורה עצמה קוראת לזה בתחילה אפר הפרה, ועל אותו אפר כתוב בהמשך הפסוקים, ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת, היינו, האפר נהיה עפר. לכן אפשר לכסות גם בו, זו דעת בית הלל, וכן הלכה.

החידוש הנפלא הזה, מתגלה דווקא פה, בפרשת פרה אדומה, בפרשת פרה אדומה יש משמעות מיוחדת שהאפר הופך להיות עפר. כי הנה, אפר זה דבר שכולו עבר, אפר זה דבר חסר עתיד. מאפר, אי אפשר לעשות שום דבר. הגמרא אומרת שאפר הוא לא בר גיבול, אי אפשר לגבל אותו, אי אפשר לעבד אותו, אי אפשר לעשות ממנו כלום, האפר הוא כולו עבר. לעומת זאת, העפר הוא כולו עתיד. בעפר אפשר לזרוע והעפר יצמיח, וכלשון הכתוב בספר קהלת "הכל היה מן העפר". העפר הוא אותו שורש, שהוא הנושא בתוכו את כל העתיד. כל מה שיתהווה, יתהווה מהעפר.

החידוש בפרשת פרה, אם רוצים לטהר טומאת מת, אפשר לעשות זאת אך ורק אם לוקחים את כל העבר שהאדם חי אותו, והלא העבר הזה כבר מת, הוא כבר איננו, הוא כבר נשאר עבר, הוא קיים רק בעבר, וכאן הגילוי הגדול של טהרה מטומאת מת, שגם מהאפר אפשר לעשות עפר. זה הגילוי הגדול, הנפלא, של פרשת פרה. אנו מאמינים בתחיית המתים, אנו יודעים נאמנה שהמתים יחיו בעת שיעלה רצון מלפניו. אבל קשה לצרף את האמונה הזאת לחיינו פה. אכן, כאן, זה הסוד הכמוס, הפנימי ביותר, הסוד של האמונה הגדולה של תחיית המתים. "ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת", זה היה אפר עד עכשיו, וכעת אנו לוקחים מעפר שריפת החטאת, מגבלים אותו במים חיים, וכך אנו מחזירים לחיים דבר שכבר מת והפך להיות עבר.

הטעם האמיתי נמצא בחיים עצמם

רש"י כותב בתחילת הפרשה "זאת חקת התורה, לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה", השטן ואומות העולם מונין אותנו, איזה טעם יש למצוה הזאת, לכן, בגלל השטן ואומות העולם, נקבע שזו חוקה, לכאורה, צריך להבין, הרי זאת באמת חקה, הרי באמת איננו יודעים מה

הטעם לשים מזה צריכים להביא לכאן השטן ואומות העולם, וכי בתוך בית המדרש יודעים טעם לזה.

יש כאן עומק מיוחד, אבחנה מיוחדת, אלו הם העיקרים שאנו צריכים לחיות בהם. השטן ואומות העולם מלמדים אותנו, שהחיים הם רקע להנאות. הטעם בחיים זה הנאה זאת או הנאה אחרת, עבורם, החיים עצמם זה רקע, זה רק אפשרות להפיק מהם כל מיני דברים נעימים, כל מיני הנאות. אלו הם דברי השטן ואומות העולם.

האמת לאמיתה היא, שהטעם האמיתי נמצא בחיים עצמם. מי שמשתמש בחיים כרקע למיני הנאות, זאת שטות, למה הוא כבר יכול להגיע, הדבר הטוב והנעים ביותר, אלו החיים עצמם, אבל, החיים, היינו, רק עם המשמעות הזאת, רק עם המשמעות העמוקה שכל תפיסה של חיים היא תפיסה של חיי עולם, "חיי עולם נטע בתוכנו". אולם כל מי שתופס את החיים כדבר שחולף ועובר, הרי שכל מה שנשאר מזה, זה רק איזה שהוא כלשהו של טעם עלוב בפה מהסוכריה שאכלתי זה עתה, זה מה שהם עושים, הם הולכים ומחליפים את החיים בסוכריות. הטעם האמיתי צריך להיות בחיים בעצמם, אבל את הטעם הזה יכול להשיג רק מי שתופס שהחיים הם בעצם חיי עולם.

אלו שגם בחייהם קרויים מתים, החיים שבשילם הם רק רקע לכל מיני דברי הבל, אבל החיים עצמם הם שום דבר, זה דבר שעובר, זה כלום, אבל אצל כל מי שיודע, מכיר, וחי את ה"חיי עולם נטע בתוכנו", כל פיסת חיים, כל משהו של חיים, זה דבר שהוא לעולם ועד, זה דבר שהוא חיבור. כל משהו של חיים, מחובר למקור החיים שהוא נצחי, והוא "חיי עולם נטע בתוכנו".

אם לא היינו מושפעים מהשטן ואומות העולם, היינו תופסים את החידוש שבפרשה הזאת. שבחיים שאנחנו חיים כאן, אותם חיים, שנגזרה עליהם מיתה, אותם חיים, שבדאי יקחו אותם מאיתנו, אבל מה שיקחו מאיתנו זה רק את אותם חיי שעה שאנחנו חיים. אבל את החיי עולם שנטע בתוכנו, אותם לעולם לא שייך שיקחו מאיתנו.

המצוה הזאת אין לה שום טעם שבביל השטן ואומות העולם, אולם אנחנו הרי את כל הטעמים שבעולם אנחנו טועמים בתפיסה הזאת, שהחיים שאנחנו חיים פה, הם בעצם חיי עולם, זה החיבור האמיתי לחיים.

חקת התורה – תורה שבעל פה

לשון הרמב"ן בתחילת הפרשה "ולכך אמר הכתוב זאת חקת התורה, כלומר, הנחקקת מן התורה והיא תורה שבעל פה", אין כאן המקום להאריך עוד, אך עיקר הדברים על פי מה שנתבאר, כי שכשמקבלים תורה באופן של חקיקה, שדברי תורה הופכים להיות חלק מעצמנו, חלק מעצם הלב, זו סיבה לטהר מטומאת מת. לכן, מן הטעם הזה, הפרשת נקראת חקת התורה ולא חקת הפרה. זאת חקת התורה, זאת החקקה, כל דבר חקוק, מתחבר. כאשר חוקקים אין זה כמו כתיבה על גבי דבר שזה נשאר שני דברים, הכתב, והקלף שעליו הדבר כתוב, הם שתי מציאויות שונות. אולם בחקיקה, הדבר הנחקק מתחבר יחד עם הדבר שבו הדברים נחקקו, והם נעשים דבר אחד, הם מציאות אחת. חקת התורה, עושה את התורה לחקוקה בנו, והיא הופכת להיות אנחנו עצמנו. זה חלק מאיתנו.

ונסיף עוד, כי הנה, באמת קשה בפשט, מדוע פרשת פרה אדומה נאמרה רק כאן, קודם הכניסה לארץ ישראל, הלא כבר בב' בניסן, יום אחרי הקמת המשכן, נשרפה הפרה, (עי' גיטין ס' ע"א), אכן, כאן מתבאר כי פרשה זו שייכת לבאי הארץ, החקיקה הזאת הגיעה כאשר הגיע הזמן שתתגלה תורה שבעל פה, בסוף ארבעים שנה, לאחר שמתו אחרוני מקבלי התורה. הדור שנכנס לארץ, לא קיבל את התורה בהר סיני, זה הדור ששמע את ספר דברים, משנה תורה, מפי משה רבינו. משה רבינו דיבר אל דור באי הארץ, וזה היה המתן תורה שלהם, הם שמעו את עשרת הדיברות, בפרשת ואתחנן, בראש חודש שבט.

כלל העניין, פרשת חקת, מתחילתה ועד סופה, היא התחלת הגילוי של תורה שבעל פה. התחלת הגילוי של התורה ששייכת לארץ. אותה תורה שבעל פה לא היתה יכולה להתגלות עד שכלל ישראל הגיעו לגבול ארץ ישראל, למקום שכעת צריכים להתחיל לקבל את התורה שבעל פה.

וכך, זה הדבר שעלינו להאיר בפרשה זו, את תפיסת העומק המיוחד שבה, אם לא נתורמם להבין ולתפוס נכון את הדברים, נחיה את חיינו כמו השטן ואומות העולם, כאשר אז החיים עצמם הופכים להיות חסרי ערך, וכל שווים הוא רק עד כמה שהם משמשים לדברי הבל. אוי לה לתפיסה הזאת. אכן, כאשר מתגלה הגילוי הנורא של הפרשה הזאת, אנו זוכים לכל הטעמים שבעולם מעצם החיים שאנחנו חיים. להסביר, לבאר את פרשת פרה אין אנו יודעים, אבל את הטעם, במה שיוצא ומתגלה מתוך פרשת פרה, אנו צריכים לטעום. הטעם הוא בחיים עצמם.

עלינו לתפוס, שמקורם של החיים, הוא, "כי עמך מקור חיים", ומי שמצליח לחוש ולחיות את אותם חיי עולם שנטע בתוכנו, מי שזוכה לזה באמת, זוכה לטעום, לפחות פעם אחת, טעם אמיתי של חיי אמת.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת חוקת תש"פ

וכן היה ר"ש בן יוחאי אומר, קברי עובדי כוכבים אין מטמאין באהל, משום דאתם קרויים אדם ואין העובדי כוכבים קרויים אדם, ומסקנת הגמ' שם, רבינא אמר, נהי דמעטינהו קרא מאטמווי באהל, דכתיב אדם כי ימות באהל, ממגע ומשא לא מעטינהו קרא, הרי דעל אף דנתמעטו עכו"ם מלטמא באהל, מ"מ מטמאין במגע ובמשא. ולפי"ז יש לבאר, דלגבי טומאת אוהל כתוב 'אדם כי ימות באהל', דרק אדם מטמא באהל, ולמעוטי עכו"ם שאינן קרויים אדם, שאינן מטמאין באהל, אבל בדין טומאת מגע ומשא, דבזה גם עכו"ם מטמאין, בזה כתוב 'הנוגע במת לכל נפש אדם', דבכל נפש נכללים גם עכו"ם.

קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו וגו' (כ', ח').

במדרש (ילקוט שמעוני תשס"ד) איתא, מריתם, שאמרתי לכם ודברתם אל הסלע, שנה עליו פרק אחד, ועברתם על דברי. מבואר שהדיבור שהיה צריך משה לדבר אל הסלע, היה פרק אחד של דברי תורה. ונראה שדרשו בן ממה שכתוב 'ודברתם' דמשמע שהוא דיבור של דבר חשוב, ולא סתם דברים, ועל כן דרשינן מזה דהיינו פרק אחד. ועל דרך זה מבואר גם בתרגום וינתן, שפירש 'ודברתם', דהיינו שישביעו את הסלע שיוציא מים. ופירש כן משום דמשמעות 'ודברתם' הוא דיבור חשוב, ולא סתם דברים.

ואאמור' הגאון זצ"ל האריך בזה דמבואר בדברי המדרש יסוד מופלא שהמים יצאו מכח התורה, ולאשמעינן דאם לומדי התורה צריכים למים, או אפילו סלע מוציא מים, והביא דברי החובת הלכות דהבריאה היא עבד לתורה, וזהו הענין שעל ידי פרק אחד יצאו מים מן הסלע, שהבריאה והטבע משועבדים הם לתורה, ולהמציא ללומדי התורה כל מה שהם צריכים לקיומם וללימודם.

והנה בפרשת בשלח (פרק י"ז פסוק ו') אמר ה' למשה, 'הנני עומד לפניך שם על הצור בהורב והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם', הרי דשם המים יצאו ע"י הכאה, ולא כמו כאן שנצטוו להוציא המים ע"י דיבור ולא ע"י הכאה.

ולפי דברי המדרש יש לבאר החילוק בזה, דשם היה זה קודם מתן תורה, א"כ עדיין לא נתחדש מציאות זו שע"י התורה יוצאים מים מן הסלע, ולכן היה צריך להכות בסלע, אבל כאן שהיה זה לאחר שנתנה תורה, ומציאות העולם תלוי בה, וכמו שאמרו חז"ל במדרש רות על הפסוק בתהלים, 'נמוגים ארץ וכל יושביה אנוכי תיכנתי עמודיה סלה', אילולי עמדו ישראל על הר סיני ואמרו נעשה ונשמע, היה העולם מתמוגג והולך, מי ביסם העולם, אנוכי תיכנתי עמודיה,

ונתתם אותה אל אלעזר הכהן והוציא אותה אל מחוץ למחנה וגו' (י"ט, ג).

הנה איתא במסכת פרה דקודם שהיו שורפין את הפרה, היו מביאין אותה להר הבית, ורק אח"כ מוציאין אותה לשורפה בהר המשחה, וכדתנן שם (פ"ג מ"ו) וכבש היו עושין מהר הבית להר המשחה. ומבואר שיש דין להכניס הפרה תחילה להר הבית, ורק אח"כ להוציא אותה אל מחוץ למחנה. וצריך ביאור טעמא דמילתא, מפני מה צריך להכניס הפרה להר הבית בתחילה, ורק אח"כ להוציא למקום שריפתה, ולמה לא יביאה מיד למקום שריפתה בהר המשחה.

ונראה לבאר הטעם בזה, דהנה לפרה אדומה יש דין קרבן, כמבואר בכמה דוכתי בגמ', דהטאת קריא רחמנא, וכדכתיב בקרא להלן (פסוק ט') 'הטאת היא', וכן מבואר במסכת פרה פ"ד, שיש בפרה אדומה דיני קרבן שטעונה שחיטה לשמה כקרבן, ויש בה דין מחשבת פיגול, ועוד לענין כמה מילי, יעו"ש.

מעתה יש לבאר טעם הך הלכתא שצריכין להכניס הפרה אדומה לעזרה תחילה, ורק אח"כ להוציא אל מחוץ למחנה, משום שעניינו של קרבן הוא להביאו לעזרה שוהו מקומו, וכיון שפרה גם היא קרבן, ממילא תחילת מקומה הוא בעזרה, ועל כן צריך להביאו לעזרה תחילה, ורק אח"כ להוציא למקום עבודתה.

והנה פרה אדומה אינה כשאר קרבנות שדמן נזרק ע"ג המזבח, ופרה אדומה אין דמה נזרק ע"ג המזבח.

ונראה דהנה את דם הפרה מוזין נכח פני אהל מועד, כדכתיב בפסוק ד' 'והזה אל נכח פני אהל מועד', וכדתנן במס' פרה (פ"ג מ"ט) שהכהן מזה כנגד בית קודש הקדשים, ויש לומר דכהזאה כנגד בית קודש הקדשים, מישך שייכא הך הזאה לבית קודש הקדשים, וחשיב כמו הזאה בפנים.

ויש להוסיף בזה עוד, דמה דההזאה מבחוץ כנגד בית קודש הקדשים, חשיב כמו הזאה בפנים, הוא רק מהמת שהוא קרבן שהובא מקודם אל אהל מועד, על ידי זה נעשה שייך לאהל מועד, וממילא על ידי זה חשיב ההזאה נוכח פני אהל מועד כהזאה בפנים.

הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים זאת התורה אדם כי ימות באהל וגו' (י"ט, י"א - י"ד).

הנה בדין טומאת מגע כתוב 'הנוגע במת לכל נפש אדם', ובדין טומאת אוהל כתוב 'אדם כי ימות'.

ונראה לבאר בזה, עפ"י דברי הגמ' ביבמות דף ס"א ע"א, דתניא,

בזכות אנוכי תכנתי עמודיה סלה, דמבואר בזה דכמתן תורה נתבסס העולם בכח התורה, או נאמר להוציא מים מן הסלע בכח התורה, ע"י שישנה עליו פרק אחד.

ויש לומר בזה עוד, דהנה בגמ' בתענית דף מ' ע"א מבואר, דהבאר הראשון היה בזכות מרים, ואחר שמתה חזר הבאר בזכות משה, ולפי זה יש לומר דהבאר שהוא בזכות משה, הוא תלוי בכח התורה, דמשה רבנו הוא כח התורה, וממילא הוא מוציא מים ע"י ששונין עליו פרק אחד, אבל הבאר הראשון שהוא היה בזכות מרים, הוא אינו תלוי בכח התורה, ולכן היה צריך להכאה בשביל שיוציא מים.

וירם משה את ידו ויד את הסלע וגו'. (כ, י"א).

הגרי"א שר זצ"ל אמר לאאמו"ר הגאון זצ"ל בשם הותנו הסבא מסלבודקה זצ"ל על מה שאומרים כתפילת גשם זכור משוי בתיבת גומא מן המים וכו' סגולתך עת צמאו למים על הסלע הך ויצאו מים, שלכאורה יפלא שכל סדר תפילה זו בנוי ומיוסד להזכיר זכות אבות ומשה ואהרן, וא"כ למה מזכירין הענין של הכאת הסלע, שזה נחשב לו לחטא. ואמר הסבא מסלבודקה זצ"ל שלמדים מזה שמה שאצל האבות נחשב כחטא, כעבורנו הוא זכות.

ושאל הגרי"א את הותנו מי יימר דהכאת הסלע שמוזכרין הכונה להכאת הסלע של מי מריבה שנחשב לו לחטא, ושמה הכונה להכאה שהכה משה רבנו בתחילת הארבעים שנה בחורב ששם היה זה כדינו בהכאה, ושתק הסבא מסלבודקה.

אכן אאמו"ר הגאון זצ"ל הביא ראיה דהמכוון הוא להכאת הסלע של מי מריבה, דהנה במי מריבה כתוב ודברתם אל הסלע, ובחורב כתוב והכית על הצור, הרי דבחורב הוא נקרא צור, ובמי מריבה הוא נקרא סלע, וכיון דבתפלה מזכירין את הכאת הסלע, יש לדקדק מזה דהכונה להכאה של מי מריבה.

על כן יאמרו המושלים בואו חשבון וגו'. כי אש יצאה מחשבון וגו'. אוי לך מואב אכדת עם כמוש וגו'. ונירם אבד חשבון עד

דיבון וגו' וישב ישראל בארץ האמורי. (כ"א, כ"ז - ל"א).

הנה הו"ל כבר דרשו כתובים אלו, אבל פשוטו של מקרא צריך ביאור מה באו כתובים אלו ללמדנו, ומה למדנו מדברי המושלים. ונראה לבאר בזה, דהנה בפסוק הקודם לזה כתוב 'כי חשבון עיר סיהון מלך האמורי היא, והוא נלחם במלך מואב הראשון, ויקח את כל ארצו מידו עד ארנון, וכתב רש"י, למה הוצרך ליכתב, לפי שנאמר אל תצר את מואב, וחשבון משל מואב היתה, כתב לנו שסיהון לקחה מהם ועל ידו טהרה לישראל. והיינו דהכתוב בא ליתן טעם איך יכלו ישראל לישב בארץ חשבון, וע"ז נתן טעם דעמוזן ומואב טהרו בסיחון.

ולפי"ז נראה דזהו המשך הכתובים, וזהו הביאור בדברי המושלים, שאמרו דבזה שסיהון נלחם וכבש את ארץ מואב, נאבד המקום ממואב לגמרי, וכבר אינה ככלל ארץ מואב, דהאש והלהבה שייצאה מחשבון ע"י הכיבוש של סיהון, אכלה את ער מואב, ושוב אינה נחשבת של מואב, ולא תאמר דהגם שנכבשה עדיין בשם מואב עומדת, וזהו המשך הכתוב 'אוי לך מואב אכדת עם כמוש', ר"ל שהוא נאבד לגמרי, ובניו ובנותיו גם הם נאבדו, ואבד נירם דהיינו המלכות והעול שהיה להם למואב נאבד והשימום מכל גבול מואב, ואשמעינן בזה דהכיבוש של סיהון היה כיבוש שעל ידו נאבד ונסתלק שם עמוזן ומואב מארצם, וזהו דינא דעמוזן ומואב טהרו בסיחון, וזהו שסיים הכתוב אחר דברי המושלים, וישב ישראל בארץ האמורי, דר"ל דכיון דשמענו מדברי המושלים שעמוזן ומואב נאבדו לגמרי וטהרו בסיחון, ממילא יכלו והותר להם לישראל לישב שם, כי הוא ארץ האמורי, ולא ארץ עמוזן ומואב.

ויש להוסיף דלכן נחית הכתוב לפרט את כל גבולות מקום הכיבוש, כמו שכתוב ונירם אבד חשבון עד דיבון, ונשים עד נופח אשר עד מידבא, דכיון דבא לאשמעינן דע"י הכיבוש של סיהון נטהר המקום לישב שם, על כן צריך לפרט גבולות המקום שנכבש, שכל זה הוא בכלל המקום שהותר להם לישב שם.

שתולים בבית ה' בחצרות אלוקינו יפריחו

מתוך דברי חזוק לאחר שיעור ששודר לעמלי תורה בכלל 'ברכת אהרן' שע"י ישיבת 'כתר תורה' בפלטבוש - עש"ק פר' קורח תש"פ

בגמרא ביומא דף כא: איתא, בשעה שבנה שלמה בית המקדש נטע בו כל מיני מגדים של זהב והיו מוציאין פירותיהן בזמנן וכשהרוח מנשבת בהן נושרין. וצריך להבין הענין שיש מציאות של נטיעת מגדים של זהב ושמוציאין פירות, שכל זה הוא דרך נס.

והנה בילקוט המכירי הובא כתוב אמר רבי לוי כשהכניס שלמה את הארון לבית המקדש הרטיבו כל העצים והארזים שהיו שם ועשו פירות שנאמר שתולים בבית ה' בחצרות אלוקינו יפריחו והיו הולכין ועושיין פירות ומהם היה פרנסה לפרחי כהונה. ומבואר שצמיחת פירות אלו היה מכח הענין שהם שתולים בבית ה', והיינו דיש אופן ומהלך של גידול ועשיית פירות שלא כדרך הטבע, לא גידולי קרקע, לא על ידי אופן של זריעה והרישה ולא על ידי עבודת קרקע, אלא גדילה וצמיחה ונתינת פירות בבית השם, שהכח המצמיח והמגדל הוא על ידי שנכנס הארון שזהו כח התורה.

ומבואר מזה שהתורה נותנת פירות ופרנסה, והארון מרטיב עצים וארזים ועושיין פירות ומהם יש פרנסה. ומי זוכה לזה ומי מתפרנס באופן זה, זה אומר הכתוב 'שתולים בבית ה' בחצרות אלוקינו יפריחו' מי שהוא שתול בבית ה', שתול היינו שזהו מקור יניקת חיותו, מי שנטוע בבית ה', מי שכל מקור חיותו הוא בבית ה', הוא הזוכה להנהגה זו שמחוץ לדרך הטבע של בחצרות אלוקינו יפריחו, שמבית ה' מזדמן לו פרנסה בלא עבודת הקרקע ולא מגידולי הקרקע, אלא מגידולי בית ה'. ומבואר שם בילקוט שתינוקות של בית רבן כשהם בבית הספר, נחשבים שתולים בבית ה', הרי דבית הספר שהוא מקום לימוד התורה נחשב בית ה', ומי שקבוע ללימוד התורה, נחשב שתול בבית ה', ויש בו הענין של בחצרות אלוקינו יפריחו.

ומהו השיעור של שתול, גם זה מבואר שם בילקוט, שאמר שם דבני לוי נחשבים שתולים בבית ה', שלא היו זזין מבית המקדש, ואהרן ובניו חשובים שתולים בבית ה' שנאמר בהם ומפתח אוהל מועד לא תצאו, הנה למדנו שהשיעור להיות נחשב שתול, הוא מי שאינו זז מבית המדרש ומי שאינו יוצא מפתח אהל מועד, זהו שיעור של שתול, וזוכה בזה לבחצרות אלוקינו יפריחו.

מצוה עט

לקדש בכור הבהמה הטהורה ולהקריבו

שנאמר כל הבכור אשר

אבל בבכור יש מצוה מיוחדת של ניהוגי קדושה הגם שהוא קדוש מאילו שנאמר 'תקדיש לה' אלוקיך', ויש לידע מה משמעותה של קדושה זו, ולענין מה נוסף דין הקדשת הבכור.

מחלוקת רבנן ורבי ישמעאל אי בעינן הקדשת בכור

במסכת ערכין (טו.) פליגי תנאי בענין הקדשת בכור. רבנן סברו דמצוה להקדיש את הבכור מדכתיב 'תקדיש לה' אלוקיך', ורבי ישמעאל טוען וכי אם לא מקדיש ליה לא קדוש, והרי קדושתו מרחם. וכיון שכן בהכרח דאין צריך לאקדושיה כלל, ועל כן למד דין אחר מקרא ד'תקדיש'. ולפי זה לכא' מצוה 'קדש לי כל בכור' שמחייבת ניהוגי קדושה בבכור כמש"כ הרמב"ן שייכת רק אליבא דרבי ישמעאל, דלרבנן הפסוק כפשוטו אומר שיש מצוה להקדיש את הבכור ואין בה תוספת של ניהוגי קדושה, וכן מה שהביא הרמב"ם בסה"מ קרא ד'תקדיש', יתפרש אליבא דרבי ישמעאל.

אכן, בריש הלכות בכורות אחר שהביא (בה"א) את המצוה להפריש את הבכור [וכעין שכתב בסה"מ] פסק להדיא כרבנן וכתב (ה"ד) "מצוה להקדיש בכור בהמה טהורה ויאמר הרי זה קודש שנאמר תקדיש לה' אלוקיך, ואם לא הקדישו הרי זה מתקדש מאילו וקדושתו מרחם היא". ולדבריו יש ב' דיני קדושה בבכור - לנהוג בו קדושה ולהקדישו, ומאידך בסה"מ לא חילק לב' דינים.

אם בכור חשיב דבר הנדור או דבר האסור

יש ללמוד מה המשמעות של הקדשת הבכור אליבא דרבנן.

הגמ' (נזיר ד: נדרים יג.) מביאה מחלוקת רבי יוסי ורבי יעקב לענין התפסת נדר בבכור, אי חשיב כהתפסה בדבר הנדור וחל הנדר, או דבכור הוא דבר האסור דלא שייכא ביה התפסה. רבי יוסי סבר דבכור הוא דבר האסור מפני שהוא קדוש מאילו, ורבי יעקב סבר דכיון דמצוה להקדישו כדילפינן בבבביתא בערכין (הג"ל) מדכתיב 'תקדיש לה' אלוקיך', חשיב דבר הנדור. ומבואר בגמ' דרבי יוסי לא פליג על הך ברייתא וסבר כרבנן, אלא ס"ל דנהי דמצוה להקדיש את הבכור, מ"מ כיון דכי לא מקדיש נמי קדוש, חזינן דאין קדושתו תלויה במקדיש ואהכי לא חשיב בכור כדבר הנדור אלא כדבר האסור. ולפי"ז סברת רבי יעקב צ"ב, דיש לידע מה נוסף בהקדשה זו שמחשיבה את הבכור כדבר הנדור.

ביראים (מצוה קמב) מפרש דהקדשת הבכור לרבנן היא לחבב את המצוה ולהקדישו בקדושת בכור, ולדבריו משמע שלא חלה קדושה מסוימת בהקדשה זו אלא תוספת מעלה לחביבות המצוה. אך אם כן הוא, מ"ט הקפידה תורה על חביבות המצוה דווקא בבכור, ואילו בשאר מצוות לא נאמר שיש לייחדם מתחילה לחביבות המצוה. ועוד דאם ההקדש רק מצד חביבות המצוה, מדוע החשיב רבי יעקב את הבכור כדבר הנדור.

כעין זה הקשה באחיעזר (ח"ג ס"ו טו) על קדושת הבכור. שנינו במעילה (יג.) דדברים שבאו לרשות הקדש ע"י קנין חצר, כגון הקדיש בור ואח"כ נתמלא מים או הקדיש שובך ואח"כ נתמלא יונים, אין בהם מעילה. ופירש הרמב"ן (ב"ב עט.) דאין מעילה בזכיה זו. ובאר הקצוה"ח (ס"ו ר סק"א) את דבריו דכל דבר שלא בא לרשות הקדש ע"י אדם שהקדישו אלא ממילא זכה בו ההקדש ע"י קנין חצר, אין בו דין מעילה. וכן מצינו בדברי הר"ן (נדרים טו.)

מצוה לקדש בכורות

נצטוינו בפרשת בא לקדש את הבכורות כמו שנאמר "קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל, באדם ובבהמה לי הוא" (שמות יג ב). בפשטות בכור שונה מכל הקדשים, דכל הקרבנות אינם קדושים עד שיקדיש אותם הבעלים לשם עולה או חטאת או שלמים ואף מעשר בהמה מתקדש ע"י המנין של ט' בהמות ועשירי קודש, אבל הבכור קדוש מאילו ואין צריך להקדישו. וא"כ יש לידע מהי המצוה "קדש לי כל בכור" הא קדוש הוא מכבר.

בכור בחו"ל

הרמב"ם בסה"מ מפרש את המצוה וז"ל "שצוינו לקדש בכורות - כלומר להפרישם ולהבדילם למה שראוי שיעשה בהם", וכוונתו שיש לנהוג את הקדושה המתאימה לכל בכור - בכור בהמה טהורה צריך לנהוג בו קדושת קרבן ולהקריבו, ואילו בכור האדם ובכור בהמה טמאה טעונים פדיון. והוסיף הרמב"ם שאין נוהגת מצוה זו אלא בארץ ישראל אבל בכור שנמצא בחוץ לארץ, וכדנתן בתמורה (כא.) שאין מביאין את הבכור מחוץ לארץ לארץ ישראל, דהוקש בכור למעשר דגן בפסוק "ואכלת לפני ה' אלוקיך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך" (דברים יד ג) - כשם שמעשר דגן אינו נוהג בחו"ל כך בכור אינו נוהג אלא בארץ ישראל. וכוונת הרמב"ם דאף שהבכור קדוש מאילו גם בחוץ לארץ, מ"מ מאחר ואינו קרב למזבח, אין למה להפרישו ולייחדו.

בכור בהמה שהיא טריפה

ובתחי' הל' בכורות (פ"א ה"א) כתב הרמב"ם "מצוה עשה להפריש כל פטר רחם הזכרים בין באדם בין בבהמה טהורה בין ממין החמור, בין שהיו שלימים בין שהיו טריפות". והיינו שיש להפריש כל בכור ולהקדישו למה שהוא וליתן אותו לכהנים או לפדותו ואף את הטריפה יתן לכהנים. ויש לתמוה מאי שנא בכור שבחו"ל שאין צריך לקדשו ואינו ניתן לכהנים והרי אף הוא קדוש מרחם, ובמאי גרע מבכור שהוא טריפה שיש מצוה להקדישו וליתנו לכהנים הגם שאינו קרב למזבח ואינו ראוי להקרבה.

קידוש בכור לענין ניהוגי קדושה

בתוך ביאור המצוה בספר המצוות, הביא הרמב"ם פסוק נוסף מפרשת ראה וז"ל "וזכר נכפל הציווי הזה בבכור בהמה טהורה והיא המצוה שאנחנו מדברים בה עתה, ואמר "כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש לה' אלוקיך" (דברים טו יט). ויש לפרש דהביא מקרא זה שיש בו תוספת במצוה הקדשת הבכור. דבפרשת בחוקותי הוזכר פסוק נוסף לענין בכור - "אך בכור אשר יבכור לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו אם שור אם שה לה' הוא" (ויקרא כז כו). רש"י מפרש דקמ"ל דאין אפשרות להקדיש את הבכור לשם קרבן אחר, לפי שהוא קדוש מאילו לבכורה ואינו של הבעלים. אמנם הרמב"ן פירש דקרא אתי למימר דאין צריך להקדישו לבכורה לפי שהוא קדוש מעצמו, ומפרש דמה דציווה הכתוב בפרשת ראה 'תקדיש לה' אלוקיך', בא ללמד שיש לנהוג בו קדושה שלא לעבוד בו ולא לגזו אותו, אלא יש לאכלו לפני השם, ובכורות האדם ובהמה טמאה יפדו. דהיינו דהבכור אינו כשאר הקרבנות שלא נאמר בהם בפירוש ציווי לנהוג בהם קדושה מיוחדת, אלא כל שקדשו למצותם יש לנהוג בהם כפי קדושתם.

דמעילה שייכא רק במקום שיש איסור בל יחל, דדין מעילה הוא חילול היחוד. ולפי זה קשה, דה"נ בכור קדוש מאליו ולא הוקדש ע"י קדושת פה, ומפורש בגמ' (שבועות כד:) שיש בו מעילה. ולדברי היראים אף המצוה להקדיש אינה אלא לחביבות המצוה, ולא חלה הקדושה ע"י דיבור פה.

מאיך, לרבי יעקב דס"ל דבכור חשיב כ'דבר הנדור' נראה דחלה קדושה ע"י הבעלים, ואף מאן דפליג ס"ל דחלה קדושה, אלא דלא חשיב 'דבר הנדור' משום דבלאו ההקדשה נמי קדוש, וא"כ כו"ע מודו דאין ההקדשה דיבורי מילים בעלמא.

שמא תאמר, דהא כו"ע לא פליגי דאיכא מצוה לייחד את הבכור למצותו ולנהוג בו ניהוגי קדושה, ואפשר דבכור חשיב 'דבר הנדור' מחמת מצוה זו אף לרבי ישמעאל דס"ל דאין צריך קדושת פה. אך אם כן הוא יש לידע מהות הקדושה ולאיהז ענין חלה.

בכור בעל מום

דין נוסף מצינו לגבי הקדשת בכור בעל מום. בבה"ג (הל' בכורות) כתב דבכור שנולד יש מצוה להקדישו ואם הוא בעל מום אין צריך להקדישו אלא נותנו לכהן. אולם בפתחי תשובה (יו"ד שו"ס ק"א) מביא מספר תיבת גמא (לבעל פמ"ג פרשת ראה) דיש להקדיש בכור ואפילו בעל מום, והמצוה להקדיש היא מיום שנולד ולא כשאר הקרבנות שאין להקדישם קודם היום השמיני. דקדושת קרבן צריך להקדיש מיום שהולד ראוי להקרבה וקודם היום השמיני הוא מחוסר זמן, אבל הבכור קדוש מאליו וחלה הקדושה אף בבעל מום ולכן מצוה להקדישו מיום שנולד.

ויש לשאול לענין מה חלה קדושה בבכור בעל מום, ועוד ילה"ק כמו שהוקשה לעיל, דמאי גרע בכור בחו"ל מבכור בעל מום ובכור טריפה שיש מצוה להקדישם, ואילו בכור בחו"ל אין מצוה להקדישו.

ביאור הקה"י - החלת קדושת שלמים

בקהילות יעקב (נדרים סי' יב) באר את ענין קדושת הבכור. דהנה כל הקדשים הנאכלים שאינם באים לכפרה, ביסודם הם קרבן שלמים, ואף הבכור הינו קרבן שלמים (כמו שנתבאר בשיעור על מצוה סו). הבכור קדוש מרחם ומ"מ קדוש רק בקדושת בכור אך אין בו קדושת שלמים וצריך להקדישו לשם שלמים, והגם שאין הקדשה זו מעכבת מ"מ יש מצוה להקדישו בפה כדי שתחול עליו קדושת שלמים בנוסף לקדושת בכור. ודבריו צריכים תוספת הסבר, דאם הקדושה חלה מאליה מה נוסף בקדושת פה, וביותר להסוברים דאף בבכור בעל מום איכא מצוה להקדישו, לא יתכן שהיא מצוה להקדיש לשם שלמים שהרי אינו ראוי להקרבה.

מהות קדושת הבכור

בעיקר הדין של קדושת בעל מום, הכלל בכל מקום דכל קרבן שקדם מום קבוע להקדישו לא חלה קדושת קרבן כלל, חוץ מבכור ומעשר בהמה שחלה קדושתם אף בבעל מום (כדתנן בבכורות יד. ובחולין קל.). המקור לדין זה - במעשר בהמה מפורש להדיא בפסוק "וכל מעשר בקר וצאן... לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו" (ויקרא כז-לג), ובבכור פירש רש"י (בבכורות ובחולין סם) דבכור ברחם תליא רחמנא לא שנא תם לא שנא בעל מום, ומבואר בזה דקדושת בכור שונה מהקדשת קרבנות ולכן חלה על בעלי מומין.

וביאור הדבר [ואפשר שזאת כוונת הקה"י], דקדושה ענינה יחוד הבהמה לדבר מסוים, ואם אדם רוצה להקריב קרבן צריך לייחד ולהפריש בהמה לקרבן. וכיון שע"י היחוד חלה קדושת קרבן ניתן לייחד ולהפריש רק בהמה שראויה לקרבן, וא"א לייחד בהמה בעלת מום לקרבן. קדושת בכור אינה לענין קרבן אלא קדושתו מתבטאת בכך שהוא מתנת כהונה וניתן לכהנים,

בדומה לתרומה שהיא קדושה לענין שהיא ניתנת לכהנים. ושאינו בכור שאין קדושתו תלויה בייחוד האדם לדבר מסוים, אלא הוא קדוש מרחם וקדושתו מצד עצמו וממילא הוא מיוחד מעצמו להינתן לכהנים. לכן חלה הקדושה אף בבכור בעל מום דלא תליא בקדושת פה אלא קדוש מעצמו לענין שהוא עומד להינתן לכהן. [וכבר האריך הגרי"ז (הל' בכורות) לחלק ולומר דאין שייכות בין קדושת בכור למזבח לבין קדושת בכור ליתנו לכהן, אך מ"מ שניהם נובעים מקדושת בכור.]

ומקובל לבאר שמלבד מה דהבכור קדוש מעצמו, יש מצוה להוסיף ולייחד את הבכור ולהחיל עליו קדושה מצד האדם כשם שחייבים להקדיש שאר קרבנות, דכתיב "קדש לי כל בכור". המשמעות של קדושת בכור היא חובת גברא לנהוג בבכור כדונו, ובה פליגי רבוותא אי בעינן לקדש אף בעל מום לבכורה, דאפשר דהמצוה היא להקדיש את הבכור לקרבן ולפיכך אין להקדיש אלא תמים שהוא ראוי להקרבה, ויש שסברו שהקדושה היא לייחוד לקדושת בכור כדכתיב "קדש לי כל בכור" דהיינו להפרישו ולהבדילו למה שראוי שיעשה בו, כלשונו של הרמב"ם בסה"מ, או כדפירש הרמב"ן את הפסוק "תקדיש לה' אלוך" לנהוג בו קדושה לפי ענינו. כך גם מצינו בטור (יו"ד שה) שהביא נוסח ארוך של ברכת פדיון הבן, וחתומת הברכה "בא"י מקדש בכורי ישראל לפדיונו", הרי שקדושתו לענין פדיון וכך הוא בכל בכור לפי מצותו.

זהו מה שפי' הרמב"ם בסה"מ ובריש הל' בכורות וברמב"ן את המצוה לקדש את הבכורות, שהיא מצוה מיוחדת על האדם לנהוג בבכור ניהוגי קדושה ולייחדו למה שהוא. מכאן פליגי תנאי דכיון דנכפל הציווי להקדיש כדכתיב "תקדיש לה' אלוך", אי בעינן להקדישו בפה או כיון דבלאו הכי קדוש אין ענין להקדישו בפה, והרמב"ן קאי בשיטת רבי ישמעאל שאין מצוה להקדיש בפה, ולכן פירש את המצוה כמו מצות "קדש לי" שיש לנהוג בבכור קדושה.

ממילא א"ש מאי דס"ל לרבי יעקב דבכור חשיב דבר הנדור, דאף שהבכור קדוש מאליו בכל אופן נוסף ע"י הקדשת האדם חלות קדושה נוספת כמו בשאר הקדשים, ורבי יוסי דפליג סבר דהיותו בכור קיימת בו מצד עצמה, נחשב הבכור כדבר האסור.

ודאתינן להכי, יובן דיש מצוה להקדיש בכור בעל מום (להפמ"ג) וכן בכור טריפה, דצריך ליתנם לכהנים ושייכי בהו ניהוגי קדושה של בכור. ומאיך בכור שנולד בחו"ל הגם שהוא קדוש מרחם מ"מ אין מצוה להקדישו, דכיון שאין מצוה להביא אותו לארץ ישראל, נאמר בזה שאין בו דינים מיוחדים וניהוגי בכורה ולכן פשיטא שא"צ להקדישו.

[דרך אגב יש להעיר לפי"ז בענין אחר. ידוע שעציץ נקוב נחשב מחובר לארץ ושאינו נקוב אינו מחבור ואין עליו כל דיני א"י, ובפשטות הוא מפני שהנקוב יונק מהארץ ושאינו נקוב אינו יונק. הרא"ש (שו"ת כלל ב) אומר דהזרוע על הגג חייב בתרו"מ מדאו' מפני שדרך לזרוע כך ואף שאינו יונק מן הקרקע, ושאינו מעציץ נקוב שאין דרך לזרוע בו. ולכאו' סוגיה זו היא מקור ברור לדברי הרא"ש, דהושווה קדושת בכור למעשר דגן, דבכור שהוא בחו"ל אין בו קדושה, ולכאו' מה השייכות של בכור לארץ וכי הוא יונק מן הקרקע כמעשר דגן. אלא ודאי דתליא במקום גידולו ולא ביניקה, ואהכי חילק הרא"ש ואמר דבעציץ נקוב אין דיני תרו"מ מפני שאין דרך לזרוע בו.

נושא - בכור קדוש מעצמו מרחם, ומ"מ נאמרה מצוה לנהוג בו דיני קדושה דהיינו שהאדם מצידו יתנהג בו קדושה וקדושתו היא לענין המצוות שהוא ראוי להם - ליתנו לכהנים ולהקריבו או לפדותו. לדעת רבנן יש דין נוסף להקדישו בפה ולרבי ישמעאל אין חיוב להקדישו בפה.

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקהלות על ידי

הגאון הגדול רבי **יעקב חיים סופר שליט"א**

ראש ישיבת "כף החיים"

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmail.com

פרשת חוקת

אנחנו לא יודעים מה הטעם. אבל אנחנו יודעים שאם הקב"ה ציוה אותנו, אנחנו עושים מה שהוא ציווה. כמו איסור 'שעטנז' ו'כלאים'. אין בזה טעם. למה אסור ללבוש שעטנז? מה הטעם בזה, ילבש צמר ופשתים יחדיו, מה הבעיה והחסרון בזה? מה רע בזה? זה 'חוק'. הקב"ה יודע את הטעם, אבל לנו הוא אמר את המצוות ולא גילה לנו את הטעם (ע' יומא ס:).

מצות 'פרה אדומה' ודיניה

וכך גם כאן בפרשה שלנו לגבי מצות 'פרה אדומה', אין בזה טעם, לוקחים פרה אדומה בדוקא, וצריכה להיות כולה באדמיות, אפילו 'גלגל העיץ צריך להיות אדום, יש אומרים גם 'הקרניים שלה צריכות להיות אדומות' (ע' הפארת ישראל פ"ב מ"ב), ואם כולה אדומה אבל יש בה שתי שערות שחורות היא כבר פסולה. כל פרט וכל דין במצוה הזו הוא לא מובן, למה דוקא אדומה, ולמה שתי שערות כבר פוסלות, וגם ההלכה שמי שמתעסק ב'פרה אדומה' נעשה טמא, צריך לטבול במקוה באותו יום. 'עולם הפוך', מטהר את הטמאים ומטמא את הטהורים. מי יכול להגיד ביאור במצוה הזו? כל הפרשה הזו סתומה וחטומה.

במצוות של 'חוק' נראה בעליל שהאדם 'עבד' לבוראו

ועם כל זה כלל ישראל עושה אותה בהיחוד ובחביבות, כולם רוצים להיטהר במי פרה אדומה. והדבר הזה מפריע ביותר לאומות העולם, כיון שכאשר האדם מקיים את המצוות שאין להם טעם, 'חוקים', הרי שהוא מראה קבל עם ועדה, ב'פרהסיא' ו'בפומבי', מוכיח בעליל שהוא עבד לבוראו. כי אין לזה טעם, ואף על פי כן הוא עושה מה שהקב"ה מצווה אותו. כאן רואים את העבדות האמיתית של האדם לבוראו, זה 'עבד נאמן'.

התכלית להיות עבד ה'

וזה התכלית המובקש מכל אחד ואחד מאיתנו. להיות 'עבד נאמן' לבוראו. 'עבד' זה התואר הנשגב ביותר, מי שזכה לתואר הזה של 'עבדות' הרי שזכה בכל. כבר הקדמונים אמרו שראינו אצל משה רבינו ע"ה 'בחיר היצירה האנושית' כמו שהתורה מעידה 'לא קם כמשה' (דברים לד י), והתואר הגדול שהכתוב מכתיר אותו הוא 'עבד ה'', וכמו שנאמר 'ויהי אחרי מות משה עבד ה'' (יהושע א א), זה התואר הגדול ביותר. וכך גם בתפלה בשבת אנחנו אומרים 'עבד נאמן קראת לו'. כי זה הדרגה הגבוהה ביותר. 'עבד' פירושו שכל

פרשת 'פרה אדומה'

בעזרת ה' יתברך, נראה היום להתבונן קצת בכמה עניינים בפרשת השבוע, פרשת חוקת. בתחילת הפרשה אנחנו לומדים את הצווי של מצות פרשת 'פרה אדומה', 'ידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר. זאת חוקת התורה אשר ציוה ה' לאמר, דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול' (במדבר י"א-ב).

אומות העולם מקנטרים את ישראל על מצות 'פרה אדומה'

ורש"י מביא בשם רבותינו (ע' יומא ס:): לבאר לשון התורה 'זאת חוקת התורה', מה הדגש שיש כאן בפסוק שהכתוב משמיענו על 'חוק'? 'לפי שהשטן ואומות העולם מוניין' לשון 'אונאה', לשון 'צער', 'את ישראל', מצערים את ישראל, 'זהאכלתי את מוניין את בשרם' (ישעיה מט ט), דהיינו שלעתיד לבוא אלה שציערו את ישראל הקב"ה יתן לנו לאכול את בשרם, כלומר שאנחנו נהרוג אותם, גם זה לשון 'אונאה' ו'צער' (רש"י שם), אומות העולם מצערים את ישראל בקינטור ובשאלה, 'לומר, מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה?', מצות פרה אדומה, מה הביאור בה, מה טעם יש בה? 'לפיכך כתב בה חקה' פירוש 'גזירה היא מלפני, ואין לך רשות להרהר אחריה', זה 'חוק'.

מצות שכליות - שיש להם טעם שכלי

כי כידוע בתורה יש מצות שנוכל למצוא להן טעם, ויש מצות שהם בגדר 'חוק', יש מצות שיש להם טעם שכלי, כגון מה שהתורה אסרה לגזול, 'לא תגזול' (ויקרא י"ג), אדם יכול למצוא בזה טעם שכלי למה התורה אסרה לגזול, כי מי התיר לך להתפרנס מיגיע כפיו של החבר שלך, הוא טורה עמל ויגע ואתה תגזול אותו? הוא הדין מצות 'כיבוד אב ואם' אדם יכול למצוא בזה טעם שכלי, שהרי הורי דאגו לי כל ימי היותי קטן, האכילו וטרחו ועמלו, ודאי אני חייב להכיר להם טובה, אסור להיות 'כפוי טובה' (וכמו שנראה בהמשך השיעור בהרחבה יותר), וכך גם האיסור של 'לא תרצח' יש בזה טעם שכלי פשוט, כי זה הורס ומשחית את כל הבריאה כולה.

מצות שהם בגדר 'חוק'

אבל יש מצוות שהם בגדר 'חוק', וכמו שמפרש רש"י (בראשית כו ה), שמות טו טו, ויקרא יח ה, יט יט, וקהלת ב ג, וברכות לג): והרמב"ן (ויקרא יט יט, ודברים ד ד), 'חוק' זה המצווה שנצטוונו בה ולנו לא נתגלה הטעם,

כולו משועבד לאדונו. הוא 'טפל' ו'בטל' ביחס לאדון שלו. אין לו משלו כלום. 'מה שקנה עבד קנה רבו' (קידושין כג), 'יד עבד כיד רבו' (בבא מציעא צו ס"א). אין לו 'לעבד' מציאות עצמית. כל מה שאומר לו האדון הוא עושה. וממילא נמצא שזה התואר הגדול ביותר למי שעובד את ה' לעבד' לבוראו, שהוא עושה כל מה הקב"ה מצווה עליו (וע' רד"ק יהושע שם). וזה ניכר במיוחד במצוות שאין בהם טעם אלא 'חוק', ומי שמקיים את החוקים, ולא מחפש טעמים בשביל לקיים את הצווי של הבורא, הרי זה מראה שהוא 'עבד'. ציוו אותי, אני עושה. לא חוקר ולא דורש. כך הקב"ה רוצה, 'גזירה גזרתי אין לך רשות לעבור על גזרתי' (במדבר רבה פר' יט סי' א וסי' ח).

ביטוי העבדות

והתכלית הזו לקיים המצוות לעבד, הביטוי שלה במיוחד זה במצוות של 'חוק', וזה מה שמפריע לשטן ולאומות העולם יותר מכל דבר אחר - הרי כל 'מצוה' שעושים זה מפריע להם, אבל מצוות של 'חוק' שאין בהם לא 'סברא' ולא 'טעם', ואף על פי כן בני ישראל נוהרים בזה, הרי זה מפריע לאומות העולם יותר מן הכל. ועל זה הם מאנים ומקנטרים את ישראל. כי כאן רואים את הענין של העבדות, במצוה הזו של 'פרה אדומה' בולט יותר מכל מצוה אחרת.

עשיית צווי הבורא בלי לשאול ולהרהר - נסיון העקידה

אבל זה הגדלות וזה העבודה לעשות את צווי הבורא בלי לשאול שאלות. ואבותינו ורבותינו גדולי ישראל עד דור אחרון, מאבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב ע"ה, ועד דורות האחרונים, בכל דבר שנוצטוו עשו אותו בלי לחקור ובלו להרהר. מי לנו גדול מאברהם אבינו ע"ה, 'אחד היה אברהם' (יחזקאל לג כד), שהתנסה ועמד בכל העשר נסיונות, נסיונות קשים מאד, אנחנו קוראים את הפרשה בקריאה בעלמא, אבל מי שיתבונן בגדל הנסיון, אין לתאר ואין לשער [א"ה: ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ב (פרשת חיי שרה תשע"ט עמוד כ) שהאריך לבאר גדל הנסיון של 'עקידת יצחק'. ע"ש]. ואברהם אבינו עשה את זה בהידור' הכי גדול שיכול להיות, וכמו שהפייט, רבינו אפרים מרגנשבורג ז"ל, פייט בפיוטו (אם אפס רובע הקן) - ואנחנו אומרים את זה בתפלה ב'סליחות' ביום ראש השנה - 'במצוותיך שניהם נוהרים, ואחריו לא מהרהרים, חשו מאד נמהרים', אפילו בהרהור' לא שאלו אברהם ויצחק על צווי השי"ת (וע"ע בדברי רבינו שליט"א בס' ברית יצחק סי' יא). זה 'עבד'. ציוו אותי, בין אם אני מבין ובין אם אני לא מבין, אני עושה בדיוק כאשר ציווני. ולזה צריכים כולנו לשאוף.

'עבד' אין לו שיקולים של 'רווח' אלא עושה צווי האדון

כי 'עבד' לא עושה 'חשבונות' של שיקולים של 'רווחים' לעצמו. הוא עושה כל מה שהאדון מצווה אותו. לא עושים 'חשבונות' לחוקרים חקירות' אם יש טעם במצוה או לא, אם יש במצוה הזו 'רווח', או אם אין בזה 'רווח'. האם המצוה הזו היא בכלל המצוות שאוכלים מפירותיהם בעולם הזה (ויש פאה), או לא. אם יש 'פירות' בעולם הזה, הוא עושה את המצוה, ואם לא, דוחה אותה. ולא היא. צריך לקיים את המצוות בגלל שאתה 'עבד'. ועבד' זה בכל המצוות. לא רק במצוות קלות. סיפר לי אחד, 'יש מצוות שאני זיהר בהם ביותר,

ואני 'חד בדרא' במצוה הזו, מצוות 'עונג שבת'. בזה לא תמצאו לו חברים. הוא יושב ואוכל וסועד כל מעדני עולם. מתענג בתענוג הגשמי הכי גדול שיכול להיות. אבל זה לא מצוות 'עונג שבת', זה 'עונג כריסו'. והראיה שרק בזה הוא זיהר, אבל מצוות אחרות, כגון מצוות 'צדקה', הוא לא מוציא כלום. זה לא נכנס לו בראש 'שאני אתן מיגיע כפי לאחרים! לא יתכן כדבר הזה!..

'עבד' שאינו מקיים 'מצוה' אחת - אינו בכלל 'עבד'

וכבר הזהיר אותנו החסיד רבינו יונה ז"ל בשערי תשובה (שער א אות ו) מוסר השכל נפלא, "כי אם אמור יאמר העבד לרבו, כל אשר תאמר אלי אעשה", כל מה שתצווה ותבקש, גם את הבקשות הקשות ביותר, את הבקשות הכי לא נוחות, ובאיזה מצב שאני יהיה, גם אם אני יהיה 'עייף' או 'חולה', אני אעשה ככל אשר תצווה אותי, אבל "זולתי דבר אחד", תדע לך, דבר אחד אני לא אעשה, מפני כל סיבה שבעולם, "כבר שבר עול אדוני מעלי", כבר פרק עול העבדות ממנו, לא שייך לקרוא לו יותר 'עבד'. כי אין כזה דבר 'עבד' תשעים ותשע אחוז, ואחוז אחד 'בן חורין'. על ידי האחוז הזה הוא כבר פרק שבר וביטל כל עול העבדות ממנו. כולו 'עבדים'. כולנו עבדים של הבורא יתברך. אבל לא בגדר 'עבדים' משוחררים. וזה המוסר שאנחנו לומדים בפרשה שלנו, 'זאת חוקת התורה', 'גזירה גזרתי אין לך רשות לעבור על גזרתי' (במדבר רבה פר' יט סי' א וסי' ח). תעשה מה שציוו אותך. ומי שנוהג כך, אשריו בשתי עולמות.

'להשכיחם מחוקי רצונך'

בגלל זה המלחמה של אומות העולם כנגד מצוות 'פרה אדומה'. כנגד כל מצוה של 'חוק'. בתפלת 'על הניסים' בימי החנוכה שתיקנו רבותינו אנו אומרים: 'לשכחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך'. לא נאמר כאן כמו בשאר המקומות בגמרא ובמדרשים 'להעבירם ממצותיך'. אלא 'להעבירם מחוקי רצונך'. היוונים התנגדו במיוחד לענין של 'חוק'. כי כשאדם מקיים את המצוות שהם בגדר 'חוק', שהם מצוות ללא סיבה וללא טעם, בזה מתבטא העבדות לבורא, ואת זה היוונים לא יכלו לסבול. אם היו מקיימים מצוות עם 'סברא', עם 'טעם', יכולים להבין. 'חכמת יו' היא חכמה ל'סברא', להבין טעם בדבר'. אבל 'חוק' לא התקבל בדעתם. וזו הייתה המגמה שלהם 'להעבירם מחוקי רצונך'. לא רק למצותיך'.

ובאמת על המצוות של 'חוק' יצא תחילה הקצף של היוונים, מצוות 'שבת', 'מילה', 'וראש חודש', שגזרו לבטל ענין המועדות מכלל ישראל. ובעל הטורים (בראשית טו כב) מוסיף בשם מדרש רבותינו (מדרש לחנוכה): מקוה. הם גזרו לבטל את המקוה, שנסות ישראל לא יטבלו במקוה. שלא תהיה טהרה בכלל ישראל. וגזרו דוקא על המצוות הללו, כי בארבעת המצוות הללו, שבת?

1. הרמב"ן ע"ה (ויקרא טו יז, ובדרשת תורת ה' חמישה עמוד קמז) כותב על אותו יוני ערל שהגיס בדעתו שכל דבר שהוא לא יכול להבין אותו בדעתו זה בטל ואינו. זה 'חכמת יו'. כל דבר שאי אפשר לחפוס בהבנה, בשכל, הרי שהוא בטל.

'שבת' - זה 'חוק'

2. במכילתא (פר' בשלח מסכתא דזיסע פרשה א), דדרשו רבותינו על הפסוק 'שם שם לו חוק ומשפט ושם ניסח' (שמות טו כה), דדרשת המכילתא: חוק אלו השבתות. אין בזה טעם מיוחד. אתה צריך לשבות כל יום שביעי. זה חוק. כלל ישראל חייב להיות כפוף

מילה³ ראש חודש⁴ ומקוה⁵, מתבטא ה'חוק' של כלל ישראל, שכלל ישראל כפופים לחוקים של תורתנו הקדושה, לרצונו של הבורא ית"ש. במצוות של 'חוק' בולט וניכר הדבר שעם ישראל משועבד לבורא יתברך. הוא לא חוקר חקירות, אלא מה שהקב"ה מצווה אותו - הוא עושה. בלי להוסיף ובלי לגרוע. זה עיקר המצוה⁷. 'חוק' זה ציווי של הבורא: תקיים בלי תוספת ובלי מגרעת. תקיים מה שנצטווית. זה מה שהפריע ליוונים, הרי אין לזה הבנה, לכן גזרו לבטל את זה. (וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בס' חוקי רצונך שהארץ בזה). וכך היה בכל הדורות כולם. על המצוות הללו הם מצערים את ישראל.

זאת חוקת התורה - דא גזירת אורייתא

והתרגום אונקלוס ע"ה כאן על הפסוק 'זאת חוקת התורה מתרגם לחוקים. זה הכאיב ליוונים, לכן הם ביטלו את זה. וכן הוא במטבע ברכה של דעה והחליצנו בברכת המזון "כמצות חוקי רצונך".

מילה - זה 'חוק'

'מילה' זה 'חוק', אנתו אומרים בברכה של מילה: 'אשר קידש יידי מבטן, וחוק בשארן שם. גם מילה זה חוק. מה הטעם שלוקחים תינוק בן שמונה ימים ופוצעים אותו, במקום עדין, יש בזה סכנה, מה הטעם בדבר הזה? 'חוק'. ולכן גזרו היוונים לבטל את זה.

ראש חודש - זה 'חוק'

'דאש חודש' זה חוק, בנוסח הברכה בתפלת 'מוסף' של 'דאש חודש' אנתו אומרים: 'וחוקי ראשי חודשים להם קבעו'. הרי שאף ראש חודש הוא בחינה של 'חוק'. לכן גם את זה הם ביטלו.

מקוה - זה 'חוק'

'מקוה' זה חוק, הרמב"ם (בסוף הלכות מקואות) כותב שהטרה והטבילה מכלל החוקים הם. גם זה 'חוק'. לכן גם את זה הם ביטלו.

איסור 'בל תוסיף'

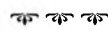
יש לנו מצוה בתורה שאסור להוסיף 'בל תוסיף' (דברים ד ב). וכבר עמדו המפרשים על זה, מה רע בתוספת? אם אדם אוהב את הבורא יתברך ורוצה לשבת בסוכות לא רק 'שבעת ימים' (ויקרא כג טו), אלא הוא רוצה לשבת 'חודשיים'. מה רע בזה, מה עוול יש בזה? 'מצוה' הוא מוכן לאכול לא רק שבוע אחד (שמות יב טו), אלא הוא יאכל חודש. הוא אוהב את המצוות, רוצה לקיים הרבה מצוות. יש לאו, מי שעובר ועושה את זה מקבל 'מלקות'. כך אומרת הגמרא (רי"ה כה:): מי שישן בשמיני בסוכה מלקים אותו. ולקחים אותו לבית דין ונתנים לו מלקות. ומדוע? הרי הוא אוהב את הסוכה, אומר: 'אני אוהב את הסוכה לא יכול להפריד ממנה, אני רוצה לצאת אבל אני נעצר... לא יכול... 'בל תוסיף'.

משלו הנפלא של המגיד מדובנא ע"ה

אומרים בשם המגיד מדובנא ע"ה לבאר את זה במשל נפלא, משל מפורסם (כולם מכירים את זה, אני חוזר על זה בקצרה), על אותו אחד שעבר דירה, והגיע למקום החדש שלא היה שם, התחיל להתארגן ולהכין את הבית וכו', נכנס לשכך ממולד דופק בדלת ואומר לו: 'תעזור לי, אני עדיין חדש, אין לי את כל הכלים ואת כל הדברים, אני מבקש ממך 'מטאטא, שכחתי להביא', הביא לו בהשאלה 'מטאטא', הוא טאטא את הבית, והחזיר לו את המטאטא בצירוף 'מברשת'. שאל אותו: 'מה זה המברשת הזו?', אמר לו: 'המטאטא שלך היה 'מעובר' והוליד אצלי 'מברשת', הבאתי לך אותה... שמח מאד: 'מברשת בחינם? למה לא?'. וכן על זה הדרך, ביקש כמה כוסות, נתנו לו כמה כוסות, והחזיר לו את הכוסות שקיבל עם עוד כוסית קטנה. שואל אותו: 'מה זה?', אמר לו: 'אחד מהכוסות שלך היה בהריון וילד אצלי כוסית בשעה טובה ומוצלחת, תקח בחזרה. אחר כך אמר לו לשכך: 'אני עושה 'חנוכת הבית', אני מבקש את המנורה הגדולה שלך, 'מנורת זהב', לסעודה. אמר לו: 'תיקח, בשמחה. חשב לעצמו: 'מי יודע מה זה 'וליד' אצלו?'. עבר יום יומיים, ולא החזיר את המנורה, שאל אותו: 'מה קרה? איפה המנורה שלי?'. אמר לו: 'מתה עליה השלום... שאל אותו: 'מנורה מתה?'. אמר לו: 'אם 'מטאטא מוליד' אז 'מנורה מתה... זה המשל הידוע. ללמדך: אל תוסיף. אם תבוא להוסיף - תגרע.

7. עיקר היראת שמים זה הדקדוק בהלכה בלי תוספת ובלי מגרעת [א"ה: ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס תפארת חיים (עמוד סא), עש"ב].

"דא גזירת אורייתא", וכבר הזכרנו מה שארע בשבוע הזה בפרשה הזו לפני כשבע מאות מאות שנה בזמן רבותינו בעלי התוספות בצרפת, בשנת ה' אלפים ס', שהייתה גזירה על התורה שבעל פה. ושרפו עשרות קרונות מלאים בספרי הקודש, בספרי 'תורה שבעל פה', גמרות ומשניות. ובספר שבולי הלקט (ס"ס רסג) כתוב על אחד החכמים מאותו הדור, מגדולי בעלי התוספות בצרפת, עשה 'שאלת חלום' לשאול מן השמים מפני מה נגזרה הגזירה הנוראה על שריפת 'עשרות קרונות' של 'תורה שבעל פה'. (זה לא כמו היום שמדפיסים ברגע אחד אלפי ספרים. בזמנם כל ספר היו כותבים אותו בכתובת יד. ובשביל שיהיה לאדם 'תלמוד' אחד, היה צריך סופר שישב אצלו תקופה ארוכה מאד להעתיק את כל הש"ס, מסכת אחר מסכת. וברגע אחד נשרפו עשרות קרונות מלאים, זה אסון שאין כדוגמתו). והשיבו והודיעו לו מן השמים: 'דא גזירה אורייתא'. אל תשאל שאלות. 'זאת חוקת התורה'. זו גזירה. ואנחנו לא שואלים ולא מהרהרים אחרי הצווי ואחרי הגזירות של הבורא יתברך (וע מן אברהם ס"ס תקפ).

עיקר הרדיפה כנגד 'תורה שבעל פה'

ובאמת בכל הדורות כולם, עיקר הרדיפה של אומות העולם והגזירות היו על 'תורה שבעל פה', בשנת שי"ד 'המר לי שדל' וע'פרות א כ), הייתה גזירה באטליא על תורה שבעל פה. האפיפיור' שם גזרו על 'תורה שבעל פה' וכל הגמרות' שהיו, את הכל ביערו מן העולם.

'לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה'

את התורה שבכתב הם יכולים לייקר ולכבד⁸, אבל את התורה שבעל פה הם יבערו. המלחמה שלהם היא תמיד כנגד התורה שבעל פה. הם לא יכולים לסבול שכלל ישראל ממת עצמו על תורה שבעל פה. על 'תלמוד' ועל 'משנה'. והיא עיקר העיקרים, שעליה כרת הקב"ה ברית עם ישראל. הפסוק אומר 'על פי הדברים האלה כרתי איתך ברית ואת ישראל' (שמות לד כז), דרשו רבותינו (גיטין ס:): 'על פי' על 'תורה שבעל פה' כרת הקב"ה איתנו ברית. 'לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה'. זה מה שמפריע לאומות העולם.

'התורה שבעל פה היא ביאור לתורה שבכתב'

והתורה שבעל פה זה הביאור לתורה שבכתב, שהיא נכתבה סתומה וחתומה, לא מבוארת ומפורשת, והקב"ה ית"ש נתן ומסר תורה שבעל פה למשה רבינו ע"ה בהר סיני (שמות רבה פר' מז סו א), ומבלעדיה אין לנו הבנה בתורה שבכתב. הרי אי אפשר להבין את התורה שבכתב בלי 'תורה שבעל פה'. מצוה אחת מהתורה אי אפשר להבין ולקיים בלי תורה שבעל פה (וראה בהקדמת הרמב"ם ז"ל

8. אפילו 'תלמא' מלך מצרים ב'אלכסנדריא' (שהיה יוני כדוע), ביקש שיתרגמו לו את התורה שבכתב, והביא שבעים זקנים שיתרגמו לו אותה, ולכל אחד מהם נתן חדר, ונתן לו את התורה, ואמר לו 'בבקשה תרגם לי ליוונית, וכולם היו צריכים לתרגם את תורתנו הקדושה ליוונית, והוא הושיב אותם בשבעים חדרים, כדי שלא יוכלו להתיעץ זה עם זה, והיה גם מן השמים שכולם תרגמו בדיוק באותה לשון ובאותה שפה, ואפילו באיזה מקומות שעשו שינוי מפני דרכי שלום, הקב"ה דאג שכולם שינו אותו דבר. ניסים וניסי ניסים היה שם (כמבואר במגילה ט).

ל"ד התזקה). ועל זה יצא הקצף. זה מה שמפריע להם ביותר.

לימוד התלמוד מבטל את כוחות הסט"א

אמרו המקובלים (עמק המלך שער ז פרק י, שער טז פרק כד, פני דוד פרשת נשא אות ח, צווארי שלל הפטרת שמיני אות ג) רמז גדול: 'תלמוד' בגימטריא עולה כפלוגית' (ולית). כי על ידי 'תלמוד' מבטלים את כל כוחות הטומאה. 'בשר ודגים' זה לימוד התלמוד.

'לשכחם תורתך' - עיקר הגזירה של היוונים הייתה על תורה שבעל פה

גם המלחמה של היוונים כנגד כלל ישראל, הייתה 'לשכחם תורתך'. ולשון 'שכחה' גופל על 'תורה שבעל פה', שאותה דייקא ניתן 'להשכיח', אבל תורה 'שבכתב' אי אפשר 'להשכיח', שהלא 'בכתב' היא (החיד"א בספר דברים אחדים דרוש לב).

על ידי עקירת עסק התורה - מאבדים את הכל

ובאמת מבואר בקדמונים - הרמב"ן ואבודרהם ועוד - שעיקר הגזירה של היוונים הייתה על לימוד תורה בפרט, זה הדבר הראשון שהם גזרו, ודוקא על תורה 'שבעל פה' (כמו שאמרנו), כי בלי תורה כלל ישראל בטל ומבוטל. ודבר זה ראינו בחוש: כל צורך שעמד על כלל ישראל, תמיד ניסה לפגוע דוקא בנקודה הזו. הדבר ראשון לסגור ולמעט ולבטל תורה. שלא תהיה 'תורה' בכלל ישראל. אמר החפץ חיים ע"ה (וגם תלמידו הגאון ר' אלחנן וסרמן זצ"ל מביא את זה בקובץ מאמרים), שכך ראינו באותם שנים של תקופת הקומוניזם 'הבולשביקים', סגרו ברוסיה - (שהיה שם את הריבוי היהודי הגדול ביותר, שלוש מיליון יהודים) - את כל מוסדות התורה, תלמודי תורה, ישיבות, הכל. לא השאירו מקום אחד של 'תורה'. מקוואות נסגרו, בתי כנסיות סגרו. אין 'שוחטים' ואין 'מוהלים'. וכך הם הצליחו לעקור את התורה מרוסיה, תוך זמן קצר, פחות משנות דור, (כ-20 שנה), כבר נשתכחה תורה מרוסיה. כשאר תורה - יש ירידה מיידית.

'וסרתם - ועבדתם'

בזמן בית ראשון, היו שבעים שנה בגלות. שבעים שנה זה לא הרבה. וכיון שהיו מנותקים מתורה, הגיעו למצב נורא: בנו של כהן גדול התחתן עם גויה! בנו של 'כהן גדול', פירושו של דבר, שאם אביו היה מת, הוא היה צריך לעבוד במקדש במקומו. והוא נשוי עם גויה (וה"ל). כך כתוב בספר עזרא (י יח). [ועיין זכריה (ג ג) ורד"ק שם, וכן הוא בספר תפארת יהונתן בראשית (כ"ח ב) וחתם סופר בראשית (ל"ג ג), ובן יהודע סנהדרין (ל"ז ב) ועוד]. איך אפשר להגיע למצב כזה? אבל כאשר אין 'תורה', זה כבר לא קשה, אין קושיות, הוא יכול לרדת עד שאול תחתית, ועד בכלל. אם מנותקים ממרכזי תורה - יורדים מטה מטה. 'וסרתם ועבדתם' (דברים יא טז), מפרש רש"י נוראות, "שכיון שאדם פורש מן התורה - הולך ומדבק בעבודה זרה!", זה מידי, לא צריך לזה הרבה זמן, 'כהרף עין', 'תוך כדי דיבור'. [א"ה: וראה עוד דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ד (פרשת ויצא תשע"ט, עמוד ז). ע"ש].

'אם אין גדיים אין תיישים'

אחז, שהיה מלך רשע מרושע, הגמרא מעידה (סנהדרין קג) על

רשעותו שהתיר את הערוה וכו'. למה נקרא שמו 'אחז'? שאחז בתי מדרשות (ירושלמי סנהדרין פרק י ה"ב, וע"ע סנהדרין קג). אמר אחז: 'אם אין גדיים, אין תיישים' (ירושלמי שם). אני אסגור את הישיבות, אני אסגור את התלמודי תורה. וממילא אין 'תורה' בישראל, וכלל ישראל יילך לאבדון. ובזה כל האומות תמיד נלחמו. ולהיפך ההצלה של כלל ישראל, ריבוי תורה. ובעיקר 'תורה שבעל פה'. ובפרט צריך להקפיד בזה לחנך הבנים לתלמוד תורה. כי 'אם אין גדיים - אין תיישים'.

גדר 'עם הארץ' - כל שיש לו בנים ואינו מגדלם לתלמוד תורה

הגמרא במסכת ברכות (מז:) מביאה ברייתא, מה הגדר של 'עם הארץ' שדיברו בו חכמים בכל מקום (רש"י שם), והגמרא מביאה כמה דעות, אחת הדעות בברייתא, "רבי נתן בר יוסף אומר, כל שיש לו בנים ואינו מגדלם לתלמוד תורה", יש לו 'ציצית' ויש לו 'תפילין' (וגם 'שמישא רבה... וטלית של תכלת...'), אבל את הבנים שלו הוא לא מחנך לתלמוד תורה. שולח אותם שיהיו 'בעלי מלאכה' שילמדו להיות 'פרופסורים' 'דוקטורים' 'חולים'.. אבל לא מחנך אותם לתורה. אדם כזה הרי זה בגדר של 'עם הארץ' שדיברו בו חכמים, ויש עליו את כל הדינים של 'עם הארץ', שאסור ללכת איתו בדרך, ושהוא חשוד על שפיכות דמים (פסחים מט:), ושהוא אינו נאמן על המעשרות והמאכל שלו 'דמאי' (רש"י סוטה כב.), וכל שאר הלכות של 'עם הארץ'. כי הוא לא דואג לעתיד שלו. הוא לא דואג למה שיצא וישאר ממנו. אדם שבא לעולם הזה, הוא לא בא רק בשביל עצמו, אלא הוא בא להשאיר הלאה 'דור ישרים' מבורך. ובשביל לחנך את הבנים שלו כדת וכהלכה, לתורה ולמצוות ולמעשים טובים. ובשביל זה צריך להיות בגדר 'חכם הרואה את הנולד' (אבות פ"ב משנה ט). מה ישתלשל הלאה מדורותיו. לא שידאג רק לעצמו שהוא קובע עיתים לתורה, אלא צריך לחנך את בניו לתורה.

מסירות נפש למען חינוך הילדים לתורה

ובדברים הללו אסור לסמוך ולצאת ידי חובה בכל מיני 'סגולות' ו'ברכות'. מספרים על רבינו החפץ חיים זצ"ל, שפעם בא אצלו מישוהו, אמר לו, 'כבוד הרב, תעשה איתי חסד, תן לי ברכה שהבן שלי יהיה תלמיד חכם', והחפץ חיים הבין שאם הוא יתן לו 'ברכה' הרי שהוא יסמוך רק על הברכה הזו.. האבא לא יקפיד על חינוך הבן, ישלח אותו ללמוד היכן שילמד, ויסמוך על הברכה של החפץ חיים. הרי הרב בירך אותו, הברכה בודאי תתקיים, 'שלום עליך נפשי'. אמר לו החפץ חיים: 'בנים לא מגדלים מתוך ברכות, בנים מגדלים על ידי שמוכרים את הכר שמתחת הראש, ובממון הזה שוכרים לו מלמד טוב, שולחים אותו לתלמוד תורה טוב, זה הערובה היחידה לגדל את הבן לתלמוד תורה!'. זה אמת שיש מעלה 'בברכה' של הצדיק, זה עוזר, אבל אסור לסמוך ולגלגל את הכל על 'כח הברכה' ובוזה לפטור את עצמו. צריך להשתדל להיות בוהן ובודק ולראות ולברר אחר חינוך בניו. צריך למכור את עצמו לעבד עברי' למען חינוך הילדים!

רישום הבנים לחינוך במקום 'תורה'

בימים הללו זה התקופה של ה'רישום' לחינוך הבנים והבנות. ומכאן מצוה ומודעה רבה לאורייתא, שמי שרוצה לדאוג לחייו בשני

עולמות, ושלא יפסיד חלילה שני עולמות, שידאג היטב היטב לחינוך הבנים. לבדוק ולחקור היטב לאיזה מקום שולח את בניו ללמוד. הכל תלוי להיכן תשלח את בנך לחנך אותו. האם במקום 'תורה', במקום שמחנכים בו לתורה ויראת שמים, למידות טובות, הרי שיש סיכוי שבעזרת ה' יצא לאילנא רברבא. אבל אם ח"ו שולח להיכן ששולח, לא בדוק ולא חוקר, הוא יכול לאבד כל זרעו אחריו. ולכן אדם יחשוב ויבדוק היטב על זרעו אחריו, יזהר לרשום אותו למקומות של 'תורה'.

עזבו מקור מים חיים

הנביא מתאונן, 'אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בורות נשברים' (ירמיה ב יג). יש 'עורך דין' בתל אביב, הלך ל'גנון' המשטרתי, ובידר וליבן וחקר ודרש, על אותם השנים שהבריטים שלטו בארץ, הם נכנסו כאן לארץ ישראל בשנת תרע"ט, ויצאו בשנת תש"ט, סך הכל שלושים שנה היו כאן, והוא חקר ודרש ובדק על אותם שלושים שנה, כמה 'רוצחים' פלייליים היו במדינת ישראל? וכמה הוא מצא? שנים בלבד! ומאותם שלושים שנה ועד היום, 'לא יספר מרוב' (בר מינן). אלפיים שנה לא היו רוצחים בכלל ישראל, ובדרונו ה' ירחם. ומפני מה? כי פגעו ב'נשמה' של כלל ישראל. פגעו ב'חינוך'. כשאתה עוקר ממקום תורה, ממקור מים חיים ונותן כנגד זה 'בורות נשברים' אשר לא יכילו המים' (ירמיה שם), בהכרח אלה הם התוצאות! היום אנחנו רואים את התוצאות. לא צריך להאריך לדבר ולספר, די לנו במאורע האחרון של אותו נער שקם והרג את כל המשפחה שלו רח"ל כדי להבין מה קורה לבן אדם שרחוק מתורה. הרי היצר, השונא הגדול (כדברי חובת הלבבות - ראה בדברי רבינו שליט"א בקונטרס על מעלת יום ט"ו באב עמוד כה), נמצא אצל כל אחד ואחד, ואם אין את התורה שהיא 'תבלין' כנגד היצר (קידושין ל:), אין לו במה להתגונן ולנצח אותו.

ביאור מהו 'כרובים'

יש מילה אחת בתורה שחוזרת על עצמה פעמיים, ורש"י משנה פירושו, המילה היא "כרובים". מצד אחד בפרשת בראשית (ג) כד) כאשר הקב"ה גידש את אדם הראשון מגן עדן, הוא שם את הכרובים 'בלהט החרב המתהפכת' שלא יחזור לגן עדן. ומפרש רש"י: 'כרובים, מלאכי חבלה'.

מצד שני, על הארון בבית המקדש היו כרובים, כמו שנאמר בפרשת תרומה (כה יח): 'ועשית שנים כרובים זהב'. מפרש רש"י: 'כרובים, דמות פרצוף תינוק להם'. היינו שהיו 'מלאכים', והיה להם דמות פרצוף של תינוק. ושואלים המפרשים, שדברי רש"י סותרים: 'כרובים זה 'מלאכים', או שכרובים זה מלאכי חבלה?!

תלוי למה הוא מחובר

ומבארים - כך מפרש הגאון רבי משה מרדכי עפשטיין זצ"ל ראש ישיבת חברון - כי התירוץ הוא פשוט, וטמון כאן יסוד גדול, 'כרובים' הוא 'תינוק'. אבל תלוי למה הוא מחובר ה'תינוק' הזה. אם הוא מחובר לארון, שהוא ארון התורה, שם מונחת התורה, ממילא אשריו ואשרי חלקו, הוא 'מלאך' ופני תינוק יש לו. אבל אם הוא מונח בלי תורה, הרי שסופו לצאת 'מלאך חבלה'. ולדאבוננו רואים את זה.

אלה שמרוחקים מהתורה גדלים ויוצאים 'מלאכי חבלה'

ובזמנינו רואים את זה יום יום, אלה שמרוחקים מתורה - הם גדלים ויוצאים 'מלאכי חבלה'. בעד שריפת 'בית הכנסת'. לא נשמע כדבר הזה אצלנו, שיקום יהודי וישלח יד בקדשים! איך זה קורה? מפני שרחוקים מתורה, ומי שרחוק מהתורה - יעשה הכל. ישרוף 'ספר תורה', ישרוף 'תפילין' וכו'. הכל. מה שלא נשמע כדבר הזה מיום שעם ישראל נעשה לאומה. אבל כך זה, אם רחוקים מתורה, כבר אין קושיות.

לחנך לתלמוד תורה

מספרים על הגאון 'חתם סופר' ע"ה, שיכך היה מנהגו בכל לילה, לא היה מרשה להם לישון עד שיגידו איזה 'דבר תורה', מה שלמדו ומה שחידשו היום, לא משנה אם זה דברי תורה משלהם ומדעתם, או ממה שראו ולמדו בספרים, או ששמעו מרבותיהם, אבל העיקר לקבוע אצלם את המעלה של 'תלמוד תורה'.

גדר 'עם הארץ' - שאינו לובש ציצית

והגמרא (ברכות שם) מביאה עוד דעה מה הוא גדר 'עם הארץ', 'בן עזאי אומר כל שאין לו ציצית בבגדו', מי שהוא לא נזהר ללבוש ציצית, דהיינו שיש לו בגד המחוייב בציצית והוא לא נזהר ללבוש ציצית (בית יוסף א"ח ר"ס כד), הרי הוא 'עם הארץ' שדיברו בו חכמים בכל מקום. כי הוא מפסיד ומבטל כל כך הרבה מצוות. אדם שלובש 'ציצית' מקיים בכל יום שלובש את זה לפחות 12,000 מצוות דאורייתא, לא איזה 'חסידות'. זה מקדש את האדם, זה מזכיר לו את מצוות ה'. ואני מדבר על מי שלובש 'טלית קטן' לפי גדרי ההלכה, שיש בזה שיעור הנצרך, לא על מי שלובש 'זכר' לטלית קטן...!

הציצית מוסיפה קדושה על האדם

והחסיד רבינו יונה ז"ל בשערי תשובה (שער ג אות כב) כתב: 'ועל מצות ציצית אמרו רבותינו ז"ל (ספרי סוף פרשת שלח), שהציצית מוסיפת קדושה, שנאמר 'למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי הייתם קדושים לאלהיכם' (במדבר טו ט). וגם כי אין מצות ציצית זולתי על מי שיש לו בגד אשר לו ארבע כנפות, ואם אין לו בגד כזה אינו חייב לקנותו, אף גם זאת אמרו רבותינו ז"ל (מנחות סא.) כי ענוש יענש לערות בצרה, על דבר אשר לא חמד בלבבו יפי המצוה ושכרה, לבעבור סבב פני דבר חיובו עליו ולקחת לו בגד שיש לו ארבע כנפות לעשות בו ציצית על כנפיו'.

בכיתו של הגאון מוילנא ע"ה

ובאמת מי שיוודע עד כמה מעלת וגדל מצות ציצית. הגאון מוילנא ע"ה, קודם פטירתו, ישב ובכה בדמעות שלישי, שאלו אותו התלמידים שהיו סובבים אותו קודם פטירתו: 'כבוד הרב, על מה יש לך לבכות? אתה הולך בשמחה ובששון לעולם הבא! הרי רגע מחייך לא ביטלת לבטלה. כל מחשבותיך בקדושה ובטהרה, וכל פעולותיך הם מצוות ומעשים טובים!'. נענה הגאון ע"ה, אחז בציציות שלו, אמר להם 'על זה אני בוכה, מצות ציצית היקרה, שהיא מצוה 'לה', שמחידה כמה 'קופיקות' מעטות, כמה פרוטות, ועל ידה אדם יכול להגיע למדרגת עליונות עד כדי קבלת השכינה, ובעולם הבא כבר אי אפשר לזכות לקיים עוד מצוות! ועל זה אני בוכה, בעולם הבא אדם יתחנן לפני הקב"ה 'ריבוננו של עולם, תן לי עוד הזדמנות לקיים מצוה אחת, לענות 'אמן' אחד, להגיד 'מילה אחת' של תורה. אבל 'במתים חופשי' (התלים פה ו), 'מי שטרם בערב שבת יאכל בשבת, בעולם הבא 'אוכלים' מה שבישלו כאן בעולם הזה, אי אפשר להוסיף עוד (שבת קנא: וע"ע שבת ל:). היום לעשותם ומחר לקבל שכרם' (עירובין כב.). 'היום זה כאן בעולם המעשה. ועל דא קבכינא, על זה אני בוכה, על המצוה הזו שאני מפסיד!'. (עליית אליהו סוף הערה ק"ד על ע"ב, הגאון החסיד מוילנא עמוד רטו).

גדר 'עם הארץ' - שלא עוסק בתלמוד

ועוד שיטה מביאה הגמרא (ברכות שם) מהו גדר 'עם הארץ', זה מה שנוגע לעניינו, "אחרים אומרים אפילו קרא ושנה, ולא שימש תלמידי חכמים הרי זה עם הארץ". מה הכוונה לא שימש תלמידי חכמים? אומר רש"י (ברכות שם, וע"ע רש"י מגילה כה:): הוא לימוד הגמרא התלויה בסברא. אפילו שהוא יושב ולומד, אבל כיון שהוא לא עוסק בעיקר, ב'תלמוד', נחשב הוא 'עם הארץ'. וכמו שרש"י במסכת ברכות (יא:): מפרש שגמרא' הוא עיקר התורה שממנו הוראה יוצאה (וע"ע רש"י סוטה מד.). 'תורה שבעל פה' זה הדבר המעמיד של האדם. ולכן כל אחד ואחד צריך להשתדל להתחנך ולהתלמד יותר ויותר בלימוד הגמרא. בכל 'בתי כנסיות' ובתי מדרשות יש 'שיעורי תורה' שעוסקים בתורה שבעל פה, יבוא להצטרף לשיעורים הללו. ויבוא בקביעות, לא פעם ב'יובל'.. יום יום. כמו שדואג ל'טופ', כך צריך לדאוג ל'גשמתו'. בדיוק כמו ש'אוכל' שלשה פעמים בכל יום, יעשה קביעות ללימוד גמרא מידי יום ביומו, 'חוק ולא יעבור'. ועל ידי זה יקנה את ה'עיקר' שזה התורה שבעל פה.

לא להרהר אחר הנהגותיו של הבורא יתברך

וכמו שהזכרנו, השיבו לו לאותו חכם על הגזירה הנוראה של שריפת התלמוד ב'צרפת', שזו גזירה, 'דא גזירת אורייתא', אנחנו לא יודעים ולא מבינים, לא חוקרים ולא מהרהרים. הרבה 'גזירות' ישנם שאדם לא מביין. וצריך להתחנך בזה ולדעת שהקב"ה ית"ש 'רחמן מלא רחמים' מנהיג את הבריאה כולה בקו אחד של 'המנהג עולמו' בחסד ובריותיו ברחמים. רק ל'טובה' ורק ל'חסד'. אפילו מה שנדמה לך שיש כאן 'גזירה', זה בגלל שאנחנו לא מבינים, ולעיתים לבוא - בב"א - כשיתגלה 'מלך המשיח', 'איגלאי מילתא למפרע' יתגלה הכל למפרע שרק כך היה צריך להיות, חו הטובה הכי גדולה שיכולה להיות, ואם לא היה קורה את אותה 'צרה' הייתה מגיעה 'צרה' יותר גדולה. ועד שיבוא 'מלך המשיח', אנחנו מקבלים את הכל באהבה, מאמינים בני מאמינים שהכל לטובה. [וכבר הזכרנו המעשה על הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל, שהשיב לאותו אחד ששאל שאלות על הנהגת הבורא, וענה לו, שהרי אפילו 'תוספות' אחד על בוריו היטב היטב אינו יודע, וכבר יש לו 'שאלות' וקושיות על הנהגת הבורא יתברך. ראה מגיד דבריו ליעקב חלק יב (פרשת בא תשע"ט, עמוד טו). ע"ש].

'כל דעביד רחמנא לטב עביד'

זה הכלל, 'כל דעביד רחמנא לטב עביד' (ברכות ס:). זה יתברך למפרע כשיבוא 'מלך המשיח'. יתברך שכך היה מכוון התכלית לטובה. ויודעים דברי רבותינו במדרש המפורסם (ע' גדה לא. ובמדרש תהלים מזמור קיח פסוק אות יט, מזמור קלו אות ג) - והעתיקו את זה בספרי המוסר (אורחות צדיקים שעד השמחה, בן יהודע ראש השנה יז. ד"ה רב הונא רמי) - על אותו אחד עני, שאמרו לו החברים שלו החכמים, 'יש לנו כלל, משנה מקום משנה מזל (ו"ה טז:), 'שלשה צועקים ואינן נענים, דביש ליה בהא מתא ולא אזיל למתא אחרייתא' (בבא מציעא עה:). אם רע לך בעיר הזו, תלך לעיר אחרת, אולי שם ישתפר מזלך, תשתפר הפרנסה שלך. הציעו לו שישע מעבר לים, שם מוכרים 'משי', ובמדינה הסמוכה לא מצוי כלל 'משי'. תקנה כמה עשרות מטרים של 'משי' ותמכור את זה במדינה הסמוכה, ותרוויח עושר גדול! הלך השקיע את כל ממונו, כל מה שיש לו, וקנה כמה מאות מטרים. וביום שהיה צריך להפליג בספינה למדינה הסמוכה,

ולהרוויח עושר גדול, יוצא בדרכו לספינה, ולמזלו הביש 'בתר עניא אזלא עניותא' (ב"ק צב ס"א), רגע לפני שהוא נכנס לספינה נכנס לו 'מסמר' ברגלו, ומיד היו צריכים לקחת אותו לבית חולים' כדי להוציא לו את המסמר, וצריכים לתת לו 'זריקות' שלא יהיה 'הרעלה' וסיבוכים ח"ו. ונמצא שהפסיד את מועד יציאת הספינה עם כל הסחורה שעליה. בשעה שלקחו אותו 'לבית חולים' הספיק לשמוע את הצפירה של הספינה שיוצאת לדרך. והוא בוכה ומייל, ברגע האחרון החמיץ את הנסיעה הגורלית הזו שעליה השקיע את כל הונו וממונו, ויכל להרוויח ממנה הון עתק. אחרי שבועיים הוא מקבל 'טלגרמה', מכתב, מודיעים לו: 'הספינה טבעה בלב ים! מיד כל כולו נעשה שמת. 'אודך ה' כי אנפת ב' (ישעיהו יב א). מודה לה שגכנס לו המסמר' ברגל והציל והרוויח על ידי זה את חייו הרי ש'איגלאי מילתא למפרע' שכל מה שהקב"ה עושה הוא לטובתו.

לעיתים לבוא יתברך למפרע שהכל נעשה לטובתו של האדם

הרבה פעמים קורה לאדם כדברים האלה, שהוא רואה ומקבל כל מיני צער ונזקים וכו', והוא לא מביין מדוע ולמה קיבל את זה. אבל אחרי איזה זמן, 'איגלאי מילתא למפרע' כמה טובה הייתה ב'צרות' הללו, ב'מסמר' שנכנס ברגלו, כי זה מה שהציל אותו. לפעמים אדם זוכה לראות כבר בעולם הזה למפרע את גודל ההצלה, אבל הרבה פעמים לא זוכה לראות, זה יתגלה בקרוב כשיתגלה משיח צדקנו. אבל תסמוך על הקב"ה. צריכים להתחנך בדברים הללו.

לקבל את הגזירה בלב שלם

וכלל גדול, 'דא גזירת אורייתא', כאשר יש עלינו 'גזירה' שאנחנו לא מבינים אותה - אנחנו מקבלים אותה בלב שלם, לא מהרהרים ולא 'בועטים'. כי זה גם לא יעזור לבעוט. לימד אותנו הבעל שם טוב 'ע"ה, לפעמים אדם ושב שאם יעשה 'תחבולה' כבר ייפטר מה'צרה'. אבל ה'צרה' היא בעצמו, לא יעזור מה שינסה 'לבעוט' ולברוח. [א"ה: ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק יב (פרשת בא תשע"ט, עמוד יא הערה ד). ע"ש].

לייקר ולהוקיר תודה בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו

אם עשו לך 'טובה', תדע לייקר את זה. הן 'טובה' גשמית והן 'טובה' רוחנית. הרבה טובות רוחניות יש, המלמד את חבירו תורה, מדרך אותו בעבודת הש"ת, כמה צריך להודות על הדבר הזה. ובין אדם לחבירו זה די מצוי הדברים הללו. וכן 'בין איש לאשתו', זה מצוי. כל דבר שהאשה עושה, תמיד אצלו ובעיניו זה לא בסדר. מה שתעשה, אם היא תשב, לא טוב. תעמד, גם לא טוב. כל מה שתכין לו, לא תצא ידי חובה, תמיד יהיה לו תלונה. על כל פעולה ופעולה, אם תפתח או אם תסגור את החלון או את התריס זה לא בסדר. כל דבר שהיא עושה, הוא מפרש ל'גנאי'. מפרש ל'רעה'. אסור להיות 'רגז', ובפרט בביתו, הרי בלעדיה הוא לא מוצא ידיו ורגליו. צריך להכיר תודה וטובה על כל דבר ודבר. תחזיר טובה כנגד טובה. תתחנך בדבר הזה. ולצערינו הרבה לקויים בדבר הזה. לא יודעים להיזהר בזה כראוי. וצריך בזה הרבה עבודה. ה' יהיה בעזרונו, ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

נחל אליהו

בענין קברי צדיקים אם מטמאים וכו' בהלכה ואגדה זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים (יט, ד).

יש נידון ידוע בהלכה ומן הראוי לעשות סדר בראש בענין זה, האם קברי צדיקים מטמאים או שאינם מטמאים, והאם קברי עובדי כוכבים מטמאים או שאינם מטמאים. למעשה ההלכה הרווחת היא שקברי צדיקים מטמאים לכל דבר, אין שיטה מהפוסקים שקברי צדיקים אינם מטמאים. ולענין קברי עכו"ם יש מחלוקת ראשונים האם הם מטמאים באהל או לא, ובשאר טומאות לכל הפוסקים ההלכה שמתמאים ורק באהל נחלקו האם קברי עכו"ם מטמאים. ושורש הדברים שנחלקו תנאים האם קברי עכו"ם מטמאים באהל, והראשונים נחלקו איך לפסוק להלכה, אבל קברי צדיקים מוסכם להלכה שמתמאים באהל.

אלא שאעפ"כ ידוע שמהזוהר ומהמדרשים נראה שקברי צדיקים לא מטמאים באהל, וצריך להסביר ולבאר ענין זה:

ומן הראוי להתחיל במקורות של דין זה: נחלקו ר' שמעון בר יוחאי ורבנן ביבמות (סא, א) ובעוד מקומות בדין קברי עכו"ם, ר' שמעון בר יוחאי סובר שקברי עכו"ם אינם מטמאים באהל, ומקור דבריו מהפרשה שלנו פרשת חוקת, שנאמר: זאת התורה אדם כי ימות באהל, ונאמר (יחזקאל לד, לא): ואתן צאני צאן מרעייתי אדם אתם - אתם קרויים אדם, ואין העובדי כוכבים קרויים אדם, ולכן קברי עכו"ם לא מטמאים באהל. ורבנן חולקים עליו שאף קברי עכו"ם מטמאים באהל.

קברי עכו"ם האם מטמאים או לא

איך צריך לפסוק להלכה? בדרך כלל אנחנו נוקטים שיחיד ורבים הלכה כרבים, וכך היא שיטת התוס' בפרק המקבל (בבא מציעא קיד, ב) שהלכה כרבנן שקברי עכו"ם מטמאים באהל, מפני שיחיד ורבים הלכה כרבים. אך לעומתם הרמב"ם (בפ"א טומאת מת ה"ג) פוסק כמו ר' שמעון בר יוחאי שקברי עכו"ם לא מטמאים באהל.

מה המקור של הרמב"ם? דבר ראשון, מפני שרבינו ביבמות שם סובר כמותו שקברי עכו"ם אינם מטמאים באהל. אבל יש עוד מקור, מדברי הגמ' פרק המקבל (ב"מ קיד, ב), הגמ' מביאה סיפור: אשכחיה רבה בר אבוה לאלהו דקאי בבית הקברות של עכו"ם - הוא ראה את אליהו הנביא שנמצא בבית קברות של עכו"ם, אמר ליה: לאו כהן הוא מר? מאי טעמא קאי מר בבית הקברות? - הרי אתה, אליהו הנביא כהן, ומדוע אתה נמצא בבית קברות של עכו"ם, הרי אסור לכהן ליטמא למתים? אמר ליה - ענה לו אליהו: לא מתני מר טהרות - לא למדת טהרות? דתניא, ר' שמעון בר יוחאי אומר: קבריהם של עכו"ם אין מטמאין, שנאמר: ואתם צאני צאן מרעייתי אדם אתם - אתם קרויים אדם, ואין עכו"ם קרויים אדם - אליהו הנביא אומר לרבה בר אבוה, שהוא נמצא בבית הקברות מפני שר' שמעון בר יוחאי אומר שקבריהם של עכו"ם אינם מטמאים. אז מה מבואר? איך אליהו הנביא פסק? כמו מי? כמו ר' שמעון שקברי עכו"ם אינם מטמאים באהל, ממילא למד מכאן הרמב"ם שפוסקים ההלכה כר' שמעון שקברי עכו"ם אינם מטמאים.

אבל תוס' שם אומרים שאי אפשר להביא מכאן ראייה שהלכה כמו ר' שמעון, שהרי רשב"ג באהלות נחלק עליו וסובר כחכמים שקברי עכו"ם מטמאים וקיימא לו כמותו, ובהכרח שאלהו דחויי הוה מדחי ליה - זה דחוי בעלמא. ותוס' מוסיפים: וכן מצינו, יש במדרש סיפור דומה - תוס' לא מצינים איפה המדרש נמצא, רק"א מציין איפה המדרש, בילקוט שמעוני על משלי על הפסוק חכמת נשים בנתה ביתה: שהיה אליהו קובר את רבי עקיבא - רבי עקיבא, הרומאים הרגו אותו במיתה משונה, ואליהו בא לקבור אותו, אמרו לו: וכי אינך כהן אתה? אמר להו: צדיקים אין מטמאין. והרי אין כזו שיטה בכלל שקברי צדיקים אין מטמאים, ובהכרח שדחויי הוה מדחי ליה - הוא דחה אותם משום כבודו של רבי עקיבא, ועיקר הטעם לפי שהיה מת מצווה,

לפי שהיו יראים לקבורו שהיה מהרוגי מלכות, והוא הדין שמה שהוא אמר שקברי עכו"ם אין מטמאים זה דחוי בעלמא.

עומק הענין של טומאה שורשו בזוהמת הנחש

אבל צריך להבין, מה זה הדחויי? מה זה סתם דחוי בלי מקור?

ונראה ביאור הענין: הרמב"ן בפרשה שלנו, מבאר את הטעם של טומאת מת: וטעם טומאת המת בעטיו של נחש - הטעם של טומאת מת, בגלל שכל אלו שמתים זה מכח החטא של הנחש, ויש את הזוהמא של הנחש, של מלאך המוות. והרמב"ן מוסיף ראייה לדבריו: כי הנפטרים בנשיקה לא יטמאו מן הדין, והוא שאמרו צדיקים אינם מטמאין - צדיקים שנפטרים בנשיקה אינם מטמאים מן הדין, ובהכרח דהיינו מפני שהם אינם מתים על ידי מלאך המוות, ואין להם את הזוהמא של הנחש.

ודברי הרמב"ן סתומים, מה הכוונה לא יטמאו מן הדין, הם מטמאים או לא מטמאים? אם הם לא מטמאים שייאמר שלא יטמאו, אבל הוא לא אומר אינם מטמאים, הוא אומר לא יטמאו מן הדין? וכן לא מצאנו בפוסקים מי שסובר שקברי צדיקים אינם מטמאים? ואם הוא סובר שמתמאים מה כוונתו שאינם מטמאים מן הדין?

מקור דברי הרמב"ן הוא מהזוהר (פרשת וישלח קסח ע"א דפי זוהר): רבי אלעזר אמר: כל מאן דאשתדל באורייתא לשמה [כל מי שעמל בתורה לשמה], לאו מיתתיה על ידא דיצר הרע בגין דהוא נחש והוא מלאכא דמותא [הוא לא מת על ידי היצר הרע שהוא הנחש והוא מלאך המוות] אלא מיתתהון בנשיקה [אלא הוא מת בנשיקה], דכתיב (שיר השירים א, ב): ישקני מנשיקות פיהו, כלומר על פי ה', והיא הנשיקה, דהיא דביקותא דנפשא בעיקרא [שהנשיקה היא דבקות של הנפש בעיקרו], והיא דאשתדל באורייתא דאתתקיף באילנא דחיי ולא ארפי מניה [ומי שמשדל בתורה והתחזק בעץ החיים ולא הרפה ממנו], ובגין כך צדיקא דמשתדל באורייתא לא מסתאבי גופא דלהון אלא הוא דכי [ולכן צדיקים שמשדלים בתורה לא נטמא גופם אלא הוא טהור], כגון אליהו בבי קברי דאשכחוהו רבנן ושאלו ליה ולא כהן הוא מר אמר לון צדיקא לא מסאבי במיתתהון [כמו אליהו, שמצאוהו חכמים בבית הקברות ושאלוהו וכי אינך כהן? ואמר להם: צדיקים אינם מטמאים במיתתם], דלא שרד עלייהו רוח מסאבא [שלא שורה עליהם רוח טומאה].

מבואר בדברי הזוהר, כדברי המדרש שהביאו תוס' בבבא מציעא שאלהו נטמא לצדיקים, ומבואר אף את דברי הרמב"ן שהטעם של טומאת מת הוא מפני שהיצר הרע הוא השטן והוא מלאך המוות, והכל מכח הנחש וזה מביא את הטומאה, ולכן מי שמתים בנשיקה - מי שעמל בתורה לשמה, לא נטמא, וזה מה שאלהו ענה על שנטמא לרבי עקיבא. ובזוהר לכאורה קשה לומר שדחויי מדחי ליה, הזוהר אומר את זה למעשה, וזה המקור של הרמב"ן, אולם למעשה אין שיטה כזאת בפוסקים לנקוט כך למעשה.

ונראה שיש לומר בזה ביאור בעזר ה', אמת לאמיתה של תורה, וזה מאיר את כל הענין, וע"פ שתי הקדמות:

הקדמה ראשונה: יש חתם סופר ידוע שאומר, שיש מקומות שרואים שאלהו הנביא קיים את התורה, ויש מקומות שרואים שהוא לא קיים את התורה, ומה באמת? אליהו הנביא צריך לקיים מצוות או לא? אומר החתם סופר: כשאלהו בא בדמות מלאך אין טעם שיקיים מצוות, אבל כשהוא בא בלבוש אדם הוא מקיים את המצוות, וכאן שאלהו קבר את רבי עקיבא הוא בא בלבוש אדם, ולכן שאלו אותו ולא כהן הוא מר?

אבל נראה בעזר ה' שגם כשאלהו הנביא בא מלובש בגוף, הוא לא מצווה על המצוות, והוא לא מקיים אותם כמי שמצווה ועושה, אלא הוא מקיים את זה כאינו

מצווה ועושה, שהרי הוא כבר שייך לעולם הנשמות, הוא לא שייך לעולם המעשה שמצווים על קיום המצוות, אלא הוא מקיים את זה כאינו מצווה ועושה.

ומה נפקא מינה?

יש יסוד גדול של הנפש החיים (שער א פרק כא), על הקושיה הידועה של הרמב"ן ושאר הראשונים והאחרונים, איך יעקב אבינו נשא שתי אחיות הרי האבות קיימו את כל התורה כולה?

אומר ר' חיים וואלוז'ינר: האבות לא קיימו את התורה בגלל שהיו מצווים, אלא שהם השיגו בדעתם הרחבה את שרשי התורה, הם ידעו בטוהר שכלם את התיקונים הנוראים הנעשים בכל מצוה בעולמות, ואת הקלקולים והפגמים הנוראים הנעשים על ידי כל עבירה, ובגלל שהם השיגו את זה הם קיימו את התורה. וממילא אומר הנפש החיים: יש נפקא מינה לדינא, מי שמקיים את התורה לא בגלל שהוא מצווה ועושה, אלא בגלל ההשגה בשרשי הדברים, מותר לו לעשות השבונות ולשנות מהתורה בגלל השגתו שבפעולה מסוימת התועלת מרובה באי קיום מעשה המצוה. ולכן יעקב אבינו עשה חשבון, והוא ידע שמרחל ולא יצא הבנין של כלל ישראל, והוא הבין בדעתו שהמעלה הזאת דוחה את כל הסיבות שלא לקחת שתי אחיות. ומוסיף הנפש החיים: שזה ודאי שאחרי מתן תורה אסור לעשות חשבונות, ואם התורה אוסרת מעשה מסוים, לעבור על כך זה הקלקול הכי גדול! אין חכמה, ואין עצה, ואין תבונה! גדולי עולם נכשלו בזה! אבל לפני מתן תורה, היות ולא היו מצווים, ורק קיימו את התורה בגלל התיקונים שעל ידי קיומה, תיקונים זה תלוי אם האדם יודע שבמקרה הנקודתי הזה, המיוחד הזה, יהיה הרבה יותר תיקונים אם הוא יעבור על המצוה זה דוחה, ומשום כך האבות לא קיבלו את התורה, שאם היו מקבלים את התורה לא היו יכולים לפעול כפי השגתם בתיקונים שהם לא לפי דיני התורה, כך אומר הנפש החיים.

ממילא גם אליהו הנביא, אפילו כשהוא מגיע מלושב בדמות אדם והוא מקיים את המצוות, הוא מקיים אותם כמו האבות קודם מתן תורה, כמי שאינו מצווה ועושה ע"פ ההבנה בשרשי הדברים, ובהנחתו במקרים מסוימים הוא יכול לנהוג שלא כדיני התורה בפועל אלא כפי עיקר ענינם.

במאמר המוסגר זה לא נוגע לענינינו, מה התירוץ של הרמב"ן? שהאבות קיימו את התורה רק בארץ ישראל ולא בחוץ לארץ. ונראה שהתירוץ של הרמב"ן ושל הנפש החיים, למרות שהם שני תירוצים שונים אבל היסוד הוא אחד: מה הטעם של הרמב"ן שהם קיימו רק בא"י ולא בחו"ל? הרמב"ן אומר בכמה וכמה מקומות, שעיקר המעלה של תיקון העולמות של המצוות זה בא"י, ומה שמקיימים מצוות בחו"ל, זה כמו שחז"ל אומרים (רש"י מביא דבריהם בפרשת ויהי אם שמוע, דברים יא, יח): ושמתם את דברי אלה - אף לאחר שתגלו, הווי מצוינים במצוות, הניחו תפילין, עשו מזוזות, כדי שלא יהיו עליכם חדשים כשתחזרו, וכן הוא אומר (ימימה לא, כ): הציבי לך ציונים - הקב"ה רוצה שכלל ישראל לא ישכחו את המצוות בחו"ל, ולכן נצטוו לעשותם אף שם. זאת אומרת שבצעם בחו"ל אין את אותם תיקונים של טעמי המצוות, של תיקוני עולמות שבא"י, כי א"י מושגח ישירות מהקב"ה, בחו"ל - הרמב"ן מאריך בכמה מקומות, שכל אומה יש לה את השר שלה, וממילא אין שם את אותם תיקוני עולמות שיש בא"י, ומה שמקיימים את המצוות בחו"ל זה בגלל הציבי לך ציונים. וזה ודאי שאחרי שהתורה אמרה, זה דאורייתא, וכבר אין חכמות, ולכן אחרי מתן תורה אי אפשר לברוח מקיום המצוות בחו"ל, אבל לפני מתן תורה שהאבות לא קיימו בגלל שהיו מצווים, אלא קיימו בגלל שידעו תיקון העולמות, זה לא שייך בחו"ל, זה עומק תירוץ הרמב"ן שכתב: והנראה אלי מדעת רבותינו: שלמד אברהם אבינו התורה כולה ברוח הקדש, ועסק בה ובטעמי מצוותיה וסודותיה, ושמר אותה כולה כמי שאינו מצווה ועושה, ושמידתו אותה היה בארץ בלבד, ויעקב בחוצה לארץ נשא האחיות. ומתבאר שלמרות שהרמב"ן והנפש החיים אמרו תירוצים חלוקים, שורש דבריהם אחד הוא.

והקדמה שניה: בדינים דרבנן מצאנו פעמים רבות שאומרים לא פלוג, אולם אף בדאורייתא יש לא פלוג, התורה מלאה עם לא פלוג. הדוגמה הכי פשוטה שיש לא פלוג בדאורייתא, בדין יבום, שגם זקנה בת תשעים נופלת ליבום, אפילו שהטעם של יבום לא שייך אצלה! מה הטעם של יבום? להקים זרע לאחיו! ובשביל זה התורה מתירה ערוה של אשת אח! ובזקנה בת תשעים הרי לא שייך שתקים זרע לאחיו, ואעפ"כ יש מצות יבום והותר איסור אשת אח, הרי שיש בדאורייתא לא פלוג.

ביאור לשון הרמב"ן על קברי צדיקים על פי דברי הזהר"ק

ועכשיו נראה בעזר ה' לפרש את לשונו הזהב של הרמב"ן בדין טומאת מת בקברי

צדיקים, ומתחילה עם הזהר, ידוע שהזהר זה לא ממש ספר הלכה, אלא הזהר בכל דבר מדבר על הדברים בשרשם, תיקונים וקלקולים, הזהר מגלה לנו שהטעם שיש טומאה למת זה בגלל שיש רוח טומאה ע"י היצה"ר והנחש, וטעם זה לא שייך בקברי צדיקים, אצל קברי צדיקים אין רוח טומאה! ולמה קברי צדיקים מטמאים בכל זאת? כי יש בדאורייתא לא פלוג!

זה עומק דברי הזהר: הזהר לא מדבר על הלכה למעשה, הזהר מדבר על שרשי הדברים, על רוח טומאה! לא על דיני טומאה! אומר הזהר בדקדוק לשונו: ובגין כך צדיקיא דמשתדלי באורייתא לא מסתאבי גופא דלהון אלא הוא דכי... דלא שרא עלייהו רוח מסאבא, הזהר לא אומר שאין בהם דיני טומאה אלא "גופא דלהון דכי" לא שרי עלייהו רוח מסאבא, הזהר מדבר על שרשי הדברים, על רוח טומאה, שצדיקים אין להם רוח טומאה, ולמה בפועל יש עליהם דיני טומאה? כי יש לא פלוג בדאורייתא! וממילא אליהו הנביא, גם כשהוא מגיע בדמות אדם הוא מקיים את התורה כמו האבות, והאבות לפי הנפש החיים קיימו רק לפי התיקונים והקלקולים, לכן אמר הרמב"ן שהם לא קיימו בחו"ל, וממילא אצל האבות ואצל אליהו הנביא לא שייך לא פלוג, מה שהתורה אסרה בגלל לא פלוג לא שייך אצלם, זה כמו חו"ל, לכן כששאלו את אליהו הנביא למה הוא נטמא? הוא אמר: קברי צדיקים אינם מטמאים! מה הוא התכוון קברי צדיקים אינם מטמאים? שאין עליהם רוח טומאה! כמו שכתוב בזהר, ומה שהתורה אסרה את זה, התורה אמרה שזה מטמא הלכה למעשה מצד לא פלוג, ולא פלוג שייך לנו אבל לא לאלהו, אליהו לא נזהר מלא פלוג, הוא נזהר רק מרוח טומאה, הוא נזהר רק מטעמי המצוות.

ואלו דברי הרמב"ן אמת לאמיתה של תורה: מה הרמב"ן אומר? תדע שהמתים בנשיקה לא יטמאו מן הדין! מן הדין' הכוונה כמו הלשון 'והלא דין הוא' דהיינו שכך הוא שורת הדין והיושר! הרמב"ן אומר: תדע שקברי צדיקים לא יטמאו מן הדין - מצד היושר, מצד שורת הדין קברי צדיקים לא מטמאים! למה? כי הטעם של הטימאה זה בגלל רוח טומאה, וקברי צדיקים אין להם רוח טומאה, ולמה הם מטמאים מדאורייתא? בגלל שיש בדאורייתא לא פלוג! הרמב"ן מוכיח ממה שאמרו צדיקים אינם מטמאים, ומה הפשט אינם מטמאים? לא שהם לא מטמאים הלכה למעשה, אלא אין להם רוח טומאה! שסיבת הטימאה היא מפני שמותים בעטוי של נחש ויש רוח טומאה, ולכן המתים בנשיקה לא יטמאו מן הדין! ורק מפני לא פלוג מטמאים!!

ולפי זה אפשר להבין גם את הדין בקברי עכו"ם, לקברי עכו"ם מעיקר הדין גם אין את הטעם של טומאה, למה?

האור החיים הקדוש בפרשה שלנו (יט, ב) מבאר את הטעם שקברי עכו"ם אינם מטמאים באהל: וכבר המשתלי במקום אחר ענין זה לשני כלים שהיו אצל בעל הבית, אחת מלאה דבש ואחת מלאה זבל, ופינה אותם והוציאם לחוץ מהחדר, אותה שהיתה מלאה דבש מתקבצים לה כל הזבובים והרמשים, ואותה שהיתה מלאה זבל הגם שייכנסו לה קצת מהרמשים לא ישווה לשל דבש, כמו כן אדם מישראל שמת להיותו מלא קדושה המתוקה והעריבה, בצאת הנפש ונתרוקן הגוף יתקבצו הקליפות לאין קץ, שהם כוחות הטומאה התאבים תמיד להדבק בקדושה ליהנות מהערב, ולזה יטמא באהל ואפילו אלף בתים מקורים ואחת פתוחה לחברתה הטומאה תמלא כל החלל המקורה, מה שאין כן אשר לא מזרע ישראל להיותו מושלל מהקדושה, אין כל כך התקבצות הטומאה אלא חלק הממית הנדבק בגוף, ואשר יסובב הכל היא התורה.

דרך אגב, מסבירים שזה גם סוד הענין של טומאת נדה, מה זה דם נדה? דם נדה זה דם שהיה צריך להתהוות ממנו עובר, וכשהאשה לא התעברה יוצא הדם. אז בעצם הדם הזה הוא בכוח נפש ישראלית שנאבד ונהיה ממנו דם, ולכן זה דומה לטומאת מת! כל נפש ישראלית אפילו בכוח זה דבר ששורה עליו קדושה! ומגלה לנו האור החיים הקדוש, שדבר שיש בו קדושה כשהקדושה מסתלקת זה כמו דבש, וכל כוחות הטומאה והקליפות רוצים להידבק בזה, ולכן ישראל שמת מטמא אפילו באהל, משא"כ קברי עכו"ם אין מטמאים באהל.

ויתכן לומר, שגם ר"ש בר יוחאי וגם רבנן מודים שמצד שורת הדין קברי עכו"ם לא יטמאו באהל, וכסדרת האור החיים הקדוש, אלא שנחלקו האם אומרים לא פלוג בקברי עכו"ם, כמו שבקברי צדיקים מעיקר הדין לא צריך לטמא והתורה אמרה שמתמא מפני שלא פלוג.

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

המכסה לכלי

פרשת חוקת מלאה וגדושה בציוויים, בדרשות, בסיפורים וברמזים, הנוגעים לענינים שונים בעבודת ה'. מרנא ה"חפץ חיים" אשר ההתרעה על חטאי הלשון עמדה אצלו תדיר על סדר יומו, השכיל למצוא גם רמז נאה לענין חשוב זה, בתוך מכלול נושאי הפרשה. תלמידו הרב משה מאיר ישר זצ"ל מביא בספרו "החפץ חיים - חייו ופעלו" (ח"א עמ' ע"ח) את הדברים המחזקים דלהלן:

נאמר בפסוק (מיכה ז) "שמור פתחי פיך" מכאן שלפיו של אדם ישנו פתח, וכשם שפתחו של בית או פתחה של גינה צריכים שמירה וזהירות לבל יעברו דרכם "אורחים" לא רצויים, כך פיו של אדם זקוק לשמירה מעולה! ביחוד לאחר שיצר הרע אורב לאדם ורובץ על פתחי פיו להחטיאו לפיכך חייב האדם להיזהר בכל פעם שהוא פותח פיו כדי לדבר דבריו, וכאשר ישנו איזה שהוא חשש ש"יסתנן" דיבור רע במוצא שפתיו, עדיף שינעל את פתחי פיו לבל יבוא לדבר סרה באחרים.

בזה הוא מגיע אל הרמז שבפרשתנו, באמרו שפעמים רבות מצאנו שהאדם נמשל לכלי חרס, ובאשר לכלי חרס אמרה התורה (במדבר י"ט) "וכל כלי [חרס] פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו, טמא הוא". מכאן רמז לפיו של אדם, כלי חרס, כידוע, לעולם אינו נטמא מצידו החיצוני על ידי נגיעת הטומאה בדפנות הכלי אלא רק מתוכו הוא נטמא. לפיכך כל זמן ש"צמיד" דהיינו המכסה שלו אינו "פתיל" עליו, כלומר אינו מחובר אליו ומכסה אותו, יכולה הטומאה להיכנס לתוכו ולטמאו. כך האדם אם אינו שת לבו לנעול את שערי פיו בעת הצורך, ואינו דואג להתקין "מכסה" דהיינו גדרים וסייגים למשמרת לשונו- "טמא הוא". כלומר הטומאה בוקעת בו ומטמאה אותו.

בהמשך לדברים יקרים אלה, מסופר בספר הנ"ל בשם ר' לייב בנו של ה"חפץ חיים":
באחד החגים התארח בבית אביו אורח הגון, תלמיד חכם וירא שמים. ביום הראשון של החג, השתעשע ה"חפץ חיים" עם אורחו בדברי תורה ומוסר, והרצה בפניו רעיונות עמוקים אשר עסקו בעניני יראת ה' ואהבתו. במשך כל הזמן שהועלו דברי ה"חפץ חיים" הנ"ל בלטה העובדה שהאורח כמעט לא הוציא הגה מפיו. כל רעיון שהיה ה"חפץ חיים" מעלה, האורח נענע ראשו לאות הסכמה, ותו לא.

בני הבית אשר צפו במחזה הזה, היו סבורים שהאיש אינו יורד לעומקם של דברים, וזה פשר שתיקתו. ברם, למחרת היום פתח האיש את פיו ונשא ונתן עם ה"חפץ חיים" בהרחבה על כל הענינים שדובר עמו ביום הקודם. ביום השלישי שוב חזר האיש והקשיב בלי להגיב ולדבר, ורק למחרת הוא הגיב על כל מה ששמע ביום הקודם. כך החריש ודיבר לסירוגין במשך כל ימי החג. התנהלותו של האורח כאשר לעיתים הוא חוסם פיו ונחשב כמעט לאילם, ולעתים דיבר ככל האדם, היתה נראית מוזרה מאד בעיני בני הבית, עד שביקשו מה"חפץ חיים" הסבר לכך, והוא נענה לבקשה ברצון.

נשא ה"חפץ חיים" את משלו ואמר: בעיירות הקטנות מקובל, שכל בעל בית מייחד פיסת קרקע הסמוכה לביתו, לגינת ירק קטנה. בה היה זורע ושותל כמה מיני ירקות, ומתקין סביב הגינה גדר פרימיטיבית. לעתים הגדר נמוכה מידי, כך שהיא אינה מונעת בעד העיזים את הדילוג מעליה, וכך הם נכנסים לתוך הגינה ואוכלים את גידוליה. כאשר בעל הבית רואה זאת, הוא מגביה את הגדר. וכאשר גם זה לא מועיל, כי לעתים בני הבית שוכחים לסגור את הדלת ואז נכנסים דרך הפתח מזיקים למיניהם, הוא נאלץ לחסום את הפתח, והכניסה אל הבית והיציאה ממנו מתאפשרים רק על ידי טיפוס מעל הגדר. הדבר דורש אמנם מאמץ לא קטן בכל זאת הוא אינו נרתע מלעשות זאת, שכן אחרת מי יערוב לו שבני הבית לא ישכחו שוב לסגור את הדלת, והירקות שהם עיקר מחייתו ייאכלו על ידי המזיקים.

כן הוא הדבר, הסביר ה"חפץ חיים" גם לגבי הגידולים בגינת הנפש של האדם, אשר שמירת הלשון היא מהעיקריים שבהם. בדרך כלל צפוי כמעט כל אדם לתקלות רבות מצד הלשון: לשון הרע, רכילות, ליצנות וכדומה. כל מי שדואג לנפשו גודר את עצמו בגדרים וסייגים, מתקין "צמיד פתיל" שבאמצעותו יוכל לסגור את מוצא ה"כלי חרס" שלו. דהיינו הוא קובע לעצמו עת לדבר ולגלגל דברים על לשונו ועת לחשות [זמנים לגלות ועיתים לכסות].

אולם כאשר הוא זוכר שכל זה אינו יעיל במידה מספקת, אזי אין הוא מוצא עצה אחרת מלבד לחסום את פיו לחלוטין [הוא קושר את ה"צמיד" על ידי "פתיל", כדי לשלוט על הפה], אמנם הדבר כרוך בקשיים מרובים ולעתים נגררות עקב כך גם אי נעימויות, כיון שהעושה זאת צריך להשתמש בקריצות ורמיזות ולעתים הוא נעשה עי"ז לשחוק בעיני הבריות. אף על פי כן, מה לא יעשה איש ירא חטא באמת, ובלבד שלא יכשל בעבירות חמורות שכאלו? הלא מוטב לו להתבייש בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי.

מסיים ר' לייב את סיפורו ואומר, לבסוף נודע שמטרת בואו של האיש הזה, שהיה אדם מורם מעם, לראדין, היתה כדי להתיעץ עם ה"חפץ חיים" בדבר ישיבה שעמד ליסד. אכן האיש יסד ישיבה גדולה ומפורסמת, וניהלה בכשרון רב. הוא עצמו התפרסם לימים בגדלותו ביראת ה', וגם בחכמתו הרבה. עכ"ד.

מסקנה: ככל שישכיל איש ישראל להיות מודע לכך שהוא "משול כחרס הנשבר, כציץ נובל וכצל עובר" הוא יבין שכלי חרס טמא מתוכו. וכדי שלא תיפול טומאה אל תוכו עליו להצטייד ב"צמיד פתיל" ולסגור את שערי פיו. לעתים די ב"צמיד" שהוא מכסה, וכאשר אין זה יעיל יש לנעול את השערים על ידי "פתיל", לקשור מוצא פיו ולחסום אותו. וכבר אמר הגר"א באיגרתו: "וכל רגע ורגע שאדם חוסם פיו, זוכה בשבילו לאור הגנוז, שאין מלאך ובריה יכולים לשער".

פרשת פרה - טהרה מטומאת מת

בפרשת טומאת המת פתחה התורה באופן שונה מהלשון השגורה בשאר מקומות, דבכל מקום הצורה הרגילה של תיאור מעשים רבים שסובבים ענין אחד כמו סדר הקרבת קרבן עולה, מנחה, יולדת ועוד, היא שמתחיל הכתוב או מסתיים ב"זאת תורת העולה", "זאת תורת המנחה" וכן כולם. טומאת מת יצאה מן הכלל במה שהפרשה אינה פותחת ב"זאת חוקת תורת הפרה" או "זאת תורת הטהרה", אלא "זאת התורה". הלא דבר הוא - טמא מת בכלל כל הטמאים היה, ולמה יצא עד שנקרא זאת חוקת התורה. מהו הדבר הנלמד שהוא כללי לכל התורה כולה (וכשם שבטומאת המת יצא מן הכלל, כך בטהרת המת וכמו שיבואר).

זאת חוקת התורה

פרה אדומה נקראת 'חוקה'. אף שנחלקו הראשונים במה היא חוקה, אם מצד שנעשית בחוץ או מצד שמטמאת את הטהורים, אבל מוסכם שהיא חוקה. ויש להבין את ההגדרה המיוחדת של הטהרה מטומאת המת כ"חוקה", דלכא' כל ענין הטומאה והטהרה בכלל החוקים. הלא אין לנו תפיסה כיצד הטומאה מגיעה ואיך טבילה במקוה מסלקת טומאה, כמו שכתב הרמב"ם בסוף הלכות מקוואות (פי"א הלכה יב) "דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן, ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתו והרי הן מכלל החוקים, וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא וכו'". ומ"מ דווקא פרה אדומה היא הנקראת בכל מקום "חוק", עד

"אמר ריש לקיש אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באוהל" (ברכות סג).

ב' דרכים בדרשת אסמכתא

בספר תולדות אדם (להמגיד ר' יחזקאל פייבל מרואי פני הגר"א) שחיבר על ר' זלמל'ה מוואלוז'ין, מתייחס למחלוקת קדומה בין הראשונים בענין דרשת אסמכתא. האם אסמכתא בעלמא שמצינו בהרבה מקומות בחז"ל היא דרשה ששייכת לפסוק ולפרשה שבו נכתבה כשאר דרשות חז"ל. או שחז"ל השתמשו בפסוקים להזכיר דין או ענין אחר שהתחדש, שמאחר ואנשים רגילים ומכירים בפסוקים, רצו שבעת הגיונם בפסוק ייזכר דין נוסף ואע"פ שאינו שייך לפירוש הפסוק כלל.

ובפשטות, דברי הרמב"ם כהדעה השניה (וכמו שמביא הרמ"א בהקדמה לספר מחיר יין מן המורה נבוכים (ח"ג פמ"ג)), אולם הריטב"א במסכת ר"ה¹ (טז) וכן המהר"ל כותב בהרחבה (באר הגולה באר א) שח"ו לומר כן, אלא אסמכתא היא דרשה השייכת לענין הפרשה ויונקת מהפסוקים?² וא"כ עלינו לפרש איך ענין המיתה באהלה של תורה נרמז בפרשה לא רק בלשון הכתוב אלא הפרשה כולה באה לבטא את הרעיון המרכזי הזה³.

זאת התורה

נראה מדברי חז"ל שדקדקו בדרשה זו שהפרשה באה ללמד על כלל התורה ולא על דבר פרטי.

¹ שאינם מחדשים דבר מלבם וכל תורה שבע"פ רמוזה בתורה שבכתב שהיא תמימה וח"ו שהיא חסירה כלום".

² ויעיין בספר עלי יונה לר' יונה מרצבך ששידר ג' סוגי אסמכתאות.

³ נראה פשוט שגם לדעת הרמב"ם שאסמכתא היא כמליצת השירים, יש מקום להבין את נועם המליצה איך היא נקשרת בענין הפרשה.

¹ ז"ל הריטב"א "ישכל מה שיש לו אסמכתא מן הפסוק העיר הקדוש ברוך הוא שראוי לעשות כן אלא שלא קבעו חובה ומסרו לחכמים, וזה דבר ברור ואמת, ולא כדברי המפרשים האסמכתאות שהוא כדרך סימן שנתנו חכמים ולא שכונת התורה לכך, ח"ו ישתקע הדבר ולא יאמר שזו דעת מינות הוא, אבל התורה העירה בכך ומסרה חיוב הדבר לקבעו לחכמים אם ירצו כמו שנאמר ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך, ולפיכך תמצא החכמים נותנין בכל מקום ראייה או זכר או אסמכתא לדבריהם מן התורה, כלומר

שפירש רש"י שכוונת הפסוק "שם שם לו חוק" דקאי על פרה.

וכן מדוקדק לשון התורה שכתבה באופן כללי על פרה אדומה לשון "זאת חוקת התורה", שהיא לבדה מקבלת את השם 'חוקה' והיא מבטאת את ענין החוקיות של התורה. עוד מצינו שפירש רש"י בריש הפרשה "לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חוקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה" הרי שמצוה זו במיוחד קרויה חוקה. וכשם שדקדקנו לעיל לענין טומאת המת כך יש לדקדק בטהרת המת שנאמרה בלשון כללי.

אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני

הנה דרשו חז"ל במד"ר בפרשתן (וכן בקה"ר פר' ז) את דברי שלמה המלך "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני" (קהלת ז כג) על פרה אדומה⁴, ויש להתבונן בפסוקים בקהלת ובכלל ענין הפרשה שם על מה נסובו הדברים, ואולי מתוך כך נזכה להבין דברי חכמים וחידותם כיצד הם קשורים לפרה אדומה. בתחילת הדברים שלמה המלך מברר את הבל החיים בעוה"ז, ואמר מתחילת הפרשה השניה של קהלת (פ"ז) "טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו. טוב כעס משחוק כי ברוע פנים ייטב לב. לב חכמים בבית אבל ולב כסילים בבית שמחה...". שלמה המלך נותן בפרק הזה הסבר מפורט כמה הבל הבלים כל חיי עולם הזה, ומגיש הדרכה שלימה איך לא לשקוע בדמיונות הרגשיים של בני האדם סביב חיי ההבל של העולם הזה. הדרכה שתסייע לאדם שלא יתן להבל העולמי לקחת לו את המוח ואת הלב. אחר כל זה מסיים ואומר "כל זה נסיתי בחכמה, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני". וכאן הוא מודה ואומר שאחר כל ההדרכות וכל ההסברים שבאים לשכנע את האדם שכל העולם הזה הבל הבלים, וכמה ראוי שירגיל את עצמו לרצינות ואחריות כאן בעולם, עדיין יתכן

⁴ "אמר שלמה על כל אלה עמדתי, ופרשה של פרה אדומה חקרתי ושאלתי ופשפשתי, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני".

שפתאום הוא מוצא את עצמו נופל תחת חיוכו המרושע של היצר הרע.

היצר הרע הוא משהו לא הגיוני שגונב את האדם מהתכליות שלו. האדם הוא היצור היחיד שפועל לפי סוף מעשה במחשבה תחילה, ולפי זה בנה שלמה המלך את ההוראות וההדרכות במלחמת היצר. אבל הוסיף ואמר - האדם ההגיוני הוא כשלון חרוץ, כי א"א להעמיד את האדם במצב שיכול להתמודד עם יצה"ר ויהיה שמור מהשפעות לא הגיוניות. היצה"ר לא בנוי על הגיון אלא בנוי ופועל באופן שהוא שם את האדם במאסר, ולכן ההתמודדות איתו היא בנקודה הזאת ולא במלחמה הגיונית.

היצה"ר - מאסר וחושך

וכן מצינו מאמר חז"ל שמורה כיצד היא דרכה של תורה במלחמת היצר: "א"ר שמואל בר נחמן א"ר יוחנן מאי דכתיב 'על כן יאמרו המושלים וגו', המושלים אלו המושלים ביצרם, בואו חשבון בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה" (ב"ב עה:ת) ומדייק הגר"א שקודם שבאים חשבון צריך להיות "מושל ביצרו". ומבאר שיש באדם שני מיני רעות: האחת מצד שהאמת לא ידועה או לא ברורה לו, והאחרת שגם אחר שידע האדם את האמת, קשה לו להשתחרר ולפרוש מהרגלי נעוריו שאחוז בהם בחבלי בוז והולך אחר הנאותיו ותאוותיו. שתי הרעות הללו מרומזות בפסוק "לאמר לאסורים צאו, לאשר בחושך הגלו" (ישעיה מט ט) - היינו שלא די ליושבים בחושך הטעויות, להיגלות האמת ולצאת מן הטעויות, אלא יש לו לאדם להקדים ולצאת מהמאסרים בהם הוא אסור.

זהו מה שאומר שלמה המלך שהתחיל לעיין ב'הוללות רע' - בכוחו של הרע לשבש את בני האדם שאף שידעו את האמת, בכל אופן רוצים את ההבל. וממשיך וממשיך את היצר הרע לאישה רעה - "מוצא אני מר ממות את האישה אשר היא מצודים וחרמים לבה, טוב לפני

האלוקים ימלט ממנה" - ומשם ואילך ממשיך הספר לבאר לאדם את ההתמודדות שלו מול היצר הרע שידע שהמצב הראשוני שלו בהתמודדות הזאת אינו שקול. אם הוא היה שקול הוא היה יכול לבחון ולבחור באמת, אבל מאחר והוא במצב של אחר החטא כמו שכתוב שם "והאלוקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים" - המצב הבסיסי של בני האדם הוא שהם מרוחקים מהאמת ויש להם משיכות שיכולות לפגוע בהם.

א"כ מה השייכות בין הפרשה הזאת לבין לפרה אדומה?

גוף ונשמה

נראה להציע פירוש הדברים בצורה פשוטה.

ננסה למסור שיחה - ויכוח בין הנשמה לגוף. הזהות של ה'אני' של האדם קשורה הן לזהות שלו כבעל הגוף והן לזהות העמוקה שלו כבעל הנשמה שממנה השייכות לדביקות האלוקית, ומתוך זה נחלקו הנשמה והגוף כאן בעוה"ז. הגוף אומר: בוודאי שהנשמה חשובה מאד, אבל עיקר החיים כאן בעולם הזה הם בסדרי הגוף, ההצלחות והחסרונות הם כאן בעולם, הא קמן שאדם מרגיש טוב בהרבה מיני עונג שהעולם מציע. אמת שהנשמה חשובה לאדם כדי לרצן אותו מעט ולתת לו ויסות של טעם טוב כדי שלא יהיה חטפן שוטה, וישחית את כל כוחותיו בלי גבול, אבל עיקר החיים כאן הם צורך הגוף והנשמה באה רק כתבלין להרגיש מעט רוממות בחיים.

ואילו הנשמה אומרת לגוף - עיקר החיים הם חיי עולם, והחיים כאן הם מקום העבודה לחבר את עניני הגוף אל מה שהנשמה מכוונת ושואפת להגיע לאותם חיי עולם. מה שנראה שעניני הגוף הם חזקים ועיקריים, אין זו אלא תופעה מאד קצרה מאד, העוה"ז הוא רק מקום הכנה לעולם

הבא וככל שהאדם יתחבר לעניני הנשמה כך יקבל חיי עולם. אין תפקיד הנשמה רק להנעים את חיי הגוף עם השגות גבוהות של ידיעת האלוקות וכיו"ב, אלא הגוף צריך להיות הנושא כלים של הנשמה.

איך פושטים חקירה כזאת? כשהם נפרדים זה מזה. ואז - "חמור מכולם המת שהוא מטמא באהל מה שאין כולם מטמאין" (כלים א ד) - המת הוא אבי אבות הטומאה. מה קרה לגוף שנהיה אבי אבות הטומאה? מה הגיעו לטומאה חמורה שאינה מצויה אף בגוי ומטמא באוהל?

מכאן מוכח שכל המציאות של הגוף שהוא משמש כלי לנשמה, וכשמסתלקת הנשמה נופלת טומאה נוראה של דיחוי וריחוק. בלה"ק טומאה היא כמו לכלוך, ובשעת מיתה וקבורת המת האדם נמצא בשיא הניוול של כבוד הבריות. ואומר הגר"א (בפירוש איכה ע"ד הרמז) שבשעת המיתה הנשמה קושרת מספד על הגוף שהיה כלי לנשמה, והיו אוכלוסין שלמים שחיכו לפעולות שלו בעוד הנשמה בו וכעת נסתלקה ממנו ואין לו בחירה ואינם יכולים לצאת לפועל. כעת, "לפי חיבתן היא טומאתן" (י"ד ט ד) לפי גודל המעלה אליה הגוף היה שייך, כך ניכר בו החיסרון ולפי זה גודל הטומאה. וכמו שמובא בספר החינוך ובאוה"ח שהטומאה מגיעה לגוף לאחר המיתה כמו זבובים שמחכים ובאים לכלי שהיה בו הדבש⁵.

ממית עצמו עליה - בתענוגי הגופים

בזה נפתחה ההבנה לכלל הפרשה באסמכתא שסמכו חכמים "זאת התורה אדם כי ימות באוהל - אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה". היחס שלנו לגופו של מת - אבי אבות הטומאה - מוכיח את הארעיות הגוף בחיי שעה, ואת תכליתו האמיתית להיות כלי לנשמה ולהביא את האדם למצבו האמיתי בחיי עולם. וכך מפרש רש"י (איוב כח יג) שהמיתה שימית

⁵ ז"ל האוה"ח (בפרשתן יט ב) "וכבר המשלתי במקום אחר ענין זה לבי כלים שהיו אצל בעל הבית אחת מלאה דבש ואחת מלאה זבל ופינה אותם והוציאם לחוץ מהחדר אותה שהיתה מלאה דבש מתקבצים לה כל הזבובים והרמשים ואותה שהיתה מלאה זבל הגם שיכנסו לה קצת מהרמשים לא ישוה לשל דבש, כמו כן אדם מישראל שמת להיותו מלא קדושה המתוקה והעריבה בצאת

האדם את עצמו היא בתענוגי הגופים ובהימשכות אחרי עניניהם. וכמו שאמרו חז"ל בהרבה מקומות - "הרוצה לחיות ימית את עצמו - הרוצה למות יחיה את עצמו" (תמיד לב). "רצונך שלא תמות, מות עד שלא תמות" (מסכת דרך ארץ). ואין הכוונה שלא לאכול ולא לשתות ולא להתקיים, אלא המכוון הוא לבטל את האידיאליזציה שיש לחיי הגופים, ולשלול את ההנחה שהנשמה באה רק לעדן את חיי הגוף.

מתוך הפרשה הזאת של קובעים את היחס הנכון שבין הגוף לנשמה, שהגוף נועד להיות כלי לשמש את הנשמה. וכאן גם ישנה הדרכה כיצד לחיות נכון את החיי שעה.

טהרה מטומאת מת

מכוח הדברים הללו, נעתיק את עצמינו להבין את ענין הטהרה. הטהרה מטומאת המת חייבת להיות גזירת הכתוב, כי האדם במצבו הנוכחי לאחר חטא האדם הראשון כרוך בו המיתה, הוא שייך לחיי שעה ועליו להתבלות בעפר לפני שיגיע לחיי עולם. כל הנוגע במת או באוהל המת, שייך למציאות של מיתה. לכן סדר הטהרה מטומאת מת חייב להיות "חוקת התורה" - לא לפי המסגרת של החיים של סדרי העוה"ז, אלא לפי הבחנת החיים העליונים, אלו ה'מים חיים' שהם מעבר לחיי הגוף, המגיעים בדווקא לאחרי שריפת הפרה.

האדם נטהר על ידי המים חיים, בצירוף השריפה של הפרה. בשריפת הפרה יש את הביטול של כל החומריות, (הפרה היא אדומה ויש בזה רמז, דהרבה עניני החיסרון והמוות יש להם שייכות לצבע אדום, ויש בזה ביטול חיי הגשמיות) ולאחמ"כ באים ה'מים חיים' שאין מים אלא תורה ומביאים על האדם חיות ממקום אחר.

חוקת התורה - טהרה

כמו הטהרה שבאה ע"י הפרה כך היא הטהרה שבאה ע"י התורה. השייכות של בני אדם לחיי עולם שהוא בבחינת "עין לא ראתה אלוקים זולתך", לעולם של מושגים שאינם נתפסים

במושגי העולם הזה - היא שמוציאה אותם מטומאת מת.

צורת הטהרה היא "גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא" (אבות ו ז) זה הכלל של "חוקת התורה" שהתורה מופיעה כדבר שמעל הסדרים האנושיים, שהאדם מסור לפי רצונו של הקב"ה "כי עמך מקור חיים". ההבחנה של התורה כמציאות שמעבר למציאות המוגבלת שלנו, יש בה חלות של החיבור האלוקי עם האדם שהוא המביא אותו לחיי עולם. זאת הבחנת חוקה. האדם יכול להשתייך לסדר שלא שולט בו מיתה.

וכן מצינו בחז"ל שהעולם העליון הוא עולם הפוך לגבי העולם הזה, ומ"מ רבנן "כי היכי דחשבינן הכא חשבינן התם" (ב"ב י:), כיון שבהם חל הסדר המושלם העליון שבצילו של הקב"ה, גם כשהם חיים בתוך המציאות הנוכחית שלא מכירה במושגים האלו. זהו "יראת ד' טהורה עומדת לעד" - "אמרות ד' אמרות טהורות, כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתיים" - סדר ההיטהרות האמיתית מטומאת מת הוא רק ע"י שיודעים וחיים את השייכות של העולם כאן להשפעת החיים העליונה, שמחיי עולם נגזר המציאות של חיי שעה ולא לפי סדרי חיי שעה שכלים ונגמרים כמו שרואים בטומאת מת.

בזה התפרש ענין השייכות בין מאמר חז"ל לפרשה וענין החוקה, והתבארה האסמכתא של חז"ל ברמז בפסוק של "זאת התורה" - בתורה מצוי היסוד והשורש שהיא הנותנת חיים לעולם. ואילו חיי הגוף אינם חיים אלא נועדו לשמש לחיים האמיתיים. לכן סדר החיות של התורה תלויה בממית עצמו עליה.

"אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני" - כששלמה המלך ביקש לההביל את חיי העוה"ז, ביקש טעם פרה איך יכול להשיג סדר כזה להיות דבוק בחיי עולם בתוך חיי שעה. וענה ואמר שאין לזה תפיסה בשכל האנושי, וכמו שאומר אח"כ "אני פי מלך שמור ועל דברת שבועת אלוקים" (קהלת ח ב) זהו האופן של חוק - להשתייך לסדרים אחרים, ואז החיי עולם דוחים ומרוממים את החיי שעה.

מצות קידוש בתפילה ועל הכוס מתקיים 'הזכרה' דבר תורה

מקדש בתפילה וחדר מקדש אכסא

במג"א ריש סי' רע"א מבואר דיוצאים ידי מצות קידוש ד"ת דילפי' מזכרהו בתפילה, ויסוד הדבר מבואר בדברי רבותינו הראשונים, בתוס' רי"ד פסחים קי"ז ובשו"ת הרשב"א ח"ד סי' רצ"ה, ובדבריהם מבואר יותר, דכן תיקנו חז"ל לקדש בתפילה והיינו לקיים את המצות קידוש ד"ת ב'תפילה', ואמנם יש גם מצות קידוש מדרבנן על הכוס, וכלשון הש"ס בברכות דף ל"ג 'מקדש בצלותא והדר מקדש אכסא', ולדבריהם הזכרנו בגליון הקודם דפשוט דצריך לכווין לצאת ידי מצות קידוש מהתורה בתפילה וזה לא כמש"כ החת"ס בגליון ס' רע"א דאדרבה ראוי לכוין שלא לצאת ידי קידוש ד"ת בתפילה וביאר שהרי לכתחילה ראוי לקיים הקידוש ד"ת על הכוס, וכ"ז משום דדעת החת"ס שזהו לא היה מתקנת חז"ל לקדש בתפילה, אמנם להמבואר בתוס' רי"ד והרשב"א הרי כן נתקן לקדשו בתפילה וממילא צריך לכוין לצאת או עכ"פ שלא לכוין שלא לצאת, וכמש"נ.

והנה יש לדון האם מצות קידוש על הכוס היא תקנת קידוש נוספת מדרבנן, באופן שיש ב' מצוות קידוש בליל שבת, חדא מצוות קידוש מהתורה בדברים ויוצאים בתפילה, ובר מן הדין מצות קידוש מתקנת חז"ל על הכוס. או דילמא חז"ל תקנו היאך לקיים הקידוש דאורייתא, היינו על הכוס כמשמעות הכתוב זכרהו על היין, והיינו קיום 'הזכרה' יהי' על היין. אמנם הרי מיני' ובי' כל אדם יוצא בקידוש בתפילה את מצותו מהתורה, וא"כ מה שמקדש על הכוס כל חיובו וקיומו אינה אלא מדרבנן, ולכאורה מבואר שזהו תקנת קידוש מחודשת מדרבנן מלבד הקיום דאורייתא בתפילה.

והיינו החיוב זכרהו מהתורה מתקיים בדברי שבח וקילוס בענין השבת, וחז"ל תיקנו לקיים חיוב הדאורייתא בתפילה כמש"כ הרשב"א ותוס' רי"ד, ולאחר התפילה יש חיוב לקדש על הכוס בברכת הקידוש מדרבנן.

מבואר שיש קיום ד"ת בקידוש על הכוס אף שיצא כבר בתפילה

ואמנם צ"ע לשון הש"ס בע"פ מצות קידוש זכרהו על היין, והרי איירי כלפי המצות קידוש ד"ת ולזה נאמר על היין ואף דלרוב הראשונים על היין אינו אלא דרבנן וזהו אסמכתא מ"מ איירי לענין עיקר הקידוש ואי נימא דלעולם מקיים חובת קידוש ד"ת בתפילה נמצא דלעולם לא מתקיים הזכרהו ד"ת על היין.

והנה מתבאר במג"א ומ"ב בכמה דוכתי דקידוש על הכוס נדון כ'עיקרו דאורייתא' לענין כמה דינים אף שכבר יצא לגמרי מהתורה בתפילה, לענין קידוש בלילה לעומת קידוש ביום, וכן לענין דיש לו כוס א' ויו"ט חל ביום ו' דיניח לליל שבת משום דעיקרו דאורייתא ובעוד דוכתי, וקשה הרי לכאורה כל חלות חיובו הוא חיוב מחודש מדרבנן ואין כאן עיקרו דאורייתא.

ועוד יל"ע ממש"כ השער הציון בשם הפמ"ג בדין אי לא קידש בלילה דהולך ומקדש כל היום, באם הגיע בהש"מ של מוצאי שבת וכעת ספק חיוב מהתורה בקידוש דאי הוי עדיין יום חייב מהתורה ובזה כתב הפמ"ג דתלוי הדבר, באופן שלא התפלל ערבית אתמול א"כ כיון שמחויב בקידוש מהתורה א"כ מברך ברכת הקידוש על הכוס מספק שהרי יש כאן ספק חיוב דאורייתא אי מחויב בקידוש וכיון שספק ד"ת בעיקר חובת הקידוש א"כ אומר כל נוסח ברכת הקידוש מספק, אבל באופן שהתפלל, הרי כבר יצא ידי חובת קידוש מהתורה, וא"כ כל חיובו אינו אלא מדרבנן והוי ספק דרבנן וממילא אינו מברך ברכת הקידוש מספק.

ויל"ע, כיון שסגי לענין הקידוש דאורייתא במילות שבח השבת בעלמא ולא בעי ברכה א"כ אף בלא התפלל ולא יצא ידי חיובו מהתורה עדיין היאך יברך 'ברכה' מספק דהרי אין הברכה אלא מדרבנן, ועל כרחך צ"ל כמש"כ בשער הציון סי' קס"ח סקע"א לענין בהמ"ז ב'ספק', אף שיוצא במעין ג' מדאורייתא מ"מ בספק חוזר על כל הג' ברכות וטעמא דמילתא כתב משום דכן חז"ל תקנו כתיקונה, והיינו דזהו אופן היאך לקיים ה'וברכת' ואין זה תקנה מחודשת, ולכן כל שמספק בעי לברך מהתורה, א"כ מדין 'כתיקונה' מברך כל הג' ברכות. וכמו"כ בקידוש כיון שחז"ל תקנו קידוש על הכוס והוא אופן היאך לקיים הזכרהו דאורייתא נמצא דזהו ה'כתיקונה' דקידוש. וכ"ז נכון רק אם נימא שתקנת קידוש על הכוס מדרבנן הוא אופן 'היאך לקיים המצות זכרהו דאורייתא', אמנם אי נימא שלעולם קיים הדאורייתא בתפילה, ורק נאמר תקנה מחודשת מדרבנן לברכת קידוש על הכוס, א"כ הך חובה היא חובה מדרבנן לעצמו, וא"כ מספק אינו יכול לברך, וצ"ע.

עוד יל"ע מדברי הדגול מרבבה הגרע"א ומ"ב סי' רע"א דקטן שלא התפלל כשמקדש נדון כחד דרבנן להוציא אשה שהתפללה. ותמוה דהרי לענין הדאורייתא די בדברים בעלמא וא"כ נוסח הקידוש וברכתו על הכוס לעולם הוי כחיוב חדש דרבנן, וא"כ הוי כתרי דרבנן אפ' אם הקטן לא התפלל, וצ"ע.

מ"ע דזכירת יציאת מצרים, כתב המג"א סי' מ"ו דיוצאים באז ישיר בשירת הים, [והחת"ס שם חולק כנודע] ולכן ספק אם אמר אמת ויציב אינו חוזר אף שיציאת מצרים מהתורה וא"כ ספיקו לחומרא כמבואר בברכות דף כ"א, מ"מ כיון שאומר אז ישיר וקיים מצות זכירת יציאת מצרים בזה אינו חוזר מהספק משום דכבר הוא ספק דרבנן, וכ"ד הגמ' דחוזר, היינו קודם למנהג לומר שירת הים.

ויל"ע הרי לכתחילה בענין יציאת מצרים בק"ש ובברכת אמת ויציב, ומה"ט נשים שחייבות ביציאת מצרים ד"ת לדעת המג"א אומרות ברכת אמת ויציב אע"פ שפטורות מק"ש וברכותיה, כמש"כ המג"א ריש סי' ע' והעתיקו המ"ב סק"ב, והיינו משום שהאופן לקיים המצות זכירה זהו ע"י ברכת אמת ויציב. ולכן פסק המג"א סי' ס"ז דספק הזכיר יציאת מצרים [כשלא אמר שירת הים] חוזר על פרשת יציאת אמת ויציב בברכה משום דכן נתקן הברכה לקיום הדאורייתא של יציאת מצרים, וכל שיש ספק במ"ע דזכירת יציב ד"ת הרי הוא חוזר אף על ברכת אמת ויציב משום שזהו ה'כתיקונה', יעו"ש בתהילה לדוד.

וקשה הרי לעולם כבר יצאו ד"ת באז ישיר, וא"כ תו לא מתקיים המצוה דאורייתא של זכירת יציאת מצרים בק"ש ובברכת אמת ויציב, ונמצא שלעולם אין ברכת אמת ויציב אופן היאך לקיים מצות יציב, כי אם חיוב ברכה לעצמה.

אשר נראה מבואר מזה, שאף שמקיים חובתו במ"ע דזכירת יציאת מצרים בשירת הים דכל יום, מ"מ יש קיום נוסף בזכירתו אף אח"כ, וזהו דמתקיים מ"ע מהתורה שוב בק"ש ובברכת אמת ויציב. וחז"ל תקנו דברכת אמת ויציב זהו אופן היאך לקיים הדאורייתא של זכירת יציב, וזהו ממש דומיא לקידוש על הכוס שחז"ל קבעו היאך לקיים הזכרה אע"פ שכבר יצא יד"ח בתפילה, ע"י ברכת קידוש ועל הכוס.

מצות זכירת שבת חכירת יציב יש קיום נוסף אף לאחר שיצא יד"ח

ונראה דיסוד הדבר הוא דנשתנה מצות זכירה דשבת ויציב"מ שאע"פ שיצא יכול לקיים שוב מצותו משאר מצוות דלא שייך לקיים קיום נוסף לאחר שכבר יצא, היינו משום שאין בזה מעשה מסוים ומוגדר לקיומו כי אם מצות זכירה בעלמא בדברים בזמן מסוים, וכל שזוכר הרי זה בכלל קיום מצותו, ואף שמקיים בכל שהוא מ"מ בזה יש קיום נוסף כל שעוד זוכרהו, והכל נכלל בקיום מצות 'זכרהו' ונכלל במצות 'זכור את יום צאתכם ממצרים' [לרש"י] או למען תזכור וכו' [לרמב"ם].²

כמו"כ קשה דלא כיוון לצאת מצות זכירת יציב"מ בשירת הים וא"כ היאך פסק המג"א דהאומר שירת הים שוב אינו מחויב בזכירה דבי"ת [ואמנם אי עיקר מצותו היא לקדש בתפילה יתכן דיש כוונה בעיקר התפילה, ויל"ע]. והיינו משום דיסוד דין כוונה למשו"י להמעשה שם מעשה מצוה כמש"כ בכתבי הגרי"ח ודעימ"י וכלשון החזו"א סוף סי' כ"ט 'בלא כוונה הוי חצי דבר', אמנם בקידוש וזכירה דמצות זכירה בלא מעשה מוגדר ומסוים באלו אף בלא כוונה יצאו את הדאורייתא, וכמשי"נ.

אשר יראה בהאי ענינא, דאף דודאי קיים מצות קידוש מהתורה בתפילה כמש"כ הראשונים וכדפסק המג"א, מ"מ אף לאחר שיצא אכתי שייך לקיים שוב מצות קידוש מהתורה דזכרהו ויש בזה קיום ד"ת נוסף, ואף דבכה"ת ליכא קיום נוסף דלולב וק"ש וכדומה לאחר שכבר יצא, מ"מ מצות קידוש' שייך לקיים אף לאחר שיצא.

ויסוד הדברים מתבארים מדברי הרשב"א בתשובה ח"ד סי' רצה, "קידוש היום [ד"ת] לזכור אותו בכניסתו כעין שבח וקילוס וכ"א אומר כפי שיזומן לו מענייני שבחו וקדושתו, ובאו הם [חז"ל] ותקנו לכל נוסח א' במקום סעודה ובחפץ [יין] ותקנו שיזכיר קדושתו על היין, ותקנו להזכירו בתפילה וקבעו לו ברכה רביעית וכן בבהמ"ז". והיינו דד"ת קידוש היום בדברים של שבח קדושת השבת, וחז"ל רק תקנו הנוסח ומקום האמירה. ותמוה, הרי לאחר שיצא בתפילה שוב אין בקידוש על היין רק מצוה מחודשת מדרבנן ואין זה רק נוסח וקביעות על היין, כי אם אף חיוב מחודש מדרבנן לקיים מצות קידוש על היין, וצ"ע.

אשר נראה מוכרח מזה שאף שקיים כבר בתפילה, מ"מ יש קיום נוסף של קידוש ד"ת אף על הכוס ונמצא שאין כאן תקנת חז"ל למצוה מחודשת דקידוש, כי אם לענין הנוסח לקיום ה'זכרהו'. וחיידש הרשב"א עוד שאף בבהמ"ז. ונמצא שיש קיום קידוש ד"ת אף בבהמ"ז.¹

שוב כל הקושיות

ומעתה מבואר כל הקושיות הנ"ל, דלעולם אף דהחיוב לאחר שיצא בתפילה אינו אלא מדרבנן מ"מ יש קיום ד"ת בקידוש על הכוס, וזהו המבואר בפסחים דמתקיים זכרהו על היין.

ומבואר כל הנך דוכתי שהוזכר דקידוש על הכוס נדון כעיקרו דאורייתא, והיינו אף שיצא בקידוש בתפילה מ"מ יש קיום נוסף וחז"ל תיקנו לקיים הדאורייתא על הכוס, אף דכבר אינו מחויב מהתורה מ"מ יש עוד קיום מהתורה.

ומיושב שיטת הדגול והגרע"א לענין דחשיב חד דרבנן, דקטן שלא התפלל שמחויב בחד דרבנן במצות זכרהו הרי אופן קיום הזכרהו ע"י ברכת הקידוש וזהו האופן לקיים חובת הזכרהו וחשיב 'חד דרבנן' אכן אם התפלל הרי כבר אינו מחויב בזכרהו ד"ת [מדין חינוך] אלא חיוב מדרבנן, וא"כ הוי תרי דרבנן, ועיין.

מצות יציאת מצרים יש קיום נוסף אף לאחר שיצא ידי חובתו

מצינו עוד במג"א בעוד מצוה שיש קיום נוסף אף לאחר שכבר יצא

¹ והנה הגרע"א בגליון סי' רע"א חידש דבאמירת שבתא טבא מקיים מצות קידוש והביאו הביאור הלכה, ואם נצרך יסוד זה ליסוד דברי הרשב"א בשו"ת ומש"כ במג"א, נמצא דבכל אמירה ואמירה ד'גוט שאבעס' הרי הוא מקיים מצות קידוש ד"ת, ונפק"מ לעוסק במצוה להכרעת האמרי בינה או"ח סי' י"ג דאף במצוה קיומית נאמר דין עוסק במצוה, וזה דבר חדש.

² ונראה דיש לבאר בזה את משמעות המג"א דבי מצוות אלו יוצא יד"ח אף בלא כוונה מצוה, כקושית החת"ס הרי לא מכונים לצאת מצות קידוש בתפילה,

עניני ציצית (ב)

שקולה מצוות ציצית ככל מצוות שבתורה

סוכה, אף שעל ידי זה יוצרך להסיר טליתו, או שמצוות ציצית עדיפא, וישאר ללמוד בביתו ומעוטף בטלית.

והביאו מא' מגדולי הדור שהורה בזה שציצית קודמת, והוא מזה הטעם, דשקולה מצוות ציצית כנגד כל המצוות.

אמנם האירו בזה, דבזוהר איתא שאף מצוות סוכה שקולה כנגד כל המצוות, ועיין.

ולעיקר הנידון בזה, שמא אפשר לתלותו בפלוגתת הראשונים ביבמות.

שהנה הרמב"ן ביבמות הביא שהתוס' הקשו, היכי בעינן למילף עשה דוחה לא תעשה מציצית, הא שאני מצוות ציצית ששקולה כנגד כל המצוות, והרמב"ן תירץ שם שזו אינה קוש' משום שאי אתה יודע מתן שכרן של מצוות.

ולכאורה בזה נחלקו, דהיינו אם הא דדרשינן ששקולה מצוות ציצית כנגד כל המצוות, שייך בזה נפקותא לדינא, או לא, ועיין.

הנה אמרו בגמ' (בנדרים ובשבועות ועוד) שקולה מצוות ציצית ככל המצוות ופירש"י (שבועות כט. ד"ה שקולה) דכתיב וזכרתם את כל מצוות ה' וכו' עיי"ש ברש"י.

והנה לענין מעשה לא שייך זה גבן, ולענין מעשה נדחית מצוות ציצית בפני כל שאר מצוות, שהרי מצוות ציצית אינה אלא מצוה קיומית [ואף באופן שיש לו בזה מצוה חיובית, וכגון שיש לו בגד א' והוא עם ד' כנפות, נראה דאין מצוות ציצית דוחה, ואכ"מ].

אמנם עדיין שייך בזה נפקא מינה באופן שיהיו לפניו שני מצוות קיומיות ויהיה הנידון איזה מהן להעדיף, וכמעשה שהיה.

שהנה מעשה היה בא' שבא להיכנס לסוכתו על מנת ללמוד בסוכה אחר שהרית בעודו מעוטף בטליתו, אך כאשר נכנס לסוכה חש שמחמת החום לא יוכל לישב כך מעוטף בטליתו בסוכה.

ונסתפק איזה מן המצוות שלפניו עדיף, אם יעדיף מצוות

ברכה על טלית קטן

[אחד ממש]

ולפי זה אם יסיר הטלית קטן באמצע, וכגון מי שטובל קודם הטבילה, בזה לא יהני ברכתו דטלית גדול ויצטרך לברך על הטלית קטן.

אמנם נראה דיש להוכיח דאינו כן, ואף אם יסיר הטלית קטן ויחזירו עדיין תחול הברכה למפרע.

דהנה הט"ז בס"י ח' (ס"ק ט') כתב דהא דמהני לברך על הטלית אחר שנתעטף [היכא שלא היו ידיו נקיות בשעת העיטוף], הוא משום דהוה כטבילה שכתב הר"ן (בברכות שלהי שלושה שאכלו) דמברך אחר המעשה דאכתי גברא לא הזי.

והגרעק"א שם תמה עליו דהכא שאני שיכול לפשוט הטלית ולברך וללבוש בשנית.

ואי נימא דכשיסיר הטלית וילבשנה לא תחול הברכה על קיום שקודם לכן, מה הקשה הגרעק"א, הא על כל פנים כלפי הקיום שקודם הברכה מיקרי דאי אפשר לברך קודם הקיום.

הנה המשנה ברורה (סי' ה' ס"ק כ"ד) הביא שהנהוג בזמנינו דאין מברכין על טלית קטן, אלא כשמתעטף בהטלית גדול מכוי' לפטור אף הטלית קטן.

ובארצות החיים כבר עמד בזה דלכאורה יצא שקיום המצוה דציצית שעד זמן עטיפת הטלית גדול הייתה בלא ברכה, וביאר בזה דהברכה חלה אף למפרע.

ולכאורה יש להעיר בזה, דאם שייך שתחול הברכה למפרע, אמאי לא נימא כן אף בברכות התורה, שיוכל ללמוד קודם התפילה בלא ברכה וסמוך התפילה יברך הברכות [וכגון באופן שצריך להוציא אח"כ את האחרים וכדו'], ויחולו הברכות למפרע.

ובעיקר דבריו, דשייך חלות ברכה למפרע, שמעתי שיש שרצו לומר בזה, דהיינו דווקא באופן שלא יסיר הטלית קטן משעת לבישה עד שעת ברכה, שבזה כיון שהיא לבישה אחת יכולה הברכה לחול על כל הלבישה אף מתחילתה.

[ואף באופן שאין טאן הפסק מצד כללי הפסק, לא סגי, כיון שלענין חלות הברכה למפרע צריך שיהא כמעשה

[וראיתי מביאים מהגרצ"פ פרנק שישב כן דברי הט"ז מקושיית הגרעק"א, אך עכ"פ בדברי הגרעק"א ודאי

מבואר כן, דאף בפשט ואחר כך לבש חלה ברכה למפרע אף על לבישה ראשונה]

הפסק בברכת להתעטף

הנה מי שברך על מצוה וקודם שקיים המצווה הפסיק בדיבור, הרי צריך לחזור ולברך.

ולפי זה היה צריך להיות דאם שח או אפילו הפסיק בדברי קדושה כעניית קדיש וברכו, בין ברכת הטלית לעטיפה, שיתחייב לברך שוב, מאחר שהיה בזה הפסק.

אמנם כבר העירו בזה, דכיון שהברכה חלה אף על הטלית קטן וכמו שכתב המשנה ברורה דהכי נהוג, אם כן הרי כבר הועילה הברכה, ושוב אין זה אלא כשח בין טלית לטלית שהכרעת הפוסקים (עיי' משנ"ב סי' ח' ס"ק כ"ח) דאין חוזר ומברך.

כמה הערות בדין בדיקת הציצית וספקי פסול

שאסמכוה אקרא דלא תשא, לא סמכינן אחזקה.

אמנם בארצות החיים ביאר בזה באופן אחר, והוא, דחזקה לא מהניא אלא על אותה השעה, כשבאים לדון אם הטלית נפסלה או לא, אבל במקום שהגידון הוא על אחר הברכה אם תהא הטלית כשרה בשעת קיום המצוה, לא שייך בזה חזקה, דהוה כשמא ימות.

וכבר נודע לתמוה בזה, דאי חיישינן שמא יפסל קודם הקיום מה יהני בדיקה קודם הברכה הא אכתי יש לחוש שמא יפסל אחר כך, ואי מהני בזה חזקה, חזקה דאתמול אמאי לא תהני, וצ"ע.

בחומר חיוב בדיקת ציצית ותפילין

במשך חכמה סוף פרשת בא כתב, שיותר יש לבדוק כשרות התפילין מכשרות הבהמה שלא נתנבלה ושלא נטרפה, דעשה חמור מלא תעשה.

וביאר דבריו, דבלא תעשה, וכגון כשלא בדק, ונמצאת טריפה לבסוף אין כאן אלא איסור באונס, ורחמנא פטריה והוה כמאן דלא עבד, אבל בעשה, כשנתברר שהיה שלא היו התפילין והציצית כשרים הרי ביטל המצוה, ולא יועיל לזה פטור אונס.

אך לכאורה בדברי השולחן ערוך מבואר דאינו כן, שהרי נתבאר דלמצוות ציצית לא חששו לבדוק ולאיסור ברכה לבטלה מצינו שהחמירו.

אלא אם כן נימא דברכה לבטלה חמירא טפי, וכמש"כ המשנ"ב דאסמכוה אקרא דלא תשא (ובסי' רט"ו בשעה"צ כתב דמשום הכי לא מהניא ביה אף ספק ספיקא [דהיינו שיש ב' צדדי ספק להיבנו ברכה]).

אמנם עיקר דברי המשך חכמה יש לעיין בהם, דלפי זה הרי היה צריך להיות הדין, שבקרבות יהיה חיוב בדיקה מדינא להטריפות, שהרי יש כאן מצות עשה, ולא מצינו כן, ועיין.

בנפסקו ב' חוטים

הנה מבואר בשו"ע (יב א) שאם נפסקו שתיים מחוטי הציצית הרי זה פסול, משום שחוששין שמא שתיהם מאותו החוט, ואם כן יש כאן חוט אחד שנפסק כולו.

ובחת"ם סופר שם הביא להקשות דנימא כל דפריש מרובא פריש, ונתלה שאותו החוט השני שנפסק הוא מהשלוש האחרים [השלמים].

ותירץ דלא שייך הכא כל דפריש משום שהגידון הוא על שארית החוט שבבגד אם היא נפסלה או לא, וזה חשיב קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי.

ולכאורה יש לעיין בזה מהמבואר בחו"מ (סי' רצ"ב סעיף י' בהגה) דשנים שהפקידו אצל א' ונאבד או נגנב מקצת מן הפקדון, אזלינן בתר רובא, דכל דפריש מרובא פריש.

ולכאורה הא התם גם כן אין הגידון על הכסף האבוד, כי אם למי שייך הכסף שלפנינו, ומבואר דאף בזה שייך כל דפריש.

[ואפשר שיש לחלק בזה, דבציצית עצם הגידון הוא רק ביחס לציצית הקיימת, איזה מן החוטים נפסל, ובזה ודאי חשיב קבוע, ומשא"כ בההיא דשנים שהפקידו, שהגידון הוא למי שייך הכסף האבוד ואיזהו הוא הכסף הנפסד, ורק דעיקר הנפ"מ היא ביחס למעות הקיימים, והרבה יש להאריך בההיא דהתם, ועיי"ש בנתי"מ ושאר מפרשים].

בדין בדיקת הציצית

בשו"ע (סי' ח' סעיף ט') כתב דקודם שיברך יעיין בחוטי הציצית אם הם כשרים כדי שלא יברך לבטלה.

ובמשנ"ב הביא מה שביארו האחרונים, דכוונת השו"ע בזה היא, דאם לא שהיה בזה חשש ברכה לבטלה היינו הולכים בזה אחר חזקת כשרות, אבל לענין ברכה לבטלה

-יו"ל מכתבי תלמידים-

להערות, תרומות וכן לקבלת הז' - 0548598294 או מכתובת 859309@GMAIL.COM

תמצית הש"ס

מסכת שבת קט"ו. – ק"כ:

אין לסמוך להלכה

כל כתבי

כתיבת והצלת כתבי הקודש

תורה שבכתב נחלקו נתינים אם מותר לכתובה רק בשלשון הקודש (או ביונית), או שמותר לכתובה בכל לשון. תורה שבעל פה מדינת אסור לכתובה כלל, ואם כתב באופן האסור, אסור לקרות בהם. אמנם בהמשך הדורות התירו כל זה משום "עת לעשות לד' הפרו תורתך". (מ"ב של"ד ל"א).

ספרי תורה נביאים וכתובים וה"ה שאר ספרים שבלו צריך לגונזם ואסור לשורפם, וכתב הרמב"ם שהמאבד כתבי קודש עובר בלאו ד"ל תעשון כן ל' אלוקים", וה"ה בכל תשמישי קדושה יש לזוהר בזה. (מ"ב קנ"ד כ"ז).

דליקה שאין בה חשש סכנה אלא חשש שריפת כתבי הקודש או הפסד ממון, חששו חכמים שאם האדם יתעסק בהצלת דברים מפני הדליקה הוא עלול להכשל ולכתוב את האש, ולכן לא התירו להציל כתבי הקודש שאין קורין בהם, ואוכלין ומשקין ובגדים הגבילו את הכמות המותרת להציל, וכדלהלן.

כל הגדונים בפרק זה בהצלה מפני הדליקה, מדברים כשנפלה דליקה באתו ביתו או חצר, שאם נתיר להציל מה שירצה יבוא לכתוב כיון שהוא בהול, אבל אם נפלה דליקה בבית אחר מותר להציל הכל. תוד"ה כל.

קריאת ספרים בכל לשון – ו"א שמותר לקרוא ספרים תורה נביאים וכתובים וכתובים בכל לשון, וכדאיתא במגילה אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבים בכל לשון ותפילין ומזוזות אין נכתבות אלא אשורית. ו"א שאסור לקרוא בספרים הכתובים בכל לשון, והיינו רשב"ג דס"ל התם שאף הספרים לא התירו לכתובם אלא ביונית. דעת הרב פור"ת שכיון שאסור לכותבם יש בקריאתם משום דברים שבכתב אסור לאומרום בעל פה. והקשו התוס' (ד"ה לא) שרק בשלשון הקודש יש איסור לאומרום בעל פה.

הצלת כתבי הקודש – מותר להציל בשבת למבוי שאינו מפולש (והתירו טירחא וחסרון עירוב) מפני הדליקה כל כתבי הקודש כגון תורה נביאים וכתובים, (אף אם הם כתובים בסם ובסיקרא שאינו מתקיים כמו דיו, שהרי מבוואר במגילה שרק מגילה צריכה להיות כתובה דווקא על הספר ובדיו. שיטת הר"י יוסף (תוד"ה מגילה) שגם ס"ת אינו נכתב אלא על הספר ובדיו, אך הוא חלוק ממגילה בכך שהוא נכתב בכל לשון, אבל שאר ספרים אינם צריכים ספר ודיו. ושיטת ר"י שגם שאר ספרים נכתבים רק בספר ובדיו, והמשנה במגילה מדברת לענין הצלה, שמגילה אין מצילים אותה אלא בכתובה אשורית על הספר ובדיו כיון שאין בה אזכרות, אבל שאר ספרים כולל ס"ת שיש בהם אזכרות מצילים אותם אף שלא בספר ובדיו אף שאין קורין בהם. קט"ו:), ואף שאין קורים בכתובים בשבת אפילו ליחידים מפני ביטול בית המדרש, מ"מ מצילים אותם. ואם היו כתובים תרגום או בשאר לשונות (לרש"י גם נביאים אין כותבין בכל לשון, ולרבותיו של רש"י דווקא בכתובים אסור), למ"ד שמותר לקרות בהם מצילים אותם מפני הדליקה לכו"ע, ולמ"ד שאסור לקרות בהם, לרב הונא נחלקו נתינים (רבי יוסי ותנא דגיפטיט) אם מצילים אותם, ומ"מ לכו"ע צריכים גניזה (רבן גמליאל הזקן ראה בהר הבית שפת איוב הכתוב תרגום, ואמר לשקעו תחת הבנין, ואף רבן גמליאל ברבי כששמע את אמר לגונזו, ולרבי יוסי ברבי יהודה עריבה של טיט כפו עליו, ואמר לו רבי שמעל איה טיט בהר הבית שהיו בונים שם ממרסיד, ועוד שהרי אסור לאבדם ביד, אלא מניחים במקום התורפה (-גלוי הפקר) והם מרקבים מאלהם), ולרב חסדא מצילים אותם משום בזיון כתבי הקודש, ואפי' מקק שלהם (-רקוביית אכילת התולעים של ספרים בלויים) טעון גניזה. וספרים שלנו, כיון שמותר לקרות בהם משום "עת לעשות לד' " מצילים אותם. תוד"ה אליבא.

קט"ו: ברכות וקמיעין אע"פ שיש בהם שמות ופסוקים אין מצילים אותם בשבת מפני הדליקה, ועל כן אמרו שכתבי ברכות הם כשורפי תורה מפני שלא יצילים בשבת, ועל מי ששיקעם בספל של מים אמרו גדול עונש האחרון מן הראשון.

ספר תורה שנמחק – אם יש בו אזכרות מצילים, ואם אין בו אזכרות, אם אין בו פ"ה אותיות (שזה שיעור פרשת "ויהי בנסוע הארון" שהוא ספר לעצמו) אפי' מפורזות, אין מצילים. תרגום שכתבו מקרא ומקרא שכתבו תרגום וכתב עברית שהוא גדול ואינו דומה לכתב אשורית מצטרפים לפ"ה אותיות, וכ"ש תרגום הכתוב בספר עזרא ובדניאל ובתורה (כגון יגר סהדותא, שאף שאין בו פ"ה אותיות הוא מצטרף להשלים שיעור זה). לרב הונא דווקא תיבות שלמות מצילים, ולרב חסדא אפי' באותיות מפורזות מצילים.

תמצית ההלכה

הצלת כתבי הקודש – כל כתבי הקודש והיינו בין תנ"ך בין גמרא בין שאר ספרי קודש, וכן נוסח ברכות, אפי' הם כתובים בכל כתב או בכל לשון, או בכל דבר אפי' אינו דיו, כיון שהאידנא מותר

לכתוב כך משום עת לעשות לד' (דאילו מדינתא אין לכתוב תורה שבכתב אלא אשורית ובלשון הקודש, ותורה שבע"פ אין לכתוב כלל), הרי הם טעונים גניזה, ובשבת מותר להצילם מפני הדליקה ומוכר מקום התורפה, אפי' לחצר שאינה מעורבת או למבוי שלא נשתתפו בו אך יש בו ג' מחיצות ולחי, (אבל בלא לחי הוי ככרמלית ואסור). וספר תורה שנמחק ונשארו בו מעט תיבות שלמות מפורזות בכמה מקומות, אם יש בהם פ"ה אותיות מתיבות שלמות או פחות מפ"ה אותיות אך יש בהם אזכרה, מותר להצילם מפני הדליקה, אבל בלאו הכי אין להצילם, ומ"מ טעונים גניזה. (סימן של"ד).

קט"ז: פרשת ויהי בנסוע עשה לה הקב"ה סימניות לפניה ואחריה להבדילה מן הסמוכות לה, ו"א מפני שאין מקומה היכן שהיא כתובה אלא בדגלים, ונכתבה שם כדי להפסיק בין פורענות "ויסעו" שסרו מאחרי ד' (לרש"י הכונה לאספסוף שהתאוו תאוה בתוך ג' ימים למסעם, ולתוס' הכונה שנסעו מהר סיני דרך שלשת ימים כתינוק הבורח מבית הספר מפני שלמדו שם הרבה תורה, לפורענות המתאוננים, ועתידה (-לעתידי לבוא שכל הפורעניות בטלות ולא ידאגו לפורענות ויצר הרע בטל) להיעקר ולהכתב במקומה. ו"א שאין מקומה היא ספר בפני עצמו, ולפי זה יש ז' ספרי תורה שלפני ויהיה בנסוע ויהי בנסוע ואחרי ויהי בנסוע הם ג' ספרים, וזה כוונת הפסוק "חצבה עמודיה שבעה".

הצלת הגליונים מפני הדליקה – ספר תורה שבלה ואין בו כדי ללקט פ"ה אותיות, אין מצילים אף את הגליונים שלו. ואם הס"ת נמחק, הגליון שעליו כתובה האות קדוש רק כל עוד האות כתובה עליו כיון שלא קידשו אלא לשם כך, והגליון שבין הספרים והפרשיות כאשר הס"ת קיים נגיעה בו מטמאת את הידיים שאם נגע אח"כ בתורמה פסלה (מגזירת י"ח דבר), והגמ' מסתפקת אם מצילים אותם בפני עצמם מפני הדליקה.

ספרי מינים – ספרי מינים (משרתים לע"ז, שכתבו להם תנ"ך כתב אשורית ובלשון הקודש. ולתוס' איירי בנמצאו ביד מין שהם טעונים גניזה, אבל בכתבו מין ישראלי) אין מצילים אותם מפני הדליקה או משאר דברים, אלא נשרפים במקומם הם ואזכרותיהם, שהרי אפי' בבורח מפני נחש או אדם שרודפים אחריו להורגו נכנס לביט עבודה זרה ולא לבתי מינים, שהמינים הם מכירים ומכופרים, ומטילים קנאה בין ישראל לאביהם שבשמים, ועליהם אמר דוד "תכלית שנתא שנתאים". ולרבי יוסי בחול חותך את האזכרות וגונזם ושורף השאר. ולר"ט שורפים עם האזכרות שבהם. הגמ' מסתפקת אם מצילים ספרי הויכוחים דבי אבידן, ומביאה אמוראים שלא הלכו לשם מפני הסכנה, ומביאה מעשה על מין שהוציא עליו שם שאינו מקבל שוחד, והוכיחו שקיבל שוחד.

קט"ז: קריאת כתובים בשבת – לתנא דמתני' אין קורין כתובים בשבת מפני ביטול בית המדרש מפני שהם מושכים את הלב, ועדיף שהבעלי בתים ישמעו דרשה עם הלכות איסור והתר ממש לקרות כתובים, ולרבי נחמיה טעם האיסור כדי שיאמרו אם בכתבי הקודש אין קורין כ"ש בשטרי הדיוטות, (לרש"י הכונה לחשבונות ולאגרות השלוחות למצוא חפץ. ולתוס' רק שטרי חובות וכדו' אסור לקרות, אבל שאר אגרות מותר, דשמוא יש בהם צורך גדול או פיקוח נפש, ואפי' אם יודע מה כתוב בהם מותר מפני שאינו צריך למה שכתוב בהם, וכתבו שגם רש"י לקמן כתב שהאיסור הוא בשטרי מקח וממכר. אמנם ספרי מלחמות אסור לקרוא, דלא גרע מכתב שתחת הצורה ודיקנאות שאסור לקרות בהם בשבת, ואפי' בחול יש לאסור משום מושב לצים). אבל מותר לשנות כגון מדרש שיר השירים וקהלת, ולדרוש בכתובים, ואם נצרך לפסוק מביא ורואה בו. ו"א שרב מתיר שלא במקום בית המדרש, ולשמואל בזמן בית המדרש אין קורין אפי' במקום אחר מפני שהוא מבטלו מללכת לבית המדרש, ושלא בזמן המדרש אחרי האכילה (שלא היו דורשים משום שכרות) קורין אפי' בבית במדרש. ולרב אשי רב מתיר שלא בזמן בית המדרש, ושמואל שאסר בזה היינו לרבי נחמיה, אבל במקומו היו קורין שלא בזמן המדרש.

טלטול תיק עם מעות יחד עם הצלת ספר או תפילין מפני הדליקה – מותר להציל תיק הספר עם הספר ותיק התפילין עם התפילין ואע"פ שיש בתוכם מעות. ואין להביא תיק עם מעות מעלמא כדי להציל, כיון שיכול בדרכו להשליך המעות.

האם יש ראייה ממתני' לדין הפשטת הפסח ב"ד שחל בשבת – ערב פסח שחל להיות בשבת, לרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה מפשיטים את הפסח מהרגלים האחריות עד החזה שזה מספיק לצורך גבוה להוציא האימורים להקטירם, ולא יוציא את האימורים קודם הפשטת העור משום נימם של הצמר שנדבקים באימורים. ולחכמים מפשיטים את כולו דכתיב "כל פעל ד' למענהו", לרב יוסף טעמם כדי שלא יסריח, ולרבא כדי שלא יהיו קדשי שמים מוטלים כנבילה, ונ"מ בשולחן אהב שאין בזה בזיון, או ביומא דאסתנא שרוח צפונית שהיא לא חמה ולא קרה מנשבת בו, שאין חשש שיסריח. ואמרו חכמים לרבי ישמעאל שאם מצינו שתיירו רבנן להציל תיק עם מעות לצורך ספר או תפילין שזה צורך גבוה, ה"ה שמותר לצורך הקרבן להפשיט

העור בברזי (לרשי הכונה לחתיכות דקות, שאין זה דרך הפשטה וזה אסור מדרבנן, ולתוס' (ד"ה שקיל) אינו מפשיט כשיעור עור חשוב יחד, וליכא אפי' איסור דרבנן כיון שאין זה נחשב הפשט). דדבר שאין מתכוין להטיל ואינו פסיק רישיה, אבל מה שהתירו להציל תיק הספר עם הספר אינו ראייה להתיר לטלטל עור אגב בשר (אחי שהופשט שזה נצרך לבשר כדי שלא יתלכלך, אבל כשאינו מופשט אלא עד החזה מותר לכו"ע לטלטלו. תוד"ה פליג), שהרי התיק הוא בסיס לדבר המותר, ואם אם יש בתוכו גם מעות הוי בסיס לדבר האסור והמותר, אבל העור הוא בסיס רק לדבר האסור לרשי' הבשר הוא מוקצה כיון שהוא אסור באכילה עד הלילה, והעור בסיס לבשר. ולתוס' (ד"ה הכא) מותר לטלטל את הבשר לכו"ע משום בזיון קדשי שמים, ולפני החטיטה זה בסיס לדבר האסור, שכל הבנהת היא מוקצה.

תמצית ההלכה-

כתב הקודש שנכתב ע"י אפיקורסים והיינו האדוקים בעבודת כוכבים וכן מומרים לעבודת כוכבים, אין מצילים אותם, ואף בחול שורפם עם האכזרות בהם, מפני שודאי כתובם לשם ע"ז. ספר לו שאר כתבי הקודש או תפילין, מותר להצילם יחד עם התיק שלהם, אע"פ שיש בתיק גם מעות, ואפי' לחצר שאינה מעורבת מותר. (סימן של"ד).

ק"יז. מבוי מפולש להצלת ספרים- לת"ק מצילים רק למבוי שאינו מפולש, ולבן בתיארא אף למפולש. לרב חסדא ג' מחיצות וב' לחיים בצד הרביעי זהו שאינו מפולש והיינו שיש לו כל הדברים הנצרכים להכשר מבוי כגון שיתופי מנאות, ולחי' אחד זהו מפולש, וכר"א שהכשר מבוי צריך ב' לחיים (ולב' שצריך לחי וקורה, ולב' או לחי או קורה). ולרבה רבנן מתירים להציל למבוי עם ג' מחיצות ולחי אחד גם אוכלין ומשקין, אלא המחלוקת היא במבוי שיש לו ב' מחיצות ולחי אחד, ואם יש לו ב' לחיים לחי אחד בכל פתח זהו מפולש שמוותר לכו"ע, ותרווייהו אליבא דרבי יהודה דס"ל שמי שיש לו ב' בתים מב' צידי רה"ר יכול לערובם ע"י ב' לחיים או ב' קורות ואמר בן תיבא שלהליל ספר מודה ר"י שמוספיק לחי אחד. (ולחכמים אין מערביים רה"ר (בא). ואב"י שואל שגם לדברי רבה יהיה מותר להציל לתוכו אוכלין ומשקין. ורב אשי מבאר דמתני' כ"י"א שבעלמא צריך ג' מחיצות וב' לחיים, ולגבי ספר ג' מחיצות ולחי אחד זהו שאינו מפולש ולרבנן רק בזה מותר להציל ספר, ובלא לחי זהו שאינו מפולש שלבן בתיארא מותר גם בזה, ורק לאוכלין ומשקין מצריך ר"א שני לחיין.

הצלת מזון מפני הדליקה וכדו'

כפי שנתבאר לעיל מותר להציל בשבת כתבי הקודש מפני הדליקה אם מותר לקרות בהם. אמנם לגבי אוכלין ומשקין ובגדים לא התירו להציל אלא מה שנצרך לאותה שבת, וכדלהלן.

ק"יז: הצלת מזון מפני הדליקה- מותר להציל מזון ג' סעודות לאדם ולבהמה. לת"ק מותר רק כפי שיעור הסעודות שנשארו, ולרבי יוסי לעולם מותר להציל מזון ג' סעודות דיומא בר הכי הוא, ואין איסור בעצם הטלטול, ואף שמציל בהתר לחצר המעורבת והאוכל אינו מוקצה, לא התירו לו להציל יותר, דמתוך שאדם בהול על ממונו אם נתיר לו יותר יש לחוש שיבוא לכבות.

חבית שנשברה מביא כלי ומניח תחתיה, אבל אסור להביא עוד כלי כדי לקלוט מהאיר או לצרף את הכלי סמוך לגג כדי שיוזבו המשקין מהגג כלי, שמוא מותר שהוא מחפש הרבה כלים ישכח ויביא כלי דרך רה"ר. ואם נזדמנו לו אורחים מביא כלי אחר כדי לקלוט או לצרף, ואסור לקלוט ואח"כ להזמין, ואין להערים לזמן אורחים שאינם צריכים לאכול ויותרו, ולרבי יוסי בר יהודה מותר להערים. וכתבו התוס' (ד"ה הא) שאם החתים רק נסדקה ועושה טיף אחר טיף, מותר להביא כלים לקלוט ולצרף, כיון שאינו בהול כ"כ להביא כלים. עוד כתבו התוס' דזה אדיתא לקמן ק"ג: שחבית שנשברה מצילים ממנה רק מזון ג' סעודות, ו"ל דאיירי שהחבית בכרמלית וחוששים שיעכבי כ"ל ד' אמות בכרמלית, או שנשפך היין לארץ דחיישינן שמא יספוג.

אותו ואת בנו שנפלו לבור שאין שניהם ראוים לשחיטה ביום אחד, לר"א מותר להעלות אחד לשוחטו, ולשני יעשה פרנסה במקומו. ולרבי יהושע אחר שהעלה את הראשון לשוחטו אינו שוחטו ומוצא לו עלילה שמא תבירו שמן מנונו, ומעלה את השני, וישחט איזה מהם שירצה. הגמ' מבארת שמחלוקת זו לגבי הערמה אינה תלויה במחלוקת לגבי הזמנת אורחים בחבית שנשברה, דבהמה יכול לפרנסה במקומה, ומאידך יש בזה צער בעלי חיים.

עוד דיני הצלה-

הציל פת נקיה אסור להציל פת הדראה –פת קיבר שניטל הדרה, דאינו ערומה כשרה לומר שפת הדראה נוחה לו, אבל הציל פת הדראה מותר להציל פת נקיה. וה"ה ביו"ט של פסח כשאופים מצות, לא יאפו פת הדראה אחרי פת נקיה, אלא רק להיפך. תוד"ה הציל.

מצילים מיוה"כ לשבת, אבל לא משבת ליוה"כ כיון שביוה"כ אסור לאכול, ובמוצאי יוה"כ יוכל להביא, (וקמ"ל שמורות שיש מצוה לאכול במוצאי יוה"כ, ולמרות שהתענה ביוה"כ, אסור להכין משבת. אי נמי כוננת הגמ' שאסור להכין ליוה"כ עצמו לצורך קטנים. תוד"ה אבל). ולא משבת ליו"ט שיכול להכין בו ביום, או לשבת אחרת.

שכה פת בתנור וקידש עליו היום, מצילים מזון ג' סעודות, וירדה במרדה ולא בסכין (שאף שרדית הפת ותקיעת שופר הם חכמה ולא מלאכה, וכתב "כל מלאכת עבודה לא תעשו", מ"מ צריך לשנות כמה שאפשר, ו"ג "כל מלאכה לא תעשו" דכתיב לגבי שבת, שהרי גם בשבת מותר לרדות פת. ולרבינו שמואל ההתר בשבת נלמד מיו"ט. תוד"ה והתנא), ואומר לאחרים בואו והצילו לכם. המשך הסוגיה לקמן ק"כ.

תמצית ההלכה-

הצלת מאכלים מפני הדליקה- מותר להציל לחצר המעורבת כדי מזון ג' סעודות לכל אחד מבני הבית, וכן יכול בעה"ב להציל מזון ג' סעודות עבור כל אחד מבני ביתו, ומותר להציל לחם משנה לצורך כל סעודה, ומשקין מותר להציל לצורך כל היום, חוץ מיוין שמוותר רק לצורך ג' סעודות, ואם נפלה הדליקה בשחרית מותר להציל מזון ב' סעודות, ובמנחה מזון סעודה אחת, ואין להציל יותר דכיון שהוא בהול יש לחוש שמא מתוך שירדחו יכה, ומטעם זה בני הבתים הסמוכים לדליקה שחוששים שהדליקה תפשט לשם מותרים להציל ללא הגבלה, כיון שאינם בחולים כ"כ. ומי שהציל פת נקיה לא יציל פת הדראה (היינו פת סוכין שניטל הדרה), אבל איכפא שרי, ואפי' לתחילה יכול להציל פת הדראה ואח"כ פת נקיה, (וה"ה בכל שני מיינים כנוו בשר ודגים, יכול להציל גם את המין השני). וכל ההגבלה בשיעור הסעודות הוא כשמציל בכמה כלים, אבל באותו יכול להציל אפי' מזון מזה סעודות, ויכול לשפוך מנחה כלים לתוך טלית ולקפלה

ולחזור ולשפוך ולקפלה, כיון שמוציא הכל בפעם אחת, אמנם אסור לקחת כמה כלים אפי' אם מניחים בתוך טלית אחת. ולחצר שאינה מעורבת אין להוציא מאכלים כלל. (סימן של"ד).

כבוד ועונג וסעודות השבת

מלבד המלאכות שאסור לעשותם בשבת, נטמיינו ג"כ לכבד ולענג את השבת, ונצוה על האדם לטרוח בעצמו בהננות לשבת, ולהשיכם לשם כך בבוקר יום שישי, וכן מצוה להרבות בבשר ויין ומגדנות לכבוד שבת כפי יכולתו, ולאכול ג' (וי"א ד') סעודות בשבת, והנזהר בזה ובשמירת השבת שזכרו גדול, וכדלהלן.

לעולם ישכים אדם להכין צרכי שבת, דכתיב 'זוהיה ביום השישי והכינו' לאלתר.

בציעת הפת- חייב לבצוע ברכת המוציא על ב' כיכרות בשבת דכתיב "לחם משנה". רב כהנא אחז ב' ובצע אחת, דכתיב "לקטן לחם משנה". ר"ז בצע פרוסה שתספיק לו לכל הסעודה שנראה כמחבב סעודת שבת להתחזק ולאכול הרבה, וכיון שהוא עושה כך רק בשבת לא מוחזי כרעבתנותא. רב אמר ורב אטי בצעו על פת העירוב כשהזדמן להם, דהואיל ואיתעביד בה חדא מצוה ליתעביד בה מצוה אחרינא.

ק"יח. סעודות שבת- לתנא דמתני' ולת"ק דברייתא אדם חייב לאכול בשבת ג' סעודות, דכתיב ג"פ היום ("אכלוהו היום כי שבת היום לד' היום לא תמצאוהו בשדה"). ולרב חזקא ד' סעודות, דג' "היום" היינו מלבד סעודת הלילה. התוס' (ד"ה במנחה) מוכיחים מנחה שתי"ק במנחה מצילים מזון סעודה אחת, שאין לאכול סעודה שלישית לפני המנחה, וכן המחלק סעודה ראשונה לשתים יש בזה משום ברכה שאינה צריכה.

נטילת מזון מן הצדקה- איתא בפאה שמי שיש לו מזון ב' סעודות ליום לא יטול מן התמחוי ק-קערה גדולה שמונח מחלקים לעניים ב' סעודות בכל יום, מפני שהוא גוזל את העניים, ואם יש לו מזון י"ד סעודות לשבוע לא יטול מן הקופה שמחלקים פעם בשבוע מעות לעניים בני טובים שזלזול הוא להם ליטול מן התמחוי. הגמ' שואלת שהרי בשבת יש ג' או ד' סעודות, והגמ' מבארת שלרבנן יאכל את הסעודה של מוצאי שבת בשבת ואף שצריך לסדר שלחנו במוצאי שבת, זה רק למי שיכול, ולרב חזקא אין לומר שיאכל את ב' הסעודות של ערב שבת בלילה, דאין עליו לשבת בתענית כל ערב שבת, ומתני' בפאה כרבי עקיבא דאמר עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות אבל היכא שיש לו אין ראייה כמה סעודות צריך לאכול. עני העובר ממוקום למקום ואינו לן בעיר נותנים לו ככר לחם שמחירו פונדיון כאשר מחיר ד' סאים הוא סלע שזה מוספיק לשתי סעודות, (ואף שבמקום הקודש נתנו לו סעודה אחת שייקח עימו, מ"מ כיון שאין מחלקים תמחוי בלילה, נותנים לו שיהיה לו שתיים לאותו יום ואחת להולץ עימו למחר. תוד"ה דמלוינן). ואם לן נותנים לו מיטה ולבדים להניח תחת מראשתו, ואם שבת נותנים לו מזון לג' סעודות מלבד ב' סעודות של כל יום וסעודה אחת שהביא עימו, ויאכל אחד בערב שבת וגו' בשבת ואחד במוצאי שבת ואחת יקח עימו. תוד"ה והא), ולרבי חזקא איירי שהביא עימו מזון סעודה אחת, וכשהולך אחרי שבת נותנים לו מזון סעודה אחת שיוילץ עימו.

הדחת כלים בשבת- קערות יכול להדיח עד המנחה ולא מן המנחה ואילך מפני שזה לצורך חול, כוסות קיתוניות וצלוחיות מותר כל היום מפני שאין קבע לשותיה. התוס' (ד"ה לפי) לומדים מכאן שהמתנה למחר, ובירך ולא התנה שיאכל אח"כ, מותר לשתות, דכיון שאין קבע לשתיה לא סילק דעתו משתיה, ורבי"א מתיר לשתות גם אחרי שישן, ור"י לא רצה להקל אחרי השינה.

המקיים ג' סעודות ניצול מחבלי משיח ומדן גיהנום וממלחמת גוג ומגוג.

ק"יח: עונג שבת- המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים, וניצול משעבוד גלויות, ונותנים לו משאלות ליבו. במה מענגו לרב שמואל בר שילת בתבשיל תרדים דגים גדולים וראשי שומין, לרב אפי' דבר מועט ככסא דהרסנא (-דגים קטנים המטונגים בשונן קרביון ובקמח) שעשאו לכבוד שבת הרי זה עונג שבת.

שמירת השבת- המשמר שבת כהלכתו, אפי' אם הוא עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו. אילו שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהם אומה ולשון, ואם ישמרו ישראל ב' שבתות כהלכתם מיז נגאלים.

תמצית ההלכה-

מצות עונג שבת ושכרה- מצוה לקדש את השבת ולכבדה בכסות נקיה ולענגה בעונג אכילה ושתיה, ושכרו "אז תענג על ד' ", וזוכה לעשירות ולנחלה בלי מצרים וניצול משעבוד מלכות. מי שיש לו מזון צריך לכבד את השבת כפי יכולתו, במאכלים ומשקים החשובים עונג, כל מקום ומקום לפי מנהגו, וטוב להזהר שלא יפחות משני תבשילין. ומי שהשעה דחוקה לו ביותר ויש לו רק מזון ב' סעודות לשבת, על זה אמרו עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, ואינו חייב בשלש סעודות או בכסא דהרסנא (דגים קטנים המטונגים בשונן), אא"כ יש לו ממון גם לזה, ומי"מ נכון נאד שישתדל לאכול ג' סעודות וכסא דהרסנא. ומי שיש לו כלום וכבר נוטל מן הצדקה מחורבים הגבאים לתת לו עי"פ ג' סעודות וכסא דהרסנא, ובאדם נכבד הכל לפי כבודו, שכיון שכבר נצטרך לפשוט ידו וליטול נותנים לו הכל, ומ"מ אם יש לו גם מעט משלו, צריך לדחוק את עצמו ולצמצם בהוצאות שאר הימים כדי לכבד ולענג את השבת כראוי, ועל מנזונות שבת ויז"ט (והוצאות בניו לת"ח) אמרו שאם מוסיף מוסיפים לו. (סימן רמ"ב).

אמר רבי יוסי יהי חלקי- מאוכלי ג' סעודות בשבת. מגומרי הלל (פסוקי דזמורה (-הללו את ד' מן השמים והללו קל בקדשו), אבל הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף מפני שתיקוהו לאומרו לפעמים, והקורא תמיד שלא בזמנה הרי הוא כמזמר שיר ומתלווצץ) בכל יום. ממותפללים עם דמדומי חמה שחרית מיד עם תנן וערביית סמוך לשקיעה. ממתים בחולי מעיים שמתייסרים ביסורים ומתמקים עוונותיהם. ולתוס' כדי להיות נקים וטהורים כמלאכי השרת. ממותי בדרך מצוה. ממכניסי שבת בטבריה שכיון שהיא עמוקה יש חושך מבעוד יום וסבורים שחשכה, וממוצאי שבת בציפורי שיושבת בראש ההר ויש שם אור אחרי השקיעה. ממושיבי בית המדרש ולא ממעמדי בית המדרש. מוגבאי צדקה ולא ממחלקי צדקה לפי שפעמים מחלקים לאחד יותר ממה שצריך ולחבירו פחות, (ולכן צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה). ממוי שחושדים אותו ואין בו.

אמר רבי יוסי- ה' בעילות בעלתי ושניתי כדי שיהיו זמרים ונטעתי ה' ארזים בישראל. ובירושלמי איתא שהיו יבמות, ובא עליהם רק כדי לקיים מצות יבום. וכל ימי קראתי לאשתי ביתי לפי שהיא עיקר הבית, ולשורי שד"י שהוא עיקר השדה, והיינו שאף שיחת חולין שלי יש ללמוד מנחה חכמה, ולא נסתכלתי במילה שלי מרוב צניעות, (ורבי לא הכניס ידו תחת אבנטו), ולא ראו קורות ביתי אמרי חלוקי, ולא עברתי על דברי חבירי (ואפי' יאמרו לי לעלות לזוכן אעלה אע"פ פחות).

שאינו כהן, ור"י לא ידע איזה איסור יש בזה, אם לא משום ברכה לבטלה), ולא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי שידברתי על אדם והכחשתי זאת בפניו, דקסבר שכל דבר שהיה נמנע מלאומרו בפניו אין בזה משום לשון הרע.

תיתי לי (-ישולם שכרי) שקיימתי ג' סעודות שבת. שקיימתי עיון תפילה (-מונת הלב, אבל המצפה שתקבל תפילתו סופו בא לידי כאב לב. והא דתנן שאין אדם ניצול מעיון תפילה, היינו שאינו מכוון בתפילה. תוס'). שלא הלכתי ד' אמות בגילוי הראש. שקיימתי מצות ציצית שלא הלך ד' אמות בלי ציצית. שקיימתי מצות תפילין שלא הלך ד' אמות בלי תפילין. שכשראיתי ת"ח שגמר מוסכת עשיתי יו"ט לחכמים מחמת חיבתו לת"ח. שכשבא לת"ח לדין הפכת בזכותו הרבה, (מור בר רב אשי פסל עצמו מלדון ת"ח משום שחביב עליו כגופו).

ק"ט: רב חנינא היה מתעטף בגדים נאים בערב שבת ואומר בואו ונצא לקראת שבת המלכה.

רב ינאי לבש בגדי שבת בע"ש ואמר בואי כלה בואי כלה. בבית רבה בר רב נחמן הגישו לרבה בר רב הונא ג' סאים ריקים לכבוד שבת.

רבי אבא היה קונה הרבה סוגי בשר כדי לאכול בשבת את הטוב מביניהם. ואמר לשמשים להתחזק בהנחתם, וי"מ שאמר לטבחים להתחזק באומנותם לומר לחזור ולמכור ולהתעסק בצרכי שבת.

הגמ' מביאה כמה אמוראים מה התעסקו בעצמם לכבוד שבת. הגמ' מביאה מעשה על שכרו של יוסף שהיה מכבד את השבת, ושל קצב אחד שעל כל בהמה נאה היה אומר שתהיה לשבת.

עשירים שבא"י זכו לעשירות בזכות המעשר, ושבלל בזכות שמכבדים את התורה, ושבשאר ארצות בזכות שמכבדים את השבת.

תבשיל של שבת ריחו נודף, ואינו מועיל למי שאינו משמר את השבת. לקדוש ד' מכוויד - זהו יו"ט שאין בו אכילה ושתייה, שיש לכבדו בכסות נקיה.

וכבדתו - שמי שרגיל להקדים הסעודה יאחרה שזהו כבודה שהוא מתאה לאכול, והרגיל לאחר יקדים, ומקיים בזה כבוד שבת גם מי שרגיל בסעודות החול בבשר ויין.

רב ששת ורב זירא היו מזרזים את הלומדים לקיים עונג שבת.

ק"ט: האומר ויכולו בערב שבת כאילו נעשה שותף במעשה בראשית (שהרי הדיבור כמעשה, דכתיב "בדבר ד' שמים נעשה"), ועונותיו מתכפרים.

שני מלאכי השרת מלווים לו לאדם מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע, וכו'. וכתבו התוס' (ד"ה ומוצא) שבזמנם שהשלחות היו קטנים היו עורכים אותם במקום אחר ומביאים אותם אחר הקידוש, כדי שיהיה ניכר שזה לכבוד שבת, אבל בזמננו שהשלחות גדולים וקשה לטלטל מוכינים אותם לפני הקידוש.

לעולם יסדר אדם שולחנו בערב שבת לליל שבת ובמוצ"ש שזה דרך כבוד ללוות את השבת כדרך שמלוים מלך בצאתו מן העיר, אע"פ שא"צ אלא לזכירתו.

חמין ופת חמה במוצ"ש מלוגמא. רבי אבהו אכל כוליא דעגלה תילתא שנשחטה במוצ"ש לצורך זה.

תמצית ההלכה -

סעודת מלוה מלכה - במוצאי שבת יסדר אדם שלחנו, בפריסת מפה ושאר דברים הנהוגים בעריכת השלחן, כדי ללוות את השבת כמו שמלווה את המלך בצאתו, אפי' אם אינו צריך לאכול אלא כזית. טוב להקדים סעודה זו כדי שתהיה סמוכה ליציאת השבת, ואם עדיין אינו תאב לאכול נכון שלא יעסוק במלאכה קבוע עד שיקיים סעודה זו, ובכל גוונא אינו כדאי לאחריה יותר מחצות. סעודה זו אינה חובה כג' סעודות, ואינה אלא מצוה בעלמא. לכתחילה יקבע סעודה זו על הפת, וטוב להדר אותה בבשר או בשאר תבשילים אם יש לו, אבל אינו מחויב לבשל תבשילים ולהכין יותר ממה שהוא צריך לאכול, ואם אין לו פת או שחושש לאכילה גסה, יקיימה במוזנות או עכ"פ בפירות. (סימן ש').

כל העונה אש"ר בכל כוחו (-בכל כוונתו, ובפסיקתא איתא שהעונים בקול רם מובטלים גזירות רעות) קורעין לו גזר דינו, ואפי' יש בו שמץ ע"ז מוחלילין לו. והעונה אמן בכל כוחו פותחין לו שערי גן עדן, ואמן הוא עדות על כוראו שהוא אל מלך נאמן, וצריך להרהר בזה בשעה שעונה אמן. תוס'.

אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת, והאש תוצת בשעה שאין בני אדם מצויים לכבותה.

לא חרבה ירושלים אלא מפני - חילול שבת, ביטול ק"ש שחרית וערבית, ביטול תשב"ר, לא היה להם בושפת פנים זה מזה, והשוו קטן וגדול, לא הוכיחו זה את זה, ביזו בה ת"ח (המבזה ת"ח אין רפואה למכתו), פסקו ממונה אנשי אמנה במשא ומתן, אבל ב"ד ת"ח היו אנשי אמנה.

תינוקות של בית רבן - אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פיהם של תשב"ר לפי שאין בו חטא. אין מובטלים תשב"ר אפי' לבני בית המקדש. עיר שאין בה תשב"ר מוהריב"ן אותה, ורבינא אמר מחרימין אותה.

הצלת מזון ובגדים מדליקה בשבת

ק"כ. הצלת הרבה מזון בבת אחת - מותר להציל מפני הדליקה סל מלא ככרות אפי' אם יש בו מזון ק' סעודות, וכן מותר להציל עיגול שלם של דבילה או חבית של יין. והא דתניא לעיל שמותר רק מזון ג' סעודות, לרב הונא שם מודבר בכמה סלים, אבל בסל אחד מותר יותר, ומותר לאסוף ולהניח ולאסוף ולהניח, אם מוציא הכל בפעם אחת. ולרב שם מודבר במוציא לחצר אחרת שבה אפי' בפעם אחת אסור יותר מוג' סעודות (תוד"ה איד) אבל לאותה חצר מותר אף בכלים רבים. ובבגדים, לר"מ יכול ללבוש כמה שרוצה ולהציל, וחזור ולבוש ומציל, ולרבי יוסי אינו מציל אלא י"ח כלים (מקטורן ואונקלי פונדא קלבוש של פשתן חלוק אפיליות

מעופרות שני ספרקין שני מנעלים שני אנפילאות שני פרגד חגור שבמנתיו כובע שבראשו וסודר שבצווארו). ויכול יכול להציל את כלי תשמישו הנצרכים לו לאותו יום.

שכר העוזרים להציל - באוכלין אומר לאחרים בואו והצילו לכם. ומדינא יכולים לזכות לעצמם כיון שאמר שיצילו להם, ואמר רב חסדא שמידת חסידות שיחזירו לו ויעשו עמו חשבון על שכרם אחרי שבת, ורבא הקשה שזה שכר שבת, דמידת חסידות שהחיד יוותר מושל בכל דבר שיש בו נדנדו עבירה, אבל אינו שכר שבת גמור כיון שלא התנה. ולכן ביאר רבא שמדובר בירא שמים, שאינו רוצה ליהנות מאחרים דבר שהפקיר שלא מוצונו, וגם אינו רוצה לטרוד בחינם דאינו חסיד לוותר משלו, שאם הוא פקח בהלכות שבת (ואין הכונה לפקח בדיון, דא"כ יקח הכל לעצמו) הוא יודע שזה לא שכר שבת כיון שלא עשה מתחילה בשביל לקבל שכר, ועושה עמו חשבון לאחר שבת, וזו ג"כ כוונת רב חסדא אלא שלא נתנו לו סלים דבריו. ובמלבושים יכול לומר בואו והצילו עימנו, כיון שכל המלבושים ראוים לו ללבישה במשך היום.

להיכן מותר להציל אוכל ובגדים - לת"ק מותר להציל לחצר המעורבת ואפי"ה אסור להציל יותר, שמא מתוך שהוא כהול, אם נתנו לו להתעסק הרבה בהצלה, יבוא לכבות, ולכן בתירא מותר אף לחצר שאינה מעורבת.

עבירה בגרמא

כתיב "לא תעשה כל מלאכה" ודרשו חכמים (ק"כ): שרק מעשה אסור אבל גרמא מותרת. ודן זה אינו דווקא בכבו אלא בכל המלאכות (בה"ל של"ד), ולהלן יבואר ש"א שגם כבו אסור משום גזירה. והרמ"א של"ד כ"ב כתב שאין ההתר אלא במקום הפסד, כמו להצלה מפני הדליקה וכו'. עוד מצינו חילוק בין מעשה לגרמא לענין איסור מחיקת השם, וכדלהלן. אמנם איתא בב"ק ס. שזורה חייב בשבת אף שזה גרמא, משום שזה מלאכה מחשבת.

גרם כבוי בשבת - כשיש דליקה מותר לכו"ע מותר לגרום שהדליקה לא תתפשט יותר, כגון ע"י פריסת עור של גדי שהוא לה ע"ג שידה, או ע"י עשיית מחיצה בכלים ריקנים, או בכלים חזקים שאינם מתבקעים מהחום, אבל לתת כלי עם מים וכלי זה יתבקע מחמת האש ויכבו המים את האש, או לשפוך מים על טלית שאחז האור ביציה השני (לרשב"ם אין הכונה ממש על הטלית. מפני שבבגד שרייתו זהו כיבוסו). לר"ש בן ננס מותר, דכתיב "לא תעשה כל מלאכה" הא גרמא שרי, וכן מותר לר"ש בן ננס לפשוט או להתכסות בטלית שאחז בה האור אע"פ שהפשיטה או הליבישה יכולים לגרום כבוי, וכן ס"ת שאחז בו האור פושטו וקורא בו ואם כבה כבה. ולרבי יוסי אסור לתת כלי עם מים שמתבקע ע"י הדליקה, שמתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויו.

תמצית ההלכה -

גרימת כבוי - תיבה שאחז בה האור מותר לפרוס מצודה השני עור לר של גדי או לעשות מחיצה בכל סוגי הכלים, ואפי' כלי חרס חדשים מלאים מים שודאי יתבקעו כשתגיע אליהם הדליקה מותר לשים, ואפי' מים בעין מותר (אם אין בזה משום כיבוס). ואפילו אם הוא מתכוין לכבות, משום שגרם כבוי וכן גרימת שאר מלאכות מותרים בשבת. וכתב הרמ"א שהתר זה נאמר במקום פסידיא. וכן מותר להתכסות כדרכו בטלית שאחז בה האור אפי' אם מונתו לכבות, ואינו חושש אם תכבה, ובלבד שלא ירוץ וינענע את הטלית כדי שתכבה, מפני שזה מעשה כבוי ממש. וכן ס"ת שאחז בו האור פושטו וקורא בה. (סימן של"ד).

ק"כ: ניעור טבלה עם נר - נר זולק המונח ע"ג טבלה, י"א שמותר לנער את הטבלה ואם כבה כבה, ודווקא כגון ששכחו ע"ג הטבלה מבעוד יום, אבל במניח נעשתה הטבלה בסיס לדבר

האסור ואסור לטלטלה כדי לנערה. וכתבו התוס' (ד"ה מנער) דאיירי שאין שמוך בנר, שהרי המוציא משמן שכר חייב משום מכבה. ולירושלמי איירי בנר שכבה, וקמ"ל שמותר לטלטל נר שכבה לרבי יהודה ע"י ניעור, אי נמי אפי' לר"ש ואיירי בנר גדול כגון קערה ועשיתי שרי"ש מודה שאסור לטלטלם, או כשיש אפר וגחלת ורק השלהבת ככתה.

י"א שמותר לפתוח בשבת דלת שיש מאחוריה נר, ואם כבה כבה, ולייט עלה רב, דאפי' לר"ש דבר שאין מתכוין מותר זה אסור משום דהוי פסיק רישיה שיכבה הנר. לרש"י איירי שהנר נכבה ע"י הרוח, ולתוס' (ד"ה פותח) אין רוח מאחורי הדלת אלא איירי שהנר מחובר לדלת וכשמזיזים את הדלת הנר מתנדנד והשמן מתרחק או מתקרב לשלהבת, שזה כבוי או הבערה, אבל לולא זה אינו לאסור מצד טלטול מוקצה, דאין בנעילת הדלת איסור לטלטל מוקצה, ולא הוי בסיס לדבר האסור, דכית חשוב הוא ובטל לבית, אי נמי איירי בשוכה דלא הוי בסיס.

מדורה שהיא כנגד הדלת אם יש רוח שאינה מצויה שגורמת להבערת המדורה אסור לפתוח את הדלת, ואם יש רוח מצויה, לאביי אסור גזירה אטו רוח שאינה מצויה, ולרב יהודה לא גזרינן ומותר דאין דרך להבעיר כך ולא הוי פסיק רישיה. וכתבו התוס' (ד"ה מר) שכיון שאביי הוא בתראה יש לזהר שלא לפתוח דלת לפני מדורה, אם המדורה קרובה לדלת.

גרם מחיקת השם - מחיקת השם אסורה דכתיב "ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשוון כן לד' אלוקים", אמנם מחיקה בגרמא מותרת דכתיב "לא תעשוון", ואם היה שם כתוב על בשרו ונזדמנה לו טבילה של מצוה, כורך עליה גמי ויורד וטובל, וטעם כריכת הגמי אינו משום מחיקת השם, שהרי זה גרמא, אלא משום שאסור לעמוד בפני השם ערום וכתבי "לא יראה כן ערות דבר", ואסור ג"כ לרחוץ או לסוך מזהאי טעמא, וכן אסור לעמוד במקום הטינופת, (וצריך שלא יהיה הגמין מהודק באופן שאין נכנסים שם מים, ואיירי כשהשם כתוב בדיו לח שהרי דם ודיו ודבש והלב חוצצים אם הם יבשים), ואף כשאין מצוי גמי יחזר אחריו ולא יניח ידו על השם שמא ישכח ויסיר את ידו, וימתין מלטבול עד למוחר, דטבילה בזמנה אינה מצוה, (וקרא ד"הויה לפנות ערב ורחץ במים" עצה טובה קמ"ל שיטבול לפני הלילה כדי שיהיה לו הערב שמש ויום ולא יצטרך להמתין למוחר), ולרבי יוסי טבילה בזמנה מצוה דכתיב "והיה לפנות ערב ורחץ במים", ולכן אם אין לו גמי מותר לטבול כדרכו, אבל לשפשף בידיו אסור דהוי מוחק בימים.

ניתן לקבל סיכומים חודשיים על הדף היומי, וכן על משנה ברורה לפי סדר מבחני דרשו, במייל A0527692282@gmail.com או בנקודות ההפצה.

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

א"ת ר' חזקוני יוסף יום 216 י"ז

פרשת חוקת ~ שבת קז-ק"ג ~ מבחן מס' 25

פרטי הצטרפות:

1. מטרת המבחן לעידוד חזרה שבועית על הגמרא או על סיכום, והשאלות מותאמות לכך.
2. יש להתקשר לטלפון 073-7289669 ולהירשם במערכת, ולאחר מכן להזין את התשובות.
3. ניתן לענות תשובות בטלפון עד יום שלישי ב- 05:00 בבוקר. וכן ברישום במייל a0527692282@gmail.com.
4. המבחן מיועד ללומדי הדף היומי בלבד. המבחן הינו על גמי רש"י, ויש לענות בגמרות סגורות.
5. מענה נכון על 8 מתוך 10 השאלות מצרף להגרלה. לחוזרים על הגמי או הסיכום מספיק 7 שאלות.
6. ההגרלה ע"ד רבני האירגון, בחורים שזוכים יקבלו סך 300 ₪. – ניתן לשמוע שמות הזוכים בשלוחה 5.
7. לפרטים ולתרומויות בטל' 050-4172898 בין 21.15-22.30 בערב.
8. מדי חודש, **הגרלה נוספת לכלל** הנבחרים (3 זכויות ע"ס 150 ₪ כ"א) לעושים 3 מתוך 4 מבחנים.
9. ניתן להשיג את המבחן ואת סיכומי התמצית בנק' הפצה (שלוחה 4), בפקס 15389285851 או במייל לעיל.
10. **חדש! מדור "לדעת חכמה" - 4 שאלות נוספות להעמקת החזרה.** הזוכה בהגרלה השבועית, באם ענה נכון על 3 מתוך 4 שאלות אלו, יקבל בנוסף לזכייה בנזכר של 200 ₪.

1. מה הטעם שהצד חיה ועוף שברשותו פטור (רש"י)?

- א. מפני שאין במינו ניצוד.
- ב. משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה.
- ג. מפני שהם כבר ניצודים.

2. מה הדין למסקנת הגמרא בהורג בשבת פרעוש או כינה?

- א. בפרעוש חייב לכו"ע, ובכינה מחלוקת.
- ב. בכינה פטור לכו"ע, ובפרעוש מחלוקת.
- ג. מחלוקת בין לענין פרעוש בין לענין כינה.

3. איזה איסור יש במליחת כמה צנונות וביצים בשבת (רש"י)?

- א. נראה כמבשל.
- ב. נראה כמעבד.
- ג. מכה בפטיש.

4. האם מותר לרוחץ בשבת בים הגדול או בימה של סדום?

- א. בים הגדול מותר, ובימה של סדום אסור.
- ב. בים הגדול מותר ובימה של סדום מחלוקת.
- ג. בים הגדול מחלוקת, ובימה של סדום אסור.

5. מאכל שדרך בריאים לאוכלו, האם מותר לאוכלו בשבת?

- א. לרפואה אסור ולשובע מותר.
- ב. אף לרפואה מותר.
- ג. אם הוא מרפא אסור לאוכלו אף לשובע.

6. האם מותר לאכול בשבת כרשינים לצורך רפואת בני מעיים, ומדוע (גמרא ורש"י)?

- א. אסור מפני שזה מזיק לשיניים.
- ב. אסור מפני שאין דרך בריאים לאוכלו.
- ג. מותר מפני שדרך בריאים לאוכלו.

7. האם מותר לפי רבא לטבול ביום הכיפורים, ומדוע (גמרא ורש"י)?

- א. אסור, מפני שאסור לרוחץ ביום הכיפורים.
- ב. אסור, דכיון שאסור לרוחץ נראה כמתקן.
- ג. מותר, דכיון שלא אסרו בשבת לא אסרו ביום הכיפורים.

8. כלי שניקב כמה פעמים ובכל פעם סתם את הנקב, האם הנקבים מצטרפים לטהר את הכלי, ומדוע?

- א. אין מצטרפים, כיון שכשניקב השני כבר נסתם הראשון.
- ב. מצטרפים, דפנים חדשות באו לכאן.
- ג. מחלוקת.

9. מהם התנאים שבהם מותר לקפל בגדים בשבת?

- א. אדם אחד, ישנים, לבנים, אין לו להחליף, לצורך אותו היום.
- ב. אדם אחד, חדשים, צבועים, אין לו להחליף, לצורך אותו היום.
- ג. אדם אחד, חדשים, לבנים, אין לו להחליף, לצורך אותו היום.

10. כיצד נשרפו חילותיו של סנחריב (גמרא ורש"י)?

- א. י"א רק הגוף ולא הבגדים, וי"א רק הנשמה ולא הגוף.
- ב. י"א רק הגוף ולא הבגדים, וי"א הגוף והבגדים, וי"א רק הנשמה ולא הגוף.
- ג. י"א הגוף והבגדים, וי"א רק הנשמה ולא הגוף.

"האיש שנותן ליבו תמיד לחזור על למודו, לבד שבזה מצליח ומשתמר תורתו, -ניכר בזה חביבותו לתורה" (תורת הבית פ"ו).

ההגרלה השבוע על
תו קניה ע"ס 700 ₪

רפאלי
הקנייה הטובה ביותר!
שירות ואמינות מאז 1960

מדור "לדעת חכמה"

א"ת ישראלי יעקב י"ז יתקן אייזיק י"ז

1. איזה עור של בעלי חיים כשר לתפילין?

- א. בעלי חיים טהורים שנשחטו כשרים אפי' בעופות, ונבילות וטריפות פסולים, ובשל דג ספק.
- ב. בעלי חיים טהורים כשרים אפי' בנבילות וטריפות ואפי' בעופות, ובשל דג ספק.
- ג. בעלי חיים טהורים כשרים אפי' בנבילות וטריפות, ובשל דג ועוף ספק.

2. באיזה אופן מותר לסרס אדם?

- א. באיש אסור אפי' באינו מתכוין ואפי' בסירוס אחר סירוס ואפי' בזקן, ובאשה מחלוקת אם יש איסור, ובזקינה או עקרה מותר.
- ב. באדם מותר סירוס אחר סירוס או בזקן, ובאשה יש מתירים בכל גוונא.
- ג. באיש אסור לכו"ע בכל גוונא, ובאשה מותר לכו"ע בכל גוונא.

3. על איזה קשר חייב חטאת ועל איזה פטור אבל אסור ומה מותר לכתחילה (לפי רש"י)?

- א. עומד לעולם חייב חטאת, לזמן ארוך פטור אבל אסור, לשובע או שבועיים מותר לכתחילה.
- ב. עומד לעולם חייב חטאת, לשובע או שבועיים פטור אבל אסור, וליומו מותר.
- ג. מעשה אומן של קיימא חייב חטאת, מעשה הדיוט או שאינו של קיימא פטור אבל אסור, ומעשה הדיוט שאינו של קיימא מותר לכתחילה.

4. סנדל שנפסקה אחת מתרסותיו, מה דינו לענין חליצה?

- א. לרבנן כשר לחליצה, ולרבי יהודה אם נפסקה החיצונה פסול לחליצה.
- ב. לרבנן כשר לחליצה, ולרבי יהודה אם נפסקה הפנימית פסול לחליצה.
- ג. לכו"ע כשר לחליצה, שהרי חליצה של שמאל בימין חליצתה כשרה.

בואו חשבון

א. בפרשתנו, "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון" וגו', פסוקים אלו נדרשים יפה בגמ' בב"ב (ע"ב): א"ר שמואל בר נחמן א"ר יוחנן מאי דכתיב "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון" המושלים - אלו המושלים ביצרם, בואו חשבון - בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה, תבנה ותכונן - אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא, עיר סיחון - אם משים אדם עצמו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה מה כתיב אחריו כי אש יצאה מחשבון וגו' - תצא אש ממוחשבין ותאכל את שאינן מחשבין וכו'. (עיי"ש שהגמ' מומשיכה שם עוד בדרושי הפסוקים).

ונראה שבמאמר חז"ל זה, מונח יסוד עצום הנוגע להתמודדות במלחמת היצר. בימינו אנו יש ל"סיחון" הזה עיר ענקית בגודל מדינה... מהי "עיר סיחון" אומרים חז"ל "שמהלך אחר סיחה נאה...". מה הכוונה? מפרש שם רבינו גרשום: "שאם משורר אדם לפניו הולך אחריו ברצון". כלומר, מדובר באדם שמתפתה ללכת כעיוור אחרי כל מיני מנגינות ופנטזיות שמשמיעים לו מכאן ומשם, הוא לא בודק לא מברר, והולך שבי אחרי המנגינה הקסומה, ומתעלם מצפצופי האזהרה שבלבו.

והנה במקום אחר מבואר שה'עיר' הזה הוא מראשית לידתו מלא מרץ - "עיר פרא אדם יולד", וא"כ צריך להבין איך ה'עיר' הזה הולך פתאום כימובל' וכחסר חוט שדרה, אמנם הביאור הוא שיש ב' שלבים בהתחברות לסט"א, השלב הראשון הוא פריקת כל עול של תורה ועבודת ה', וזהו השלב של "עיר פרא אדם" שבתחילה היצר מסיט להשתולל ומתפרע בפראות, ולסרב להכנס למסלול של תורה. אבל השלב השני הוא השתעבדות מוחלטת ליצר הרע וקבלת פקודותיו ומשימותיו בלי שום הבעת התנגדות כ"עיר זה המהלך אחר סיחה נאה".

ב. צריך להתייחס למהלך הזה כמלא הרצינות, היצר חותר לזה ללא ליאות, לקבל כוח שליטה מוחלטת על כל אדם באשר הוא, וכאשר אדם מהלך אחריו, הוא הופך באיזה שלב להיות עבד נרצע של אדון יצר הרע, וכלשון המסילות ישרים (ריש פ"ט): כי מי שירצה לאכול אכילותיו בכל הישוב והמנוחה (מהלך אחרי סעודה נאה) ולישון שנתו בלא טורד (מחור אחר שינה נאה), וימאן ללכת אם לא לאיטו (מחור אחר מנוחה נאה) וכיוצא בדברים כאלה, הנה יקשה עליו להשכים לבתי כנסיות בבוקר וכו', ומי שמרגיל

עצמו למנהגות האלה, איננו אדון בעצמו לעשות הפך זה כשירצה, כי כבר נאסר רצונו במאסר ההרגל הנעשה טבע שני...! עכ"ל. כלומר אדם שיהלך אחר סיחה נאה ודומיו, יקנה לעצמו בוס קשוח ביותר, עד שיהיה לו קשה אח"כ להשתחרר ממנו, כי ההרגל מניח כבלים על ידו, ואוסרו.

לעומת זה ניצבים כגבורים במערכה אלו ה"מושלים ביצרם", אותם שהיצר כנוע תחתיהם, שברוב גבורה וכוה מחזיקים בכל עוז בעבודת ה', קבועים במקומם, בגדרים ובהגבלות, פורשים מומאה שערי היתר כדי להינצל משער אחד של איסור, יש להם שליטה נפלאה על כל המידות והיצרים, "צדיק מושל ביראת אלקים" (שמואל ב,ג), ו"מושל ברוחו מלוכד עיר" (משלי טז).

ג. אבל צריך לדעת איך באמת זוכים להגיע לדרגה כזאת מופלאה של "מושלים ביצרם", הכיצד מצליחים להמנע מהילוך אחר כל סיחה נאה, איך מגיעים לזה...?

כששואלים את אותם 'מושלים ביצרם' הם עונים: בואו חשבון, בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הכל שאלה של ביזנס...! תעשה חשבון לשם מה אתה חי...? מה התכלית של שבעים שמונים שנה כאן שירדת לעולם הזה, האם בשביל לאכול פיצות וגלידות או לנסוע ברכב שרד...? האם ירדת לכאן בשביל לצפות בהופעות, ולקרוא עיתונים...? האם כדאי לבזבז על כלום, את אותו פרק זמן קצר שקיבל האדם מהבורא ית' ע למנת שיוכל לאסוף לו לנצח ושכר עילאי ונשגב? וכי טוב לבזות מתנת המלך, ולהמירו בהבלים ושטויות, אשר אין בם מועיל...? "אם אתה עושה כן..." אם אתה 'מחשב' ומעריך את הפוטנציאל הגלום בכל סדר ושעת לימוד... אם אתה 'מודד' נכון מה מכיל שמונה עשרה אחד על שלל תבותיו ואותיותיו ובקשותיו הנוראות, אם אתה משכיל לשער ולהעריך אל נכון עד כמה נשגבה כתיבת סוגיה אחת בהיקף... אזי תזכה ל"תבנה בעוה"ז, ותכונן לעוה"ב".

מה יכול להעמיד אותנו מול כל ניסיונות הזמן? מה יעשו רבים וטובים שמשוללים מסגרת, תקועים בבידוד שרויים ללא חברה, ולנגדם נצבים קשיים שהיצר מערים בדרכם, איך יתגברו? עליהם 'לחשב', מחד, איזו סיעתא דשמיא זוכה מי שמחליט להיות "בן עליה" בתורה ויר"ש ומאידיך, לאיזו ירידות נוראות מגיע מי שהוא "בן ירידה", כזה שיש לו דברים שגורמים לו ליפול ולהתדרדר חלילה מדרגתו הרוחנית. וה' יעזרנו להתגבר ולהיות מבני עליה.

תפילות... תפילות...

א. הימים הללו, ימי דין הם, נחרץ בהם בכל רגע, כל המשך תהלוכת החיים בחדשים הבאים, ואע"פ שכעת הכל רק מתחת לפני השטח, ועל פניו נראה כאילו עולם כמנהגו נוהג, מכל מקום עתה נקבע היקף ההדבקה ומדת התחלואה, שתקבע את צורת חיינו בחדשים הקרובים.

ובאמת אי אפשר לדעת ברגע זה איך תיפתח השנה הבעל"ט, והאם בכלל... רבש"ע, איך יראה בחור בשיעור א' שעלה לשיבה גדולה והישיבה שלו מקרטעת הרי ח"ו הוא מתחיל את הישיבה עקום! ואיך יגדל בתורה ויר"ש?

והרי כולנו שבעים מילדים בבית, כבר קלטנו את היקף הנזקים מכל יום שילדים ובחורים מסתובבים בלי מסגרת מסודרת, ומה יהיה על עמלינו אוצרינו, ילדים מצטיינים שהזענו עליהם רבות, וירקנו עליהם דמים תרתי משמע?

ב. חשש זה, מחייב אותנו לבקוע שערי שמים, הסכנה האדירה הזאת, של ביטול מסגרתה של תורה, צריך להדיר שינה מעינינו, עלינו לקרוע רקיעים בתפילה חמה לבורא עולם שיסיר מעלינו את הנגף הזה, כי אין לתאר את היקף הנזקים שמונח בהפקעת צורת הישיבות שלנו, ואף שבתוך כל עולם הישיבות יש הרבה בחורים טובים ומעולים שאולי מסוגלים לשמור על עצמם לבד, אבל גם אצלם הרי נעצר כל קצב ההתקדמות, ומפסידים את החציבה בנפש שנקנית בעמל התורה בתקופת הישיבה.

והרי הכלל בתפילה, שהיא צריכה להיות מעומק הלב, מתוך הרגשה של "ואשפוך את נפשי בתפילתי", וא"כ אם בשעה זו אנו נתעצל בתפילה חלילה, מתוך מחשבה שבעצם העסק כבר מאחורינו, ובסך הכל החיים די חזרו למסלולם, ומה שיש עדיין חיוב לעטות מסיכה טורדנית, וצמצום משתתפי השמחות... וביטול השטיבלא'כים... ופיזור הלימודים בכל מיני מוסדות... וצמצום המסגרות ושעות הלמידה בחדרים, בישיבות קטנות ובסימנרים... כל זה נכנס בגדר "שיגרת קורונה". א"כ יצא שאיבדנו את רתיחת התפילה, ובקשותינו ועתירתינו כבר אינן בוקעות מעומק הלב, וא"כ ח"ו אנו עלולים להשאר עם זה עוד...

כמו שלפעמים רואים אחד שעבר תאונת דרכים קשה ופרפר בין חיים למוות, ובחסד ה' ניצל ונשאר רק עם סחיבת רגל, יתכן והסיבה היא, שלגבי חזרתו לחיים קרעו שמים והרעישו עולמות, אבל כשיצא מסכנת חיים, ולא נותר רק סכנת אבר של גרירת רגל, לגבי זה כבר לא ראו צורך להרעיש עולמות, ולא הזדרזו מכריז להתפלל בעדו ולכן הוא נשאר עם הסחיבת רגל הזאת, כי השלים עם זה.

ב. והנה אנו זעקנו בתפילות לבורא עולם בימי הבידוד שכבר נחזור לשיגרה ושננצל מהנגף הזה, ובחסד ה' ראינו

בארץ ישראל ישועות מעל דרך הטבע, וראו בחוש את ההצלה שהיתה בארץ הקודש ביחס להיקף המתים בכל מדינות העמים - "כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב". אבל אסור שהתפילות הללו יפסקו, חלילה לנו לנוח עכשיו על זרי הדפנה ולהשאר אדישים למה שקורה כאן!

ונורת האזהרה החמורה ביותר, זה האיום שמרחף על הישיבות, הן בהשלמת תפקודם עד סוף זמן קיץ, והן בפתיחת שנת הלימודים בר"ח אלול הבעל"ט, מדובר בחמורה שבחמורות, פחד פחדים ממש, הרי באמת אין לנו אפשרות להכיל כזו אפשרות של תרחיש כה איום. והרי בחורים שמסתובבים בלי מסגרת, זה סוף העולם!!!

ג. ואמנם הישיבות מוכרחות לקפוץ למים לפתוח את שעריהן גם בעת הזאת, וכמש"כ הכתב סופר (משפטים) וז"ל: והנה לפעמים מוזיק התחברות אנשים רבים בחדר אחד, ויבא עי"ז חס ושלוש לחלאים רעים, אלא שומר מצוה לא ידע דבר רע, והמצוה מגנת ומצלת, והיינו "והסירותי מחלה מקרבך" אף שתעבדו את ה' בחבורה, המצווה תגן עליכם, עכ"ל. ואם במצווה אמרה תורה כן, על אחת כמה וכמה שבתורה שיש בה את כל הטובות שבעולם, יש בכוחה להיות מגנא ומצלא גם בעת הזאת.

והם דברי הגמ' הנודעים בברכות (פא,ב) שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה. אמר ליה: עקיבא, אי אתה מתירא מפני מלכות? אמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה, לשועל שהיה מהלך על גב הנהר, וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום, אמר להם מפני מה אתם בורחים, אמרו לו, מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם. אמר להם, רצונכם שתעלו ליבשה, ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם, אמרו לו, אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות, לא פקח אתה, אלא טפש אתה! ומה במקום חיותנו אנו מתיראין, במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה! אף אנחנו, עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה, שכתוב בה "כי הוא חייך ואורך ימיך", כך, אם אנו הולכים ומבטלים ממנה על אחת כמה וכמה. עכ"ל הגמ'.

אך עם כל זאת, אנו מבקשים בתפילה "אל תביאנו לא לידי ניסיון ולא לידי בזיון" כי הרבה יש שאינם בדרגה כזו, ואם נעמוד ח"ו בימי הקיץ הקשים מול חופש מתמשך, הרי זה עלול לגרום לקטסטרופה חינוכית שיהיה קשה או בלתי אפשרי לצאת ממנה, וא"כ כבר עתה יש לנו לזעוק לה' יתב', שירחם על פליטת עמו בית ישראל, וישאיר את עולם הישיבות והכוללים בתפקוד מלא, שיהיה שמירה עליונה על כל בני התורה ובני הישיבות וכל כלל ישראל, להגן עליהם ועל טפם, להיות שמורים בסתר עליון תמיד.

"ממית עצמו עליה"

א. ידוע מאמר חז"ל (ברכות סג,ב) בפרשת פרה אדומה עהפ"ס: "וזאת התורה אדם כי ימות באוהל" דאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. ובפנים יפות עהפ"ס "ויבאו מרתה" וגו', פירש הכוונה שרק על ידי שממית את הגוף הגשמי, זוכה שיאיר אצלו האור הרוחני של הנשמה, ורק מכוח זה יוכל להשיג את התורה הקדו'.
 וכתב שיש להבין בזה מה שבאו מרתה שמבואר שם שזכו ל"זימתקו המים", וביאר עפ"מ שאמר רבינו הקדוש לבנו (כתובות קג,ב) זרוק מרה בתלמידים, ואמרו עוד (שם ה,א) שהתורה באה ע"י יסורים לישראל, וענינו כי כח הגופני לא יכול לסבול אור התורה, ע"כ נקראת תושיה שמתשת כחו של אדם (סנהדרין כו,ב), שהיא מתישה את הכח העב שבגוף, וע"י התורה מקבל כח הרוחני, וזהו שאמר הכתוב (ישעיה מ,לא) "וקווי ה' יחליפו כח" שאם מחליף את הכח הגשמי יבוא לו כח רוחני, ואמר עוד (שם) "יעלו אבר כנשרים", שעולין למעלה מה שהיה בלתי אפשר להעלות בכח החומרי, כי כבידות כח הגוף ימנעהו מלעלות ובהחליפו בכח הרוחני "ירוצו ולא יגעו", והוא ענין מה שאמרו חז"ל (מגילה ו,ב) "יגעתי ומצאתי תאמין" שהיגיעה מתשת כח החומר, ואז מקבל כח הרוחני שהוא כח התורה שנקראת אשת חיל, שנותנת בו כח הרוחני אחר שימסור את כח הגופני בשביל התורה, והוא שאמר ר' יוחנן לר"ל (ב"מ פד,א) "חילך לאורייתא", שיתן את כח הגופני בשביל עסק התורה, וכמו שאמרו שם שאחר שקיבל ר"ל כח התורה הותש כח גופו.

והוסיף שם לפרש מה שאמר "בטח בה לב בעלה" מפני שאחז"ל (מגילה ו,ב) "יגעתי ומצאתי תאמין", והיינו כי העיקר בזה האמונה והבטחון, כי יאמין באמונה שלימה שהתורה לא יזיקהו ח"ו, וכשיתש כח הגופני יתמכחו כח הרוחני, וכמ"ש דוד המלך ע"ה (תהלים לד,יא) "ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב", וכמ"ש הכתוב (ירמיה יז,ו) "ברוך הגבר אשר יבטח בה", והיה ה' מבטחו", כי ע"י האמנת הבטחון בודאי יהא ה' מבטחו, וזהו שהזהיר שיאמין בזה שע"י היגיעה ימצא כח רוחני של תורה, וז"ש "בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר", כי ע"י הבטחון שהוא מאמין למצוא אשת חיל שהוא כח הרוחני, ישיגהו בבירור, וזהו "ושלל, לא יחסר" כי מה ששללו ממנו כח הגוף, בוודאי לא יחסר, וישיגהו כח הרוחני וזהו שאמר (כתובות קג,ב) זרוק מרה בתלמידים, כי א"א לבוא לידי מתיקות התורה כי אם ע"י היגיעה שתחילתו מר וסופו מתוק, עכ"ל.

ב. כמה נפלא שעד ימינו אנו רואים איך שכלל זה נכון, שהתורה מתקיימת וקונה שבייתה דוקא אצל מי שמאמין את גופו לעסוק בתורה יומם ולילה, ולמרות שהוא חלש
 וחסוד לזכות לזה, הוא ע"י כוח האמונה והבטחון, כמו שאומרים בברכת אהבה רבה: "בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים כן תחננו ותלמדנו" שאנו מכירים בזה שכמו שאבותינו זכו לתורה רק מכוח מידת הבטחון שלהם, גם אנו נזכה לתורה רק בהתעצמות בבטחון בה, ובמצב הזה שנקלענו אליו, מעלים אותנו משמים לדרגה של "ממית עצמו עליה", להמשיך ביתר שאת ועוז בעסק התורה גם במצב הזה, ומכוח נזכה שהתורה תתקיים בנו.

מבחינה גופנית, ואינו מקפיד לעשות התעמלות ולשמור על בריאותו בכל מיני דרכים, בכל זאת הוא מקבל כוחות עילאיים לעסוק בתורה יומם ולילה, בבחי' יגעת ומצאת.

ב. ומה דאי' בגמ' (ב"ק סא,א) משמיה דשמואל הרמתי שכל המוסר נפשו למות אין אומרים דברי תורה משמו, יתכנו בזה ג' מהלכים: א. כמו שהבאנו בשבוע שעבר את המשך חכמה שכ"ז בתלמוד תורה דיחיד, אבל בתלמוד תורה דרבים שפיר מסרינן נפש להעמיד את התורה, (וכמו שהבאנו במאמר הקודם ע"פ משל הדגים והשועל). ב. דמה שאמרו בענין אדם כי ימות באוהל היינו מיתת החלק העב בגוף שע"י זוכה לאור הנשמה כמו שהבאנו שביאר הפנים יפות מקודם. ג. עוד מהלך עמוק יש בזה בשם החידושי הר"ם שהכוונה ממש להיפך, וכדלהלן.

דלכאורה באמת תמוה, מה טעם המוסר נפש על דברי תורה אין אומרים דבר תורה משמו, הרי כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, ותיריך, שאמנם כל תנא ואמורא למעלה מהשגתנו, אך בכ"ז שייך המושג שדבר תורה שייך לפלוני, אולם מי שמוסר נפשו למות על דברי תורה נעשה הוא עצמו א-שטיק תורה עד שא"א בכלל להפריד בין הדבקים ולומר יש במציאות פלוני ויש במציאות של דברי תורה, אלא פלוני זה התאחד עם דברי תורה אלו והוא גוף אורייתא ממש. וכך הוא הענין במשה רבינו ע"ה שהיה כל ימיו גדול ורם בענקים, בבחינת "ותחסרהו מעט מאלקים", אך בכ"ז היה שייך בו המושג "משה - קיבל תורה" "משה - אמר תורה", ואילו כשמסר את נפשו בעד כלל ישראל כמ"ש מחני נא וגו', אז נהפך להיות חלק מגופא דאורייתא ושוב אין מקום להזכרת שמו בפ' תצוה, לא בתורת עונש אלא בתורת מציאות ומהות חדשה שלו, עכ"ל. והוא מהלך נפלא עד מאד.

ג. בימים הללו שקשה לשער מה ילד יום, נראה שיש בכל החבורות של לומדי התורה בכללים ובישיבות, איזו בחינה של "זאת התורה אדם כי ימות באוהל", שיודעים בני החבורה שהם מסכנים את עצמם בהתדבקות בנגיף, ובכל זאת הם ממשיכים בלימוד התורה, והרי זה הכרזה עצומה ונשגבה שהם שייכים לרובד הפנימי של החיים, ונעשים על ידי זה "א-שטיק תורה", ואין לתאר זכייתם.

והסוד לזכות לזה, הוא ע"י כוח האמונה והבטחון, כמו שאומרים בברכת אהבה רבה: "בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים כן תחננו ותלמדנו" שאנו מכירים בזה שכמו שאבותינו זכו לתורה רק מכוח מידת הבטחון שלהם, גם אנו נזכה לתורה רק בהתעצמות בבטחון בה, ובמצב הזה שנקלענו אליו, מעלים אותנו משמים לדרגה של "ממית עצמו עליה", להמשיך ביתר שאת ועוז בעסק התורה גם במצב הזה, ומכוח נזכה שהתורה תתקיים בנו.

וכל זה איננו שוה לי

א. מובא בבני יששכר בשם האריז"ל שהצירוף החודש תמוז יוצא מסופי תיבות של הפסוק: "וכל זה איננו שוה לי" שהוא שם הוי"ה בהיפוך אתוון שמורה על צד הדין.

והנה האמירה הזאת של המן מסעירה ומרעישת את חכמי המוסר והעבודה, איך יתכן אדם שיש לו כל טוב העולם, סגן לאחשוורוש שמוֹלֵךְ על כל העולם, שכולם משתחווים לו, ובידו עשירות עצומה וריבוי בנים, וכל זה איננו שוה לו בגלל יהודי אחד בשם מרדכי היהודי שבסך הכל אינו כורע ומשתחוה לו, ומה שאמר בלשון "וכל זה מבארים חז"ל במדרש לקח טוב, שהיו כל השמות של אוצרותיו חקוקים בחגורתו, והיה מסתכל בהם ואומר וכל זה איננו שוה לי, כוונתם להפליג את שטותו, שאל תאמר שלרגע הוא שכח כל מה שיש לו, כי בעודו רואה את כל רשימת אוצרותיו, הכריז שכל העושר האגדי הזה וכל הכבוד העולמי, וכל השליטה האדירה, איננו שוה לו!

וכאן מתבאר שיש סוג של יצר הרע של "או הכל או כלום", והיצר הזה הוא הגרוע ביותר, שהוא מצליח לאפס ולבטל את ההישגים שכבר משיג האדם, ובגלל חלק קטן שלא השיג הוא מוכן לעקור במחוי יד את כל מה שהשיג בדי עמל שנים ע"ג שנים, ובאמת שזה על גבול הטירוף, כי איך יתכן שדבר קטנטן ובלתי נחשב יכול להיות שקול כנגד הכל, אך היצר הוא מלאך רע בעל כוח אדיר, והגם שהינו חיידיק זעיר, יש בכוח של "או הכל או כלום", לבטל ולהפקיע את כל ההישגים הכי גדולים, בגלל חסרון קטן.

ב. יתכן שהקשר לחודש תמוז, משום שבו נשתברו הלוחות. ואכן, מצד כוחו של החודש היה בכוחו לחברם חיבור גמור לתורה הקדושה, שע"י הארבעים יום שאחר מתן תורה שזכו לכתרים דנעשה ונשמע, כבר היו אז באותה מעלה העליונה של "ממלכת כהנים וגוי קדוש", וכמו שאיתא בספה"ק שתמוז"ר"ת: ז'כרו ת'ורת מ'שה עבדי, כי אילולי שהיו הלוחות משתברים היו זוכרים את התורה ולא שוכחים כלל, ומעתה שנשתברו הלוחות ירד שכחה לעולם, ועתה צריכים להשקיע בכל מיני עיצות כמו מאה ואחד חזרות כדי לזכות לזכור את תורת משה.

והנה הלוחות נשתברו מחמת חטא העגל, שבו המירו את משה בתבנית שור אוכל עשב, ומה בסך הכל ארע, שנתבושש מלבא שיש שעוה, ונמצא שבגלל איחור קל שכזה מיהרו לאבד את כל מה שראו בגדולת משה רבינו שהוציא אותם ממצרים באותות ומופתים, ושהעבירים בים סוף, והוריד להם את התורה מן השמים, ואכלו בזכותו את המן, ובגלל איחור קל מיהרו להדיחו בעגל, וזה היצר המיוחד של חודש תמוז להפסיד טובה הרבה בגלל אותו חיידיק זעיר של "או הכל או כלום" וזה נורא!!

ג. ובאמת שיש כמה דברים שעלינו ללחוץ ביצר הזה, ולמשל בכל הנוגע לשמירת הנפש בעת הזאת, שהרבה פעמים נחשף בעל כורחו להרבה אנשים ללא מסיכה, כמו בן משפחה קרובה בעת חתונה, וצריך בכל רגע לשוב ולחזור לעטות מסיכה כדבעי ולא לומר "אם כבר אז כבר" כי זה בדיוק אותו יצר של "או הכל או כלום" שיש לבטלו.

וכמו שמצינו בהלכות שבת שכשצריך לעשות מלאכת איסור לחולה הכלל הוא "הקל הקל תחילה", שצריך קודם לבחור באיסור הקל יותר, ולא אומרים "או הכל או כלום" שאם כבר שבת נעקרת אז אין נפק"מ מה עושים. כך כאן צריך כמה שאפשר למעט אם ההחשפות לשאר בני אדם, וכמה שיכול להיזהר אמרין "הקל הקל תחילה" שלא לזלזל בהנחיות הבריאותיות, ולהשתדל מה שניתן.

וכך בענין השטייגען של הקיץ הזה, חלילה לומר "או הכל או כלום" ואם שבוע אחד נקלע הלומד לבידוד ח"ו, או שכמה סוגיות נשתבשו מחמת כל המצב, חלילה וחס לומר אם כבר אז כבר... ולאבד הכל. שבאמת זה על גבול הטירוף של המן הרשע שאמר "וכל זה איננו שווה לי". ולפעמים כשמגיע חודש תמוז ומסתכל לאחוריו, ורואה שזמן קיץ לא היה בדרגה שרגיל בכל שנה, אז מחליט להקדים את היציאה לבין-הזמנים וסוגר את הגמרא ח"ו, והרי ברוחניות כל משהו ומשהו זה עולם שלם, וגם אם הפסיד קצת, חלילה להחליט מכוח זה להפסיד את הכל.

ובעלי העבודה אמרו כך על עסק התפילה, שלפעמים יש איזו טירדה שמפריעה את הריכוז בתפילה, ונעמד להתפלל בתכנית להתחנן לפני ה' ולהשיג משהו, ולפתע תקפה אותו הטירדה והפסיק לחשוב על פירוש המילות, ועד שנוכר שרצה להתפלל כעת בכוונה, הוא מוצא את עצמו כבר באמצע ברכת "שים שלום", אז אם הוא לא מכיר את דרכי העבודה, תוקף אותו היצר של "או הכל או כלום" ומפתה אותו להמשיך לומר את המילים בלי שום כוונה כי בין כך את השמו"ע הזה כבר איבד, אבל אם הוא מבין את דרך ההתגברות על היצר, אזי הוא תופס את עצמו באותו רגע, ומכוון בברכת שים שלום עם כל תוקף הכוונה כאילו הוא השיג שלום של תפילת נעילה שלו, ובנצחון הזה הוא מצליח להמתיק ולהפך את כל חסרון הכוונה שלו, ונחשב לו שהוא ניצח את היצר שלו לגמרי.

ד. היארצייט של יוסף הצדיק הוא בר"ח תמוז, ולפי מה שנתבאר כאן יש לפרש, דמיוסף למדנו את דרך הנצחון כנגד היצר של "אם כבר אז כבר", שהרי נודע מחז"ל במה שדרשו עהפ"ס "ויפוזו זרועי ידיו" שאיבד עשרה שבטים במעשה דאשת פוטיפר, שהיה צריך להעמיד גם הוא י"ב שבטים כמו אביו יעקב, ואף שכעת נותרו בידו רק מנשה ואפרים, ניצח ברגע האחרון, ועי"ז זכה וזיכה כל ישראל.

דבר העורך

כלום קורונה יש ביניכם?

בתקופת הקורונה התחדש בעולם התורה, אין ספור בירורי הלכה שנוגעים לימי הקורונה, רבבות שאלות נענו בבתי ההוראה, אלפי שיעורים נאמרו, מאות קונטרסים נכתבו, עשרות דיני תורה ופולמוסים הוכרעו בבתי הדין (חלקם ניתן להשיג במערכת 'הילכתא'), קול התורה והתפילה נשמע בבתיים ובמרפסות, בגגות ובחצירות.

והנה מבואר בגמ' (שבת דף פב.), בזמן מתן תורה טענו מלאכי השרת לפני הקב"ה, שאין ראוי לתת את התורה לבשר ודם, מִה אָנוֹשׁ פִּי תִזְכְּרֵנוּ (תהלים פרק ח פסוק ה), השיב להם משה, כלום למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם, מיד הודו לו להקב"ה, שנאמר (תהלים פרק ח פסוק י) ה' אֲדַגִּינוּ מִה אֲדִיר שְׁמוֹ בְּכָל הָאָרֶץ.

וביאר מו"ר הגאון הגדול רבי לייב מינצברג זצ"ל (בן מלך שבועות עמוד רנב), שהמלאכים רצו לעסוק בעצם חכמת התורה שהיא חמדה גנוזה, גם ללא קיומה בפועל, כפי שהיתה תתקע"ד דורות קודם בריאת העולם, ועל כך השיב להם משה, שיש מעלה מיוחדת בתורה כאשר היא מתקיימת בפועל בעולם המעשה בארץ בידי בשר ודם.

על פי דבריו, נוכל לומר על זמננו, 'כלום קורונה יש ביניכם', שלא שייך במלאכים קורונה, בידוד, מסיכות, ביטול אירועים, קפסולות, מדידת חום בכניסה, וכו', והמלאכים רק יכולים לדון 'מה הדין לו יצויר שיש קורונה'. ואילו אנחנו זכינו למעלה נשגבה ומיוחדת לקיים את התורה בפועל גם בעידן הקורונה.

יתן ד', בזכות לימוד וקיום התורה גם בתקופה סבוכה זו, נזכה למה שכתוב בהמשך הגמ', מיד כל אחד מהמלאכים מסר לו דבר, ואף מלאך המות מסר לו סוד הקטורת לעצירת המגיפה, שנאמר (במדבר פרק יז פסוק יב), וַיִּתֵּן אֶת הַקְּטֹרֶת וַיְכַפֵּר עַל הָעָם, וַיַּעֲמֵד בֵּין הַמַּתִּים וּבֵין הַחַיִּים וַתִּעַצֵּר הַמַּגֵּפָה, אָמֵן.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'גוי מודד חום בשבת'

דיני אמירה לעכו"ם

תקציר: הנוהל מחייב כיום את בתי החולים והמרכזים הרפואיים, לבדוק את מידת החום של כל הנכנסים, בכדי למנוע את כניסת החולים, ועצירת התפשטות נגיף הקורונה במקומות אלו. בגיליון הקודם 269 עסקנו בנושא האם מותר לעבור בשבת, בשער שמודד חום באופן אוטומטי, האם הבדיקה נחשבת כפעולה של האדם הנכנס.

בגיליון הנוכחי 270 נעסוק בבירור פרטי הדין ודעות פוסקי זמננו, כאשר בדיקת החום נעשית באופן ידני בשבת על ידי שומר גוי, שבודק כל אדם שנכנס לשערי בית החולים, באמצעות מודד חום אלקטרוני, מה הם פרטי הדין באמירה לעכו"ם, באופן שנעשה לצורך חולה שיש בו סכנה, ולצורך חולה שאין בו סכנה, ומה הדין כאשר נכנס לביקור סתם שאין בו צורך ישיר לחולה, האם יש לאסור משום אמירה לעכו"ם, או שיש להתיר מכמה טעמים כדלהלן. ובסוף הגיליון נדון, מה הדין כאשר אינו יודע האם המאבטח גוי או יהודי.

בגיליון הבא מספר 271 נברר בעז"ה את דין בדיקת חום ידנית בשבת על ידי יהודי, שבעצם עושה מלאכה עבורו (לפני עור, מסייע).

ראשית יש להקדים את המבואר בשו"ע (סימן שכח סעיף יז) ובמשנ"ב (שם ס"ק מז), שמותר לומר לגוי שיעשה אפילו מלאכה דאורייתא בשבת, עבור חולה שאין בו סכנה. עוד מבואר בשו"ע (סימן שז סעיף ה) שמותר לומר לגוי שיעשה מלאכה דרבנן לצורך מצוה, ומבואר במשנ"ב (סימן שכה ס"ק ס) שמטעם שבות דשבות מתירים אמירה לעכו"ם רק בצורך גדול או לדבר מצוה גמורה.

1. שיטת האוסרים

מותר רק לצורך חולה: ביום ג' י"ז סיון תש"פ, התפרסם מכתב מערש"ק פרשת בהעלותך תש"פ, בחתימת הרבנים

ברכת מזל טוב לגיסי המופלג הג"ר מאיר דוד הירשמן שליט"א לרגל היכנס בנו מנחם מרדכי ניו בריתו של אברהם אבינו, זה הקטן גדול יהיה, ויזכו הוריו לרוות ממנו רוב נחת דקדושה.

לעילוי נשמת

הרה"ק רבי יעקב יששכר בן הרה"ק רבי חיים מרדכי זצוק"ל
נלב' ע' ז' אדר
ת.נ.צ.ב.ה.

שלפי כל הדעות אין לאסור מצד הנאה ממעשה עכו"ם, שאינו נחשב שהכניסה לבית החולים נפתחה באיסור, אלא רק הוסר המונע מלהיכנס, ואינו נחשב שנהנה ממעשה עכו"ם.

מדחום כספית: וכתב הגר"מ רובין (שם), בהמשך לשיטתו שבדיקה על ידי גוי דינה כאמירה לעכו"ם ומותרת רק לצורך חולה, כאשר רוצה להיכנס לבית החולים שלא לצורך חולה יכול להביא איתו מדחום כספית מהבית, ויבקש מהשומר לבדוק את עצמו במדחום שמותר לשימוש בשבת, ובאופן כזה אם יסכים להכניסו הרי טוב, ואף אם לא יסכים נוכל לומר שמותר להיבדק על ידי הגוי משום ד'אדעתיה דנפשיה קעביד'. אבל במרכזים רפואיים שקיים הוראת חד משמעית מההנהלה, שאין להכניס שום אדם ללא בדיקה על ידי השומר ולא לסמוך על שום בדיקה אחרת, נמצא שהגוי אינו עושה על דעת עצמו, כי הוא מחויב לבדוק בעצמו במכשיר שבידו.

מאידיך לדעת הגר"ר לוי יצחק רפפורט שליט"א (פניני הלכה פרשת חוקת תש"פ), מה שמביא מדחום כספית מהבית, אין מועיל להתיר בדיקה על ידי גוי בכניסה לבית חולים שלא לצורך חולה, שכן אמירה לגוי למדוד במכשיר דיגיטלי, היא פעולה אחרת לגמרי ממדידה במכשיר רגיל, ושינוי המכשיר הוא שינוי בעיקר הפעולה, וגוף מעשה המדידה הישראל אינו יכול לבצע במדחום כספית במהירות כמו במדחום דיגיטלי, נמצא שהאמירה לגוי לבצע בדיקות במהירות כפי דרישת הנהלת בית החולים, היא בכלל אמירה לעכו"ם.

2. שיטת המתירים

מותר לכל צורך: לדעת הגר"ר נחום אייזנשטיין שליט"א (אספקלריה קרח תש"פ עמוד 10), וכן הורו עוד מפוסקי זמננו שליט"א, שמותר להיכנס כאשר הגוי בודק את החום של כל המבקרים, שהגוי עושה את כל המלאכה והמבקר לא עושה שום פעולה, ואינו בכלל מסייע, וגם אמירה לעכו"ם אין כאן, כי הנהלת בית החולים צוותה עליו ומותר להם כדי להרחיק חשש סכנה מהבית חולים. ועדיף על בדיקה אוטומטית שמותרת רק במקום סכנה. וכן הסיק בשמעתתא עמיקתא (גיליון תלג פרשת בהעלותך תש"פ), שאם הבדיקה מתבצעת על ידי גוי מותר להיכנס במקום צורך.

מותר בשעת הצורך: ולדעת הגר"ר משה ברי"ק ברנדסדורפר שליט"א (גיליון קרן אור), כאשר הבודק הוא גוי, מותר להיכנס עם צרכי רפואה ומזון לחזק מזגו של החולה, שהותר עבורו אמירה לעכו"ם. וגם מותר להיכנס לצורך ביקור רגיל לעודדו ולתומכו כגון לבקר יולדת, שמקיים בזה מצות ביקור חולים כמבואר בביאור הלכה (סימן רפז ד"ה וכן), ומותר אמירה לעכו"ם במלאכה דרבנן לצורך מצוה, כמבואר בשו"ע (סימן רעו סעיף ב וסימן שז ס"ק ה). ונחלקו האחרונים אם השימוש במדחום חום שאין בו גוף לוחט הוא מלאכה דאורייתא או דרבנן, והסיק בשו"ת מנחת יצחק (חלק ג סימן כג) שלגבי אמירה לעכו"ם יש להקל שהולדת כח הזרם בלא הבערה הוא רק איסור דרבנן, ומותר אמירה לעכו"ם באיסור דרבנן לצורך מצוה.

והוסיף, שבמקום הצורך יש להקל אפילו באופן שאין היתר אמירה לעכו"ם, כי הגוי עושה המלאכה בשליחות הנהלת בית החולים ולא בשליחות הנכנס, שהנכנס יודע שאין לו חום, ולהנהלת בית החולים מותר לצוות לגוי לבדוק את כולם למנוע את כניסת החולים.

לצורך גדול: ולדעת הגר"ר מרדכי הלוי פטררונד

הגאונים הגר"ר שריאל רוזנברג שליט"א, הגר"ר שבח צבי רוזנבלט שליט"א, הגר"ר שלום יוסף גלבר שליט"א, הגר"ר יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א, והגר"ר מנחם מנדל לובין שליט"א, וכן הורו עוד מפוסקי זמננו שליט"א, ושם מבואר שבדיקת חום על ידי גוי דינה כאמירה לעכו"ם שמותרת לצורך חיוני של חולה, אפילו חולה שאין בו סכנה, אבל אסור להיכנס כאשר אינו צורך חיוני לחולה, ועל ידי גוי עדיף מבדיקת חום אוטומטית, שמותרת רק לצורך חולה שיש בו סכנה.

לשיטתם, כאשר השומר מפעיל את מכשיר בדיקת החום, ונעשה רישום גובה החום על הצג, יש כאן אמירה לעכו"ם באיסור דאורייתא, שמותרת רק לצורך חולה. ואם דינו כמלאכה דרבנן, מותר רק כאשר כניסתו של האדם תיחשב מצוה גמורה.

והוסיף אחד מגדולי הוראה שליט"א שההיתר להיבדק על ידי גוי, הוא רק לצורך חיוני של החולה, ולא לביקור בעלמא, ולכן אסור להיכנס לבית החולים בכדי לעשות קידוש, או לקרוא בתורה.

ולדעת הגר"ר משה שטרנבוך שליט"א כאשר גוי מודד חום בכניסה לבית חולים, מותר להיכנס לצורך חולה אפילו שאין בו סכנה, אבל שלא לצורך חולה אסור להיכנס, וכדין אמירה לעכו"ם בשבת, והנכנס סתם מכשיל את הנהלת בית החולים באיסור אמירה לעכו"ם במה שהורו לשומר למדוד חום לאותם הנכנסים שלא לצורך חולה, ואין להתיר מצד שרוב הנכנסים הם לצורך חולה שהותר כלפיהם אמירה לעכו"ם, כי סוף סוף אותו מיעוט אסור לומר לגוי לבדוק.

לפי כללי אמירה לעכו"ם: והוסיף הגר"ר יצחק מרדכי רובין שליט"א (מאמר אור לר"ח אייר תש"פ, מכתב ערש"ק שלח תש"פ, שיעור בקו 'מבי מדרשא' מוצ"ש פרשת קרח תש"פ להאזנה 077-251-9000 שלוחה 23 שיעור 51), במודד גוי יש להתיר רק לצורך דברים שהתירו עבורם אמירה לעכו"ם, וכגון לצורך חולה שאין בו סכנה, ורק אם נחשבים 'צורך' עבור החולה שאין בו סכנה, אך ביקור רגיל אצל החולה, אינו נחשב לצורך שנתיר עבורו אמירה לגוי במדידת החום, וכמו שאסור לנסוע עם גוי לבית חולים במטרה לבקר חולה, ואפילו לבקר את אשתו אסור באופן כזה. וייסד שם שיש איסור לגרום שהשבת תתחלל, אף באופן שהפעולה האסורה תיעשה על ידי גוי.

רמז כאמירה: והוסיף סיבה נוספת לאסור, לפי המבואר ברמ"א (סימן שז סעיף כב), ובמשנ"ב (ס"ק עו), כל דבר שאסור באמירה לעכו"ם בשבת, נאסר גם ברמיזה, שגם הרמז הוא בכלל אמירה. וכיון שאין אפשרות להכנס לבית חולים ללא בדיקה מחמת הוראת הרשויות, הנכנס כביכול אומר לנכרי 'תבדוק לי את החום' כדי שאוכל להיכנס, ואילו הרשויות היו דורשים 'אישור כניסה' עם מידת החום, ודאי שהיה בזה אמירה לעכו"ם, וגם כיום הוא כמו אמירה.

אין לאסור מצד הנאה: מבואר בשו"ע (סימן רעו סעיף א) שאסור ליהנות ממלאכה שעשה גוי עבור הישראל, גם אם עשה על דעת עצמו. והורו הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (מאור השבת חלק א סימן יח ס"ק נח) והגר"ש אלישיב זצ"ל (מלכים אמנין מהדורה תניינא סימן מח) לגבי גוי שהביא מפתח של בית באיסור, שמותר להיכנס לבית, ולא נחשב הנאה כיון שלא נהנה מגוף הדבר, ונחלק עליהם הגר"ר משה פיינשטיין זצ"ל (אגרות משה או"ח חלק ב סימן עז) שאסור להיכנס דרך פתח שנפתח באיסור.

ולגבי הנאה ממדידת החום בשבת על ידי גוי, מסתבר

שאינ בו סכנה, ובדיקה על ידי ישראל מותרת רק במקום פיקוח נפש.

4. במקום ספק

אתה יהודי? כאשר בירר מראש מול הנהלת בית החולים ניחא, אולם בהרבה מקרים לא בדק מראש וכעת השאלה, באופן שמותר להיבדק רק על ידי גוי, והוא מסופק האם השומר גוי או יהודי, האם המבקר בבית חולים לא לצורך פיקוח נפש, האם חייב לשאול את המאבטח אם הוא יהודי? צריך עיון: הצד לאסור כי בארץ ישראל רוב התושבים הם יהודים, וכל דפריש מרובא פריש ומסתמא השומר יהודי, והצד להתיר כי רוב השומרים שעובדים בשבת אינם יהודים. ובכלל יתכן שאינו נדון כרוב אלא כספק רגיל, כי הרי הנדון במקום הקביעות ולא על הפרישה, וכל קבוע כמחצה על מחצה.

בספק איסור דאורייתא יש חיוב לברר, ודן בשער המלך (מקואות פרק י) האם בספק איסור דרבנן יש חיוב לברר, או שמותר לסמוך על הכלל של 'ספק דרבנן לקולא', ואם כן תלוי האם הנבדק אצל יהודי, עובר על איסור דאורייתא או איסור דרבנן (ויבואר אי"ה בגיליון הבא). נדון נוסף, כאשר השומר מצהיר שהוא גוי, האם נאמן על כך או לא. ועדיין צ"ע.

5. מקוה לתוספת טהרה

מדינא מותר, למעשה לא: לדעת הג"ר שמואל אליעזר שטרן שליט"א (קובץ 'מה טובו אהליך יעקב' גיליון יא עמוד מה), מצד הדין מותר להיכנס למקוה לתוספת טהרה בשבת קודש, כאשר גוי עומד בכניסה ובודק את החום של כל הנכנסים, אולם מסיים שלמעשה אין להתיר כי השימוש ברבים בפרהסיה ובפומבי עלול לגרום לתקלה ומכשול להתיר מכשירים דיגיטליים בכל התחומים, ויביא לזילותא שבתא ואחריתה מי ישורנה, וכפי שרבו הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל (שבט הלוי חלק יא סימן סד סה) לגבי מוני המים האלקטרוניים בשבת, למרות שמצד הדין מותר, לא הסכים להורות להתיר כי עלול לצאת מזה תקלות.

ולגבי כניסה למקוה לתוספת קדושה בשבת, כאשר גוי בודק את מידת החום בכניסה, דעת הג"ר חיים רוטר שליט"א (הביאני המלך חדריו סימן יב), שיש לאסור זאת בתוקף.

שליט"א (כתר יתנו לך סימן יא), נראה להלכה ולא למעשה, אם אפשר עדיף לחוש ולא להיכנס לבית החולים כאשר גוי מודד, מכל מקום בצורך גדול, כגון בעל שרוצה לבקר את אשתו אחר הלידה כשהיא בגדר חולה שיש בו סכנה, נראה דשפיר דמי להקל.

כדאי להימנע: ולדעת הג"ר משה שטיין שליט"א (קובץ 'מבית לוי' עש"ק שמיני תש"פ שאלות בעניני קורונה ז אות א), אדם שאינו נכנס לצורך רפואי ממש, אלא לביקור שאינו דחוף, כדאי לו להימנע מזה.

3. מה עדיף?

גדר הדברים: ולדעת הג"ר אברהם משה הלפרין שליט"א (במכתב, ובגיליון אספקלריה סיון תש"פ עמוד 13) בכניסה לבתי החולים, חובה להתקין עמדות בדיקה, וחובה על המבקרים לשאול איזה סוג בדיקה מבוצעת, על ידי נכרי או ישראל או בדיקה אוטומטית, ולפי זה ידע המבקר האם מותר בצורך שלו להיכנס, לפי הכללים הבאים.

מדידת חום על ידי גוי עדיפה על מדחום אוטומטי, ומדידת חום על ידי גוי מותר במקום ההכרח לכל צורך לטובת החולה, אפילו בחולה שאין בו סכנה, ומכל מקום אין להיכנס ולצאת שלא לצורך. מדידת חום על ידי יהודי שווה לבדיקה במדחום אוטומטי, יש להתיר רק את המינימום הדרוש וההכרחי לצורך רפואי גדול וחשוב, או לצורך חולה שיש בו סכנה, ויש לשקול היטב כל כניסה בשבת לשטח בית החולים. וכשיש אפשרות עדיף לבצע את מדידת החום בשינוי.

לעומת זאת, התנגד לבקשת היצרנים לסייע בתכנון מדי חום לשבת עבור בתי כנסת ומקוואות, וכן התנגדו לאפשרות למדוד חום בשבת על ידי נכרי בכניסה לבית הכנסת, ולדעתם כל זמן שהוראות משרד הבריאות אינן דורשות זאת אפי' בימות החול אין לנו לפרוץ גדרים בשבתות, דבר שעלול להביא לפרצות נוספות.

יש חולקים: חשוב לציין, לפי שיטת המתירים בגיליון הקודם להיבדק במדחום אוטומטי, עדיף בדיקה אוטומטית מאשר בדיקה על ידי גוי, ורק מקלקלים בכך שמעמידים גוי כי בדיקה על ידי גוי דינו כאמירה לעכו"ם, ואילו בבדיקה אוטומטית אינו מלאכה כלל. ולשיטתם במדחום אוטומטי מותר לכל צורך, בדיקה על ידי גוי מותרת רק לצורך חולה

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. מותר רק לצורך חולה: כאשר גוי מודד חום בכניסה, נחלקו הפוסקים בדינו, דעת האוסרים שדינו כאמירה לעכו"ם שמותר לצורך חיוני של חולה, אפילו חולה שאין בו סכנה, אבל אסור להיכנס כאשר אינו צורך חיוני לחולה, כגון לעשות קידוש או לקרוא בתורה. ואין לאסור מצד איסור הנאה ממעשה עכו"ם בשבת, כיון שהוא רק הסרת המונע.
- ב. מדחום שבת: לשיטת האוסרים, יש אומרים שמועיל מה שהמבקר מביא מדחום כספית, שהגוי אדעתיה דנפשיה קעביד, אבל במקום שההוראה מגבוה לא לאפשר כניסה ללא בדיקה, שוב חזר דינו כאמירה לעכו"ם. ויש חולקים שאין מועיל מה שמביא מדחום כספית, שמדידה אלקטרונית מהירה היא פעולה אחרת.
- ג. מותר לכל צורך: דעת המתירים, כאשר הבודק הוא גוי מותר להיכנס לכל צורך. ויש שהתירו לצורך מצוה, ויש שהתירו במקום צורך גדול כגון לבקר יולדת, ויש שהורו שכדאי להימנע.
- ד. מה עדיף? המבקר בשבת בית החולים ישאל איך הבדיקה מתבצעת, וינהג לפי הכללים הבאים. בדיקה על ידי גוי מותרת לכל צורך של חולה שאין בו סכנה, ועדיפה על בדיקה אוטומטית ובדיקה על ידי ישראל שמותרים רק לצורך רפואי גדול וחשוב או חולה שיש בו סכנה, ואם יש אפשרות יבדק בשינוי.
- ה. יש חולקים, שבדיקה אוטומטית מותרת לכל צורך, ועדיפה על בדיקת גוי שמותרת רק לצורך חולה שאין בו סכנה, ובדיקה על ידי ישראל מותרת רק במקום פיקוח נפש.
- ו. אתה יהודי? באופן שמותר להיבדק רק על ידי גוי, והנכנס מסתפק אם הבודק ישראל או גוי, צריך עיון האם יש חיוב לשאול את הבודק.
- ז. מקוה: מקוה לתוספת טהרה והגוי בודק בכניסה, יש אומרים שמצד הדין מותר, ולמעשה אין להתיר למיגדר מילתא, ויש אומרים שאסור מצד הדין.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על: 100 ש"ח מזומן

שאלה: האם מותר להיכנס לבית חולים, כאשר מאבטח יהודי מודד את החום בכניסה?

האם הנכנס עובר על 'לפני עור' ו'מסייע ידי עוברי עברה', שמכשיל יהודי לעשות מלאכה עבורו, מאידך אולי המודד עוסק במצוה של הצלת נפשות, במה שמונע מכניסת חולים למתחם, ואינו נחשב מכשול?

מה הדין כאשר נכנס לצורך חולה שיש בו סכנה, חולה שאין בו סכנה, ללא צורך חיוני?

מקורות: המראי מקומות שמופיעים בגיליון הקודם והנוכחי, ובנוסף פניני הלכה (גיליון 114 פרשת קורח תש"פ).

במדור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה מובחרת על השאלה נכנס להגרלה! ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות הנכונות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שולוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 269 על סך 100 ש"ח
הבחור המופלג כמר יעקב שטרית הי"ו
ישיבת באר התורה בית שמש

מדור זה הוקדש השבוע לעילוי נשמת האשה הצדקנית מרת חיה בת ר' יעקב נתן ע"ה ת.נ.צ.ב.ה.

בית הוראה הילכתא

לשון הרע - קורונה

שאלה: נדון מרתק מעלה הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א מחבר ספר גם אני אודך, האם מותר לספר ולפרסם על אדם שיש לו קורונה?

תשובה: והשיב הג"ר יהודה דוב רוטנר שליט"א, באופן שמפרסם להזהיר שלא ינזקו ממנו מותר, משום לא תעמד על דם רעך (כפוף לחמשת התנאים המופיעים בחפץ חיים הלכות רכילות כלל ט). ובאופן שאין חשש נזק לאחרים, בחפץ חיים (כלל ה סעיף ב) נאסר רק דיבור 'הגורם נזק', או דיבור 'הגורם לגנותו ולהשפילו', ולכן אם יגרם לו נזק אסור, ואם לא יגרם לו שום נזק מותר, שאין בזה גנאי.

וכאשר הפרסום גורם למדובר אי נעימות, אם שמע מהמדובר בעצמו, אסור מדין 'גילוי סוד'. ואם שמע מאדם אחר, כבר הובא בספרו אורחות חיים (כלל ה אות לז), בשם הג"ר חיים קנייבסקי שליט"א שמכל מקום אינו ראוי. ובשם הג"ר יעקב מאיר שטרן שליט"א (שו"ת אמרי יעקב) שאסור מצד נאִהֶבֶת לְרַעַךְ כְּמוֹךְ, ו'מה דעלך סני לחברך לא תעביד'. ואם מובטח שהשומע לא יספר הלאה, מותר שכן ידיעת אדם אחד אינה גורמת אי נעימות (גיליון מרי"ח ניחוח פרשת שלח תש"פ עמוד 31).

עדכוני הלכה

מנין בקפסולות

בבתי כנסת רבים, הקימו מחיצות שקופות בין הספסלים ליצירת 'קפסולות' בכדי למעט חשש הידבקות, ויש ממורי הוראה שליט"א שהורו להרחיק את מחיצת הקפסולה מהריצפה ג' טפחים, שלא יהיה שיעור לבוד, וכדין 'מחיצה תלויה' שאינה מחיצה, כך יוכלו המתפללים להצטרף למנין מהקפסולות השונות ללא חשש.

מאידך יש ממורי הוראה שליט"א שנחלקו שאפשר לעשות מחיצות שקופות לקפסולות מהתקרה עד הרצפה ואינו חוצץ, כי מטרת החציצה היא להגן מנגיף הקורונה, שהגיליון הוא כמו מסיכה גבוהה, ולא נעשית לשם 'מחיצה' לחצוץ ולהפריד בין הרשויות.

נושא הגיליון הבא:

בדיקת חום על ידי יהודי בשבת

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות להנצחה לע"ג, לרפו"ש, וכדומה.

ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה. אפשר לתרום עבור הוצאות הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 115

פרשת חוקת

תש"פ

איסור אמירה לעכו"ם במדידת חום בשערי בית החולים ♦ הרב לוי יצחק רפפורט
כהן בביה"ח שיש בו ספק טומאה האם יכול להכנס לבית הכסא ♦ הרב אברהם זנגר

הרב לוי יצחק רפפורט

אם יש איסור אמירה לעכו"ם במדידת חום בשערי בית החולים

התפרסמה לאחרונה הוראה מחשובי הרבנים שליט"א לאסור כניסה לבית חולים שעומד שם גוי ומודד חום לכל נכנס ע"י מד חום דיגיטלי, דכיון שהוראת בית החולים שלא לאפשר כניסה לבית חולים בלי מדידת חום, הרי ממילא כל העומד בשער הכניסה ומבקש להכנס הוא כמבקש מהגוי שימדוד לו החום ויש כאן איסור אמירה לעכו"ם, ורק הנכנס לצורך חושאב"ס שרי, ולא לצרכים אחרים.

והנה לפ"ר היה מקום לדון להתיר מצד דהישראל הנכנס יכול למדוד החום בהיתר ע"י מד חום מכני, אך לקושטא דמילתא נראה שאין זה סיבה להתיר, ונבאר הדברים וממילא רוחא שמעתתא בס"ד.

היתר מצד דמצי ישראל לעשותו בהיתר

א. כתב הרמ"א סי' רע"ו ס"ג "ומותר לומר לא"י לילך עמו ליטול נר דלוק כבר, הואיל ואינו עושה רק טלטול הנר בעלמא", ובמג"א ס"ק י"א הביא מקורו מהגה"מ פ"ב משבת אות ה' "ר"ת התיר לומר לעכו"ם תביא נר הדולק דהא טלטול הנר אינו אסור אלא משום מוקצה ושרי בטלטול מה"צ, וכיון דאי בעי ישראל מטלטל בהיתר אי שקיל ליה עכו"ם באיסור לית לן בה" ע"ש, ול' הגר"ז שם ס"ט "שלא אסרו לעשות ע"י נכרי בשבת אלא דברים שאין שום היתר לישראל לעשות בעצמו" והיינו דכל שמצי ישראל לעשות בעצמו ליכא בכגון דא איסור אמירה כלל (וממילא פשוט דליכא ג"כ איסור הנאה).

דברי המג"א דאסור לומר לגוי לטלטל מוקצה לצורך הצלת המוקצה ופולגת האחרונים בטעמו

והנה הביא המש"ב ס"ק ל"א ד' המג"א סי' רע"ט דלומר לגוי לטלטל לצורך הצלת המוקצה אסור דזה גם ע"י ישראל אסור בטלטול מן הצד ע"ש, ועי' בית מאיר סי' רע"ו ס"ג ופמ"ג סי' ש"ח משב"ז ס"ק ח"י שהוכיחו מכאן דטלטול מה"צ לצורך השתמשות במוקצה שרי, דאל"כ איך שרי כאן לומר לגוי לטלטל נר כדי להשתמש לאורו ע"ש.

והא דלא שרינן גם להצלת המוקצה מצד דהו"מ ישראל לטלטל בגופו, כתב בשש"כ פ"ל הערה ס"ה בשם הגרשז"א זצ"ל דטלטול בגופו לא נחשב טלטול כלל, וכל ההיתר רק מצד דמה שעביד ע"י גוי מצי גם לעשות בעצמו והוא רק כשמצי במה"צ דשם טלטול מיהת עלה ע"ש, ושורש סברא זו יבואר בהמשך בס"ד.

הא דאסור לומר לגוי להביא אוכלין דרך רה"ר ולא שרינן מצד דהו"מ ישראל לילך לאכול שם

ב. והנה בסי' שכ"ה סי' הביא רמ"א דיש מתירין לומר לגוי להביא

אוכלין דרך רה"ר וכתבו המג"א והגר"א דמקור שיטה זו מהגה"מ הנ"ל שכ' בהמשך דבריו שיש צד להתיר לומר לגוי להדליק נר כיון שמצי ישראל להביא בחושך ע"ש, וכמ"כ שם מצי ישראל לילך לאכול במקום שהוא ולכן שרי לומר לגוי להביאו לכאן. מיהו כבר מסיק רמ"א שם שאין הל' כן, ונתקשו מחצה"ש והגר"ז סי' רע"ו דהרי לומר לגוי לטלטל מוקצה שפיר התיר רמ"א, ומאי שנא זה מזה.

פולגת מחצה"ש והגר"ז בזה

ונחלקו מחצה"ש והגר"ז בישוב הדבר; המחצה"ש כתב דשם מצי הישראל רק לאכול במקום פלוני אבל כאן מצי הישראל להביא הנר למקום זה וליהנות הך הנאה ממש מהנר. והגר"ז קו"א ס"ק ג' כתב דהתם יוכל ישראל לשתות בלי עשיית המלאכה, אבל בנר מצי ישראל לעשות גוף הטלטול באופן המותר, ומה דשרי אמירה לעכו"ם אינו מצד שהו"מ ישראל להגיע להך הנאה בהיתר, אלא מצד שהו"מ לעשות הך פעולה בהיתר ע"ש.

ונראה דפליגי המחצה"ש והגר"ז ביסוד הך היתירא דהו"מ ישראל לעשותו בהיתר, דהמחצה"ש ס"ל דהוא עפמ"כ הרמב"ם פ"ו ה"א דהטעם שגזרו לאסור אמירה לעכו"ם הוא שלא יהא שבת קלה בעיניו ויבא לעשות המלאכה בעצמו ע"ש, וי"ל דהנאה כזו דמצי ישראל להגיע לה באופן המותר מהי"כ"ת שיעשנו דוקא באופן האסור, וכן ראיתי באמרי בינה שבת סי' י"ב ע"ש.

ולהגר"ז נראה דיסוד ההיתר מצד ריעותא בעצם האיסור, דאיסור כזה דיש אופן לעשותו בהיתר שהרי גם טלטול מה"צ בעצם הוא בכלל טלטול מוקצה אלא דהיתרוהו רבנן לצורך שבת הו"ל איסור קליש ולא גזרו בו איסור אמירה לעכו"ם, [ודוגמא לדבר מצינו בגמ' יבמות דאיסור שיש היתר לאיסורו באופן מסויים נחשב לאיסור קל].

ונפק"מ בין הגר"ז למחצה"ש אם שרי לומר לגוי להעלות אוכל לקומה גבוהה באופן שיעשה זאת ע"י מעלית, דנמצא דהו"מ כצויהו לעלות במעלית, ונבא לדון מצד דהו"מ הישראל להעלותו במדריגות, דלד' המחצה"ש שרי, אבל לד' הגר"ז אסור דבעינן שיוכל לעשות הך פעולה בהיתר וכאן הרי לא מצי ישראל לחוץ על כפתור המעלית בהיתר, רק יכול לעלות שלא ע"י מעלית ואין זה סיבה כלל להתיר.

מהפוסקים בכמה דוכתי נראה דנקטינן כהגר"ז

ג. ומד' הפוסקים בכמה דוכתי מוכח כהגר"ז; [א] מיסוד הגרשז"א דלעיל [בד' הב"מ ופמ"ג] דלא שרינן מצד דהו"מ ישראל לטלטל בגופו דזה לא נחשב טלטול כלל, וזה אתי שפיר רק אליבא דהגר"ז, ולד' המחצה"ש צ"ע באמת למה לא נתיר מצד דהו"מ ישראל לטלטל בגופו.

ב] במג"א סי' רע"ו ס"ק י' [בסברא הב'] מוכח דגם כשאומר לגוי לטלטל נר של שמן להסוברים דלישראל אסור דהו"מ פס"ר דמבעיר כשמקרב שמן לשלהבת, מ"מ שרי לומר לגוי לטלטל דפס"ר ע"י גוי שרי כבס"ר ר"ג ע"ש. ורעק"א שם פליג דנהי דפס"ר ע"י גוי שרי אבל

מצד מוקצה ההיתר רק מצד דהו"מ ישראל לטלטלו והרי ס"ס לא
היו מצי ישראל לטלטלו משום פס"ר, ובמשנ"ב ס"ק ל' כתב דנכון
להחמיר שלא לומר לגוי לילך במרוצה דזה לא הו"מ ישראל לעשות
וכד' רעק"א ע"ש, ומשמע שמעיקר הדין מיקל כמג"א, ונפק"מ דשרי
לצוות לגוי לרוץ עם הנר אע"ג דזה ודאי אסור בישראל משום פס"ר.

והנה לד' המחצה"ש ודאי לא מובן שיטת המג"א דס"ס לא הו"מ
ישראל להגיע להנאה זו, וע"כ כהגר"ז וס"ל למג"א דכיון דמצד פעולת
מוקצה הו"מ ישראל לעשות, לא איכפ"ל שבפועל לא מצי ישראל
מצד שיתנגש עם איסור צדדי דהבערה, ורעק"א ס"ל דס"ס לא נחשב
דמצי ישראל לעשות הפעולה, והמשנ"ב כתב דנכון להחמיר כרעק"א
שלא לומר לגוי לילך במרוצה [אבל שלא במרוצה סמך המשנ"ב דזה
לא הו"מ פס"ר ושרי גם ע"י ישראל].

[ועי' שונה הלכות סי' רע"ז ס"ה שהקשה ממשנ"ב סי' רע"ז ס"ק ט"ו
ע"ש. ולכאן י"ל דהתם מיירי בניעור דליכא ביה כלל משום מוקצה
וא"צ כלל להך התיירא מצד דהו"מ ישראל לטלטלו, והנידון רק מצד
דהו"מ פס"ר שיכבה הנר בשל שמן ואהא קאמרינן דפס"ר בגוי שרי].

דברי הבי"ב בשם ראבי"ה דמותר לומר לגוי לטלטל ברה"ר מצד דהו"מ ישראל לטלטל ע"י מחיצת בני"א

ד. והנה בב"י סי' ש"ז הביא דברי הגהמ"ר בשם ראבי"ה דשרי לומר
לגוי לטלטל ברה"ר מצד דהו"מ ישראל לטלטל ע"י מחיצת בני"א, וכ'
הב"ח מקור לזה מהיתר דבורגנין ע"ש. והט"ז ס"ק ד' ומג"א ס"ק י"ב
הקשו דבורגנין שרי רק לגבי איסור 'ודבר דבר' והוא רק כשמדבר על
מוצ"ש אבל לומר לגוי שיעשה בשבת אסור, וכ' הט"ז דהגהמ"ר איירי
באפשר בפועל לעשות מחיצת בני"א ע"ש, וכ' הפמ"ג דההיתר כה"ג
מצד הך דטלטול מוקצה דמצי ישראל לעשותו בהיתר וה"נ שם מצי
ישראל לטלטלו ע"י מחיצת בני"א ע"ש, מיהו הגר"ז בסי' רע"ו קר"א
ס"ק ג' כתב שהשמיט זאת (וכן המשנ"ב השמיט) לפי שיש כמה
תנאים בהך היתר דמחיצת בני אדם וקשה להתבצע בפועל ע"ש.

והנה לסברת הגר"ז דלעיל היה מקום להעיר דזה לא נחשב אותה
פעולה, דהפעולה היא טלטול מרה"י לרה"ר וישראל מצי רק לטלטל
בתוך רה"י ולהרחיבו ע"י מחיצת בני"א.

וכנראה דהפוסקים נקטו שהקובע אינו אם מצי ישראל לעשות
המלאכה בהיתר, אלא אם מצי לעשות הפעולה בהיתר, וס"ס
הפעולה היא טלטול החפץ ממקום זה למקום זה, ולא איכפ"ל שהגוי
הוציאו לרה"ר והישראל הו"מ למיעבד שכל המקום יהיה רה"י, ס"ס
פעולה זו אפשר בהיתר ע"י ישראל.

אמירה לגוי לטלטל כשמל"א מחמה לצל

ה. עוד מצינו בפמ"ג סי' ש"ז א"א ס"ק כ"ט דמותר לומר לגוי לטלטל
כלי שמלאכתו לאיסור מחמה לצל כיון דהו"מ ישראל לטלטלו לצורך
גופו ומקומו ע"ש, ורעק"א סי' רע"ט הקשה דא"כ לישתרי גם לומר
לגוי לטלטל מוקצה גמור לצורך המוקצה כיון דהו"מ ישראל לטלטלו
מן הצד לצורך גופו ומקומו, ות' רעק"א דצ"ל דתרתיה לא אמרינן
דהו"מ לטלטל מן הצד ולצורך גו"מ, משא"כ בכשמל"א דהו"מ לטלטל
כדרכו לצוגו"מ שרי, אך לדינא פליג רעק"א שם ע"ד הפמ"ג, והמשנ"ב
סי' ש"ח ס"ק ט"ו העתיק לדינא דברי הפמ"ג ע"ש, [ויתכן דרעק"א
לשיטתיה אזיל דפליג ע"ד המג"א בגוונא דלישראל אסור משום פס"ר
כנ"ל, ודק].

ופשוט דגם זה לא שייך לפ"ד המחצה"ש, דס"ס מחמה לצל אין
לישראל היתר לטלטל, אך לד' הגר"ז י"ל דכיון דפעולה זו עצמה
משכח"ל בהיתר לצורך גופו ומקומו, ממילא אין איסור אמירה
לעכ"ם כלל בפעולה זו.

ו. ואחר כל הקדמה זו נבא לניד"ד במדידת חום ע"י גוי. והנה לכאן
היה אפשר להתיר כיון דמצי ישראל למדוד חום בהיתר במד חום
רגיל [לא אלקטרוני], וגם אם בפועל באופן מעשי אין זה שייך מכמה
טעמים, חדא דמי שאינו סומך על העירוב לא יוכל לטלטל עמו מד
חום, ועוד דיתכן דהשומר יחייב אותו למדוד דוקא במד חום דיגיטלי
כפי הוראות הנהלת בית החולים, ולא יסמכו על המדידה שלו, מ"מ

נראה דמצד זה לא אכפת לן, דס"ס הו"מ ישראל לעשות גוף
המדידה בהיתר, ולא גרע מד' המג"א שמתיר לומר לגוי לרוץ
במריצה, אע"פ שהישראל לא מצי כלל לטלטל באופן זה, דס"ס מצד
פעולת הטלטול הו"מ ישראל לטלטל בהיתר, וממילא לא חל איסור
אמירה על טלטול מוקצה כלל, כיון דעיקר הטלטול אפשר בהיתר ע"י
ישראל, וה"נ עיקר המדידה אפשר בהיתר ולא איכפ"ל שבפועל מצד
סיבות צדדיות לא מצי ישראל לבצע במקרה זה מדידה זו, [ויתכן
דבזה גם רעק"א יודה, ורק לד' המחצה"ש אסור בכה"ג, וכבר נתבאר
דלא נקטינן כוותיה].

ומסתבר נמי דישראל המצווה לגוי במפורש שיטלטל המוקצה דוקא
בידים ולא מן הצד [אחורי ידיו או באצילי ידיו] משום שחושש
שבאופן זה תיפול המנורה וכדו', או שאומר לו לטלטל במהירות זה
מצריך שיאחז הנר בידי כרגיל, ג"כ הו"מ בכלל ההיתר, דס"ס שם
טלטול חד הוא והו"מ ישראל לטלטל המוקצה, וטלטול מן הצד
וטלטול בידיים הו"מ אותה פעולה לענין זה, ורק טלטול בגופו אינו
בכלל טלטול כלל כנ"ל.

וה"נ אע"ג דהנהלת בית חולים מצווה לגוי למדוד דוקא במד חום
דיגיטלי כדי למהר המדידה, וישראל לא מצי למדוד במד חום מכני
במהירות כזו, מ"מ הו"מ כאומר לגוי לטלטל הנר במרוצה דשרי אע"פ
שישראל אינו יכול לטלטל בכזו מהירות מחמת פס"ר שיכבה.

אך למעשה נראה דאין להתיר מטעם זה, דהתם הרי מה שישראל לא
יכול לטלטל במהירות משום דהו"מ פס"ר, הא מצד זה יש היתר בגוי
דפס"ר שרי בגוי, משא"כ בניד"ד דגוף מעשה המדידה לא מצי ישראל
לעשות במהירות כיון שהיא יכולה להתבצע במהירות רק ע"י מכשיר
דיגיטלי, ממילא אסור לו לומר לגוי למדוד דוקא בכזו מהירות [וכיון
שהנהלת בית החולים מחייבת למדוד במכשיר זה דוקא הו"מ כאילו
הוא ציוה את הגוי למדוד כך, וכמו שכתבנו בתחילת דברינו דהו"מ
כמצווה לעשות כפי שנצטווה מהנהלת בית החולים], דכיון דמדידה
היא פעולה הנעשית אך ורק ע"י מכשיר, ממילא אמירה לגוי למדוד
במכשיר דיגיטלי היא פעולה אחרת לגמרי ממדידה במכשיר רגיל,
דשינוי המכשיר הוא שינוי בעיקר הפעולה, ולא הו"מ כמחיצת בני
אדם לגבי טלטול דא"ז משנה את עיקר פעולת הטלטול, וכן טלטול
מן הצד ובידיים לא משנה את עיקר פעולת הטלטול, אבל הכא הו"מ
פעולות שונות, אע"ג דהתוצאה המתקבלת היא אותה תוצאה.

הרב אברהם זנגר

כהן הנמצא בביה"ח שיש בו ספק

טומאה האם יכול להכנס לבית הכסא

הו"מ עובדא בכהן ששהה עם אשתו בבית חולים לצורך לידה, ואותו
בית חולים מוחזק כספק אם יש בו טומאת מת¹, ונסתפק הכהן אם
מותר לו להכנס לבית הכסא, כי מקודם דינו כטהור מדין ספק

¹ להבנת הענין עד כמה מצוי ספק טומאת מת בבתי חולים אכתוב מה
שנמסר לי לפני כמה שנים על מצב הטומאה באחד מבתי החולים הידועים;
יש שם כששה נפטרים ביום (לפי אחוזי נתיים) ויש שיהיו זמן משעת הפטירה
עד שמעבירים אותם לחדר המתים הנמצא מחוץ לבנין ביה"ח, ואזי חל על
כל הפרוזדורים והחדרים הפתוחים זה לזה דין סוף טומאה לצאת. ואמנם
תולים אזורה לכהנים בכניסה לביה"ח בשעה שיש נפטר, אבל גם זה לא
ממש מיד, וגם מי שנמצא בתוך המחלקה אינו יודע מכך. ומלבד זאת יש
נפלים ולא מודיעים על נפלים אלא כשיש לו שם נפל לפי הספרות
הרפואית, אולם להלכה קיי"ל דהוי נפל לאחר מ' יום. וכן מצוי שיש נשים
בהליך הפלה במצב של פתיחת הקבר במשך כמה שעות ומטמאים באהל,
[ואגב, לפי מה שנמסר לי לבעיה זו אין פתרון לע"ע גם בבתי החולים
המהודרים יותר מבחינה הלכתית]. כמו כן יש כריתת אברים שאין
מודיעים עליהם ופעמים מפנים אותם רק לאחר כמה שעות. וכן אם יצא
רביעית דם מהמת מטמא באהל ופעמים נשאר זמן רב בחדר ניתוח וכדו',
ואם נספג הדם בסדין יתכן שישאר יום שלם במכבסה שבשטח ביה"ח.

טומאה ברה"ר (דכל מקום שיש בו ג' אנשים נידון כרה"ר לענין זה) וכשהוא נכנס לבית הכסא שהוא רה"ר הרי הוא טמא מדין ספק טומאה ברה"ר (עכ"פ באופן שיש חלל טפח מעל הדלת כמצוי במקומות ציבוריים ואזי אין הדלת חוצצת בפני הטומאה, ולהלן יבואר דה"ה כשאין חלל טפח הרי הוא נטמא בשעת סגירת הדלת). ואף שספק אחד יש לרה"ר ורה"ר כאחד, כך הוא הדין וכך היא המדה, דהנכנס לרה"ר הרי הוא טהור והנכנס לרה"ר הרי הוא טמא, ופליגינן בדינם (עי' רמב"ם פ"כ מאבה"ט ה"ו).

כניסת כהן למקום שיש בו ספק טומאה ברה"ר

ונקדים דנחלקו גדולי האחרונים אם מותר לכהן להכנס למקום שיש בו ספק טומאה ברה"ר, דכיון דלענין הלכות טומאה וטהרה יש דין להכריע בספק זה שהכהן לא נטמא [והוי כמו רוב וחזקה] י"ל דגם לענין איסור כהן להיטמא יש לסמוך על הכרעה זו שהוא טהור ואינו עובר על האיסור להיטמא, או דלענין איסור כהונה לא מהני דין ס"ט ברה"ר ודינו כשאר איסורים דאור' דספק דאורייתא לחומרא. ובנידון זה הרחיבו האחרונים בראיות שונות מגמ' וראשונים לכאן ולכאן, ונאמרו טעמים שונים באחרונים לאיסור. [יש שכתבו דלא דלא יבא האמור על טומאת אהל אינו תלוי אם נטמא כלל, ויש שכתבו דהאיסור הוא על המעשה המטמא ולא על התוצאה שנטמא כדחזינן דכהן טמא ג"כ אסור לו להיטמא, ויש עוד טעמים באחרונים, עי' ספר טעם ודעת (ט"ו) ביה"ל רפ"י עמ' ר"ח וסוף פ"ד עמ' רע"ו, אבה"ט ביה"ל פ"ח ה"א עמ' תכ"ח ופ"ט ה"ט עמ' שפ"א) ובסוף ספר ברכת האהל עמ' ת"ס שהביאו המ"מ בזה].

אם מותר לכהן לשנות את מצבו מספק טומאה ברה"ר לספק טומאה ברה"ר

ושורש הספק בניד"ד הוא לפ"ד האחרונים דמותר לכהן להכנס למקום שיש בו ס"ט ברה"ר, [והגרש"א זצ"ל נקט שזהו העיקר לדינא, והורה למעשה דבמקום צורך חשוב אפשר להכנס כמובא בספר ציוני הלכה אבלות פ"י, אך הגרש"א זצ"ל במנחת שלמה ח"ב סי' ק' אות ח' אוסר ע"ש, וע"ע בטעם ודעת שם]. ומעתה יש לעיין אם יש איסור לכהן לשנות את מצבו מספק טומאה ברה"ר לספק טומאה ברה"ר כשמדובר על אותו ספק טומאה.

כיו"ב הוי עובדא לאחרונה בבית כנסת שבבנין בית חולים והוי שם ג' אנשים ואחד מהם כהן, ואחד מהם רצה ללכת לדרוכו, ונסתפק אם הוא עובר באיסור מטמא כהן כי לאחר יציאתו נעשה המקום רה"ר (לפ"ד החז"א טהרות סי' ט' סק"ב דביהכ"ס דינו כרה"ר כשאין שם ג' אנשים) ועובר הכהן באיסור מדין ספק טומאה ברה"ר.

וכן מעשה באחד שביקר אצל רופא בבי"ח יחד עם בנו ושם משפחתו של הרופא הוא 'כהן', וכשנסתתים הביקור נסתפק איך יצא מהחדר מהטעם הנ"ל שהוא גורם לרופא להיטמא בספק טומאה ברה"ר.

ושורש הספק בכ"ז הוא משום שלפי האמת לא נשתנה כלום בגוף הטומאה אם נהפך המקום מרה"ר לרה"ר או אם נכנס מרה"ר לרה"ר, ואינו אלא גורם לשינוי דין ההכרעה בספק מטהור לטמא, ומאן ימר לן דד"ז נכלל באיסור טומאת כהנים, דשמא האיסור הוא רק כשמביא טומאה על עצמו ולא כשגורם על עצמו דין הכרעה של טומאה.

[ואף להצד באחרונים דגדר דין ספק טומאה ברה"ר הוא דנתחדש טומאה חדשה על מצב הספק אף אם כלפי שמיא גליא שאין שם טומאה, מ"מ פשוט שאין הכהן מוזהר ע"ז כמש"כ בקובץ הערות סי' ט"ו סקט"ו, דלא גרע מחוב כחלל דאין הכהן מוזהר עליו לפי שאינו מוזהר אלא על עצמו של מת].

והנה באמת בעובדא שפתחנו בו יש לאסור באופן שאין צורך פקו"נ שישאר בתוך בנין ביה"ח ברגע זה, דאף אם אין איסור מצד עצם מה שמשנה את מקומו מרה"ר לרה"ר, מ"מ כל שיכול לצאת מהבנין לגמרי הרי הוא עובר באיסור בהכנסו לרה"ר, ומה אכפת לן שריגע קודם היה ברה"ר, ס"ס לא עדיף ממי שנכנס להדיא מחוץ לבנין אל תוך רה"ר שעובר באיסור, וגם יש איסור שהיה בטומאה בכל רגע שנמצא שם ועליו לצאת משם החוצה, ופשוט.

[ואמנם אם אכן נכנס לשם, אע"פ שעליו לצאת מיד החוצה מותר לו לצאת לפרוזדור שהוא רה"ר ולהשאר שם, ואע"פ שלא הועיל בזה

כלום מצד גוף הטומאה כאמור, דממנ"פ אם יש כאן טומאה אסור להשאר גם בפרוזדור, ואם אין טומאה אין איסור להשאר ברה"ר, מ"מ ס"ס כשיצא לפרוזדור אין מה שיאסור עליו מלהישאר בו לפי השיטות הנ"ל דמותר לכהן להכנס לספק טומאה ברה"ר, ושו"ר כן בספר טעם ודעת ה"ל אבות הטומאה בביה"ל פ"ח ה"א עמ' ת"ל].

אולם הספק הוא באופן שיש צורך פקו"נ שישאר בתוך בית החולים, ונמצא שאין לו אפשרות להימלט מהטומאה, והברירה בידו היא רק אם להיות ברה"ר או ברה"ר, ובזה יש להסתפק כנ"ל אם נכלל באיסור טומאת כהנים שלא להביא עצמו למצב של הכרעה שהוא טמא. וכן באופן שאין פקו"נ אבל הוא אנוס ואין לו אפשרות לצאת כעת מבית החולים מאיזה טעם שיהיה [כגון ששבר את רגלו ואינו יכול ללכת בלי עזרה ועד שיצליח להשיג עזרה ולרדת את כל הקומות כבר יסלקו משם את הנפטר (אם היה שם נפטר)].

כהן שהשתילו לו אבר מן החי האם אסור לו להכנס לרה"ר עד שתיקלט ההשתלה

וכן יצויר ספק זה בכהן שהשתילו לו ספק אבר מן החי, האם יחא מחויב להיות תמיד ברה"ר ויהא אסור לו להכנס לרה"ר (עד שההשתלה תיקלט באופן שאינו מטמא עוד).

ישראל שעושה כן לכהן עובר ב'לפני עיור' ולא ב'לא יטמא'

ושמעתי בשם אחד מגאוני הדור שאמר כלפי העובדא הב' באחד שהיה בביהכ"ס, דזה ודאי שאינו עובר באיסור מטמא כהן, אבל עובר באיסור לפני עיור, וזהו רמב"ם פ"ג מאבל ה"ה דישאל המטמא כהן עובר בלאו דלפני עיור ואם הכהן שוגג עובר גם בלאו דלא יטמא ולוקה עליו. ונראה דכוונתו ע"פ האמור, דהישראל הלא אין בידו להוציא את הכהן החוצה, וא"כ הנידון אצלו הוא רק לענין מה שמשנה את דין ההכרעה של הכהן מטהור לטמא, וזה אינו נכלל בלאו של הטומאה, אבל איסור לפני עיור הרי הוא עובר כי ס"ס הרי הוא מכשיל את הכהן בעבירה ומביא אותו למצב של איסור, דאסור לכהן להשאר ברה"ר ומותר לו להשאר ברה"ר. [אמנם גם בזה נראה לפי האמור דאם הכהן אינו יכול לצאת מבית החולים כלל, אם משום פקו"נ או משום אונס, אזי גם הכהן אינו עובר באיסור וממילא הישראל אינו עובר בלפני עיור].

ושו"ר גם בספר טעם ודעת (שם) שנקט דכהן הנמצא ברה"ר שיש בה ספק טומאה ואינו יכול לצאת החוצה אלא רק לרה"ר במקום שיש בו אותו ספק טומאה, אינו חייב לצאת לשם הואיל ונשאר באותו ספק ורק משתנים דיני ההכרעה בספק וכאמור.

רופא כהן הנכנס למקום ספק טומאה לצורך פקו"נ האם צריך להביא עמו ב' אנשים כדי שיהיו רה"ר

אולם בספר חדר הורתי למ"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל (מהדו"ת סי' נ"א עמ' רע"ז) נקט בפשיטות דרופא כהן הנכנס לרה"ר שיש שם ספק טומאת מת לצורך פקו"נ, עליו לבקש מב' אנשים שיבואו עמו כדי שיהא זה ספק טומאה ברה"ר, (ודן שם איך הדין אם אותם אנשים יכולים לבא עמו רק ע"י שיעברו על איסור דרבנן, האם מותר להם מדין הקל הקל תחלה ואכ"מ). והיינו שנקט דמוטל על כהן לדאוג שתהיה עליו הכרעה שהוא טהור גם באופן שאינו יכול למנוע את עצם הטומאה.

מצה שנאפתה שלא לשמה שנתערבה ברוב מצות לשמה

ויש להביא דוגמא לנידון זה, במה שדנו בי מדרשא, דהנה ידועה דעת העונן יו"ט סי' ד' דדין ביטול ברוב לא מהני ליתן דינים אלא רק להפקיע איסורים, ואחת הנפ"מ היא אם נתערבה מצה שנאפתה שלא לשמה ברוב מצות שנאפו לשמה, דליכא דין ביטול ברוב להכשיר את המצה שנאפתה שלא לשמה לקיום המצוה, אבל מ"מ שייך בזה דין הלך אחר הרוב, דאם אחת המצות פרשה מהתערובת תלינן שהיא מרוב המצות הכשרות מדין כל דפריש מרובא פריש, אולם אם נוטל מצה מתוך התערובת הו"ל קבוע ונשאר דין המצה בספק אם היא כשרה לקיום המצוה.

ונשאלה שאלה בבי מדרשא איך הדין באופן הנ"ל אם אחת מהמצות נחתכה לשנים, וחצי ממנה פרש מהתערובת והחצי השני נשאר

בתערובת יחד עם כל המצות, דהנה על החצי הראשון יש הכרעת רוב שהוא כשר לקיום המצוה, וא"כ י"ל דגם חציה השני היא כשר לקיום המצוה שהרי אותה מצה היא ואם הוכרע על חצי ממנה שנאפתה לשמה הרי ברור שכולה נאפתה לשמה.

ובפשוטו דין זה תלוי בפלוגתת האחרונים שהביא הש"ש ש"ד פ"ג במעשה שהיה בק"ק וילנא שנתערבה בהמה טריפה ברוב בהמות כשרות ואחת מהבהמות פרשה ממנה חציה והותרה באכילה מדין כל דפריש מרובא פריש, ונחלקו האחרונים אם גם חציה השני שנשאר קבוע במקומו מותר כי א"א לומר על אותה בהמה שחצי ממנה מוצר וחצי אסור, או דלמא פלגינן, דכלפי החצי שפריש נקטינן שבכל הבהמה כשרה אך כלפי החצי הקבוע נקטינן שכל הבהמה בספק. והביא שם דעת הפר"ח ב"ר"ד בסוף הספר שהכריע בפשיטות דהחצי הקבוע אסור וסיים 'וכל שיעורי חכמים כך הוא ומי שאינו מורה כן לא ידע באיסור והיתר בין ימינו לשמאלו'. ולכאן לפ"ד הפר"ח גם במצה הדין כן, דחצי המצה הקבוע נשאר בספק אם הוא כשר למצוה.

ונמצא לפ"ד הפר"ח דאם אכל את חצי המצה הקבוע הרי הוא בספק אם יצא יד"ח המצוה ועל כן הוא מחויב שוב לאכול מצה מדין ספיקא דאורייתא לחומרא. ומעתה יש לדון איך הדין אם יש לפניו עתה רק את החצי השני של אותה מצה שפרש מהתערובת, האם הוא מחויב לאכלה או לא, דמחד גיסא הלא יש על מצה זו הכרעה של רוב שהיא כשרה וא"כ אם יאכל את המצה יפטר מחיובו, אבל מאידך גיסא אם נדון עתה על עצם האכילה שלפנינו הרי ברור כשמש שלא יקיים שום מצוה באכילת החצי השני שפרש, דמנ"פ"פ אם מצה זו נאפתה לשמה הרי כבר יצא יד"ח בחצי הראשון, ואם החצי הראשון הוא המצה שנאפתה שלא לשמה הרי אינו מקיים מצוה גם בחצי השני. [ולכן ברור ופשוט שאין שום טעם לבקש מאחר שיוציאונו בברכה על אכילה זו, כי אין בזה שום קיום מצוה אלא רק גורם בזה שיהא עליו הכרעה של רוב שקיים המצוה].

להיפטר מחיובו ע"י אכילת מצה אשר ברור כשמש שלא קיים בה שום מצוה

ובספר בר אלמוגים למור"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל (עמ' של"ג) כתב בשם יבלחט"א מרן הגר"ד לנדו שליט"א שנקט בפשיטות דאינו מחויב לאכול החצי השני, והוסיף בזה דבר חידוד, דאם יש לפניו מצה אחרת שודאי נאפתה לשמה והרי הוא מחויב לאוכלה אזי יוכל לאכול החצי המסופק הנ"ל במקומה ומדין רוב יוכרע שקיים המצוה ושוב לא יצטרך לאכול המצה הכשרה בודאי. ונמצא לפ"ד היכ"ת מופלאה שאדם חייב באכילת מצה, ואעפ"כ יכול להיפטר מחיובו ע"י אכילת מצה אשר ברור כשמש שלא קיים בה שום מצוה! [ושוב הראוני שנדפסו הדברים בהרחבה במכתב הגר"ל שליט"א בפתח ספר שב שמעתתא עם ביאור נתיב שמעתתא].

[והנה יש שטענו לא כן, דלא יתכן להפטר מחיובו ע"י אכילה שאין בה ממש, ויהא מחויב לאכול מצה אחרת. אך באמת דברי הגר"ל שליט"א מוכרחים בסברא, דהלא אם היה אוכל רק את החצי השני היה יוצא יד"ח לכרע מכח הכרעת הרוב, ואיך יתכן לומר שאם אכל גם את החצי הראשון גרע ולא יצא יד"ח. ובביאור הדבר הרחבנו טובא במק"א. אולם שמעתי בשם הג"ר צבי יהודה אדלשטיין שליט"א (ראש ישיבת ארחות תורה) שהעיר בזה מטעם אחר, דהא מצוות צריכות כוונה, ומה שייך לכיון לצאת יד"ח באכילה שידוע בודאי שאינו מקיים בזה מצות אכילת מצה, ויש להתבונן בהערה זו. אולם לפ"ד הר"ן סופ"ג דר"ה דבאכילת מצה לכרע א"צ כוונה כיון שנהנה דומיא דמתעסק בחלבים ועריות נוחא].

והנה הנידון בזה דומה לניד"ד, דבאכילת המצה השניה הרי הוא גורם שתהיה לו הכרעה של רוב שקיים המצוה אבל אין במעשה זה קיום המצוה בעצמותו, והספק הוא האם אדם מחויב לגרום שתהיה עליו הכרעה שקיים המצוה או חיובו הוא רק על קיום עצם המצוה. וה"נ בניד"ד הספק הוא אם אדם מחויב לדאוג שלא תהיה עליו הכרעה שעבר איסור או חיובו של אדם הוא רק למנוע את עצם האיסור.

לחלק בין מצוות לאיסורים

אולם נראה דיש לחלק בין מצוות לאיסורים, דהנה במצוות עשה כבר דנו האחרונים אם החיוב הוא רק לקיים המצוה, או שמלבד החיוב לקיים המצוה אדם מחויב ג"כ להביא את עצמו לידי פטור

מהמצוה (כלומר לדאוג שלא יהא במצב של ביטול עשה), והוכיחו כצד הא' מדעת המרדכי הנודעת שהובא בשו"ע או"ח סי' י"ג דמדינא שרי ללבוש בגד של ד' כנפות בשבת בלא ציצית לפי שאנוס הוא מלהטיל ציצית, ואם נימא דמוטל על האדם לדאוג שלא יתבטל העשה יהא מחויב להסיר הבגד שהרי אינו אנוס על כך. [ויש בזה נפ"מ לכל האופנים שאדם אנוס מלקיים מצוה אבל יכול להפקיע מעצמו החיוב, כגון מה שזן מור"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל במי שאין לו מגילה ב"ד אם מחויב להפטר מן החיוב ע"י שילך מבעו"י לדרך ויהיה מוקף בן יומיו, או מה שדנו האחרונים אם ראוי שלא להיות בירושלים בערב פסח כדי להיפטר מקר"פ להצד דטומאה הוא בגדר אנוס ואילו דרך רחוקה הוא פטור, והרחיב בזה הגר"מ זמבא זצ"ל בס' גור אריה יהודה סי' ח', וכן דנו האחרונים לגבי מזווה שנפלה בשבת אם מחויב לצאת מן הבית כדי שלא לדור בבית בלא מזווה].

ויש מקום לומר דניד"ד תלוי בזה, דבמ"ע כשם שאין חיוב על האדם לדאוג שלא יתבטל העשה אלא חובתו היא רק לקיים העשה, ה"נ אין חיוב על האדם לדאוג שתהיה עליו הכרעה שקיים העשה, דחובתו היא רק להביא את התוצאה של קיום מצות הבורא ותו לא, אבל באיסורים שהוא להיפך, דאדם מצווה לדאוג שלא יהא לו איסור, י"ל דה"נ עליו לדאוג שלא יהא עליו הכרעה שעבר באיסור. [ואינו מוכרח כלל כמובן]. וצ"ע בכ"ז.

לבאר בכמה אנפי ד' הגריש"א שהתיר כניסה לבית הכסא

והנה בספר ציוני הלכה אבלות פ"ו להגר"צ קוק שליט"א כתב שהגר"ר מאיר שמואלביץ שליט"א (בן הגר"ח זצ"ל) שאל את הגריש"א זצ"ל שאלה דין אם מותר לכהן הנמצא בבית"ח להכנס לבית הכסא הואיל ונעשה רה"ו והשיב הגריש"א להיתר. והמחבר שליט"א חתר לבאר טעמו בכמה אופנים;

א. שמה נקט הגריש"א דבית הכסא במקום ציבורי דינו כרה"ר הואיל ועומד לשמש רבים, אך אינו נראה כלל הואיל ולעולם אין משתשמים שם רבים ביחד, (וכ"כ בספר טעם ודעת אבות הטומאה פ"כ ה"ג בבית"ל עמ' תע"ה).

ב. עוד כתב דשמה כוונתו באופן שלא נשאר חלל טפח מעל דלת בית הכסא או מתחתיו ונמצא שהדלת חוצצת בפני הטומאה, אולם שמעתי מהגר"ר אלחנן זופניק שליט"א להעיר דס"ס הרי הוא נכנס קודם סגירת הדלת ונמצא שבשעת סגירת הדלת הרי הוא ברה"י כשיש עדיין חלל טפח לכניסת הטומאה.

ג. עוד כתב לבאר דכיון שלידת הספק שלו היה ברה"ר וסיהרנהו ו"א לחזור ולאסור שכנסנו לרה"ו ולא זמיתו הלבין היתר זה שהרי זה סיבה חדשה לטומאה בכל רגע ורגע וכהן טמא ג"כ מוזהר על הטומאה, וא"כ לידת הספק עתה היא ברה"י, ואף שסיבת ההסתפקות קיימת מכבר, הרי הספק מתחדש אצלו על כל רגע ורגע שהוא נמצא בבית החולים ויכול להיטמא, ומה יתן ומה יוסף הא דברגע הקודם היה ברה"ר ונטהר. ועוד שהרי יתכן שמקודם לא היה מת ורק לאחר שכנס לבית הכסא נפטר אחד החולים.

ד. אולם נראה דיש לדון מטעם אחר, דאם המת ברה"ר והכהן ברה"י י"ל דדינו כספק טומאה ברה"ר כיון שמגע הטומאה הוא ברה"ר, ובענין זה צ"ל ע"י הטיב בשיטות הראשונים בטהרות פ"ו מ"ב ועדיות פ"ג מ"ז בפלוגתת רבי יהושע וחכמים (וע"י חזו"א יו"ד סי' צ"ח ס"ק ב-ג וספר טעם ודעת אבות הטומאה פ"כ ס"ק צ"ז), אך בפשוטו נראה דהכא כ"ע מודו דחשיבין ליה כמגע ברה"י, דבטומאת אהל חשיבין לטומאה כמתפשטת בכל האהל והרי היא נכנסת לרה"י, ומה שורש הספק הוא על מציאות המת ברה"ר מסתבר שהיא מתחשבת בזה אלא רק על מקום מגע הטומאה הדינית ולא על מקום שורש הטומאה המציאותית.

ואפשר דתלוי בחקירה הנודעת באחרונים בגדר התפשטות הטומאה מאהל לאהל בפתח טפח אם גדר הדין הוא דנעשו כאהל אחד או הוי התפשטות טומאה מאהל לאהל, ע"י חידושי ר' שמואל ב"ב סי' ט"ז, וכן בגדר עיקר טומאת אהל חקרו האחרונים אם יסודו משום דאהל כמאן דמליא טומאה דמי כל' תוס' זיר מג. והרי הוא נטמא מה'מליא טומאה' שבמקומו, או עצם הימצאותו באהל המת הוי כמו מגע במת במקומו של המת, ע"י קו"ש פסחים אות קפ"ז, ואכ"מ.

אך אכתי תקשי דהא יתכן שהמת נמצא בבית החולים בחדר שהוא רה"י. ושו"ר בשב שמעתתא עם הערות בית אבי למור"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל במלואים סי' י' עמ' תתק"ג שצייד לחדש כדברינו דאהל אחד שחציו רה"י וחציו רה"ר והמת נמצא בחלק שהוא רה"ר והטהור ברה"י דינו כס"ט ברה"ר, והוסיף דאפי' אם המת נמצא ברה"י וגם הטהור ברה"י אבל ביניהם יש רה"ר י"ל דדינו כס"ט ברה"ר מטעם זה. וכן בספר טעם ודעת ה' אבה"ט בבית"ל פ"ח ה"א עמ' ת"ל כתב כן בשם אחד מהאחרונים, אבל בודאי הוא חידוש רב.

ואמנם שם בעמ' תתק"ב הועתק מהסכמת מור"ר זצ"ל לספר שפת שלמה עמ"ס טהרות שכתב בפשיטות דלא כהאמור, וז"ל: 'והנה לכאן נראה דאם אדם נמצא באהל המת וחלק מהאהל הוא רה"ר וחלק רה"י, והספק מת ברה"ר והאדם המקבל טומאה ברה"י, יהא טמא, דלגביו הוי ספק טומאה ברה"י, דחשיבין להאהל ככולו טמא. ולא נימא דלגביו מקום הימצאות המת פסקנו שהוא טהור, וממילא טהור בכל האהל, שהרי לא פסקנו על המת אלא רק על הנוגעים במת' עכ"ל. וכ"כ במכתב שם את הציור דידן וז"ל: 'משל למה הדבר דומה, כשיש ספק אם יש מת בבית חולים, דאף אם נדון שבית החולים הוי רה"ר מ"מ לשירותים אסור להכנס דזה רה"י, ואם נכנס לשם יהא טמא, ולא אכפת לן בזה שברה"ר טהור עכ"ל. סוף דבר, ד' הגריש"א שהתיר בניד"ד צ"ע.

הגאון רבי אורי יצחקי שליט"א

ראש כולל בישיבת מיר זמח"ס חסד לאברהם ח"ח

בענין חבישת מסכות בתפלת שמו"ע

א. דנו חכמי זמנינו אם בתקופה זו שנוהגים לחבוש מסכות מחמת הסכנה מותר להתפלל ולעמוד בשמו"ע עם מסכות, או דאסור משום דהוי זלזול לעמוד כן לפני המלך. והנה במקום חשש סכנה ופקו"נ לפנינו אין מקום לדון בזה, אך הנידון הוא באופן שאין חשש סכנה בעמידה בשמו"ע בלא מסכה, והאופן שאין בו חשש סכנה ביררתי אצל רופא שאנו סומכים עליו בעניני פקו"נ ואמר לי שמסתמא בהרחקה של שני מטר בין אדם לאדם אין חשש סכנה גם בלא מסכה.

ב. וטעם המתירים הוא דאע"פ שבזמנים אחרים מי שהיה עומד לפני המלך עם מסכה היה נחשב זלזול, משום שאינו בגד מכובד, וכיון שאינו נצרך יש לו ללבוש בגדי כבוד בעומדו לפני המלך, אך בזה"ז שיש חובה מצד הוראת הרופאים לחבוש מסכות וחובשים אותם חלקים גדולים של היום מחמת חיוב ההשתדלות ע"פ הוראת הרופאים, ודאי לא הוי זלזול, ואע"פ שאינו בגד של כבוד, מ"מ לפי צורת ההשתדלות א"א להתאים בגד של כבוד שיגן על האדם ולכן אין איסור לעמוד בשמו"ע עם המסכות.

והעירני בני יקירי הרב פ' נ"י דע"כ כן הוא, דהא הדין של עומד לפני מלך תלוי כפי מה שרגילים לעמוד לפני אנשים נכבדים באותו מקום ובאותו הזמן, כמבואר בפוסקים בשו"ע בסימן צ"א ס"ה ובמשנ"ב שם ס"ק יב-יג עיי"ש, וכיון שהיום הכל עומדים עם מסכות לפני אנשים נכבדים כגון מלכים וראשי ממשלה ועשירי עם בכל מקום ולהבדיל לפני ת"ח גדולי הדור, ואדרבה האנשים הנכבדים מקפידים על חבישת המסכות ואינם מרשים להתקרב אליהם בלא מסכה, חוזר הדין שכך היא העמידה לפני מלך בזה"ז, עכ"ד, ודפח"ח ושפ"י.

ג. אך גם לפי דעת האוסרים הסבורים שגם בזה"ז לבישת מסכה חשובה כולזול לעמוד כן לפני המלך, יש לעורר דכפי הנראה אין הוראה זו מעשית כהוראה לציבור, כי אף האוסרים לא אסרו אלא בשמו"ע בלבד שאז הוא כעומד לפני המלך, ובאופן שעומד במרחק הנדרש שאין בכך חשש סכנה, אבל ביתר חלקי התפלה כגון פסוד"ז וק"ש וברכותיה ושאר חלקי התפלה שאחר שמו"ע גם לדבריהם חייבים לחבוש מסכות, ולענ"ד כפי הכרת המציאות במקומותינו אין הוראה זו מעשית כלל!! וכן שמעתי מכמה ת"ח שאם נתיר להסיר המסכה בשמו"ע תיגרם התרופפות גמורה של כל חובת חבישת המסכות בכל בתי הכנסת, ושוב לא יוכלו הגבאים לאכוף את התקנה, והרי זה בכלל חשש סכנה ופקו"נ לפנינו דכו"ע מודו דמותר ללבוש מסכה באופן זה גם בשמו"ע.

ד. וביותר יש לענ"ד להעיר עוד הערה גדולה מאוד, והיא דכל הנידון בזה נוגע למי שמתפלל בביתו או בבתי כנסת שאין הוראה מרבני המקום על חובת חבישת המסכות בעת התפלה, אך בכל בתי הכנסיות שהורו רבני המקום שחייבים לחבוש מסכות גם בשמו"ע, שוב אין רשות לאף אחד לנהוג אחרת מהוראת הרבנים והגבאים של אותו מקום ואפילו לא למי שסובר ע"פ הוראת רבותיו שא"צ לחבוש מסכות כלל.

והטעם אינו מחמת דיני שו"ע או"ח או יור"ד אלא מחמת דיני חו"מ. כי מאחר שהוראות אלו נתקבלו ע"י הגבאים של בתי הכנסת, ופורסמו בכל רחבי בית הכנסת, הרי הן הוראות המחייבות את כל הנכנס בשערי בית הכנסת כתנאי להיתר הכניסה לבית הכנסת, ומעתה כל הנכנס לבית הכנסת ומתנהג בו שלא כפי הוראת הגבאים הרי הוא גזול!!!

ה. והנה אע"פ שלא ראיתי הערה זו בפרסומים ההלכתיים בעת הזו, אך בעיני הוא פשוט כביעתא בכוחא, דהרי רוב בתי הכנסת במקומותינו מתנהלים ממונית כרשות ממונית עצמאית, תחת עמותה רשומה, שהבעלים

שלה הם כל המתפללים הקבועים, והסמכות לקבוע תקנות המחייבות הן הגבאים הנבחרים מעת לעת והוראות הרבנים שהוסכם עליהם בעת יסוד העמותה, ומעתה פשוט שכל העובר על תקנות הגבאים והרבנים אין לו רשות להיכנס לבית הכנסת, ודומה בזה למי שנכנס לבית פרטי של חברו ומתנהג בו שלא כפי רצון והסכמת בעל הבית !!!

ואין לומר דהוראת הרבנים אין לה הצדקה ח"ו, חדא דהרי הם בעלי הבית והוראת בעל הבית בנוגע לביתו מחייבת גם כשאין לה הצדקה, אך בר מן דין הרי מדובר ברבנים רבים גדולים בתורה והוראה, ופשוט שיש להוראתם הצדקה גדולה, וטעמם ברור מד' סיבות: חדא דס"ל שיש היתר לחבוש מסכות בשמו"ע גם בלא היתר של פקו"נ כמו שנתבאר, א"נ שסוברים שאין ההוראה מעשית וכנ"ל, א"נ שקיבלו חוות דעת רפואית שונה ע"פ רופאים מוסמכים הסוברים שגם באופן של הרחקה בין אדם לאדם הוי פקו"נ לפנינו, א"נ שחוששים שהרשויות יקנסו את היחידים או הציבור העוברים על התקנות, וסוף דבר עלולים לסגור את בית הכנסת.

ו. ובאמת גם בענין חבישת המסכות חזינן בעת הזאת דגם אותם שהחליטו על דעת עצמם או בהוראת רבותיהם כי א"צ כלל לחבוש מסכות, כשצריכים להיכנס לבית חולים או קופת חולים או בית מרקחת או בנק וכיו"ב, מתנהגים כהוראת בעלי המקום המחייבים התנהגות כפי כל כללי הרשויות, וגם אותם שאינם מודים בסמכות הרשויות מ"מ במקומות אלו מתנהגים כפי הכללים כי בלא זה לא יתירו להם להיכנס, וברור להם כי בכל מקום בעל הבית קובע את הוראות ההתנהגות בביתו, ופשוט להם שאע"פ שבחזן יכולים להתנהג כרצונם מ"מ במקום זה מחייבים אותם הנוהלים של בעלי המקום, וא"כ מדוע אינם מבינים הבנה פשוטה זו בבתי הכנסת, והרי אין מחייבים אותם להתפלל עם מסכות בביתם או בכל מקום מחוץ לבית הכנסת, רק בבית הכנסת עצמו, א"כ יצאו החוצה ויתפללו כרצונם, אבל צריכים לדעת שאם יתנהגו כן בבית הכנסת יש להם דין גולן, מלבד שמצעים את כל המתפללים החוששים לדעת הרופאים החולקים על ההנחות הנ"ל.

ז. ובאמת נשגב מבינתי מדוע הם באים כלל לבית הכנסת שבו מתפרסמים כללים ברורים שאינם מקובלים עליהם ע"מ לעבור על הכללים, הרי מחמת דין גולן שיש עליהם והצער שהם גורמים לשאר המתפללים מסתבר מאוד שאין תפלתם מקובלת כלל, שהרי שני המעכבים הגדולים לכפרה שמצינו ביום הכפורים הם גול, כמו שאמרו חז"ל: קופה מלאה עוונות מי מקטרג בראש - גול, והשני - עבירות שבין אדם לחברו שאין יוהכ"פ מכפר עד שירצה את חברו, ואותם המתפללים העושים בניגוד להוראת הרבנים וגבאי בית הכנסת ורוב המתפללים, עוברים על שני האיסורים החמורים הללו, ואיך תקובל תפלתם ??? ! ! טוב היה להם להתפלל חוץ לבית הכנסת או בביתם, שם לכה"פ לא יעברו על האיסורים החמורים הללו ואולי בזה תקובל תפלתם.

ח. אך על אף כל האמור כאן דברי אמת, צריך שיהיו גם דברי שלום, והיינו כי כל הדברים הללו מכוונים בעיקר לאותם היקרים שהחליטו מסיבות שונות לעשות דין לעצמם בניגוד להוראת הרבנים וגבאי בית הכנסת, למען יעשו בדעת שלא לעבור על דעת בעלי המקום, אולי יתנו לב וישוכו בתשובה מעצמם.

אבל אם אינם שבים מעצמם וצריכים לכופם על התקנות, יש לראות שהישום של הדברים לא יגרום בעצמו לאיסורים חמורים של צער לחברו והלבנת פנים, כמו ששמעתי בקצת מקומות, והוא ע"י שכמה מהמתפללים החליטו לכופף את הכללים עד גערה ויותר מזה, וצריך הרבה להתיישב בזה כיצד לכופף את הכללים על המתפללים, וענין זה ודאי שאינו מסור לכל יחיד אלא לרבנים ולגבאי בית הכנסת או הממונים מטעמם, וא"א לתת בזה כללים, אלא כל ערום יעשה בדעת להתחשב בדעת וצרכי רוב המתפללים בלא לעבור על הלבנת פנים וצער הזולת.

אך זאת יש להדגיש כי לפעמים התנהגות מקצת אנשים אינה מותרת ברירה ביד המתפללים, או שהם עצמם יעזבו את בית הכנסת שלהם מחמת היחידים שאינם מצייתים לכללים ומסכנים את רוב הציבור, או להזמין משטרה שתוציא את היחידים הללו מבית הכנסת. ובאמת מאי חזית דדמיה דמקצת הפורעים הללו סומק טפי מדמיה דרובא דרובא של המתפללים המשלמים דמי חבר מידי חודש בחודשו וזהו מקום תפלתם הקבוע והם עושים הכל כדת וכדין ע"פ הרב והגבאים, והלוואי שלא נגיע לזה.

הלכה | מוסר | מידות שיעורי דעה

לרפואת בנימין בן מיכא בתושח"י

הל' קימה והידור בפני חכם אפילו אינו רבו

כיבוד תלמידי חכמים

יו"ד סי' רמז סעיפים ז - יז

סעיפים ז-ח

שו"ע – אפילו חכם שהוא ילד עומד בפני הזקן המופלג בזקנה, ואינו חייב לעמוד מלא קומתו אלא כדי להדרו, ואפילו זקן גוי מהדרים אותו בדברים ונותנים לו יד לסומכו.
שו"ע – שני חכמים ושני זקנים אין אחד צריך לקום מפני חברו אלא יעשה לו הידור.

כיבוד הרב לתלמיד

רמ"א – ואפילו הרב לתלמידו יעשה לו הידור קצת. (וכן נהג הגר"מ הלברשטם).

וכתב הכסף קדשים (ח"מ ריש סי' יז) וז"ל: כתבו בספרים הקדושים שלתלמיד ניתן להחניף כדי שיהיו דברים נשמעים על דרך תיקון וכו' ולהוסיף קצת שבחים וכו' עכ"ל.

סעיף ט

שו"ע – הרואה חכם עובר אינו עומד עד שיגיע לתוך ד' אמותיו, וכיון שעבר מלפניו ישב, ואם הוא רבו מובהק עומד מלפניו מלא עיניו, ואינו יושב עד שיתכסה מעיניו או עד שישב במקומו.

מבואר: לגדולי הדור או לרבו מובהק צריך לעמוד מלא קומתו, ואם הוא רב המופלג משאר אנשי מקומו יעמוד ד' אמות, והבן איש חי כותב שיעמוד כשנכנס לחדר. ודנו הפוסקים האם יש חילוק בין כיבוד ת"ח לכיבוד זקן, אמנם לשון הרמב"ם שבפני ת"ח יעמוד מלא קומתו, ואילו בפני זקן הידור בעלמא בעיניו, וכך נוהגים.

ועוד דנו הפוסקים האם חיוב כיבוד זה חיוב שבין האדם למקום, או שזה חיוב שבין האדם לחבירו, והנפק"מ אם רבו אינו רואה כלל שכיבדו האם קיים בזה כמצוה, וכן בת"ח עוור. וכתב הברכי יוסף שחייב לקום מפני ת"ח סגי נהור, וראיה מפ"ק דחגיגה, ולמעשה נהגו לכבד.

כתב הגליון מהרש"א סי' רמ"ז חייב לעמוד מפני אביו, וגם אם שמע קולו וזהו נלמד מרבי טרפון (קידושין לא): כד הוה שמע וכו'. וכן ה"ה גדול הדור ורבו מובהק ינהג כן.

סעיף י

שו"ע – אם הוא מופלג בחכמה אפילו אינו רבו, דינו כרבו מובהק.

רמ"א – מי שהוא גדול הדור ומפורסם בדורו בכך, נקרא מופלג בחכמה.

ויש לדון מה דינו אם מופלג בחכמה אבל אינו מפורסם, (הגר"ח משקובסקי סיפר שכשלמד בצעירותו בכולל חזו"א, כל פעם שעברו לפניו הגר"ח קנייבסקי או הגר"נ קרלין, שלא היו מפורסמים כ"כ, היה עומד מלא קומתו, עד שהגר"ח אמר לו להפסיק!).

ומאידך בהל' פסח סי' תע"א כתב הב"י בשם התרומת הדשן שרבו מובהק היינו מי שמופלג בחכמה בדורו וה"ה מי שידוע כגדול הדור. והדרכי משה הוסיף מי שמופלג בחכמה וכ"ש מי שמפורסם כגדול הדור, וא"כ זה שני דברים נפרדים.

ויש לחלק שלגבי דין הסיבה הוא רק דין בהפלגת החכמה ויש שני סימונים לכך, אבל לגבי דיני כיבוד לקום מלוא עיניו צריך ממש גדול הדור והלכך צריך לשני הסימונים הנ"ל.

ואם מפורסם אבל אינו מופלג בחכמה כתב הש"ך (ח"מ תכ"ס ט) שיכבדו אותו כדין ת"ח, אבל לא כרב מובהק.

סעיפים יא – יב

שו"ע – אפילו בשעה שהוא עוסק בתורה צריך לעמוד מפניו. סי"ב – חכם אפילו הוא מופלג בחכמה רשאי לעמוד בפני מי שהוא בעל מעשים.

שו"ע – ראה אב"ד עומד מלפניו משיראנו מרחוק מלא עיניו עד שיעבור מלפניו ד' אמות.

שו"ע – ראה את הנשיא עומד מלפני מלא עיניו ואינו יושב עד שישב במקומו או עד שיתכסה מעיניו וכולם שמחלו על כבודם כבודם מחול, ואעפ"כ מצוה לכבדם ולקום מפניהם קצת.

שו"ע – כשהנשיא נכנס לביהמ"ד עומדים ואינם יושבים עד שיאמר להם שבו, כשאב"ד נכנס עושים לו שורות עומדים מכאן ומכאן עד שישב במקומו כשהחכם נכנס כל שיגיע לו בארבע אמותיו עומד מלפניו אחד עומד ואחד יושב עד שיגיע למקומו.

שו"ע – בני חכמים ות"ח בזמן שהרבים צריכים להם מפסיעים על ראשי העם ונכנסים למקומם, ואין שבח לת"ח שיכנס באחרונה, יצא לצרכיו נכנס וחוזר למקומו.

שו"ע – בני חכמים שאבותיהם ממונים פרנסים על הציבור בזמן שיש בהם דעת לשמוע נכנסים ויושבים לפני אביהם והופכים פניהם כנגד אביהם ואם אין בהם דעת לשמוע הופכים פניהם כלפי העם.

[בזמנם כולם היו יושבים בשורות על הקרקע, והתלמידי חכמים היו נכנסים ועוברים על פניהם ויושבים במזרח, ומי שהיה נכנס אחרון היה צריך לעבור מעל כולם כדי להגיע למקומו, וזה הפשט מפסיעים על ראשי העם, הנשיא נכנס כולם עומדים ונותנים לו לעבור, האב"ד נכנס עושים לו שורה מכל צד והשאר יושבים, חכם נכנס עומדים אחד אחד כדי לתת לו לעבור.]

האם החכם יכול להכניס את בנו עמו, ולכבדו

כתב הט"ז (ס"ק ט) בני החכמים נכנסים וכו' הך נכנסים אין פי' שיפסיע על ראשי עם קודש דלא התירו זה אלא לצורך עם קודש, אלא ה"ק שיש לאביהם רשות ליקח בניהם עימיהם בשעת כניסתן ולהחזיק בניהם אצלם במקום מושבם, וכן אמרו בגמ' דאף במשתה מושיבים הבנים בצד הזקנים משום כבוד אביהם.

כתב הערוה"ש (אות יז) דבר פשוט הוא שכל אחד ישב במקומו לפי ערכו, ואין רשות לבני ת"ח לישב אצל אביהם כשהמקום גדול לפי ערכם, אמנם בני ת"ח שאבותיהם ממונים פרנסים על הציבור נתנו להם חכמים היתרון שאם יש בהם דעת נכנסים ויושבים וכו' וזהו בזמנם אבל בזמנינו אין את הסדר הזה כידוע עכ"ל.

מבואר: שרב שכונה או כל ת"ח הנושא משרה ציבורית יכול להכניס את בנו למזרח וכו' גם אם אינם ראויין לכך, אבל ת"ח שאינו נושא במשרה אינו יכול לכבדם על השבון אחרים.

(מעשה שהיה כאשר גיסו של הגר"ש הרב שמואל אהרן יודלביץ הגיע עד פת לחם, והציעו לו לכהן כרבה של פ"ת והוא הלך לבקש הסכמה וסמיכה מרבו הגרא"ז מלצר, והוא כתב לו הסכמה נלהבת ועזר לו ככל שהיה יכול, ואח"כ גילה שחתנו של הגרא"ז מלצר גם ניסה להיבחר לרבנות פ"ת, ואפילו הכי כתב לו הסכמה וסמיכה! וזה דרך התורה שלא לכבד את בנו ומשפחתו על השבון אחרים).

ת"ח המנגן בכלי נגינה וכדו' האם יכול לשכור אותו

כתב הפתחי תשובה (פ"ק ד) ע"י בתשו' חוות יאיר שנשאל בת"ח היודע נגן בכמה מיני כלי זמר אם הרשות בידו לנגן בכינור לפני חתן וכלה או אסור לבנות עצמו מפני כבוד תורתו ואין יכול למחול על בזיונו?
וכתב דזה תלוי בפלוגתא שבין הרמב"ם והרא"ש גבי זקן ואינה לפי כבודו. ושוב כתב דלכו"ע שרי, ומצוה עביד אחרי שהכל יודעים שאין לו שכר בעמלו ושהוא עושה לשם שמים.

ת"ח המבזה עצמו לכבוד שמים

כתב הפתחי תשובה (שם) וכל הנוהג קלות בעצמו לצורך גבוה ומצות ה' הרי זה משובח ותבוא עליו ברכה עכ"ל.

וכן מובא בגמ' כתובות יז. רב שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת. רש"י – שלש בדין זורק אחת ומקבל אחת א"ר זירא קא מכסיף לן סבא רש"י – שמואל בכבוד ת"ח ונוהג קלות ראש בעצמו כי נח נפשיה איפסיק עמודא דנורא בין ידיה לכו"ע.. א"ר זירא אהני ליה שטותיה דסבא. חזינן דמצוה עביד להשתטות כדי לשמח חתן וכלה.

וכן מובא בשו"ע סי' רנ סעי' א רב חסדא היה מחתך הירק, רבה ורב יוסף היו מבקעים עצים, ר"ז היה מדליק האש וכו' ומהם ילמד כל אדם ולא יאמר לא אפגום כבודי כי זהו כבודו שמכבד את השבת.

ובביאו"ה (שם: ד"ה כז) וז"ל: מה שהקשה בשו"ת חוות יאיר איך הקילו בכבודם הא גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה... לכן קאמר דזהו כבודם שעוסק בעצמו במצוה וניכר שעושה כן לכבוד השי"ת משא"כ אם אין ניכר כמו זקן ואינה לפי כבודו שמתחלל כבוד ת"ח עי"ז התם פטור.

אבל אם עושה כן לא בגלל מצוה אלא בגלל פרנסה וכדו' ישאל לחכם.

זאת חקת התורה... פרה אדומה

חוק הוא דבר שמעבר להשגתנו, בשעה שאת המשפט אנו מסוגלים להבין. מה מעבר להשגתנו בפרה האדומה? - העובדה שהיא מכילה שני הפכים בנושא אחד, מטהרת את הטמאים ומטמאת את הטהורים. המקום בו נפגשים ההפכים מקום עליון הוא גבוה מעל גבוה, ממילא שורש ענין פרה אדומה נמצא שם בעליל ולשם אין השגתנו מגעת.

שלמה המלך, החכם מכל האדם התייגע להשיג את מהותה של הפרה האדומה ואת המאמצים האלה סיכם במילים "אמרתני אחכמה והיא רחוקה ממני" לעומתו משה רבנו כן קיבל רשות להציץ למקום שבו משיגים את טעמיה של חוקת התורה, של הפרה האדומה, שנאמר: "ואמר ר' יוסי בר' חנינא אמר לו הקב"ה למשה לך אני מגלה טעם פרה אדומה, אבל לאחרים - חוקה" (במדב"ר יט ג ד). ה"מקום" בו משיגים את טעמיה של חוקת התורה, של הפרה, גבוה מעל מקור חכמת שלמה, שהיא בחינת ה"חכמה". גם משה אינו משיג אותה כדרך שהשיג כל דבר. צריך היה לגלות לו את מהותה כגילוי מיוחד. אלא שבמקום בו עמד משה ניתן היה להשיג בדרך גילוי.

כתבנו בעבה, כי שער החמישים הוא המקום שבו כל ההפכים נפגשים (ולכן כשהמן רצה להגיע לשער ה-נ בטומאה ובנה עץ גבוה חמישים אמה, כרה במו ידיו את קברו בבחינת בור כרה רשע ויפול בשחת עושהו, כי שם בשער החמישים הכל מתאחד והכל לטובה).

משה רבנו קיבל מ"ט שערי בינה ובהיותו בשער המ"ט המשיק לשער הנ' יכול היה לקבל גילויים גם משער החמישים. שם נמצא סוד הפרה האדומה (אם אינו נמצא ב"חכמה" שהרי שלמה לא השיגה. היכן נמצא הסוד אם לא ב"כתר").

כתב רבנו יוסף ג'יקטליא. "דע כי ה' ית' וית' חקק כל היצורים ותלה גבולם ושיעורם בשמו הגדול ונתן קץ וגבול לכל הנבראים שבעולם. ולכל הנבראים עליונים ותחתונים יש קץ וגבול..." (שערי אורה מאמר ב').

החק הוא אפוא המסגרת המבדילה בין מה שניתן להגיע אליו כאן לבין מה שמעבר לנו. בתוך מסגרת ה"חוק" פועלים הנבראים הן אלה הגשמיים והן הרוחניים.

משה רבנו שהגיע אל קו הגבול של המציאות הנבראת יכול היה להציץ אל מעבר לפרגוד (כשהורשה) ולהשיג את סודה של המצווה שמקורו במציאות שמעבר - בשער החמישים, מקום בו כל ההפכים נפגשים. כמו כן היה בכוחו של משה לגרום בזכותו למן שירד. וזאת מאותה סיבה, שהרי המן היה לחם שמקור מ-ן' משער החמישים דקדושה וזה הרי שמו - מן. והיה המן כולל בתוכו הפכים - מחד: לחם שמלאכי השרת אוכלים, ומאידך הזין את הגופות הגשמיים אך לא היה לו פסולת - לחם שמקורו במקום בו ההפכים נפגשים. כאמור, משה שהגיע לשער המ"ט השיק לשער החמישים - הגיע עדיין ולא עד בכלל, ויכול היה למשוך משם את המן. וגם לזכות לגילוי סודה של פרה אדומה.

נבחון כמה מצוות המכונות **חוק** מלבד פרה אדומה:

תקיעת שופר: נאמר בתהילים פ"א "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב" ובמלבי"ם על אתר: "חק - אין לנו לדרוש טעם על מצוה זאת של תקיעת שופר, כי לישראל הוא חק - שהוא דבר שאין לו טעם רק חוקה מאת ה', אבל הוא משפט לאלהי יעקב - ה' יודע טעמו ואצלו הוא משפט ולא חקה". תוקעים בשופר, בין השאר, כדי להעלות זכרונה של עקידת יצחק. כשאברהם עקד את יצחק התנשא גם הוא אל ההשגה שיש מקום בו ההפכים נפגשים ואף כי לא הגיע להשגת הדבר - האמין בו. וכך הלך לעקוד את יצחק בידיעה גמורה כי הדבר עומד בסתירה לדבר ה' שאמר "כי ביצחק יקרא לך זרע". הרמב"ם במורה נבוכים לומד מהעקידה על הבהירות העצומה שיש לנביא בזמן הנבואה, שאין לו ספק מה הוא רואה ומה הוא שומע, ואת מי הוא רואה ושומע, כי ללא בהירות זו לא היה אברהם משכים בבוקר לקיים את ציווי העקידה. אבל באותה מידה נאמרה לו בנבואה ההבטחה של "כי ביצחק יקרא לך זרע". בלכת אברהם לעקדה, הלך אל המקום בו ההפכים נפגשים. שם נולד השופר. "חוק לישראל הוא" - מחד, ומשפט לאלוקי יעקב - מאידך.

ברית מילה: בברכה שמברכים אחרי הברית אומרים "אשר קידש ידיד מבטן ו**חוק** בשארו שם". ברית מילה ביום השמיני היא חוק. כי היא מרוממת את האדם אל מעבר לשבע, אל מעבר לטבע, אל בחינת השמונה הקרובה לבחינת החמישים כי השמונה הוא מעל השבע, כמו שהחמישים הוא מעל שבע פעמים שבע. היא גם הברית שחתומה בבשרינו ומבדילה אותנו מכל העמים (הנודר מן המולים מותר במולי עכו"ם שרק ישראל נקראים מולים). כמו שהגדיר ר' יוסף ג'יקטליא דלעיל: חוק הוא המבדיל.

קרבן פסח: "ויאמר ה' אל משה ואהרן זאת חקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו. וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אתו אז יאכל בו" (שמות יב מ"ג). כמו מצות מילה כך קרבן פסח מבדיל את עם ישראל מכל השאר. ושוב אותו יסוד שהובא בשם ה"שערי אורה" דלעיל - חוק פירושו מסגרת בתוכה נמצאים הנבראים הנבדלים ממה שמעליהם...

כתב הרמב"ם בסוף הלכות מעילה: "וכמה היה דוד המלך מצטער מן המינים ומן העכו"ם שהיו משיבין על החוקים וכל זמן שהיו רודפין אותו בתשובות השקר שעורכין לפי קוצר דעת האדם היה מוסיף דביקות בתורה שנאמר טפלו עלי שקר זדים אני בכל לב אצור פקודיך".

בשעה שהיה דוד מותקף על ידי המינים והעכו"ם בדבר החוקים, היה פונה אל התורה. כי התורה עצמה ניתנה ביום החמישים על ידי משה שהגיע עד שער החמישים והיא הסולם המקשר בין מה שאנו מסוגלים להשיג לבין מה שנמצא מעבר להשגתנו. דבקות בתורה משמים היא התשובה לכל אלה שמנסים לערער על החוקים.

{ אז נדברו }

פרשת חוקת תש"פ | עלון מספר: 470 | לסדר: " ומדבר מתנה.. "

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

להשתתפות בהוצאות

הגליון:

בבנק:

חשבון 53957

בנק דיסקונט

סניף 106

באשראי:

"נדרים פלוס"

- "קהילות"

בטלפון:

(מענה ממחשב)

0799-654321

תודה מראש!!!

כל שותפות שלכם

מחזקת את ידינו...

מעניין איך תראה התעודה של המחצית השניה של שנת הלימודים??

בימים אלו פחות או יותר אמורה להסתיים שנת הלימודים בבתי הספר... או בעיתה או ב"אחישנה..." ולחשוב על זה... זה... זה פשוט מפחיד!!! תחשוב שבט"ו בשבט האחרון התלמידות קיבלו תעודה... התנהגות... ראוי לשבח... תורה... טוב מאוד... נביאים... טוב מאוד פלוס... הלכה... היסטוריה... ואילו עכשיו?? האם ניסית לחשוב מה הולך להיות כתוב בתעודה במחצית הזו??

מה יהיה כתוב במקום האיחורים והחיסורים?? מה יהיה כתוב במקום כל המקצועות שכמעט לא נלמדו?? אז כן!!! במחצית הזו היתה הרבה הרבה למידה!!! הרבה יותר מתמיד...

אם תמיד הלמידה היא **מרחוק!!!** הפעם הלמידה היתה **מקורב... ממש ממרחק אפס!!** הקב"ה הזמין הלכה למעשה... הפעם המקצועות היו במגרש המעשי!!! הורה יקר: הייתי ממליץ בחום שתגיש לילדים תעודה עם רשימה מסווגת של נושאים מהותיים שהיו בבית... ושהילדים יתנו לעצמם את הציון... כיבוד הורים?? תחליטו לבד מה הציון... עזרה בבית?? שעת קימה ויציאה מהמיטה?? אמונה ובטחון?? וכן הלאה וכן הלאה... **ניתן לומר בפה מלא שבמחצית השניה הזו**

התלמידים למדו הרבה הרבה יותר ממה שהם למדו במחצית הראשונה!!!

את ההבדל התהומי בין המחצית הראשונה של השנה למחצית השניה אנחנו רואים באופן מובהק בפרשת השבוע... אם תשים לב: פרשת חוקת מתחלקת לשני חלקים!! החלק הראשון הוא פרה אדומה... שכידוע... אין זה מקומה... כי היא בכלל נמסרה לעם ישראל אי שם במרה... עוד לפני מתן תורה... ואילו בחלק השני של הפרשה אנחנו בכת אחת מדלגים 38 שנה קדימה... לקראת הכניסה לארץ ישראל... **מה הפשט בזה??** אם פרשת אדומה לא באמת קשורה לפרשה שלנו... אז למה היא כתובה כאן?? **אתה יודע למה?**

כי את פרשת פרה אדומה ה' מסר לנו במרה... בשביל מה?? בשביל שיהיה לנו מה ללמוד... היות ובמרה עדיין לא קבלנו תורה... לא היה לנו תורה... ועם ישראל מצאו את עצמם יושבים ככה בחיבוק ידיים... אז שם לו חוק ומשפט... "נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, פרה אדומה וכו'" שיהיה לנו מה לעשות... **עד כאן ברור?? עד כאן פרשת**

פרתה!!!

עכשיו אנחנו קופצים 38 שנה קדימה... ותמשיך הלאה בפרשת חוקת... תסתכל לאורך כל הפרשה... כל הפרשה הזו עסוקה בטלולי דרך ובכל מיני סיטואציות... בפרשה הזו לבד ישראל נסעו **תשע מסעות!!!** ובכל מסע יש את המצבי חירום שלו... פעם אחת זה צמא... פעם אחת זה נחשים... ואז פתאום יש מצב בטחוני רעוע... נסתלקו ענני כבוד... ואז יש מלחמות עם סיחון ועוג... בקיצור: פרשת חוקת מאוד מאוד מזכירה לנו את החוסר שגרה שבתקופת הקורונה... בפרשה הזו לעם ישראל כמעט ולא היה זמן ללמוד תורה... למי יש ראש ללמוד תורה כשכל יום יש לך סיפור אחר... ואתה לא יודע מה ילד יום...?? אבל!!! למרבה ההפתעה הקב"ה לוקח את התקופה הכ"כ סוערת הזו **ועושה ממנה תורה!!!** את פרשת חוקת לומדים בשיעור **תורה...** ומה לומדים בפרשה הזו?? **שתורה זה לא רק פרשת פרתה!!!** כן... פרשת פרה זו למידה ממש!!! לפני 38 שנה... כשעדיין לא קבלנו תורה... אז הקב"ה נתן לנו פרשת פרה כדי שיהיה להם **מה ללמוד!!!** מאז שהתורה ירדה לעולם והתורה היא חלק מהחיים שלנו... מכאן ואילך החיים של יהודי כמות שהם... אם הוא חי את החיים שלו לפי התורה... זה עצמו נהיה תורה!!!

זו ההקבלה וההיקש בין פרשת פרה לפרשת חוקת!!! ללמדך: כמו שפרשת פרה זו פרשה שכל כולה גופי תורה... אז בשביל זה!! מיד אח"כ אנחנו פוגשים את עם ישראל בשלל התמודדויות שלהם במגרש החיים **וגם זה תורה...** אז במחצית הראשונה של שנת התש"פ היתה למידה... התלמידים הגיעו לבית הספר עם ספרים ועם חומר לימוד... מה שנקרא- "נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת ופרה אדומה ודינין (רש"י בשלח ט"ו) אבל במחצית השניה הקב"ה הזמין מאיתנו פרשת חוקת... הקב"ה רצה לראות איך אנחנו חיים את החיים שלנו על פי התורה... איך מתמודדים במצבי לחץ ע"פ תורה... איך מתחזקים ביחד ולא מאבדים את הראש...?? איך מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדים את לבנו לאבינו שבשמים... איך מצליחים לאסוף כוחות ולא להתלונן... ולא תקצר נפש העם בדרך... כן... הלמידה במחצית הזו היתה הרבה יותר משמעותית!!! וה' לוקח כל התנהגות שלנו בימים אלו ועושה ממנה תורה!!! ללא ספק המחצית הזו טומנת בחובה המון לקחים לחיים!!! אבל האמת היא שזה לא כ"כ הגון... להופיע ככה בסוף ולגלות לכל התלמידים שהשנה התעודה השתנתה...

אז בא נעשה פשרה... בא נחליט שהתעודה החדשה הזו בעצמה תתחלק לשתי מחציות!!!

וכעת זו המחצית הראשונה... ואילו המחצית השניה מתחילה בימים אלו עד סוף החופש הגדול... את המדגם הראשון קבלנו בתקופה המבולבלת הזו... את טבילת האש למגרש החיים ע"פ תורה כבר עברנו בתקופה האחרונה... וכעת הגיע הזמן ליישם אותה לקראת החופש הגדול הממשמש ובא... התכנים של התעודה פתוחים... ניתן להוסיף מקצוע חדש שקוראים לו שבת קודש... כן... איך היתה שבת?? האם היתה לה צורה?? ואולי גם הכנות לשבת... אפשר להוסיף גם אמונה ובטחון... וגם הייתי מוסיף מקצוע "את לרבות" (אחיק הגדול...) בקיצור: תן לחכם ויחכם עוד... מה שבטוח... מי שרק ירצה... יכול להפוך את הקורונה הזו לצמיחה אחת גדולה...

בחסד ה' כי גבר ובשעה טובה

יצא לאור ספר "אהבת"

והוא חלק ב' והשלמה לספר "אהבתי"

חלק מנושאי הספר בקצרה:

- א. כיצד להתקרב לה' גם בשלב ההמתנה לישועה שעדיין לא הגיעה? (המתנה לשידוך, נחת, ילדים, פרנסה ושאר משאלות לב שלא הוגשמו)
- ב. למה ה' עשה לי את זה? (החל מקורונה או בידוד, או לא התקבלתי לשיבה, או לעבודה, וכלה בקשיים יותר משמעותיים בחיים, כאובדן קרוב ל"ע, או כל מיני התמודדויות מול נתון בלתי הפיך).
- ג. אני עומד ומחכה לקבל מה', האם גם ה' עומד ומחכה לקבל ממני? ואם כן מה?

ניתן לרכוש במוקדי המכירה:

אופקים: שפירא: 0534112035

אחיסמד: שרגל: 0527171721

אלעד: 039073067

אשדוד: 0504120311

בית שמש: נהר הירדן 9 רמה ב', מש' צוויבל.

ביתר עילית ב': אזור רמי לוי 0548450998

בני ברק: קבוץ גלויות 9- 0556728458

חזון איש 34 (מינת דסלה, משפחת דרייטס) 0527117271

רבי עקיבא: אזור הרב קוק- 0527603814

משפחת בויס רחוב השלושה 11.

קרית הרצוג: הרב גניחובסקי 20- 0527616750

ירושלים: מרכז העיר, רחוב נחמיה 10.

בית וגן: רח' הרב פרוק 29 קומה ב'.

רמות א': 0527189947

רמת ד': רובין 47 קומה ב'

רוממה: המ"ג 31. 0527682281

גבעת שאול: בן עזיאל- 0548491554

הר נוף: 0533148861

קרית ספר: מרום שדה 3 052-7174781

חפץ חיים 14 089742750

ברכפלד: 0533109169 (סלל עטרת שלמה)

גרון פארק: 0527644795

צפון: חיפה: זבולון 9.

נווה שאנן; חניטה 81 זלושינסקי.

רכסים: הורדים 4' קריצלר לתאם 0548415410

כרמיאל: 0527136165 משפחת שטיימן.

טבריה: 0548441354

צפת: מאור חיים צה"ל 6/65 משפ' סימן טוב

0533127052 עיר העתיקה: 0548449816

כמו כן ניתן לקנות גם את הספרים "אהבתי" ו"ימאן" במוקדי המכירה כדלעיל

בשירת הבאר כתוב "באר חפרוה שרים כרוה נדיבי עם" אומר רש"י במקום: כל נשיא ונשיא, כשהיו חונים, היה נוטל מקלו ומושך אצל דגלו ומתנהו ומי הבאר נמשכים דרך אותו סימן ובאים לפני חניית כל שבת ושבת, כתוב כאן שהנשיא הוא זה שהיה מגדיר ומתחם את הגבולות של השבת שלו... גם בימינו אנו יש שנים עשר שבטים!!! יש כל מיני גישות שונות בעבודת ה'... ישנם מגזרים שונים... ואלו ואלו דברי אלוקים חיים... כולם חונים סביב משכן ה'... ולכל קהילת קודש ולכל חסידות יש את הנשיא שבת שלה הוא נוטל מקלו ומושך אצל דגלו ומתנהו לפי הדעת תורה שלו...

בימים אלו יש נושא קצת נפיץ... והוא עוד אחד מהתופעות לוואי של נגיף הקורונה!!!! העניין הוא שאנחנו מתמודדים מול נגיף... שבשלב זה עדיין מוקדם מידי לאמוד את ההיקף המושלם של ההשלכות שלו... עד כמה הוא מסוכן מצד אחד... ומצד שני מה ההשלכות הנפשיות והכלכליות שהוא טומן בחובו וכו' וכו'... ועד כמה יהיה אפשר לחמוק ממנו... בקיצור: רב הנסתר על הנגלה... ומטבע הדברים... ברגע שיש אי ודאות ואנחנו לא באמת יודעים מה צריך לעשות... כאן המקום של כל נשיא שבת לטויל את מקלו ולסמן לבני שבטו ולצאן מרעיתו מה ההנהגה הראויה לפי דעתו!!!

ואכן בימים אלו כל נשיא שבת מתבטא בצורה אחרת... ישנם רבנים חשובים שדווקא חוששים מאוד... ולא מוכנים להקל בכהוא זה בגודל ההשתדלות הנחוצה מול הסכנה של הנגיף... ואילו יש רבנים אחרים חשובים מאוד שכבר פחות חוששים... ויש גם שכבר לא חוששים בכלל... ותכל'ס כל נשיא שבת מסמן עם מקלו לתלמידיו ומורה להם את הדרך שלהם לפי מה שהקב"ה מנחה אותם... וממילא!!! כיוו שכר!!!

בתקופה הזו מטעמי בטיחות מאוד מומלץ לכל אחד להתבצר בנחלת השבת שלו ולא להסתובב בנחלת השבת השני... **ולמה???** כדי למנוע תאונות!!! ואי נעימויות שהם כמעט בלתי נמנעות!!! כי תבין: יכול להיות שאתה... בקהילה שלך... שכחו לגמרי מה זה קורונה... ואני לא הולך להטיף לך מוסר על זה... משלוש סיבות: הסיבה הראשונה והאחרונה היא: שהרב שלך ככה הורה לך!!! וזהו!!! אין יותר מה להוסיף... אבל בכל זאת אם אתה רוצה עוד סיבה... **הסיבה האמצעית שבין הראשונה והאחרונה היא:** שמוקדם מידי להסיק מסקנות מי יצא צודק במבחן התוצאה ומי לא... **וחשוב לדעת את הנתנו הזה!!!** צריך לדעת שהעולם עדיין עמוק עמוק באמצע ללמוד את הסוגיה על בשרו... העולם עוד עלול להחליף מסקנות עשר פעמים... וגם אחרי שנחנך שיהיה חיסון והעולם סו"ס יסיים את הסוגיה ששמה קורונה אז!!! רק אז!!! אנחנו נתחיל לאסוף את השרבים של הפגיעה בנפש... ואת ההשלכות החינוכיות של הקייטנה הארוכה שעברה על הצעירים... ובא לא נתחיל לדבר על הנזקים הכלכליים... כך שאנחנו עדיין רחוקים מאוד מאוד מלהסיק מסקנות סופיות איזו גישה הייתה יותר נכונה... האם להמשיך שגרת חיים או לא?? **כך שאף אחד לא יבלבל את המוח...** שאף אחד לא יטען שהוא יודע בהדאות שכך וכך צריך לעשות... כי אתה לא יודע ואף אחד לא באמת יודע... אז מה כן? **בשביל זה אשרינו מה טוב חלקנו שה' נתן לנו נדיבי עם במחוקק במשענות!!! יש לנו נשיאים...** שכל נשיא שבת נוטל מקלו ומגדיר לצאן מרעיתו כיצד רצון ה' להתנהל בתקופה הזו... וכל אחד שעושה לפי הדרכת רבו... הרי הוא ממצה את חובת הבירור שלו לעשות את רצון ה' שנדרש ממנו בתקופה הזו!!! דא עקא!!! שיש ידיעות חלוקות בין הנשיא שבת שלך לנשיא שבת שלי... וברגע שאתה מגיע לשטיבל שלי... או אני מגיע לבית מדרש שלך... פה עלול להיות תאונה!!! יתכן שאתה כבר חודש ימים לא לובש מסכה... ובבית מדרש שלך מי שלובש מסכה מסתכלים עליו כמו ליצן... ופתאום נחתת בקהילה שלי... ולא עוברת חצי דקה ומופיע מולך איש חמור סבר ומסמן לך נו... מה עם מסכה? ומספיק שאחד משניכם יקח את זה בנימה אישית ואז מתחילים הכפשות... וחגיגה...

ובסה"כ מה קרה?? הרב שלי אמר כן ללבוש מסכה והרב שלך אמר לא... אני לא יכול להוכיח לך שהרב שלי צודק ולא אתה יכול להוכיח לי שהרב שלך צודק!!! נו... אז מה??

בשביל זה הבירור היחיד שנותר לנו זה שכל אחד עושה מה שהרב שלו אומר... וממילא: אם אתה רוצה להגיע לקהילה שלי... ואצלנו צריכים ללבוש מסכה... אז אנא ממך: או תלבש מסכה... או לא תגיע... לא בגלל שאני חושב שאתה טועה!!! אלא בגלל שאתה מזמין פה תגרא לחינם!!! ואותו דבר אני... אם אני מגיע לקהילה שלך... ואני מתעקש ללכת עם מסכה... אני צריך להיות ערוך נפשית שיעשו ממני קרקס... והם צודקים... כי כאן מסכות מקומם בפורים... והכי הכי: אם אתה שייך לקהילה שמאוד מקפידים וחוששים מהקורונה... ואתה בוחר להיכנס לבית מדרש ששם לא מקפידים... אל תבא אליהם בטענות אם הם הדביקו אותך!!! כי אתה ידעת מראש שכאן פחות נזהרים... ובשיטתיות!!!

ושבו!!! לכל אחד יש טענות מוצקות ומוכחות למה השני טועה בגדול!!! ותשמע לי... על התקופה הזו נאמר: המשכיל בעת ההיא ידום... כי מה שתטען... אתה עלול בעוד תקופה לא ארוכה לטעון בדיוק ההיפך!!! לא מקבל?? לא מסכים איתי?? קח את המאמר הזה ושומר אותו בכיס!!! ותעקוב אחרי ההתפתחויות... בא ניקח לדוגמא אותך... שאתה בשלב הזה אחוז שהקורונה נגמרה ואיש לאהלוי ישראל... תסכים איתי שאם ח"ו בסביבה הקרובה שלך יקרו כמה דברים מאוד מזעזעים ח"ו... אתה פתאום תשנה מנגינה ואנחנו כבר נשמע ממך משהו אחר... אתה כבר לא תגדל... אתה כבר תסכים עם כל אלו שלא זלזלו... וגם אחרי שתסכים איתם... גם אז עדיין לא בטוח שאתה והם צודקים...

לעומת זאת ההיפך!!! אתה שבקנאות נוראה מקפיד על כל ההוראות... תאר לעצמך שאתה תהיה בבידוד... ומיד אח"כ שוב תכנס לבידוד... ושוב... ובניתיים אתה ובני הבית שלך תתחילו לפתח תסמינים לא של קורונה אלא של הפרעת נפשיות... ובניתיים הציבור יקלוט שאין מה לעשות... והכל יפתח לרווחה... משרד הבריאות יחליט לבטל את כל ההוראות... וקדימה... כולם להידבק אחד מהשני כי אין דרך אנושית איך לחיות בצל הקורונה... תאר לעצמך שכך יהיה... אז יתברר שאותו אחד שצרכת עליו הוא צדק בגדול!!!

נו... מישהו יכול כעת לחתום לי מי צודק?? אף אחד!!! אף אחד!!!

דבר אחד אני יכול לחתום לך... מי שיעשה מה שרבותיו אומרים... לא משנה מה יהיה מבחן התוצאה... הוא עושה מה שנדרש ממנו לעשות כעת!!! והוא יוצא ידי שמים!!! לא נותר לנו אלא לכבד כל אחד את חבריו בדעת תורה שלא קיבל... ולהתרחק כמה שאפשר מנקודות חיכוך.

כתוב כאן יסוד עצום: יש לנו הרבה תורה ומצוות... יש לנו הרבה זכויות... הכל טוב ויפה... לפעמים דווקא מרוב שאנחנו עושים סעודות גדולות לקב"ה... מרוב שהסעודה גדולה... אז אנחנו נאבדים... אותנו לא רואים שם... (אין מי שלא מבין את זה... זה מאוד בולט בחתונות גדולות ומפוארות שיש הכל... חוץ משמחת חתן וכלה... השמחה הפנימית פשוט נאבדת מרוב שהאלים מבהב) ולפעמים הקב"ה רוצה להנות ממך!!! ולכן הוא הכניס אותך לעצרת!!!! עצור ליו!!! עשה לי סעודה קטנה כדי שאהנה ממך!!! תן לי קצת ליהנות ממך... אז נכון... נכון שזה יהיה סעודה קטנה... נכון שזה לא תפילה במנין ונכון שחסר פה את כל האווירה והחיזוק שיש בציבור... אבל זה יהיה אתה!!! ואני כעת רוצה ליהנות ממך!!! תן... תן לרבש"ע את זה... תן לו ליהנות ממך... הוא רוצה לראות אותך בגודל טבעי... הוא רוצה כעת לפגוש רק אותך... הוא רוצה להצטלם רק איתך... כן... יש תמונה משפחתית רחבה... ויש תמונה אישית... רק אבי החתן ובנו... לגיטימי??? לגיטימי!!! תן... תן לקב"ה את העונג הזה... לפגוש אותך... ורק אותך!!!! אז היום וסיכמנו שהבידוד הזה מגיע על משקל שמיני עצרת... אז אם מקודם הצענו למבודדים לשבת במשך חצי שעה ולדבר דברים טובים על עם ישראל... אז בחצי שעה השניה מומלץ בחום... להפעיל שירים של שמחת תורה על ווליום... ולהרקיט את כל המשפחה על הרגלים... ברון אלוקיניו שבראנו לכבודו... אנא עבדא וכו'...

נקודה נוספת בקצרה ממש (הארמית בזה בגיליון שלהבת): כעת... לאחר שהוצאתי את ספר ואהבת... מישהו אחד קנה את הספר והתאכזב עד עמקי נשמתו... מה קרה?? כשהוא ראה את השם של הספר "ואהבת"!! הוא התלהב... הוא היה בטוח שספר "ואהבת" אמור לדבר על דבקות והתעוררות וכיסופים וערגה לה'... הוא היה בטוח שהספר הזה מדבר על רעוא דרעוין... והנה הוא פותח... ולא אהבה ולא שום דבר... כתוב שם שצריך לקבל באהבה מה שה' נותן... ואם ה' רצה שתהיה בבידוד אז תקבל את זה בשמחה... הוא טען שהשם של הספר מטעה וזה ממש מקח טעות!!! אנשים בטוחים שאתה מדבר על חיות בעבודת ה' ואתה מייבש אותם על החבל... צחקתי ואמרתי לו: הוי... כמה שאני מבין אותך... אך לי המון זמן לקלוט שאהבת ה' מתחלקת לשני חלקים: **יש אהבה שה'-- אוהב אותך!!!** ויש אהבה **שאתה-- אוהב את ה'...**

כשאתה מרגיש התלהבות וחיות וכיסופים בעבודת ה'... זה אומר **שה' אוהב אותך!!!** ולכן הוא מרעיף עליך אהבה... ממילא ההרגשה הנפלאה הזו שלך... היא לא הרגשה של **אוהב!** אלא הרגשה של **אהוב!!!** להרגיש אהוב זה נפלא... אבל זה לא אומר שאתה אוהב... אם אתה רוצה לקיים **"ואהבת את ה'!!!"** צר לי לומר אבל המגרש של אהבת ה' לא נעשה בדיבוק חברים ברעוא דרעוין עם דבקות וכיסופים ובאורות... אדרבה המגרש האמיתי של אהבת ה' זה אי שם בבידוד... מול בני הבית שמוציאים לך קרנים ואתה לא יכול לברוח... שם!!! בשגרה האפורה של החיים... שלא תמיד בטוח שאתה מרגיש אהוב... דווקא שם ההזדמנות שלך להיות אוהב!!! (כעת תן לקב"ה להרגיש אהוב ממך) מבודד יקר: ישנם רגעים שאתה מרגיש כזה מיובש... כזה אפורי כזה... נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'... הייתי רוצה עכשיו לנסוע במירון... או אפילו בבוטע או

כי ה' רוצה אותך פה!!! נקודה!! זו הסיבה האמיתית אמיתית!! אתה בבידוד לא בגלל שהיית בסביבה של חולה מאומת... ולא בגלל שאתה צריך כעת לשלול שלא נדבקת... לא!!! לא בגלל זה!!! אלא בגלל שה' רוצה אותה פה... בתוך הבית... ומאפה אני יודע?? **מסיבה פשוטה:** כי אם אתה כעת בבידוד בשביל לשלול שלא נדבקת... מה זה אומר?? שאם יסתיימו ימי הבידוד ויתברר בעזה"ש שאתה בריא ושלם בלי תסמינים ובלי כלום... מה מתברר??? **שסתם!!! סתם היית בבידוד!!** (שהרי כל הסיבה שנשלחת לבידוד זה רק על הצד שכן נדבקת ושלא תדביק חלילה אחרים אבל אם התברר שלא נדבקת... אז מתברר למפרע שסתם!!!! סתם היית בבידוד!!) אז זהו שלא!! **אצל יהודי אין סתם!!!!** האמונה היהודית קובעת שאצל יהודי שום דבר לא סתם... כל סיטואציה בחיים טומנת בחובה שליחות... אם דור המדבר מסתובבים סביב עצמם במ"ב מסעות... אז בפרשת מסעי מתברר שלכל מסע היא תפקיד!! אין סתם גרירת רגלים אצל יהודי... אין כזה דבר ללכת לאיזשהו מקום ולחזור סתם... אלא מאי??? אתה פה כי ה' רוצה אותך פה!!! השליחות שלך בימים אלו היא להיות פה!!! אתה שואל למה?? זו השאלה היחידה שלך בחיים... לא יודע למה... לאלוקים פתרונים... זה המקום שלך כעת!!!

כל מה שנותן לך בתור שיעורי בית זה לשבת ולחשוב אין אני יכול פה לעשות נחת רוח לה' יתברך בצורה הכי מושלמת... אני רוצה לסיים בהבהרה ובהתנצלות: שהמסר הזה מיועד רק לקוראים היהודים של הגיליון הזה... מתנצלים בפני קוראינו "הנאמנים" בערערה ובמג'ד אל כרום... זה לא נוגע אליכם... בייחס אליכם יכול להיות מצב שהקב"ה שולח אתכם הבייתה סתם... בשביל לתת לעולם קצת מנוחה מכס... אבל לא אצל יהודי!!!! לא בבית ספרנו...

בקטע הקודם סיכמנו: שה' רוצה אותך פה!!! עד כאן מהזוית של אמונה...

כעת בא ננסה לחשוב ביחד... מה באמת?? **למה באמת??** למה הקב"ה רוצה אותך כאן??

אז זהו!! שאני רוצה לספר לך סיפור: שבסוף חג הסוכות... עם ישראל כבר רוצים ללכת הבייתה... אנחנו מלאים במטענים ורוחניים לאחר לילות ארוכים של שמחת בית השואבה יחד עם רבבות אלפי ישראל... אנחנו רוויים בכ"כ הרבה קרבנות שהוקרבו בבית המקדש בשבעה ימים האחרונים... 13 פרים... 14 כבשים... ניסוך המים... ערבה... לולב... מה לא... "איתנים במצוות..." דיי!! אנו מלאים וגדושים בכזה מטען רוחני אדיר... אנחנו רוצים ללכת עם זה הבייתה... אבל לא!!! פתאום הקב"ה עוצר אותנו!!! שמיני עצרת!!!! אבא שבשמים פונה לכל יהודי ואומר לי: עשה לי סעודה **קטנה** כדי שאהנה ממך!!! תשאר בשבילי עוד יום אחד... וביום הזה אל תביא לי הרבה קרבנות... לא רוצה שמחת בית השואבה המונית... לא רוצה ערבה ולא ניסוך המים... לא!!! למה לא?? **כי עכשיו אני רוצה אותך!!!!** שים לב למילים: "עשה לי סעודה **קטנה** כדי שאהנה ממך!!!!" מה כתוב במשפט הזה?? אם אני רוצה להנות ממך דווקא ממך? זה הולך רק עם סעודה קטנה!

כי אם זה סעודה גדולה זה... זה מאוד יפה... זה גדול... זה מרשים... אבל ממך אני לא אצליח להנות... הבנת??

לרבבות אלפי בית ישראל השרויים בימים אלו בבידוד... כמה נקודות למחשבה... (פחות למעשה)

נתחיל מהקל לכבד... דבר ראשון בא נעשה סדר... קצת יחוד המחשבה!!! סליחה אדוני היקר... שאלה לי אליך: למה אתה לא יוצא מהבית?? כי ביבי לא מרשה?? כי המשטרה תעשה לך נו נו נו? לא!!! לא בגלל זה!!! אני מווחה!! הסיבה האמיתית היא בגלל שיש אחוז מאוד קלוש שאולי הילד שלך נדבק... ואז אולי אולי אולי אתה גם נדבקת... ואז אולי אולי אולי גם אתה תדביק אחרים בנגיף ואז אולי אולי חלילה הם ינזקו... ולכן!!! **בשביל הספק ספק ספיקא הכ"כ רחוק** הזה אתה נשאר בבית... **זאת אומרת:** אתה מפסיד כעת מידי יום קדיש קדושה וברכו... בשביל מה?? בשביל לשמור על הבריאות של השכן שלך!!! איזה שכן?? זה... השכן הזה שתהומות של השקפה מפרידים בינך לבינו... זה שבבחירות האחרונות שפכתם בוץ אחד על השני... וביום יום אתה לא היית שם עליו שקל... אבל הוא יהודי!!! וברגע של אמת אתה מבין שהחיים שלו חשובים יותר מכל התפילה שלך במנין... יותר מארבע קדושות, וצ' אמנים, וי' קדישים שלך... ועד כדי כך זה יותר חשוב... שבשביל החשש הכ"כ רחוק של שמירת החיים שלו... הרבש"ע מוותר על התפילה בציבור שלך...

האם חשבת על זה?? כן!!! בשביל זה אתה בבית!!!! באמצע התפילת יחיד תפנה לקב"ה ותאמר:

רבש"ע: תראה מה ביני לבין בלעם... בלעם... מה הוא לא מוכן לעשות בשביל להזיק לבנים שלך... הוא מוכן לגמוע מאות קילומטרים ולהיות חיגר וסומא העיקר להזיק לעם ישראל... ואילו אני?? מה אני לא מוכן לעשות בשביל לשמור על הבנים שלך... אני תקוע פה בבידוד ויוצאים לי קרניים רק בשביל למנוע מהבנים שלך ספק ספקא קלוש של נזק... אנה ה'... תבנה לנו את בית המקדש... זהו... כבר אין לי שנאת חינוס... אני אוהב את הבנים שלך... אנה ה'... אם חטאתי לפניך בשנאת חינוס... אם פעם יצא לי בטעות פליטת פה של גנות וסורה על אחד מבניך שכ"כ יקרים לך... אז הנה!! הבידוד הזה יהיה הצהרה וגילוי דעת שאני חוזר ביי!! אבא שבשמים... אני מאוד מאוד מחשיב את הבנים שלך... והההרהרה... שאם יש לי ספק הכי רחוק שאני יכול ח"ו להזיק להם... אני נכנס לבידוד... אנה ה' תוציא אותי מהבידוד היישר לבית המקדש שיבנה במהרה...

תחשוב על הנקודה הזו!! לא חבל?? אתה כבר בלאו הכי תקוע בבידוד... אז למה להקדיש את זה לעילוי נשמת משרד הבריאות?? תתמקד מול הנקודה האמיתית ותחדד אותה לעצמך!!!! לצורך הענין... כל יום במשך חצי שעה תשב ותחשוב מחשבות טובות על עם ישראל... תדבר כל מיני דברים טובים על הבנים של הקב"ה... זה אולי נשמע לך מצחיק... אבל הקב"ה מתענג על זה... יש לך זמן... אתה בבידוד...

הלאה... נעבור לנקודה הבאה... אני רוצה לגלות לך סוד: אתה יודע למה אתה בבידוד??

נקודה חמישית: מותר להבין שדברים גדולים נעשים כעת בעולמות העליונים... משהו גדול מתבשל ורוחש מאחורי הקורונה הזו... והדבר הגדול הזה הוא טוב... אנחנו לא צריכים להבין איך זה עובד... אבל כן מותר לנו לדעת ולהאמין ש"ס"ה' דיבר טוב על ישראל... והקב"ה מכין לנו משהו טוב וכעת... נכון לעכשיו זה מתבשל ונעשה בצורה של קורונה... לא נותר לנו אלא לקיים את הפסוק: עבדו את ה' בשמחה... למה?? דעו כי ה' הוא אלוקים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו... ואם ככה בואו שעריו בתודה חצרותי בתהילה!!! מתוך הבנה שמה שבטוח... דרך הטוב להיטיב וה' תר לנו כעת מנוחה... וזה חותר לשם!!! רק לשם!!!

ערוך ליצור כלים מיוחדים כדי לקבל את האור הזה... אז בשביל זה אנחנו לובשים מסכות... בשביל זה יש כאלו שצריכים להיכנס לבידוד... הבידוד הזה... המסכות האלו... לא בטוח בהכרח שזה מגיע ממקום של נזיפה או צרעת... אדרבה!! זה מגיע ממקום של כלים לקבל את ההארה הזו... רוצה דוגמא?? משה רבינו גם לבש מסיכה!!! ויתן על פניו מסווה!! למה?? **כי קרן** עור פניו!! המסווה של משה הגיע ממקום של ממיר איך לצמצם את האור הזה ולתרגם אותו לכאן...

על אותו משקל כאן: אנחנו נמצאים בתקופה מכוננת: מתגלה כעת אור גדול במיוחד... שבשביל שאנחנו נוכל לקבל אותו... צריך ליצור מחיצות מיוחדות... ואחד מהם זה הבידוד!!!! כן... בשבת קודש אנחנו גם בבידוד... למה?? למה "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי"? כי בשביל לקבל את ההארה המיוחדת שיש דווקא בשבת... צריך ליצור כלים!! בידוד!! שביטה!! ורק אז אפשר לקבל את האור הזה... ממילא: יהודי יקר: אתה נמצא כעת בבידוד... ואתה כל הזמן עסוק בלומד'ס האם אני רק מצורע מוסגר או שכבר פיתחתי תסמינים ואז אני כבר מצורע מוחלט?? תפסיק!!!! מי אמר לך שזו ההסתכלות... אולי אתה על תקן של בטריה **מוטענת!!!!** אולי אתה עכשיו פה בשביל לקבל אור חדש בעבודת ה'. שבשביל לקבל אותו בצורה מבוקרת אתה חייב להיות **רתוק...** מחובר לרשות היחיד... במצב של עיבור... עזוב... אל תקח את הדברים שלי כהל"מ... אבל הכיוון הוא ודאי נכון... התפיסה הפנימית היא ודאי כזו... (לא לחינם כל פעם שקורה משהו מאוד לא נחמד... כולם פתאום נזכרים במשיח... משום מה כולם מבינים שמהו לא תקין זה מצביע על משיח... **מה הקשר??** כי... כי... כי אליבא דאמת!!! גם היהודי הכי פשוט מבין שברגע שהעולם נכנס לריתק ולהסתרה... זו... זו הוכחה לגילוי והארה שמתבשלת מתחת לפני השטח... כל מה שעשיתי פה בשורות אלו זה רק להסביר טיפ טיפה את הרובד הפנימי של זה... לא חידשתי משהו...)

נסכם את הנקודות למחשבה מהקל לכבד:

דבר ראשון: לזכור שאני בבידוד רק בשביל שאני אוהב ישראל!!! אני מייקר נפש ישראלית עד כדי כך... שספק ספקא הכי רחוק של גרימת נזק ל"סגולה" של ה' הוא כ"כ יקר אצלי שאני מוכן להיכנס לבידוד בשביל זה... **דבר שני:** אני נמצא בבידוד כי ה' רוצה אותי פה!!! ה' מזמין שאני אהיה פה!! כך גזרה חכמתו יתברך! זה לא פשלה שקרתה... אין פה מה לאכול את הלב... כי ה' רצה שאני אהיה פה ולכתחילה!!! **דבר שלישי:** למה?? למה ה' רוצה אותי סגור פה?? כי ה' רוצה להנות ממני!!! והוא עד כדי כך רוצה דווקא אותי... שהוא מוכן לוותר על הרבה מצוות אחרות... ובלבד שאני אהיה פה איתו!!! **נקודה רביעית:** מה יש לקב"ה ליהנות ממני פה? כלומר: איזה דבר מיוחד יש לי להציע לקב"ה דווקא פה שה' יהנה ממני יותר מתמיד?? שאני מקבל אותו!! שאני איתו!! נכון שיתכן ויש לי פה פחות "חומר" ו"תוצרת" להציע פה לרשב"ע... אבל יש דבר אחד שרק פה אני יכול לתת לו: אהבה!!! ה'... אני אוהב אותך!!! במה?? בזה שאני איתך. מקבל אותך ולא מתלונן... הכנסת אותי לבידוד... אני איתך פה בשמחה...

בטיש... להכניס קצת פרישקייט בעבודת ה'... כן... ההרגשה הזו היא מאוד נורמלית... ובעזרה"ש עוד מעט אתה יוצא מהבידוד... אבל דבר אחד שלא תתבלבל!!! פה אתה **אוהב!!!** שם אתה **אוהב!!!** אני מאוד מבין להיות אוהב זה "מרגיש" מאוד קדוש ומרומם... אבל רק לנו "זה מרגיש" ככה... כי מה יותר קדוש ו"אוהב" אצל הקב"ה?? איפה אתה יותר נתון לקב"ה?? כאן!! כי כאן אתה אוהב!!! כאן אתה מקיים ואהבת את ה' אלוקיך... תן!!! תן לקב"ה אהבה!!! תזדרז... נו כבר... עוד רגע נגמר הבידוד...

עכשיו ברשותך קורא יקר!!! בזהירות ובריגשות... בא ננסה להדק חגורות וננסה לעלות כמה רמות יותר גבוה... אני רוצה לדבר בשפה שנשמעת "חסידות" מי שזה לא מתאים לו... לא חייב לקרא...

כידוע: בכל דבר בחיים יש את ההסתכלות ע"פ נגלה ויש הסתכלות ע"פ נסתר!!!

לדוגמא: יום המיתה... על דרך הנגלה זה יום הכי רע... איתרא מזליה... עושים קריעה... מתאבלים... ואילו על דרך הנסתר... אדרבה... יום המיתה נקרא הילולא... זה היום שבו הנשמה הגיעה לתיקונה... עוד דוגמא: המבול שהגיע לעולם... על דרך הנגלה זו הפורענות והסתרת הפנים הכי נוראה שהייתה אי פעם... אבל על דרך הנסתר ההסתכלות היא הפוכה!!! המבול היה הארה עצומה של בחינת "אין קילוסו של הקב"ה עולה אלא מן המים" רק מה?? הרשעים לא יכלו להכיל את אור הגדול הזה ולכן הם מתו... וכן הלאה וכן הלאה... ככה זה מכת בכורות וככה זה הצבא של סנחריב שמתו... זה לא הגיע ממקום של פורענות!!! אלא "מורא גדול" זה גילוי שכניה... ולקבל כזה אור צריך כלים... אז עם ישראל שהיו בבידוד בליל הסדר יכלו לקבל את האור הזה... והגויים שלא היה להם כלים... מתו דווקא מתוך ההארה העצומה

על אותו משקל בייחס לקורונה!!! כשאנחנו עומדים כעת מול התופעה הגלובלית שקוראים לה קורונה... יש פה שאלה מהותיות: איך לקרא את המפה?? האם זה נקרא שמידת הדין מתוחה או... או לאו דווקא? אז במבט ישר על דרך הנגלה יש פה פורענות... יש פה מגיפה... יש פה מידת הדין מתוחה!!! אבל מי שרוצה... **אפשר להעזי ולהבין שיש פה גם היבט שונה!!!** אם נתבונן הקורונה הזו היא גילוי שכניה!!! הרי מה שקורה כעת בעולם זה בחינה של **"ונשגב ה' לבדו ביום ההוא"!!** הקב"ה מתגלה כשהשלטון בידו וגבורה בימינו ושמו נורא על כל מה שברא... וזה גילוי של הארה (שהתפללנו בר"ה שזה יקרה זה קורה) אז כמובן שהתוצאה הישירה שכל המעצמות שכופרים וחושבים כוחי ועוצם ידי הרי הם כעת בפשיטת רגל... אבל להגיד שיש פה הסתרת פנים?? לא בטוח!!! רק מה?? יש פה אור גדול שצריך להתאים בשבילו כלים מיוחדים!!! ומי שאין לו את הכלים לקבל את זה... אז בשבילו זה פורענות... כמדומני שעד כאן הדברים פשוטים ומתבקשים!!!! **ומעתה!!!** כאן כבר אפשר להמשיך הלאה... וזה כבר בערבון מוגבל... ס"ס היות ומתגלה כעת הארה מיוחדת אז באמת צריך להיות

חסר לנו אמונה... אנחנו לא צריכים מישו שיבא ויזכיר לנו שיש בורא עולם... ויזכיר לנו שתורה מן השמים... אנחנו יודעים הכל... גם החילוני וגם אני... שנינו יודעים שיש בורא עולם ויש יהדות והכל שריר וקיים... אבל מי אני??? **אני לא שווה גרוש!!!** אני מרגיש ג'וק... **זה היום הנושאה!!! אנחנו נמצאים באבלו של אהרן הכהן!!!** אין מי שיפיע מולי עם שמונה בגדים ויזכיר לי: אתה הכלה של הקב"ה! אין לי את אהרן הכהן שיחבק אותי בהערכה עצומה ויאמר לי: יהודי אתה מוקף בענני כבוד... ה' מכבד אותך... ה' מייקר כל מילה שלך...

זה מה שחסר לי!!! לי לחילוני... לשנינו זה חסר... אם אני היום יותר טוב מהחילוני זה רק בייחס למשבצת של משה רבינו... יש לי יותר מודעות שיש בורא עולם שהוא גדול והוא לא הולך לוותר לי... ולכן אני יותר ירא שמים ולא רוצה להתחיל עם הרבש"ע... אבל להבין שאני יקר לקב"ה??? להבין שהקב"ה לא מסתדר בלעדיי? להבין שאני הוא זה שממליך את ה'??? להבין שאני הוא זה שמגיש לקב"ה את ארוחת בוקר- לחמי לאש...? פה אנחנו תקועים כמעט באותו מקום שתקוע החילוני!!! וברגע שאין לי את המינימום של העצמה אישית כמה אני יקר לאבא שבשמים... אז הכנעני מלך ערד יכול לחגוג עלי... מספיק שהוא ישיבה ממני איזה שפחה אחת ואני כבר גגגגמור...

כן... הכנעני מלך ערד בסה"כ שבה שפחה אחת ועם ישראל כבר ברחו ממנו שמונה מסעות... מה קרה??? למה כ"כ נבהלתם??? למה עשיתם ממנו עסק? מי הוא בכלל??? ככככלא שפחה אחת... מה הפאניקה?? מה התשובה?? זה לא משנה **כמה הוא חזק!!!** השאלה היא **כמה אני חלש...** וכשאני מרגיש חלש... אז כל דבר הכי קטן כבר שובר את גב הגמל... כל מעידה רוחנית הכי קטנה... אני כבר מרגיש מחוסל מבחינה רוחנית... אין ברירה! חייבים להחיות בחזרה את אהרן הכהן שבקרבנו...

כן... מה אתה חושב... כשאהרן הכהן הסתלק ועם ישראל איבדו את כל התעצמות שלהם... איך העניינים בסוף הסתדרו? לא היתה ברירה ומשה רבינו התחיל לשמש גם בתפקיד של אהרן הכהן במקביל... ואז ענני כבוד חזרו בזכותו... כן... נכון שעד עצם היום הזה משה רבינו לא היה עסוק בלייצג את הכלה... אלא רק בלחזק את עם ישראל ביראת שמים ולהראות להם את ידו החזקה וזרועו הנטויה של הקב"ה... אבל ברגע שמשה רבינו רואה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב... ולעם ישראל חסרים כעת תעצמות נפש מהמקום של הכלה... אז משה רבינו מתחיל בחומש דברים לגלות לנו כמה אנחנו יקרים לה...

על אותו משקל!!! אבא יקר... אמנם החינוך שקבלת בישיבות... ומה שהתרגלת תמיד זה להיות האיש שמופקד על היראת שמים ויראת חטא ולאכופ את רצון ה' בבית... וזו המשבצת שלך!!! אמת!!! נכון...

אבל מה נעשה שברונו עיקר הקושי של בני הבית להתחזק ברוחניות "לא יושב" על מחסור ביראת שמים... אלא על חוסר אמונה בחשיבות שלי... כמה אני יקר לה... כמה אני יכול לשמש או לעצור את ה'... והההרהרה: אתה יכול להטיף מהבוקר עד הלילה על צניעות ועל פגעי טכנולוגיה וכולם ינהנו בראש... וימשיכו הלאה... אבל ברגע שמתחיל להסביר לי כמה אתה יקר לה!!! כמה ה' רוצה לראות את העיניים היפות שלך!!! וכל הסיבה שה' שואג אבא כ"כ האיינטרנט זה לא בגלל שזה עבירה... אלא בגלל שהאיינטרנט לוקח לו את הבן זוג... זה את/ה... כן... את/ה... את/ה הבן זוג של אבא שבשמים... כשאת/ה כל היום מחוברת/לוצאפ אבא שבשמים יושב איתך באותו חדר ומחכה בכיליון עיניים שתגמור... נו... כי הוא רוצה קשר איתך... והוא מחכה עד בוש... זו הסיבה ולא אחרת שהאיינטרנט הלא מסוגן כדבעי זה סמל הקנאה המקנא!!! (בני זוג שאחד מהם יושב כל היום עם המכשיר והבן זוג נשאר ככה ואין לו עם מי לדבר... כולם מבינים אותו שמבחינתו המכשיר הזה הוא שהחריב את ביתו... **את זה כולנו מבינים!!!** **ואת זה!!!** שבדיק זה הסיפור עם הרבש"ע!!! בדורנו כשמדברים בשפה הזו פתאום העיניים נפתחות... והגלב מתחיל להתחבר לפנימיות של הדברים... **כי בדורנו זה הנקודה ו... (ולא אחרת!!!** אם היום יש לנו נפילות בנושאים האלו... זה לא מתחיל מחוסר יראת שמים... זה מתחיל בעיקר מחוסר הבנה שאבא שבשמים רוצה קשר איתך... והוא מחכה לזה... אני לא יכול לאכזב אותו... אני כלה!!! ימצאה מקושטת בטלית וטוטפת כמו כלה מקושטת תמיד בבוקר בבוקר... ה' רוצה חיך בן בוקר טוב ממני... חיך בן מוקד... שאני אהיה איתך...)

זה מה שאנחנו צריכים להבין!!! אנו צריכים להחיות את אהרן הכהן שבתוכנו... ברשותך קורא יקר: אני רוצה לפתוח נקודה קצת עדינה: במאבק נגד האינטרנט... אחד מהסיפורים המוכרים זה אודות האבא או אמא לשבעה ילדים שהתמכרו לאיינטרנט ופתאום עזבו משפחה שלימה... לא יודע!!! אני לא כ"כ מסתדר עם האינטרנט האלו... ולמה??? כי המסקנה העולה מכל הסיפורים מסמרי השיער האלו... שהבעיה מתחילה ונגמרה במכשיר שצריך לפנץ אותו וזהו!!!

נו... ואני כעת עומד שואל: זהו זה??? זה כל הבעיה? כל הבעיה היתה שהמחשב שלו לא היה מסוגן... ולכן ותכס עליו הארץ וצלב בתהומות האינטרנט? אני מסכים שזה נגמר שם!!! אבל להתחיל? זה לא התחיל שם!!! בדרך כלל יש פה משהו הרבה יותר עמוק ומובנה!!! בן אדם שאיבד צלם אנוש מול האינטרנט... זה כבר **התחנה השנייה!!!** כי בדרך כלל התחנה הראשונה התחילה מזה שהוא הרגיש ג'וק... אחרי שהוא הרגיש ג'וק כבר לא היה לו מה להפסיד... אז הוא שקע באינטרנט ואז הוא כבר נהיה ג'וק הפוך!!! ממילא כשאני עומד מול סיפור מזעזע של אדם שאיבד כל צלם אנוש מול האינטרנט... המסקנה שלי היא **לא רק** שהאיינטרנט זה הסיפור... המסקנה שלי היא ש: ההההלו... אתה לא ג'וק!!! אתה הכלה של הקב"ה!!! תפסיק להיות יתוש!!! תבין מי אתה!!! אתה גדול!!! אתה עשר ספירות!!! הקב"ה מסר בידיים שלך את ההשפעה של כל העולמות... זו הנקודה שצריך להעצים אותה לא פחות מהמאבק נגד האינטרנט!!! אינטרנט הוא לא תמיד הסיבה... לפעמים הוא תוצאה... תוצאה לחוסר הכרה בגדלות שלנו (אני לא מדבר על נפילה נקודתית... לכל אחד מאיתנו יש הגעים שהוא מרגיש ג'וק... אני מדבר על צניחה עקבית ושיטתית) את זה צריך להכניס בעצמות שלוש ושל הילדים שלנו... להחיות אצלנו את אהרן הכהן שבנו... וד"ק...

בפרשת השבוע אנחנו קוראים על אהרן הכהן שהסתלק מן העולם... וברגע שאהרן הכהן איננו... פתאום כל המערכת מזדעזעת... ענני כבוד מסתלקים... והמשמעות היא שעם שלם מוצא את עצמו בלי אמצעי הגנה מינימליים... תבין: עד כה לא היה נשק... לא היה צבא... אין כלום... אין צורך בכלום... יש ענני כבוד... וברגע אחד פתאום הענני כבוד מסתלקים ועם ישראל בבת אחת נתקפים בפחד עצום... ואז כמובן מגיע האויב הנצחי ששמו עמלק... אז כאן בפרשה שלנו אמנם כתוב שעמלק מצליח לשבות רק שפחה אחת... זה דווקא לא נשמע מלחיץ במיוחד... אבל בפרשת עקב משה רבינו מגלה לנו שעם ישראל חזרו לאחוריהם שמונה מסעות אחורה מרוב פחד מאותו כנעני מלך ערד... והם מצידם המשיכו לנוס בבהלה נוראית עתיד מצרים... ואז שבת לוי יצאו נגדם בחרב וחינת והצליחו לבלום את הנסיגה והחזירו אותם חזרה... **ובכל זאת... וכל זה קורה כתוצאה ישירה ממיטתו של אהרן הכהן!!!** מה טמון בזה?? ובכלל: מה הקשר דווקא בין אהרן הכהן לענני כבוד??

העניין בצורה הוא כר:

כבר הוזכר בשבוע שעבר בגיליון זה... שאהרן הכהן מייצג את **הכלה!!!** לעומת זאת משה רבינו שהוא לוי... הוא מייצג את החתן! (שבוע שעבר הוזכר קורח... כן... גם קורח וגם משה רבינו... שניהם משבט לוי) משה רבינו התפקיד שלו זה לייצג את הקב"ה... הוא השליח של ה'... הוא אומר לעם ישראל מה ה' ציווה... והוא בעיקר מראה לנו אותות ומופתים... מראה לנו את עשרת המכות... קריעת ים סוף... בקיצור: משה רבינו מראה לנו כמה הקב"ה גדול... אז הבנת... ה' גדול!!! גדול מאוד...

אבל אנחנו! מה אנחנו? אני כלום... ונחנו מה... והאיש משה עניו מאוד מכל האדם... משה הוא תכלית הענווה והשפלות... ממשה רבינו אתה רואה רק כמה הקב"ה גדול... אבל אתה?? אתה כלום!!!

וכאן!!! כאן מגיע המשבצת המשלימה של אהרן הכהן... אהרן הכהן הוא המייצג והשושבין של הכלה... אהרן הכהן מגיע ליהודי עם השמונה בגדים לכבוד ולתפארת ואומר לו: אתה יודע **מי אתה??** אתה יודע איזה גדול אתה?? אתה הכלה של הקב"ה!!! הקב"ה כל היום חושב רק עליך... הקב"ה הגדול והנורא שעשה את כל הגדולות והנוראות האלו... הכל הוא עשה רק בשבילך... זו המשבצת של אהרן הכהן!!!

משה רבינו מראה לנו כמה ה' גדול!!!

ואהרן הכהן מראה לנו כמה אנחנו גדולים!!!

כשמשה רבינו ואהרן הכהן נמצאים ביחד זה שילוב מנצח... משה מזכיר לנו עם כל העוצמה שיש בורא עולם... ואהרן הכהן כל הזמן מזכיר לנו שגם אנחנו בתמונה... כן... ה' גדול... אבל ה' הגדול כ"כ מחשיב אותך...

כל זה טוב ויפה כשמשה ואהרן יחד!!! אבל מה קורה כשאחד מהם חסר... או שמשה רבינו חסר או שאהרן הכהן חסר...?

באותו רגע נוצר חוסר איזון ואז עלולים להגיע לקריסת מערכות...

לדוגמא: חטא העגל!!! בחטא העגל אהרן הכהן **ישנו** ומשה רבינו **איננו**... מה קורה **כשיש** אהרן **ואין** משה??? עם ישראל יודעים להעריך את עצמם!!! אהרן הכהן מזכיר לנו היטב עד כמה אנחנו הבלבוסטע של הרבש"ע... וברגע שמשה רבינו לא מופיע בדיוק בזמן... הגברת לוקחת את החוק לידים... ו... ועושה עגל... אוי... החממא ליצלן... איך שכחתם את בורא עולם שאמר לכם אנוכי ה' אלוהיך???

אוי נכון... מה נעשה... משה רבינו הוא זה שמזכיר לנו את בורא עולם... ברגע שמשה לא נמצא ואהרן כן נמצא... אז אנחנו אמנם זוכרים את העמדת כח שלנו בתור כלה... אבל שוכחים את אימת בעלה עליה...

עד כאן מה שקורה כשאהרן ישנו ו--משה איננו...

והנה... כעת הגענו לפרשה שלנו וכעת התהפכו היוצרות... אהרן הכהן מסתלק מן העולם... ואנחנו נשארים רק עם משה רבינו...

בבת אחת עם ישראל מאבד את כל החוסן שלו... מה יש??

משה רבינו מזכיר לנו שיש בורא עולם!!! כן... יש בורא עולם... את זה אנחנו יודעים... אבל מי אני?? אני יתוש... אני ג'וק... אני כלום...

רגע... אבל יהודי יקר... איך שכחת... אתה לא יודע שאתה כלה ואתה מוקף בענני כבוד?? לא!!! אני כבר לא יודע את זה... ברגע שאהרן הכהן הסתלק אין מי שיזכיר לי את זה... אין מי שיגיד לי כמה אני חשוב לאבא שבשמים... נשארת כעת רק עם המידע עד כמה ה' גדול וחזק... ועוד רגע אני מתאדה... ככה?? עם ישראל נכנסים לפאניקה ומתחילים לברוח כל עוד שמתם בס... חוזרים אחורה שמונה מסעות... נו... וכשיהודי נמצא ברגעים של חולשה והוא לא יודע להעריך את עצמו... מי תמיד מגיע באותו רגע?? עמלק!!! עמלק תמיד מחכה לרגעים של חולשה... התפקיד של עמלק זה לתפוס יהודי ברגעים של **צניחה** ברגעים שאתה מרגיש שוונץ... ברגע שאתה מרגיש כלומניק... מרגיש זנב... באותה שניה עמלק מזנק... ו... ומזנב!!! והנה!!! בשניה שאהרן הכהן מסתלק מן העולם... מיד וישמע הכנעני... אומרים "חז"ל: זה עמלק... ועמלק מגיע ומיד מתחיל לדגור על החולשה ומזנב את עם ישראל ומפיל אותו בעניני קדושה... זרק מילות של ישראל ועושה מכל ערך קדוש זנב

כאן משה רבינו לא יכול לעזור!!! כי משה רבינו אומר לי **כמה ה' גדול...** ואת זה אני יודע... כעת מה שאני צריך לשמוע זה **שאני גדול!!!** ולעת עתה זה לא המהלך של משה רבינו... כי הוא פגת הענווה והשפלות...

--עד כאן ורט לפרשת שבוע... אבל לא!!! זה לא רק פרשת שבוע... זה בעיקר מפת דרכים!!! מפה שצריכה ללוות אותנו גם ובעיקר היום!!! אנחנו צריכים לעמוד מול ההתמודדויות שלנו בעבודת ה' ולשאול את עצמנו: כשיש לנו מעידות בעבודת ה'... מי פה חסר?? משה או אהרן?? האם חסר לנו מי שיזכיר לנו כמה ה' גדול... או כמה אנחנו גדולים?? התשובה היא חד משמעית: **אהרן הכהן!!! הוא זה שחסר כיום!!!**

פעם לא!!! פעם... עד לפני עשרות שנים... חילוני היה בן אדם אינטליגנט וכופר... בן אדם שלא מאמין בקב"ה... פעם בחור ישיבה שהיה נופל ברוחניות זה היה אחד כזה שקרא ספרים החיצונים או שמע כל מיני בואות צוינים שגרמו לו להיות שנה ופירש... וכן צריך את משה רבינו שיבא ויראה לנו בואות ומופתים שיש בורא עולם ובאותו רגע הוא חוזר בתשובה... (אגב: כל תנועת התשובה שהייתה קיימת עד לפני יותר משנה שנים זה היה מהסוג הזה... מדובר באנשים שהיה חסר להם באמונה וכאן היה צריך להביא להם כאלו שייכחו להם שיש בורא עולם...) **אבל היום!!!** היום זה לא עוד שזה בכלל בכלל לא הנושא... אין לנו בעיה עם משה רבינו... לא

תוספת שבת

זמני הדלקת נרות שבת פרשת חוקת
ירושלים: 7:14 מוקדם: 7:04
בני ברק: 7:29 מוקדם: 7:19
מודיעין עילית: 7:24 מוקדם: 7:14

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

דברי חיזוק ביקרת השבת מהגאון הגדול רבי יהושע ישעיה נויבירט זצוק"ל בעמח"ס "שמירת שבת כהלכתה"
לקראת יומא דהילולא ביום ג' תמוז שבו עצר יהושע את השמש בגבעון למען השבת
ולע"נ אחיו רבי משה אריה גבריאל ב"ר אהרן זצ"ל שנלב"ע ח' תמוז תשע"ה

וכמו שהוכרז בהלווייתו ע"י אחד מרבני השכונה להמשיך להתחזק
בהקדמת השבת, היות והמנוח מסר נפשו על זה...

החיבה של רבינו זצוק"ל להלכות שבת היתה עקב זאת שבמהלך
השואה בעת שהסתתר עם משפחתו במשך כשלוש שנים, בלי
לצאת מהבית בניסים מופלאים (המופיעים בהרחבה בראשית
המהדורה החדשה של ספרו) היה עמם רק גמ' כתובות ומשנה
ברורה חלק ג', שבו למד אלפי פעמים בזמן זה, בזמן השואה
אף יצר לבדו לוח שנה עברי שיוכלו לדעת על פיו מתי חלים
החגים והצומות, ואף המחותרת היהודית השתמשה בלוח זה,
שהתברר לאחר המלחמה כמדוייק.

הסיבה להוצאת הספר על הלכות שבת הגיע עקב זאת שבסיום
המלחמה שנסע לבדו לארץ ישראל, במסווה של חיילים
אמריקאים, ולאחר שבועות רבים של חציית גבולות, נאלץ
לבדו לעלות לאוניה בשבת עקב חשש לפיקוח נפש, וכשהתברר
השקר בדבר שרק רצו שהקבוצה החרדית תחלל שבת החליט
שאם ינצל יעשה משהו עבור השבת... וכך זכינו לספרו החשוב
על השבת. (יצויין שגם ירידתו מהאוניה היתה ביום ג' תמוז...)

... מופת שישי מיום שנבראו שמים וארץ הירח והכוכבים
והמזלות להאיר על הארץ, ואינו מערעין זה עם זה, עד שבא
יהושע ועשה מלחמתן של ישראל, וערב שבת היתה, וראה
יהושע בצרתן של ישראל שלא יחללו את השבת, ועוד שראה
חרטומים האמורים כובשין במזלות באים על ישראל, מה עשה
יהושע, פשט ידו לאור השמש ולאור הירח והכוכבים, והזכיר
עליהם את השם, ועמדו כל אחד ואחד 36 שעות עד מוצאי
שבת. (פרקי דרבי אליעזר פרק נ"ב, יהושע י', סדר עולם י"א)

ידוע על המהפך של רבינו זצ"ל שהיה ראש וראשון להדפסת
ספרי הלכה השווה לכל נפש, ובפרט ביצירה הנפלאה של ספר
"שמירת שבת כהלכתה", שהופץ במליוני עותקים בכל העולם,
רבינו אף עורר רבות להקדמת כניסת השבת, ומאד הפריע לו
שעושים מלאכות לאחר זמן הדלקת הנרות, ובפרט בפרהסיא,
ומסר על זה דרשות רבות, כמו כן לפני עידן צופרי השבת
החשמליים, הנהיג בשכונת בית וגן שיהיו חצוצרות עוברות
סמוך ונראה לזמן הדלקת נרות, כדי לעורר את התושבים לקבל
שבת בזמן.

שלש סיפורים נפלאים בהקשר לשבת שהיו במהלך השואה עם משפחתו של הגאון הגדול רבי יהושע נויבירט זצוק"ל

סיפור נוסף שהיה בסיום השואה שחיפשו מנין לתפילת שבת,
לאחר תקופה ארוכה שלא היתה אפשרות לזה, לפתע הופיע
מכונת עם חיילים יהודים שרצו להצטרף למנין, אביו הקפיד
שלא להשלים מנין עם מחללי שבת והעדיף להתפלל ללא מנין,
למרות שהוא קיווה בכל שאיפתו להתפלל במנין, אחרי כל כך
הרבה שנים של בדידות...

יצויין שבערוב ימיו קיבל מכתב מיוחד מרשכבה"ג מרן ראש
הישיבה הגראי"ל שטינמן זצוק"ל לחיזוק, וז"ל: לכבוד ראשי
ישיבת נתיבות חכמה הג"ר יהושע נויבירט (שליט"א) זצוק"ל
והג"ר דניאל וולפסון שליט"א שלו' וישע רב

באתי לעורר על קדושת שבת אשר היא מאד חמורה, ומצד
שני אפשר לזכות על ידי שמירת דיניה מאד, כמו שאמרו
חז"ל על השומר שבת שנותנים לו נחלה בלי מצרים. והיות
ויש רגילות בין האנשים לעשות דברים האסורים בשבת
ברגעים האחרונים שלפני שבת, וח"ו יכול להמשך אחרי
השקיעה בער"ש, ע"כ חושבני שטוב להנהיג בישיבה ששלשה
רבעי שעה לפני זמן הדלקת הנרות יתחילו ללמוד, ומהם
עשרים דקות שלפני השבת טוב ללמוד הלכות שבת, ויהיה בזה
תועלת רבה וזיכוי הרבים גדול מאד ולרבנים ולתלמידים רב
ברכה מאד.

אביו הגאון הגדול רבי אהרן זצוק"ל שכיהן כרב בגרמניה,
ניסה למלט את אחותו שהיתה דומה לארי, ויכלה להסתובב
בחופשיות בין הגויים, להיות עוזרת בית אצל משפחות,
המטרה היתה שלפחות אחד מהמשפחה ישאר לפליטה, וכך
גם היא פרנסתם בשלש שנות הבידוד שהיו בהולנד, יום אחד
היא הגיע לעבוד בביתו של שופט בבית המשפט ההולנדי,
והתלוננה לאביה שהיא נצרכת לעבוד קשה בשבת, עקב הכנתם
את חגם החל ביום א', אביה זצוק"ל החליט להחזירה לביתו,
למרות שאצל הגויים היתה בטוחה יותר... כדי שלא תחלל שבת,
היא חזרה ביום ו' ובשבת שלאחריה בית אותו משפחה נפגע
בפגיעה ישירה בהפצצה אווירית וכולם נהרגו...

סיפור נוסף שהציל את אביו זצוק"ל: יום אחד אביו לא
הרגיש טוב והרופא נתן לו מרשם לתרופה נגד הכאבים שחש
בהם, בנוסף ביקשו גם מירשם לרעל נגד עכברים שסבלו
מהם, בליל שבת אביו רצה לקחת את התרופה שלו, וראה שטעמה
מר מאד, והחליט שאין ליטול דבר מר בשבת, ולכן יתחיל לאכול
את התרופה ביום ראשון, למחרת ששוב ביקר הרופא ראה
שהרוקח טעה והחליף את התרופות, והביא לו את הרעל
במקום תרופה, וכמה שמוח אביו שהתברר שבזכות שמירת שבת
ניצל לחיים...

הרב נויבירט שימש כמורה להלכות שבת בסמינר:

תלמידות מספרות כיצד היה נכנס לשיעור בחיך ובבוקר טוב חמים, ושניה וחצי אחר כך הוא כבר היה עמוק בתוך השיעור. אהבנו את השיעורים שלו גם בגלל שהם התחילו בזמן והסתיימו בזמן.

את שיעור דינים הראשון אי אפשר לשכוח. הרב נויבירט היה הולך מן קצה האחד של הכיתה לקצה השני באיטיות, תוך כדי אמירה: כל מי שלא לומד הלכות שבת, כל מי שלא לומד הלכות שבת, כל מי שלא לומד הלכות שבת... ואז הוא נעצר, וכל הבנות עצרו את נשימתן ביחד אתו: מובטח לו שהוא יחלל שבת!!

האימה והרעדה שנראתה על פניו בשעה שהוציא את המציאות של חילול שבת היתה נוראה, וחילחלה בלבנו עמוק. צורת העברת החומר היתה מופלאה. הסדר מופתי: הוא היה מסכם את החומר: א. ב. ג. א 123 סעיף 1 צדי העץ וכו'.

תלמידי מספרת שלאחר נישואיה חמותה שהיתה מורה לדינים במשך 20 שנה בבני ברק, החליפה את מחברותיה המושקעות במחברות של כלתה, כי הסדר של הרב נויבירט היה שווה יותר.

לאחר שלימד את החומר בצורה נהירה וברורה, בחר שם מהיומן ואמר: "אם זהבה כהן בעוד שנה תרצה להרביץ לילד שלה בשבת, תצא לחצר ותראה ענף שנשר היום מן העץ, זהבה, זה רעיון טוב להשתמש בו ולרומם אותו לצורך מצות חינוך ילדים. מותר לה להרים אותו?" כל חומר הלימודים היה למעשה, עם הרבה דוגמאות חיות ומענינות. הוא מאד השתדל לא להתפלסף עם ריבוי שיטות, דבר שאחרים נופלים בזה, כי מאד נעים לפרט ידע בהלכה ע"י ריבוי המחלוקות, אך הוא רק ציין בעדינות שיש מחלוקת, אבל פסק מיד מה על הבנות לעשות. אם בנות ספרו שטעו בהלכה או שלא שמעו על הלכה זו, אמר: "זה קורה במשפחות הכי טובות!"

הוא שאל - "איך תכניי כוס תה?" אם התשובה היתה שגויה, אמר: "אני לא אוכל לשתות אצלך, אבל אם תעשי כך וכך אני אוכל לבוא לשתות". או שהיה עונה לפעמים: "מותר, במוצאי שבת!" או: "בעז"ה תהיי בקרוב אמא ותרצי לחמם אוכל לתינוק, כיצד?"

פעם אחרת שאל תלמידה האם מותר לה לצאת עם בנה בעגלה ולעבור בשטח בוצי. התלמידה שלא חזרה על השיעור ענתה: "אצלנו לא מטלטלים". המורה חיכה כמה דקות, דפק קלות על השלחן עם עטו, ורק אז ענה: "חומרות - בבית!" היה לו חוש הומור עדין, והשתמש בו לאסוף את הבנות לריכוז והקשבה.

שאלה שנשאל רבינו זצ"ל:

מזה תקופה ארוכה שהנני נוהגת לפקוד את הכותל מדי שבת, להתפלל שחרית ומוסף ואח"כ לבקש את אשר עם נפשי במקום שלא זזה שכינה ממנו לעולם. לפני זמן קצר הבחינה חברתי שהנני שעונה על הכותל ומבקשת - והעירה לי שאין לבקש בקשות בשבת. מרוב הרגלי קשה לי לקבל את הדבר. האמנם אסור לאדם לבקש את צרכיו בשבת?

תשובה: ודאי דבר גדול הוא להתפלל על יד מקום מקדשנו, המקום אשר לא זזה השכינה משם, וודאי שיש יותר סיעתא דשמיא שהתפילה תתקבל שם. אבל אין זה סותר דינים אחרים. והרי מבוואר בשלחן ערוך, אין צועקים ואין מתרעין בשבת על שום צרה. ואם כי מבוואר שמותר לברך החולה בשבת, היינו בחולה מסוכן, וכבר מבוואר במשנה ברורה, שאם אינו מסוכן אסור להתפלל עליו מפורש, ולכן כאשר עושים "מי שברך" בבית הכנסת לחולה שאינו מסוכן מוסיפים - שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא. אין זה אומר שאסור להגיד תהילים למי שאומר כל יום תהילים, אבל לא יוסיף בשבת כל בקשה נוספת, וה' הטוב יקבל תפילתו (או יותר טוב - אי תפילתו) והכל אחרי כוונת הלב.

מכתבים ממרן החזו"א זצוק"ל לחיזוק מעלת תפילת המנחה בערב שבת,

ועל הזהירות והזריזות בכניסת השבת

מאד שבשביל מצוה נכנסים למצב נלחץ וסוכרין יכולני עדין לגמור קודם השבת, ובאמת ראוי להחליט לפרוש אף במקום מצוה ומוטב שיהיה המכשול בביטול המצוה ממכשול של חילול שבת! וכך על הגר"א מוילנא: במעשה רב אות קי"א כתבו "הדלקת הנר מקדים מאד להדליק (כמובן לא לפני פלג המנחה) ופעם אחת איחרוהו ולא הניח להדליק אפי' ע"י נכרי, ואפי' שבכהכנס עדיין לא אמרו מזמור שיר!" וכן מרנן הגרי"ז, החזו"א, הסטייפלר, האור יחזקאל, והאבי עזרי והאילת השחר זיע"א שאפי' שגרו בבני ברק הדליקו נרות יותר משלושים דק' לפני השקיעה וכן הורו לרבים! (אורחות רבינו ח"א עמ' ק"ה, וח"ג עמ' רכ"ח ובדינים והנהגות פ"ט ה"ז). ומרן הגרמ"י ליפקוביץ אף הקדים והדליקו בביתו 50 דק' לפני השקיעה! וכן נוהגים רוב גדולי ישראל שליט"א שמתפללים מנחה גדולה ומקבלים שבת לפחות חצי שעה לפני השקיעה!

נקדים בדברי היסוד ושורש העבודה שכתב זצ"ל: (שער העליון סוף פ"א) ואדם יפיק תבונה ביתר שאת ויתר עוז זהירות הכוונה בתפילת המנחה של ערב שבת למי שמעיין בכתבי האריז"ל מגודל מעלתה ובודאי ראוי לאדם להכין עצמו בתפילה זו אל גודל הכוונה יותר ויותר. ואכן מרן החזו"א איש כותב במכתב זצ"ל: "ולכן עצתי כי רק פעם אחת בשבוע הנך רשאי לעבוד עבודה שבלב זו תפילה בהשתפכות הנפש, ושאר התפילות בדרך אמצעי, וח"ו לא למהר ולעשות כתפילת קבע, פעם אחת בשבוע נכון לקבוע זמן אחד בכל שבוע, ואני מציע תפילת המנחה של ערב שבת, כי העת מסוגלת לשפע קודש לקראת שבת מלכתא" עכ"ל.

מכתב נוסף כתב החזו"א: (תשובות וכתבים מ"ה) "עיקר התשובה על אי זהירות הוא שימת לב על להבא, ובאמת צריך להתרגל להחמיר בכניסת השבת אף במקום מצוה, כי זה מצוי

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדרים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

לפרטים והנצחות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa
לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

בירור הלכה

פרשת חקת

בירורי הלכה
אקטואליים
מתוך הסוגיות
והפוסקים

הנידון - רפואה סגולית באיסור שבת

האם מותר לחלל שבת כדי לתת לחולה שיב"ס רפואה סגולית, ומה הדין בספק רפואה סגולית, האם מותר לכתוב קמיע מומחה בשבת, והאם מותר לשלוח לצדיק שהוחזקו דברכותיו מתקימות שליח באיסור תורה בשבת, ומה הדין באיסור דרבנן או ע"י גוי ומה הדין רפואות טבעיות, הומופתיות, דיקור סיני, רפלקסולגיה, לחולה שיב"ס בחילול שבת היו שמועות שצמח הלבונה מועילה לחולי קורנה (אם נאמר שהרי הוא בגדר ספק רפואה), האם מותר לחלל שבת ביב"ס עבור רפואה זו

האם רפואה סגולית יש בה משום דרכי האמורי

ואמאי מותר לצאת עם רפואה סגולית בשבת הרי אין להתרפא ברפואה סגולית באיסור

ע"ע ברמב"ם במורה נבוכים שהת' לדבריו, אמאי מותר בשבת לצאת עם רפואה סגולית, ועוד עולה בדבריו גדר מהו רפואה סגולית האסורה,

רמב"ם במורה נבוכים ח"ג פרק לז' כתב, "ודע שכדי להרחיק מכל מעשה כישוף הזהיר הכתוב מעשות דבר מחקותיהם, ר"ל כל מה שיאמרו שהוא מועיל, ממה שלא יגזור העיון הטבעי, אלא נוהג לפי דעתם כמנהג הסגולות והכוחות המיוחדים, ולכן נאמר ובחקותיהם לא תלכו, ונאמר, ולא תלכו בחקות הגוי, והם אשר יקראום חז"ל דרכי האמורי, מפני שהם דברים לא יגורם היקש טבעי. אך הם מושכים למעשה הכישוף וכו'. ואמרו בפירושו (בשבת סז א) כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי, רצונם בזה שכל מה שיגוררו העיון הטבעי מותר, וזולתו אסור וכו'.

ואל יקשה עליך מה שהתירו בשבת סז' לצאת בביצת החרגול ובמסמר מן הצלוב ובשן שועל, כי הדברים ההם בזמן ההוא היו חושבים שהוציא אותם הנסיון, והיה בהם משום רפואה, על דרך תלות העשב שנקרא בל' ערב פאבינה על הנכפה, ועישון בחומץ למורסות המכות הקשות וכיו"ב, כי כל מה שנתאמת נסיונו אף על פי שלא יגוררו ההיקש הטבעי מותר לעשותו מפני שהוא רפואה".

יל"ע טובא בכוונת הרמב"ם דנראה דסותר דבריו דבתחילת דבריו כתב שכל שאין מוכרח בדרך הטבע אסור ויש בו מדרכי האמורי, ובסו"ד כתב להק' מהסוגיא בשבת סז' וביאר דכל מה שנתאמת נסיונו אף על פי שלא יגוררו ההיקש הטבעי מותר לעשותו מפני שהוא רפואה ואין בו משום דרכי האמורי, וצ"ע דנראה דסבר שכל שאי"ז בטבע אסור, וע' הרשב"א בשו"ת ת' תיג' שנראה שהתק' בזה בהבנת הרמב"ם והבין בדבריו שאסר בכל"ג, (וברשב"א דן מה כוונת הרמב"ם במה שכתב "דמותר כשיגוררו העיון הטבעי") וא"כ ק' ברמב"ם

משנה שבת סז' "יוצאין בביצת החרגול ובשן שועל ובמסמר מן הצלוב משום רפואה" ובג"מ שם סוף פרק במה אשה דף סז' איתא "אביי ורבא דאמרי תרוייהו כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי", מתבאר בסוגיא שם דמתרפאין ברפואה סגולית ואין בו משום דרכי האמורי, ודמותר לצאת ברפואה סגולית בשבת, ועולה דמותר לעבור על איסור לצורך רפואה אף ברפואה סגולית, ובאמת מצאנו בזה מח' ראשונים כדלהלן.

דעת הרמב"ם

ע' רמב"ם בפירושו המשנה יומא פג' א', אהא דתנן התם, מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו, ור' מתיא בן חרש מתיר. וכתב וז"ל, "ואין הלכה כר' מתיא בן חרש שמתיר להאכיל את האדם ביום צום כפור יותרת הכבד של כלב שוטה אם נשכו, מפני שזה אינו מועיל אלא בדרך סגולה, וחכמים אומרים שאין לעבור על מצוה אלא ברפואה המרפא בדרך הטבע, שהריפוי הוא דבר ברור ואמיתי מותר הסברא והנסיון הקרוב לאמת, אבל ריפוי שע"י סגולות אסור, לפי שענינן חלוש, לא יחייבן ההגיון והסברא, ונסינון רחוק, וזה העיקר דעהו וזכרהו כי הוא עיקר גדול".

מתבאר בדברי הרמב"ם שאין להתרפא ברפואה סגולית באיסור ויל"ע לדעת הרמב"ם - א' האם כל רפואה סגולית יש בה משום דרכי האמורי

ב' אמאי מותר לצאת עם רפואה סגולית בשבת הרי אין להתרפא ברפואה סגולית באיסור

ג' מדוע לא מתרים ספק רפואה מצד פיקו"נ

ד' מהו גדר רפואה סגולית לרמב"ם

ה' האם רפואה סגולית הידועה שוודאי מרפה האם מותר לרמב"ם, או כל רפואה סגולית אסורה באיסור (האם רפואה סגולית אסורה כיון דהיא ספק, או אף בוודאי אסור דאסור להתרפא באיסור אלא ברפואה טבעית) ו' אמאי אין היתר של "יתוביה דעתיה"

מדוע יש אופנים שחז"ל התירו רפואה סגולית ואמאי אין בהם משום דרכי האמורי,

וביאר הרשב"א דאולי חלוק רפואה סגולית של הגויים שאסור, אולם רפואה סגולית שאמרו חז"ל מותר, ועי"ש שהתקשה טובא בהבנת הרמב"ם, (והרשב"א חלק על הרמב"ם וסובר שמוותר להתרפא ברפואה סגולית ויתבאר להלן).

ומצאנו עוד ביאור ברמב"ם ע' בס' תוספת יוה"כ על יומא, דכתב ביאור בדעת הרמב"ם ותוכן דבריו, דכל רפואה שהמציאום תחלה האמוריים מכח שהיו עובדים ע"ז לשמש ולירח והיו אומרים לחולי זה יעשו רפואה זו ויעיל בסגולה מכח שברפואה זו יש בה כח פלוני, כל כיוצא בזה מרפואות שהמציאום האמוריים בסגולה מכח דתם ועבודתם ע"ז נאמר ובחקותיהם לא תלכו, וכל רפואה הכתובה בספרי חכמי הרופאים שמרפאים בהם דרך סגולה כיון דהיא אמיתית מצד הנסיון שרי להתרפאות בה אף שלא השיגו טעם הרפואה על צד הטבע, והיינו מתנ"י דשבת דיוצאין בביצת התרנגול כו',

וכתב עוד דאף במ"ש הרופאים דרפואה פלונית מועילה לחולי דרך סגולה ואין בו דרכי האמורי, מ"מ אם הוא לעבור על התורה כגון להאכיל חצר כבד כלב שוטה למי שנשכו אין להתיר, דלא התירה התורה לרפואות החולה בכל האיסורין ולחלל עליו את השבת אלא ברפואה טבעית לא ע"ד סגולה, ובאיסור דרבנן מותר בכה"ג.

עולה מדבריו שיש שני סוגי רפואה סגולית, ורפואה שיש בה נסיון מותר ואין בו דרכי האמורי, ומ"מ רפואה זו באיסור תורה אסור, ובדרבנן מותר.

וברדב"ז מתייחס להדיא לק' הנ"ל דאי לרמב"ם אין מתרפאים ברפואה סגולית באיסור, אמאי בשבת מתרפאין ברפואה סגולית באיסור, דע' שו"ת רדב"ז ח"ב סי' קנג' (אלף תקכו') וברדב"ז חלק ה' ללשונות הרמב"ם סימן סג' (אלף תלו'), שנשאל על מ"ש הרמב"ם בפ"י המשנה יומא פג' א' שאין לעבור על המצות אלא ברפואה שהיא דרך הטבע, וצ"ע דהרי שנינו בשבת סז' א' יוצאים בביצת החרגול ובשן של שועל ובמסמר מן הצלוב, וכתב הרמב"ם בפ"י המשנה שם "ביצת החרגול תועיל בסגולה לחולשת עצבי הירכים, ושן של שועל לשינה, ומי שיקח שן של שועל חי ויתלהו על מי שארכה שינתו יקיצנו, ושן של שועל מת יעשה להיפך, וכן יזמו בעלי הסגולות שאם יוקח מסמר מעץ הצלוב ויתלה אותו על גגרת מי שיש לו קדחת שלישיית יועיל לו. הרי שהתירו לצאת באלו לרשות הרבים, ואפילו לחולה שאין בו סכנה, וכדאיתא בגמ' שם, כן פסק הרמב"ם פרק י"ט מהל' שבת הלכה יג' יד' שמוותר לצאת בהם בשבת.

והשיב הרדב"ז, דשאני הני שהוא מוציא אותם שלא כדרך המוציאים אלא דרך מלבוש, שאין איסורו אלא מדרבנן. ולכן התירו גם רפואה כזאת שהיא דרך סגולה, ולא גזרו דלמא נפיל ואתי לאתויי כיון שהוא במקום חולי, ועוד שכיון שהוא תכשיט שלו משום רפואה, לא אתי לאתויי בידו ברה"ר, משא"כ אכילת דבר טמא ביוהכ"פ דהוי תרתי דאורייתא לכן לא התירו אלא ברפואה טבעית.

(וז"ל שו"ת רדב"ז חלק ה' ללשונות הרמב"ם סימן סג' (אלף תלו') שאלת ממני אודיעך דעתי במה שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"י המשניות ביומא על מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר הכבד שלו לפי שאין מרפא אלא בסגולה, וז"ל וחכמים סוברים כי אין עוברין על המצות אלא ברפואה בלבד ור"ל בדברים המרפאים בטבע והוא דבר אמיתי הוציאו הדעת והנסיון הקרוב לאמת,

אבל להתרפאות בדברים שהם מרפאים בסגולתן אסור כי כחם חלוש אינו מצד הדעת וכו', ואלו אנן קי"ל יוצאים בביצת החרגול ובשן השועל ובמסמר הצלוב וכתב הרב ז"ל פי"ט מהלכות שבת ואלו אינם מרפאים אלא בסגולה

תשובה לא קשיא כלל דכל מה שיוצא אדם בשבת לרפואה דרך מלבוש הוא ואין כאן אסור שבת... אבל לחלל השבת או לאכול דבר האסור אם הוא מרפא בטבע מותר, אבל אם מרפא בסגולה אסור לפי שכוחם חלש כמו שכתב הרב ז"ל... (וע"ע בשו"ת רדב"ז חלק ה' ללשונות הרמב"ם סימן קנג' (אלף תקכו') שהאריך בזה).

עולה מדבריהם דרפואה סגולית שאין בה נסיון אסור משום דרכי האמורי, ורפואה סגולית שיש בה נסיון, באיסור תורה אסור, ובאיסור דרבנן מותר,

יל"ע מדוע אסור רפואה סגולית באיסור תורה - האם מחמת שהוא ספק רפואה, או אף בוודאי אסור דכל רפואה סגולית אין מתרפאים באיסור

ובהקדם יש לבאר האם על ספק תרופה מותר לחלל שבת

האם על ספק תרופה מותר לחלל שבת

א' ספק אם החולה יבריא וודאי מחללים שבת, ב' ספק אם זו התרופה, ג' רפואה דאין ידוע שמרפה (תרופה נסיונית), ד' רפואה סגולית, ה' ספק רפואה סגולית

לכאורה מסברא נראה פשוט דמכיון דכל ספק פיקוח נפש דוחה שבת א"כ מה נפ"מ אם הספק הוא בחולה או ברפואה דבכל גוונא צריך להיות מותר דספק פיקוח נפש דוחה שבת

אולם ע' במג"א שכח' א' שהביא את דברי הרמ"א ביור"ד קנה' דכל החולה שמאכלים אותו איסור צריך שתהיה הרפואה ידועה ע"פ מומחה, וצ"ע הרי ספק פיקוח נפש להקל, וע' בפרמ"ג שם שהק' כן על המג"א, וכתב לת' דאיירי בחולה שאין בו סכנה,

ולכאורה דבריו צ"ע דהא במקור הדין הוא בחולה שיש בו סכנה (ע' ברמ"א ובאו"ה כלל נט' סימן לה'), וא"כ צ"ע הרי ספק פיקוח נפש להקל, וע' בתהילה לדוד שכח' ב'.

ובהקדם יש לעין בדברי רש"י במשנה יומא פג' "מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו, ור' מתיא בן חרש מתיר", ופרש"י דלרבנן אין מאכילין אותו, ואף על פי שנוהגים הרופאים ברפואה זו, אינה רפואה גמורה להתיר לו איסור בשר טמא על כך, ור' מתיא בן חרש ס"ל רפואה גמורה היא.

לכאורה משמע ברש"י דבעינן רפואה גמורה אבל ספק רפואה אין מתירים, (וכ"כ בתוספת יהו"כ בדברי רש"י שבספק רפואה אין עוברים על איסור, ורק בוודאי רפואה וספק אם יתרפא החולה מותר, ע"ע בשדה חמד ט' יוה"כ ג' כד' שהאריך בזה ומביא שיש שחילקו בן כשהתרופה ודאית וספק האם החולה יתרפה שמוותר לחלל שבת, לספק תרופה דאין מתרפאים באיסור), יש שכתבו שרש"י ס"ל דחצר הכבד אינה רפואה כלל, וכן נראה לשון הר"ן שהשמיט לשון גמורה, וצ"ע.

בס' תורת שבת סימן שכח ב' כתב שוודאי גם רש"י מודה שאף בספק רפואה מאכילים אותו איסור, ומ"ש רש"י שאינה רפואה גמורה, כלומר שאינה מרפא, אלא שמקילה את החולי קצת ובכה"ג אין נותנים באיסור.

ובאמת בפשיטות נראה ברש"י דספק רפואה אין מתירים באיסור, ולכאורה נידון זה האם על ספק תרופה מותר לחלל שבת יהיה תלוי במח' רש"י ביומא שם והרמב"ם, וכן נראה בדברי הרדב"ז,

ע' ברדב"ז שדן א' אמאי אין מאכלים החולה איסור הרי הוא ספק פיקו"נ, ב' ועוד אמאי לא נותנים לו ליתוביה דעתיה, (ויתבאר להלן בהרחבה)

וכתב בשלמא לפירש"י שכתב "ואף על פי שנהגו ברפואה זו אינה רפואה גמורה להתיר לו איסור בהמה טמאה על כך", איכא למימר דאע"ג דהתירו ספק נפשות הנ"מ בדבר שרפואתו ידועה ודאי דכיון שהדבר ידוע שדבר זה מועיל לחולי זה מאכילין אותו אפי' שהחולי הוא ספק נפשות דספק נפשות דוחה, אבל לא ספק תרופה, והטעם שאם היו מתירין ספק רפואה היו באין לחלל שבת בדברים שלא יועילו ולא יצילו כהבלי הנשים והטפשים וכן לענין להאכילו דברים הטמאים. אבל לדברי הרמב"ם דמפרש שהיא אינה ספק רפואה אלא היא רפואה סגולית גמורה, קשה אמאי אין מאכילין אותו, ... ות' דהרמב"ם ס"ל דרפואות הסגולות אינם רפואה כלל ואפי' ספק רפואה אין בהם לחלל בהם שבת באיסור תורה או לאכול דברים האסורים מן התורה.

הרי לכאורה מבואר מדברי הרדב"ז בדעת רש"י ביומא עולה דס"ל לחלק בין ספק נפשות לבין ספק תרופה, דרק בספק נפשות הוא דאמרו דדוחה שבת ויוה"כ ולא ספק רפואה, (וכתב שם הטעם מפני שאם נתיר גם בספק תרופה ירחיקו החמונים לכת ללמוד מזה להתיר לעצמם לזלזל ולחלל גם בדברים שלא יועילו ולא יצילו והמה רק הבלי הנשים והטפשים, וקצת צ"ע דהרי כתב רש"י שהרופאים נוהגים ברפואה זו ומה החשש, וצ"ל דכיון שאי"ז רפואה גמורה יהיה בזה פירצה ויבאו להתיר כל מני הבליים שישחשבהו לרפואה).

ומאידך בדברי הרמב"ם עולה שרק ברפואות סגוליות הוא דאין מחללין כיון דאינם כלל בתורת הרפואה הטבעית, אבל בספק רפואה טבעית שפיר מחללין.

וא"כ בפשטות נראה ברדב"ז דנח' רש"י והרמב"ם האם בספק רפואה מחללים שבת, רש"י מחמיר ואין מתרפאים בספק תרופה, ולרמב"ם רק בתרופה סגולית אין מתרפאים אבל בספק רפואה מתרפאים.

אולם נראה לכאורה דאי"ז מוכרח בדעת רש"י דבספק תרופה אין מתרפאים באיסור, דאפשר לומר שגם רש"י ביומא שכתב הטעם מפני שאינה רפואה גמורה להתיר לחולה איסור, ג"כ כוונתו כפי שמסביר הרדב"ז בדעת הרמב"ם, דהרי היא אינה רפואה טבעית כלל, אלא רק סגולית, וברפואה סגולית אין מתרפאים בספק, אבל כל שיש בה ספק שמרפאת גם בדרכי הרפואה הטבעית יש לומר שגם רש"י יודה דמחללים שבת משום הספק ככל ספק נפשות שדוחה שבת, ולפי"ז רש"י בא להקל שרק בספק רפואה סגולית לא מתרפא. (ולפי"ז יוצא שברפואה סגולית עם נסיון מתרפאים אפילו באיסור תורה)

ומצאתי עד"ז באשל אברהם (אופנהיים) סימן שכט' שכתב דאף שיש כמה ספיקות לענין רפואה ותרופה לחולה דלא ידעין בודאי שזהו הסם שיתרפא בו בדרך הטבע, ומ"מ ודאי מחללין את השבת, והק' שם מדברי הרמב"ם דפסק כרבנן דפליגי ארבי מתיא בן חרש ואין מאכילין למי שנשכו כלב שוטה מחצר כבד שלו, לפי שהרפואה אינה בדוקה, א"כ חזינן שספק רפואה אין מחללין שבת, וכתב לבאר דכיון שהרפואה אינו מצד הטבע, ואין השכל מסכים שתועיל, ועוד ברפואה סגולית אין כל העתים והעושים ומקבלים

שויים, לכן לא מחללים שבת בכה"ג, משא"כ בספק תרופה טבעית הספק הוא ככל ספק ודאי דנכלל בכלל ספק נפשות להקל, (וכן עולה מדברי שו"ת בית לוי ע' להלן).

ועולה לנו בדעת רש"י או שבכל ספק תרופה אין מתרפאים באיסור, או שרק בספק רפואה סגולית אין מתרפאים באיסור תורה. (ולפי"ז כשאין ספק על הרפואה הסגולית מתרפאים אף באיסור תורה, ולהלן יתבאר שהרבה ראשונים ס"ל כן רשב"א רמב"ן ר' פרץ וכן נראה בתוס' וברפואה סגולית שיש לה נסיון, וודאי מתרפאים אפי" באיסור תורה)

נחזור לדברי המג"א דכתב דכל החולה שמאכלים אותו איסור צריך שתהיה הרפואה ידועה ע"פ מומחה, והק' עליו הרי ספק פיקו"נ להקל,

ולפי משנ"ת אפ"ל א. או כמ"ש הרדב"ז ובתוספת יוה"כ ובשדה חמד, דס"ל שבספק תרופה אין מתרפאים באיסור (ואפשר לבאר שהיות ואין ידיעה שהתרופה מרפאת, אין היא נכללת בכלל "ורפוא ירפא" ואין מתרפאים בה באיסור, והרדב"ז ביאר דחששו דאם נתיר כה"ג יהיה זלזול ופירצה).

ב. יש שבארו (ע' בגר"ז שכה') דכוונת המג"א דצריך שיהיה ידוע שעושים רפואה זו לחולי זה, לאפוקי דדבר שאין ידוע כלל שהוא רפואה, דהינו רפואה נסיונית שאין לה כלל נסיון אסור, (ע' להלן מה שהתבאר בשם הקול בן לוי שחילק דבספק אם זו התרופה מחללים שבת, ובספק אם התרופה מרפא אסור, וברפואה סגולית אין מחללים שבת)

ג. או כמ"ש התורת שבת שתרופה שרק באה להקל על חוליו אסור לחלל שבת

ד. או כמשנ"ת דאפשר דהמג"א בא לאפוקי רפואה סגולית דאסור דאין ברור שמרפא, אולם רפואה טבעית אף בספק מתרפאים באיסור בחולה שיב"ס.

ולפי"ז עולה בחולה שיב"ס - ברפואה טבעית - אף בכל ספק תרופה מתרפאים גם באיסור תורה, (ויתבאר דיש דס"ל שבספק תרופה אין מתרפאים באיסור, ויש דס"ל דבספק תרופה מתרפאים, ומ"מ בתרופה נסיונית אין מתרפאים באיסור), וברפואה סגולית - בספק כשאין ברור שמרפא אסור, וודאי רפואה סגולית מתרפאים אף באיסור תורה, (ולרמב"ם בפשטות אף ברפואה סגולית וודאית אין מתרפאים באיסור תורה, ויתבאר להלן שנח' בזה הפוסקים).

מדוע לא מחללים שבת לרמב"ם על רפואה סגולית

הרי מחללים שבת על ספק פיקו"נ

ומהו גדר רפואה סגולית לרמב"ם

יל"ע מדוע לא מחללים שבת לרמב"ם על רפואה סגולית, דאם נימא דאינה אלא ספק רפואה, צ"ע הרי לכאורה כמו שמחללים שבת על ספק פיקוח נפש, ה"ה שיש לחלל שבת על ספק רפואה, או דנימא דשאני רפואה סגולית דאינה נחשבת רפואה כ"כ.

ע' ברדב"ז שם קנ"ג וז"ל "ועיקר דברי הרב צל"ע דכיון שהוא מודה שמרפא בסגולה, אמאי אין מאכילין ... הרי אפי' על ספק ספקא של פקוח נפש דוחין כל המצות דכתיב וחי בהם ולא שימות בהם, ובשלמא לפירש"י ז"ל שכתב ואף על פי שנהגו ברפואה זו אינה רפואה גמורה להתיר לו איסור בהמה טמאה על כך איכא למימר דאע"ג דהתירו ספק נפשות הנ"מ בדבר שרפואתו ידועה ודאי דכיון שהדבר ידוע שדבר זה מועיל לחולי זה מאכילין אותו אפי' שהחולי הוא ספק נפשות דספק נפשות דוחה אבל לא ספק תרופה והטעם

הראשון צריך להיות מותר גם באופן השני, ואולי י"ל דהכא היה וודאי תרופה וכעין התחזק ונכלל "ברפוא ירפא",

והיה אפ"ל באופן אחר דבהגה"מ אירי ברפואה דאינה טבעית, ועכ"פ לא מקובלת אצל הרופאים דרכי הרפואה. ומשום כך מצריך שתהא רפואה ידועה בתועלתה, משא"כ בכל ספק רפואה או תרופה טבעית מותר.

הרי לפי"ז עולה בפשיטות לחלק בין רפואה סגולית לבין רפואה טבעית, וברפואה טבעית בכל ספק יהיה מותר לחלל שבת, ואפילו כשיש לנו ספק אם היא זאת שמרפאת מותר, אולם בספק רפואה סגולית יהיה אסור, וכמו שביאר שאף שרפואה סגולית היא רפואה היות והיא תלויה בכמה מצבים זמנים וגורמים אין מחללים שבת בכה"ג.

ולפי"ז זה כוונת הרדב"ז דודאי גדר רפואה סגולית היא רפואה, אבל היות והיא תלויה בכמה מצבים, זמנים, וגורמים, אין מתרפאים באיסור, (ומש"כ "אינה רפואה" כוונתו שאינה נחשבת לרפואה לחלל עליה את השבת ועי"ש בלשונו).

גדר רפואה סגולית לרמב"ם

עולה לנו הגדר ברפואה סגולית, דודאי שרפואה סגולית היא רפואה, אבל היות והיא תלויה בכמה מצבים, זמנים, וגורמים, אין מחללים שבת, וזה כוונת הרדב"ז במש"כ דלכן בחולה אסור לעבור על איסור תורה ברפואה סגולית, דאי"ז מוגדר כספק רפואה היות ותלוי בכמה גורמים וכמשנ"ת.

מדוע לרמב"ם לא נתיר רפואה סגולית משום יתובא דעתה

ע' ברדב"ז שם קנג' וז"ל "ועיקר דברי הרב צל"ע דכיון שהוא מודה שמרפא בסגולה אמאי אין מאכילין ליתובי דעתיה כדאמרין גבי סומא יולדת שחברותיה מדליקין לה את הנר בשבת ... ומשום יתוב דעתיה של נשוך מה נפשך אם אין יודע שהוא בשר הכלב ליכא ישוב דעת ואם יודע אדרבא נפשו קצה בו ויוסיף בחולי כנ"ל"

עולה דהא דלא מתרים משום יתוביה דעיתיה ביאר הרדב"ז דהכא אין בכה"ג יתוביה דעיתיה, ונראה בדבריו דבאופן שיש משום יתוביה דעיתיה אף לרמב"ם יהיה מותר רפואה סגולית באיסור, אולם יש שכתבו שבכ"ג אסור ולא מתרים רפואה סגולית באיסור אף ליתוביה דעיתיה דאינו בגדר רפואה כלל.

רפואה סגולית שבד"כ מרפאת האם מותר להתרפא באיסור לדעת הרמב"ם

לכאורה תלוי במה שהת' לעיל מהו גדר רפואה סגולית, האם אסור מחמת שהוא ספק, או אסור מחמת שאי"ז רפואה גמורה דתלויה במצבים וגורמים, ועולה דנח' הפוסקים בזה, ע' ברכ"י שא' ו', וברדב"ז ובמהר"ם בן חביב שהבאנו לעיל נראה בדבריהם שאין להתרפא ברפואה סגולית בדוקה באיסור תורה,

אולם כמה אחרונים כתבו דרפואה סגולית בדוקה מותר, ע' בשו"ת צמח צדק או"ח סימן לח', וע' בשו"ת פרי הארץ יור"ד ב', ע"ע בחת"ס יו"ד שלט', וע"ע במהרש"ם ג' רכה',

שאם היו מתירין ספק רפואה היו באין לחלל שבת בדברים שלא יועילו ולא יצילו כהבלי הנשים והטפשים וכן לענין להאכילו דברים הטמאים. אבל לדברי הרמב"ם דמפרש שהיא אינה ספק רפואה אלא היא רפואה סגולית גמורה, קשה אמאי אין מאכלין אותו, ... ויש לתרץ דעת הרב ז"ל דס"ל דרפואות הסגולות אינם רפואה כלל ואפ"י ספק רפואה אין בהם לחלל בהם שבת באיסור תורה או לאכול דברים האסורים מן התורה (וכן יש לדקדק ממה שכתב פרק י"ט מהלכות שבת יוצאין בכל דבר שתולין אותו משום רפואה והוא שיאמרו הרופאים שהוא מועיל ולא כתב שהוא מרפא ובפ"י המשנה כתב עלה וכמו זה יאמרו בעלי הסגולות כי כשיקח מסמר מעץ הצלוב ויתלו אותו על גרגרת מי שיש לו קדחת שלישיית יועיל לו ע"כ. הרי שאין הרב מסכים לרפואת הסגולות ומש"ה השמיטה").

ויל"ע בדבריו דאי כוונתו דרפואה סגולית אינה רפואה כלל, צ"ע אמאי מותר לצאת איתה בשבת באיסור דרבנן, ועוד ע' בלשונות הרדב"ז שהבאנו לעיל שהאר"י לבאר דמותר לצאת בשבת ברפואה סגולית דהיות ומרפה לא גזרו רבנן, וכיצד באותה ת' כתב להפך שאינו רפואה כלל, אלא וודאי כוונתו שרפואה סגולית מרפה וא"כ מדוע לא מחללין שבת מחמת ספק פיקו"נ,

ואפשר לבאר כוונת הרדב"ז מהו גדר רפואה סגולית ע"פ דברי השערי תשובה סימן שכט' דכתב עיין בשו"ת קול בן לוי סי' ב' שכתב לדון באופן שיש ספק על רפואה טבעית האם מחללים שבת עבור החולה, ומסיק שוודאי מחללים שבת בכה"ג,

ומתו"ד עולה דבספק רפואה סגולית הדין שונה, ואפשר שיהיה אסור, ומעיון בדבריו יתבאר מה גדר רפואה סגולית ומדוע לרמב"ם אסור בשבת.

דהנה כתב הקול לוי שם דודאי פשוט דכל רפואה אף אם אין ברור שיתרפה בה החולה אפ"ה וודאי מחללין את השבת,

ודן האם באופן שיש סם ידוע שהוא מרפא אלא שיש לנו ספק אם הוא זה או אחר האם בספק כזה מחללין שבת,

ובת"ד עלה בדעתו דאסור בכה"ג לחלל שבת, משום ביאורו של רש"י והרמב"ם במשנה דיומא, שכתב שחצר הכבד אינה רפואה גמורה לכן לא נתיר לו איסור, וא"כ ה"ה הכא בספק תרופה לכאורה אין לחלל שבת,

אך אח"ז כתב דיש לדחות וכתב דמותר, וז"ל "דלא אמרו אלא בדברים המרפאין בסגולתן משום שכחם חלוש אינם מצד הדעת ואפילו על צד הספק בדעת האנושי אינו, אלא הוא על צד מקרה ומי יודע אם כה יקרה תמיד ואפשר שלא כל הזמנים ולא כל העתים שוין ולא המקבלים ולא העושים אמטו להכי אסור, אבל נדון דידן שהדבר ספק מצד הדעת ואפשר שיעשה אותה וחי, אפשר דעבדינן לה והוא בכלל אומרם ספק נפשות להקל".

והביא שם בהמשך דבריו את דברי ההגהות מימוניות בפ"ד ממאכ"א שלא התיר להאכיל שרץ העוף לנכפה כעצת גוי אחד כי אם בשהרפואה הזאת ידועה, אולם בספק לא עבדינן לה, וכתב להק' דלכאורה ה"ה בנדו"ד כיון שהוא ספק לא עבדינן לה, וכתב דאפשר לחלק דהיא שיש ספק ברפואה עצמה שאני, אולם בנידון שיש ספק אם זו הרפואה או לא וודאי מותר, ויל"ע מה נפ"מ אם הספק אם זאת היא התרופה המרפאית בדרך טבעית או לא, לספק אם תרופה זו תרפא באופן טבעי או לא, ולכאורה אם מותר באופן

וכן נראה בתפארת ישראל בפ' המשניות דהבין ברמב"ם שרפואה סגולית בדוקה מותר, ולא בדוקה טבעית, מותר, סגולית אסור.

ובשו"ת טוב טעם ודעת תליתאה ב' ריד' שכתב לחלוק על החת"ס דס"ל דהרמב"ם אסר כל רפואה סגולי, וכ"כ ר"ש קלוגר בכמה ת' לאסור כל רפואה סגולית

עולה לדעת הרמב"ם - דרפואה סגולית שאינה בדוקה אסורה משום דרכי האמורי

רפואה סוגלית בדוקה אין מתרפאים באיסור תורה

רפואה סוגלית בדוקה שבד"כ מרפאת באיסור תורה, מח' הפוסקים

רפואה סוגלית בדוקה באיסור דרבנן משמעות הפוסקים דמותר (ויש שהחמירו)

דעת הראשונים

אולם הרשב"א בכמה ת' האריך לחלוק על הרמב"ם, א' שאין ברפואה סגולית משום דרכי האמורי והאריך להוכיח מהש"ס דמתרפאין בכל מיני רפואות לא טבעיות ומיני סגולות ולחשים ואין בזה משום דרכי האמורי,

ע' בשו"ת ח"א סימן תיג' (מבאר באריכות כל ענין הרפואות סגוליות שהן כח בטבע...) וע"ע בשו"ת הרשב"א סימן קסז', ותתכה', כתב לדון במה שנמצא לראשונים בספרי הרפואות לעשות צורת אריה על טס כסף או זהב לרפואת חולי מתנים, והעלה שאין בזה משום דרכי האמורי, שכל שיש בו משום רפואה וידוע לרופאים שהוא כן אין בו משום דרכי האמורי, וכל שלא נאסר בגמ' להדיא משום דרכי האמורי אין לנו לאוסרו.

ב' עוד כתב הרשב"א לחלוק על הרמב"ם דמותר לההתרפא ברפואה סגולית אף באיסור תורה, ע' בתשובה בחלק ד' סימן רמה' דמותר לכתוב קמיע בשבת, וז"ל "יכול אדם לצאת בקמיע בשבת בין כשהוא תלוי בצוארו בין בזרועו, אחד חולה שיש בו סכנה, ואחד חולה שאין בו סכנה. כך שמעתי מפי הרב ר' אהרן הלוי ז"ל. ועוד אמר שכותבים כל קמיע אפילו בשבת לחולה שיש בו סכנה או לילדת, היכא דאינהו תבעי, ליתובי דעתיהו, ואף על פי שאין אנו יודעים אם הוא מומחה אם לאו, אבל אם אינם תובעים, אלא שאמר חכם אחד יש לי קמיע אחד שמועיל לאותו חולי, אפשר שאין כותבין אותו בשבת מספק, אלא אם כן יודע דאתמחי קמיע או אתמחי גברא הרוצה לכתוב אותו קמיע. עכ"ל. ומבואר שמותר לכתוב קמיע מומחה בשבת, אף שאינו דבר שיגורוהו ההיקש הטבעי והשכלי, ושלא כדעת הרמב"ם הנ"ל שאוסר בכה"ג אפילו באיסור לאו, וכל שכן באיסור סקילה. אלא דגם סגולות שאינם דרך הטבע דינם כרפואות טבעיות מותר לחלל עליהם שבת.

וכן נראה בתוס' בב"מ קיד' דכתבו איך אליהו עשה איסור ונטמא למת ברפואה סגולית וי"ל שהיה ברור לו שיחיהו לכך היה מותר משום פקוח נפש, אלמא דגם רפואה שאינה טבעית הותר טומאת כהן משום פקוח נפש.

הכרעת האחרונים

בכמה וכמה אחרונים פסקו כהרשב"א דמותר לההתרפא ברפואה סגולית אף באיסור תורה, ע' בספר אדמת קדש ח"א חיו"ד סי' ו'

(שהאריך בזה טובא) וכתב שהרמב"ן והרשב"א חולקים על הרמב"ם וס"ל שמותר להתרפאות בדברים הסגוליים, ויכולין להברות את החולה באכילת נבילה אף שהרפואה סגולית כיון דאיתמחי רפואה זו והכריע כן להלכה, וכ"כ החיד"א ברכ"י שא' ו' דס"ל דלרמב"ם אין מתרפאים ברפואה סגולית (אף ברפואה בדוקה) באיסור ומ"מ הביא את דברי שו"ת אדמת קודש יור"ד ו', ואחיו בספר פרי הארץ יור"ד ב' שהתירו, ובספרו שו"ת חים שאל ב' לח' הביא דהרשב"א והרמב"ן התירו, והביא עוד דר' פרץ כתב בשבת קמיע, והכריע בספרו טוב עין להתיר.

וכ"כ חת"ס יור"ד שלט' להתיר רפואה סגולית באיסור

וכ"כ בשו"ת צמח צדק או"ח סימן לח', כתב להתיר, וכתב עוד דאפשר שגם הרמב"ם מודה ברפואה בדוקה שיש להתיר אפילו אם היא דרך סגולה.

בעל התורה תמימה ר' ברוך אפשטיין בספרו מקור ברוך ח'ג' (עמוד תר"ח), הביא מ"ש הרה"ג מהר"א חמוי בספר אביעה חידות (ליורנו תרל"א), פעם אחת אכל אדם אחד סם המוות ביום השבת, וימחר הרב המקובל רבי שלום מזרחי שרעבי ז"ל לכתוב לסגולה קמיע שבו שמות הקודש בכתיבה אשורית, ובלע אותו החולה, ויחי מחוליו, אך אין ראוי לאדם אחר לחלל השבת באופן זה, דשאני אדם גדול כהרש"ש דאתמחי גברא ולית דכוותיה.

וע' שו"ת טוב טעם ודעת להג"ש קלוגר מהדו"ק סי' רל"ט (וע"ע ריד') שדעתו לפסוק כהרמב"ם דמה דמותר לחלל שבת עבור פ"נ היינו רק בדבר דהוי הרפואה בטבע, אבל מה דהוי רק דרך סגולה או נס אף אם הוי רפואה בדוקה אסור לחלל שבת עבור כך עיין שם.

(וז"ל הברכי יוסף אורח חיים סימן שא' "אין יוצאין בקמיע שאינו מומחה ואם הוא מומחה יוצאין וכו'. מעשה באיש אחד שמוצא סגולה אחת בספר כ"י מאדם גדול מהראשונים למי ששתה סם המוות לכתוב לו, ותכף מקיא האדם וחוזר לבריאותו. ואירע כמה פעמים שאיזה נער או מר נפש בכעסו שתה סם המוות וזה האיש כתב קמיעא זו ועשה והצליח, שהקיא אותו הבריאו. ויהי היום ליל ש"ק אירע שנערה ישראלית שתתה סם המוות והתחילו לה דבקי מיתה ובאו אצל האיש הלוי בליל שבת וקם וכתב הקמיעא לנערה ותכף הקיאה ועמדה על בוריה. וביום השבת נודע בעיר כל אשר נעשה ולעזה עליו המדינה שחילל שבת בשאט נפש וכתב ונתן בידה. והוא השיב דפקוח נפש דוחה שבת. והיו מגמגמים בדבר. אי לזאת שאל שאל האיש אם חטא בזה ואם תמצא לומר שחטא אי עבר אדאורייתא או אדרבנן.

והנה לפום ריהטא היה נראה דלאו שפיר עבד, דאע"ג דהלכה רווחה דמחללין השבת בשביל חולה שיש בו סכנה לעשות לו רפואה, מכל מקום היינו דוקא ברפואה שהוא דרך טבע, אבל בדבר שהוא דרך סגולה לא. והראיה דתנן בשלהי יומא (פ"ח מ"ו. פג א) מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו ור' מתיא בן חרש מתיר. וכתב הרמב"ם בפ"י המשנה ואין הלכה כר' מתיא נ' חרש במה שהתיר להאכיל לאדם ביום צום הכפורים מחצר כבד כלב שוטה הנשוק, שזה אינו מועיל אלא בדרך סגולה וחכמים סוברין שאין עוברין על המצוות אלא ברפואה לבד, ר"ל בדברים המרפאים דרך טבע וכו', עכ"ל. ומשמע דאע"ג דאין ספק בסגולה זו שכבר הוחזקה שודאי תועיל, אפילו הכי כל שאינו רפואה דרך טבע אסרו חכמים לעבור על דת משום רפואה בדרך סגולה. וא"כ דון מינה לנדון דידן כי האף נימא דמילתא כדנא אתמחי שזה הכותב קמיע זו מגנא ומצלא מסמא דמותא, מכל מקום כיון שהוא בדרך סגולה אין לכותבה בשבת ולחלל שבת במלאכה גמורה.

ואף על גב דאשכחן דהתירו לצאת בקמיע מומחה (שבת ס א) וביצת החרגול (שם סז א) וכיוצא, שכל אלו סגולות, מכל מקום לא התירו איסור תורה, שכל אלו אין בהן אלא איסור דרבנן, שאינו מוציא כדרך המוציאין, וכמו שביאר יפה הרדב"י בתשובותיו חדשות מעתה בלשונות הרמב"ם סימן קנ"ג. ושם

ברכה מצדיק בשבת ע"י איסור

יש לעין האם תפילה נחשב כקמיע וסגולה, או תפילה או ברכה מצדיק גדרה שונה.

בג"מ תענית דף יד נח' רבנן ור"י האם צועקים בתפילה על עיר שהקפוח גויים, וכתב רש"י לבאר אמאי ס"ל לר"י דאסור, משום דאין אנו בטוחין כל כך שתועיל תפלתנו לצעוק עליהן בשבת, וע' בשו"ע תקעז' יג' שההלכה כרבנן ומתפללין בשבת, ולכאורה זה כספק רפואה סגולית דהתבאר דבאיסור דרבנן מותר,

ולכאורה יש לדון לפי"ז דאפשר שיהיה מותר לשלוח שליח גוי ע"מ לבקש מצדיק שיתפלל דהרי איתא בחז"ל בבא בתרא דף קטז' "כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים". ונפסק בשו"ע שולחן ערוך יורה דעה סימן שלה' "מי שיש לו חולה בביתו, ילך אצל חכם שבעיר שיבקש עליו רחמים (נ"י פרק י"ג) וא"כ לכאורה זהו מחובת ההשדלות שלו וכח התפילה גדול מסגולה, ובפרט ברכת צדיק,

אולם מ"מ י"ל דאפשר שחלוק רפואה סגולית מתפילה, דרפואה סגולית אפשר דיהיה מותר דהתבאר ברשב"א דהוא כח קים בטבע (ע' שו"ת הרשב"א ריד'), אולם תפילה אי"ז השתדלות הטבעית דהתפילה אינה אלא תחינה ובקשה. (דהרי אין תוקעין בשופר במקום סכנה ורק תפילה התיירו)

ומצאנו דנח' בזה הפוסקים, ע' בשו"ת מהרש"ם חלק ג' סימן רכה' ז"ל "לצורך חולה שיי"ב סכנה למאמינים בצדיקים י"ל דהוי כמקום פ"ג דמותר לחלל שבת אפי' באיסור תורה ומכ"ש בשבות ובתשו' א' הארכת' בדין אם מותר לחלל שבת בדבר שאינו בטבע והבאתי מתשו' רדב"ז ח"א בלשונות רמב"ם סי' ס"ג וח"ב בלשונות רמב"ם סי' קי"ג וברכ"א ח"א סי' ש"א אות ו' ויו"ד סי' ר"צ ושו"ת חיים שאל ח"ב סי' ל"ח וכסא רחמים על מס' סופרים פ"ה דה"ר פרץ כתב קמיע ליושבת על המשבר בשבת ושגם הרמ"ה התייר לכתוב קמיע בשבת אי אתמחי גברא וקמיע ע"ש והבאתי עוד מכמ"ק בזה אבל בכ"ז צריך שיהיה אתמחי אותו צדיק שיפעול בתפילותיו ועובדא ידענא בעיר מולדתי בזלאטשוב שהי' חולה מסוכן ובאותו זמן הי' מו"ר הגה"ק מוה"ר ש"א אבד"ק בעלז' זצ"ל משובתי ש"ק בבראד והתייר דיין א' לכתוב ע"י עכו"ם בש"ק שם החולה ואמרו ושלח לבראד והרעיש הגאון מהרש"ק ז"ל ופסל את הדיין מלהורות עוד וכבוד מו"ר הגה"ק הנ"ל נתרעם ג"כ על הכותב ואמר עכשיו אני מחויב להתאמץ שישג החולה רפואה שלא יוגרם על ידי חילול ש"ק וכן הי' שנתרפא ובכל כה"ג אין להקל ובפרט בדור הזה אין להקל מכמה טעמים ועל כיוצא בזה אמרו שבת הוא מלועוק וכו' יכולה היא שתרחם וכו'.

הגר"ש קלוגר בספרו שו"ת ובחרת בחיים על או"ח סי' פ"ז כתב בתקפות לאסור, ז"ל "הציקתני רוחי לא אוכל אדמה על חלול שבת אשר משפטא כאש בוער בקרבי על הוראה הרעה ומקולקלת אשר נעשה בקהלתכם בשבת העבר אשר הורה מורה אחד לחלל שבת בחלול אחר חלול. ואח"כ ממשיך לבאר דברור הדבר, דאם כי פ"ג דוחה שבת, אך לא הותר רק ברפואה שהוא בדרך הטבע ואף בזה שיהי' מומחה ידוע בדוק ומנוסה, אבל בדרך נס"י ותפלה לא הותר בשום אופן, אפי' יהי' המתפלל כרחב"ד לא ניתן שבת לדחות עבור זה אפילו מלאכה דרבנן מכ"ש דאורייתא.

ומ"מ לכאורה בזמנינו יש להחמיר בזה דצריך שיהיה הדבר בדוק וברור, ועוד דיש בו כמה מכשלות ופירצות ויבאו לחילול השבת.

העלה הרדב"ז דדעת הרמב"ם דרפואות הסגולות אינם רפואה כלל, ואפילו ספק רפואה אין בהם לחלל שבת באיסור תורה או לאכול דברים האסורים מן התורה. ע"ש באורך. וא"כ בנ"ד לא שרי לכתוב סגולה זו להציל ממות אשר סם לו.

אכן ראיתי להרב אדמת קדש ח"א י"ד סי' ו' שכתב בנדונו אי שרי להאכיל תרנגולת נבילה שהוא סגולה לשוטה. והוכיח שם דהרמב"ן והרשב"א פליגי על הרמב"ם ולא שאני להו בין כשהרפואה היא בדרך סגולה לכשהיא בדרך רפואה בטבע, וכתב דהלכתא כוותייהו, והתייר בנ"ד. וכן ראיתי להרב אחיז בספר פרי הארץ ח"ג סי' ג' מ"ד כתיבת יד, שגם הוא התייר בנדון זה, והעד העיד דרבני שאלוניקי עבוד עובדא להתיר. וא"כ לכאורה נראה דשרי בנ"ד, כיון דכבר אתמחי גברא בסגולה זו וכבר מפורסם דכמה נפשות ניצולו מן המיתה בזה. איברא דצריך לעמוד יפה ולברר דעת הרשב"א והרמב"ן. ועמ"ש הרב מהר"ם בן חביב בתוספת יו"ד (פג א). וכעת אין הפנאי מסכים עמ"י.

וז"ל שו"ת צמח צדק או"ח סימן לח' "שנשאל בחולה שנסתכן מאד בשבת, ויש שאומרים לעשות לו בשבת סגולה ע"י התכת עופרת, שהיא מלאכה דאורייתא, כמ"ש הרמב"ם (בפ"ט מהל' שבת ה"ז). והאיש היוצק את העופרת מעיד שבפעולה זו ריפא ושנה ושילש לחולי זה. והגהמ"ח הביא מ"ש הרמב"ם (יזמא פג א) שאין להתיר איסור לרפואה שהיא דרך סגולה בלבד, ושזה הוא הטעם של חכמים שאמרו מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו. אולם מפירוש רש"י שם נראה שאינו מפרש כן אלא רק משום שאינה רפואה בדוקה. ואין הכי נמי שאילו היתה רפואה בדוקה אפי' היא דרך סגולה מותר. ומיהו אפשר שגם הרמב"ם מודה ברפואה בדוקה שיש להתיר אפילו אם היא דרך סגולה. ולפי מ"ש הרב המגיד שחולה שיש בו סכנה עושים לו אפילו דבר שאין במניעתו משום סכנה, והובא במג"א (סימן שכח סק"ד), לפ"ז י"ל שסגולה זו ג"כ אפי' אינה רפואה בדוקה לא גרע משאר דברים שאין בהם צורך כל כך, שכל מה שרגילים לעשות לו בחול עושים גם בשבת, וכן דעת הש"ע (סימן שכח ס"ד), הילכך כיון שהאיש העוסק בזה אומר שבסגולה זו העלה ארוכה ומרפא שלש פעמים, אפי' אם בעוד כמה פעמים לא הצליח לרפאת, יש לסמוך ע"ד הרב המגיד והש"ע להקל, ואין להחמיר כלל".

עולה דכמה אחרונים ס"ל להקל כדעת הרשב"א והרמב"ן דמותר רפואה סגולת באיסור, ובדעת הרמב"ם עולה דנח' הפוסקים האם רפואה סגולית בדוקה מותרת באיסור. ובאיסור דרבנן משמעות הפוסקים דמותר (ויש שהחמירו), ובמקום שיש יתוביה דעתיה יש עוד סיבה להקל.

ולענין הלבונה יהיה תלוי בהנ"ל, להכרעת האחרונים כהרשב"א והרמב"ן וודאי מותר דהרי אפילו רפואה סגולית מותר,

ועוד אפשר שהוא בגדר רפואה טבעית (וכמ"ש הרשב"א בת' תיג' דבטבע טמונים כוחות ורפואות וזה נחשב רפואה טבעית) ובאמת יש לברר המציאות בזה דאם יש לזה נסיון ועזר לכמה וכמה חולים, ואפשר שאף לרמב"ם יהיה מותר לתת לחולה אף באיסור שבת דאפשר שזה בגדר רפואה טבעית, ויהיה תלוי במשנ"ת בהבנת ההגה"מ האם בספק אם מרפה מותר ורק ברפואה סגולית אסור, או דכל בספק רפואה אסור ויש לברר גדר הרפואה בזה.

לענין רפואות טבעיות, הומופתיות, דיקור סיני, רפלקסולוגיה, וכד', בחילול שבת, האם מותר (יש בתי חולים שמציעים לילדות דברים טבעיים), - יהיה תלוי במה שנתבאר לעיל מהו גדר רפואה טבעית ומהו סגולית, ויהיה תלוי במח' רשב"א ורמב"ן והרמב"ם, והיכי שיש יתוביה דעת החולה יש עוד מקום להקל, ואכ"מ להאריך בזה.

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

פרשת חוקת

אליו, אך מ"מ הרי הוא הי' רבן של ישראל, שודאי הייתה מצוה גדולה לבכות על פטירתו, וצ"ע.

- ג -

והנראה בס"ד לומר בזה, ע"פ מה דבהקדם יש להקשות עוד קושיא, דהנה כתיב בקרא 'וַיִּבְכּוּ אֶת אֶהֱרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל', ולכאוי צ"ע טובא בזה, דהא בשלושים יום איכא לפחות ד' שבתות, וא"כ צ"ע טובא כיצד בניי בכו על מיתת אהרן גם בשבת, והרי קיי"ל דאסור לבכות בשבת, ובפשטות אם התורה כתבה שלשים יום, הכוונה לשלושים יום בדיוק, ולא לעשרים וששה ימים, ומעתה צ"ע טובא כיצד הותר להם לבכות בשבת.

והנה לכאוי שורש האיסור לבכות בשבת, הוא מחמת שזה סותר למצות 'עונג שבת', וכידוע נחלקו הפוסקים, האם מצות עונג שבת היא מצוה מדאורי, או"ד רק מדברי קבלה.

ומעתה להסוברים שמצות עונג שבת היא מדאורי, הקושיא הנ"ל קשה טפי, כיצד הותר להם לבכות בשבת וכנ"ל, - וגם להסוברים דמצות עונג שבת היא רק מדברי קבלה, מ"מ אכתי צ"ע בזה, דהנה ידוע מש"כ הטי"ז, שדבר המפורש בתורה להיתר, אין כח ביד חכמים לאוסרו, וא"כ צ"ע כיצד אסרו לבכות בשבת, והלא לכאוי מפורש בתורה 'וַיִּבְכּוּ אֶת אֶהֱרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם', ומבואר שמותר לבכות בשבת.

- ד -

והנראה לומר בזה, דהנה כתב הרמ"א (או"ח סי' רפח, ב) וז"ל, 'וכן מי שיש לו עונג אם יבכה, כדו שילך הצער מליבו, מותר לבכות בשבת' עכ"ל, ומעתה י"ל דהצער של בניי הי' כ"כ גדול, עד שהוצרכו לבכות בשבת בכדי שהצער ילך מליבם, וא"כ הדבר הי' מותר, משום דהיי' להם עונג שבת גדול יותר ע"י הבכייה, וכמש"כ הרמ"א הנ"ל.

ומעתה שוב יש ליישב גם את הקושיא הראשונה שהקשינו, מדוע הנשים לא בכו בפטירת משה רבינו, והרי ודאי שהנשים בדור המדבר היו מחזרות אחר המצוות, (דהרי זה כ"ש מנשי דידן שמחזרות אחר המצוות וכנ"ל).

דמעתה י"ל דבאמת גם הנשים בכו בפטירת משה רבינו, ורק מ"מ כיון שכל בכיית הנשים על משה, הייתה רק מחמת המצוה לבכות על אדם כשר שמת, אך הן לא בכו מחמת שהייתה להן קירבה אישית אליו, לכן בימי השבתות כל הנשים פסקו מלבכות, כיון שבשבת הי' אסור להן לבכות, (ולא הי' להן צער גדול כ"כ כהגברים, שיתיר להן לבכות בשבת).

וַיִּפְשֹׁט מֹשֶׁה אֶת אֶהֱרֹן אֶת בְּגָדָיו וַיִּלְבָּשׁ אֹתָם אֶת אֶלְעָזָר בְּנוֹ וַיִּמֵּת אֶהֱרֹן שָׁם בְּרֹאשׁ הָהָר וַיֵּרֶד מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר מִן הָהָר: וַיֵּרְאוּ כָל הָעֵדָה כִּי גֹעַ אֶהֱרֹן וַיִּבְכּוּ אֶת אֶהֱרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל: (פ, פח-כט).

ופירש רש"י - 'וַיִּבְכּוּ וכו' כל בית ישראל - האנשים והנשים, לפי שהיה אהרן רודף שלום, ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו'.

אמנם לגבי פטירת משה רבינו כתיב בקרא בפרשת 'וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יְמֵי בְּכִי אֶבְל מֹשֶׁה: (דברים לד, א-ח).

ופירש רש"י (שם) - 'וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - הזכרים, אבל באהרן, מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה לבעלה, נאמר 'כל' בית ישראל, זכרים ונקבות'.

ולכאוי צ"ע טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה איתא בגמ' (שבת קה:): 'מפני מה מתים בניו ובונותיו של אדם כשהן קטנים... מפני שלא בכה והתאבל על אדם כשר, שכל הבוכה על אדם כשר, מוחלין לו על כל עוונותיו, בשביל כבוד שעשה... אמר ר"ש בן פזי אמר ריב"ל משום בר קפרא, כל המוריד דמעות על אדם כשר, הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו...'

ויעוי' עוד ב'ספר חרדים' (פ"י אות ג) שיש מצוה לבכות על אדם כשר, שנאמר (ויקרא י, ו) וַאֲחִיכֶם כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ אֶת הַשָּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה' עֵינָיו, [ועיי' במש"כ הח"ח בספרו 'אהבת חסדי ח"ג פ"ה].

ועיי' במש"כ 'הרוקח' (הלכות אבלות - שיג, ז) וז"ל, 'אדם כשר שמת, 'חייבין' לקרוע עליו, ולבכותו ולהתאבל עליו, ויומחלו לבוכה עוונותיו'.

- ב -

ומעתה לכאוי צ"ע טובא, דהרי נשי דידן מדקדקות ללכת לשמוע תקיעת שופר ברי"ה, וליטול לולב בסוכות, ואע"פ שהן פטורות ממ"ע שהז"ג, [ויעוי' במש"כ בבה"ל (סי' קצ בד"ה יטעם)], דלא נזכר בש"ס שום רמז, שיש לנשים מצוה בתקיעת שופר עיי"ש], ומ"מ נשי דידן מחזרות אחר המצוות, ורוצות לקיים גם מצוות שאינן מצוות בהן, - וכ"ש שהנשים בדור המדבר שהי' דור דעה, חיזרו אחר המצוות.

ומעתה צ"ע טובא בזה, דהרי מבואר בה"ל דיש מצוה לבכות על אדם כשר שמת, וא"כ צ"ע מדוע הנשים לא בכו בפטירת משה, והלא גם אם לא הייתה להן קירבה אישית

של אהרן הי' אוהב שלום, ומעולם לא אמר לאיש ולא לאשה סרחת'.

והקשה הנצי"ב, 'ולא נתבאר, א"כ אמאי כתיב בנדב ואביהוא, 'כל בית ישראל יבכו', והלא לא מצינו שהייתה להם מידה זו', ותירץ הנצי"ב, 'ולא קשיא מידי, דהתם כתיב שלשים יום, זהו רבותא גדולה, משא"כ כאן היה רק בשעת הוצאה וקבורה, ואין רבותא שיבכו אפי' נשים על גדולי ישראל'.

וכן כתב הנצי"ב בפרשת 'וזאת הברכה' גבי פטירת משה רבינו וז"ל, 'ודאי ביום הראשון בכו כל בית ישראל אפי' נשים, וכמו בנדב ואביהוא, דכתיב ואחיכם כל בית ישראל יבכו וגו', אלא שלשים יום לא הרגישו אלא תלמידי משה רבינו, היינו בני ישראל ולא נשים' עכ"ל.

- ח -

ואמנם לפי המהלך שכתבנו לעיל, אכתי הי' מקום להקשות לפירוש הנצי"ב, דצ"ע מדוע הנשים לא בכו על משה רבינו שלשים יום, והלא נשי דידן מחזרות אחר המצוות, וכ"ש הנשים שהיו בזמן משה רבינו, וא"כ אכתי צ"ע, דלכאוי' הייתה מצוה (ועכ"פ מצוה 'קיומית') לבכות על משה רבינו שלשים יום [ע"ע בשו"ע (יו"ד סי' שצד, ב)], ולכאוי' לא הייתה זו מצוה קשה כ"כ, מאחר שבעליהן ואחיהן ובניהן הזכרים, בכו במשך כל השלושים יום, וידוע שנשים דמעטן מצוייה.

אמנם לפי דרכנו הנ"ל גם זה ניחא, כיון די"ל דבאמת הנשים בכו על משה כמעט שלשים יום, מלבד השבתות שהי' אסור להן לבכות בהן וכנ"ל.

- ט -

ואמנם אע"פ שהפילפול הנ"ל נפלא כשלעצמו, אך מ"מ יש לציין, שהדיוק שדייקו בפסוק של פטירת משה שהנשים לא בכו, נמצא בכמה מדרשים בכמה דרכים ונוסחאות, ושוב ראיתי שב'פרקי דרבי אליעזר' (פ"י) איתא בזה"ל, 'למשה לא גמלו חסד אלא האנשים לבד, שנאמר ויבכו בני ישראל את משה, לאהרן גמלו האנשים והנשים חסד, שנאמר ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל, למה, שהי' אוהב שלום ורודף שלום...'. עכ"ל עיי"ש.

ומעתה לפי דברי הפדרי"א הנ"ל לכאוי' נראה, דהנשים לא בכו על משה כלל, וודאי שלא בכו עליו עשרים וששה ימים, ודלא ככל מש"כ לעיל, - ומעתה שוב צ"ע כנ"ל, מדוע הנשים לא חיזרו לקיים את המצוה הגדולה לבכות על אדם כשר שמת וכנ"ל, וגם על המהלך של הנצי"ב לכאוי' יש מקום לע"י מפדרי"א הנ"ל, דלכאוי' נראה מהלשון הנ"ל, שהנשים לא גמלו חסד עם משה כלל, ולא בכו על פטירתו כלל, ויל"ע.

להקלעת תגובות הערות והוספות

קו' מינ' זכים': 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן

רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית

טל': 1515-271-55442 (תא קולי)

פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)

דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

אמנם לגברים הי' צער גדול מאוד בפטירת משה שהי' רבם, ולכן הותר לגברים לבכות על פטירתו גם בשבת, כיון שהי' להם עונג שבת גדול יותר ע"י הבכיה, וכמש"כ הרמ"א הנ"ל.

- ה -

ומעתה י"ל, דזהו הביאור בפסוק בפרשת 'וזאת הברכה' הנ"ל, 'ויבכו בני ישראל את משה בערבת מואב שלשים יום', ופירש"י 'ויבכו בני ישראל - הזכרים', דמעטת י"ל דכוונת הכתוב דרק הזכרים בכו את משה שלשים יום, אך הנשים בכו את משה רק עשרים וששה ימים, כיון שבשבתות הי' אסור להן לבכות עליו וכנ"ל.

ומשא"כ בפטירת אהרן, שגם לנשים הייתה קירבה אישית אליו, ולכן גם להן הותר לבכות על פטירתו בשבת, כיון שהיו בצער גדול מאוד וע"י הבכיה הצער ילך מליבו, וא"כ הי' להן עונג שבת גדול יותר ע"י הבכיה, ולכן כתיב בקרא, 'ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל', ופירש"י 'כל בית ישראל - האנשים והנשים', וכוונת הכתוב שעל פטירת אהרן בכו גם הנשים שלשים יום בדיוק, ומשא"כ בפטירת משה רבינו, דהיי' בזה חילוק בין הגברים לנשים וכנ"ל, ונפלא.

- ו -

ואמנם יעוי' במשנ"ב (סי' רפח, ד) שכתב על דברי הרמ"א הנ"ל (שמי שיש לו עונג אם יבכה, מותר לו לבכות בשבת) וז"ל, 'כתב הט"ז, היינו דווקא אם מחמת רוב דביקותו בהקב"ה זולגים עיניו דמעות, שכן מצינו ברבי עקיבא בזוהר חדש, שהי' בוכה מאוד באומרו שיר השירים, באשר שידע היכן הדברים מגיעים, וכן הוא מצוי במתפללים בכוונה, אבל סתם לבכות כדי שיצא הצער מליבו לא עיי"ש, - אבל באליה רבה ותוספת שבת התיירו, כיון שע"י בכייתו ירווח לו', עכ"ל המשנ"ב.

ומעתה לדעת הט"ז הנ"ל, שאסור לבכות בשבת גם בגוונא שהבכיה תועיל שיצא הצער מליבו, א"כ שוב צ"ע כיצד הותר להם לבכות בשבת וכנ"ל, - ואולי מכח הקושיא נצטרך לומר, שלדעת הט"ז כוונת התורה במש"כ בקרא שלשים יום, היינו חוץ משבתות, ובאמת בני"י בכו על פטירת אהרן, רק עשרים וששה ימים, משום שבשבתות הם לא בכו, וצ"ע.

ושוב הראני ידידי הרה"ג ר' זאב פרידמן שליט"א, שבספר 'פנים יפות' לבעל 'היהפלאה' כתב בפרשתו גבי פטירת אהרן בזה"ל, 'ואף דבשבתות שבינתיים לא הספידו, מ"מ מיקרי שלשים יום, כיון שנמשך ההספד שלשים יום, מתחילתו ועד סופו', עיי"ש.

[אך אין לומר דכוונת הכתוב, דבני"י בכו שלשים יום במפורים, דהיינו דבכו חודש וארבעה ימים מחמת השבתות שבהן לא בכו בתוך החודש, דאין לומר הכי, משום דיעוי' בתרגום יונתן בן עוזיאל בפרשת 'וזאת הברכה' הנ"ל, שמנה את ימי הבכיה, וכתב שבכו לי יום על משה רבינו עד ח' בניסן עיי"ש, וכן מבואר בגמ' (קידושין לח.), ומשה רבינו הרי נפטר בו' באדר, ובע"כ שמניין הלי יום הוי' לי יום רצופים, [וע"ע במג"א (סי' תקפ, ח)], ודו"ק ואכמ"ל].

- ז -

ועוד הראני הרה"ג הנ"ל, את מש"כ הנצי"ב ב'העמק דבר' (ויקרא י, ו), על מש"כ בקרא לאחר מיתת נדב ואביהוא, 'ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה', וז"ל 'ידוע המדרש על הא דאיתא באהרן ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל', דמשמע אפילו נשים, ובמשה כתיב 'ויבכו בני ישראל', משום שמידתו

ניתן לתרום להוצאות הפצת הגליון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס לקרן צרכי הרבים' - ולגלול למשבצת המצויינת: 'עלון מים זכים' - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50@), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

הפרשה המחכימה

פירושים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
 פרשת חקת התש"פ גליון 130 ואקטואליים מהפרשה

בתכלית ההידור והכשרות. הפנויה לאכסניה מהודרת ואמרו לו: אל תחליפנה ואל תמירנה, כי בעל האכסניה הוא אדם נפלא, ירא שמים ורב חסד, אוהב תורה ומוקיר רבנן, טוב לשמים ולבריות. שמע החסיד וסר אל האכסניה. ואכן, התכבד בכבוד מלכים, סעד את לבו ועלה על יצועו. בחצי הלילה שמע קול מזור, פקח עיניו, וראה לאור הנר שבעל האכסניה משחזר סכין גדולה מאוד. מפעם לפעם בודק בצפרנו האם חדה היא דיה, וממשיך להשחיה. תמה ושאל: הגד נא לי, למה לך סכין זו עכשיו? ענה בעל האכסניה בתמימות: סכין זו היא עבורך! חרד החסיד ונרעד, מאין יבוא עזרו? אין זאת אלא שנפל בידי אדם לא שפוי, החליט לנקוט בקול רך ומפוייס, ואמר ברעדה: כולם משבחים אותך שירא אלקים אתה, ושאתה טוב ומטיב לבריות, וכיצד תשפוך דם נקי, וחטאת לאלקים ולאנשים? אך הלה המשיך להשחיו. אמר האורח: אמור לי, איזו תועלת תפיק מרציחתי, הרי עני ואביון עני. ועדיין הלה ממשיך בשלו. בצר לו ניסה החסיד ואמר: אם תרצחני, יודע הדבר. אחד התושבים הנחני לבית מלונך, ועם שחר יבוא לחפשני כאן, ומשלא ימצאני תפתח חקירה, היכן תסתיר את גופתי? גמר הלה את ההשחזה ופנה אל החסיד ואמר: מורי רבי, חסיד קדוש, אל נא תחשבני לרוצח נפשות, עוול אתה עושה לי כשאתה חושדני לרוצח בעבור בצע כסף, מדוע ברגעך האחרונים אינך דן את האדם לכף זכות? באמת אני ירא שמים ומיטיב לכל האנשים, ואף עתה מתכוונן אני לשחוט אותך לשם שמים, ולטובת אחינו בני ישראל הגרים בעיר זו. החסיד רעד בקולו ואמר: חידות לי דבריך. והלה קרב ואמר: כבר ארבעים שנה שאני מחזיק באכסניה זו, ומעולם לא הזדמן לכאן חסיד נעלה כמותך. שער בנפשך כי בכל בית הקברות שלנו לא נקבר אף צדיק אחד שנוכל להשתטח על קברו ולבקשו שיעתיר בעדנו. וכעת, מאחר שראיתך צדיק וחסיד, ברצוני שתיקבר בבית הקברות שלנו, ויהיה חלקי ממזכרי הרבים...

מסיפור זה למדנו נמשל נוקב, רבים המעריצים צדיקים מתים, כמליצת הלשון 'אחרי מות, קדושים אמור', אך עוצם הצדיק את עיניו, והכל נוהרים לקברו, מתחננים ומעיתרים לישועה. אבל אינם שמים לב שעיקר תועלת הצדיק היא בחייו, או ניתן ליהנות מאור תורתו, לקבל הדרכה, עצה ותושיה, להתברך ולהיושע. לפעמים מצערים אותו בחייו, רודפים

כיבוד החכמים בחייהם

שאלה: האם מספיק להצטער על החכמים רק במוותם?

א. במדבר כ, כט: "ויראו כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן על כל יום כל בית ישראל". הגם שמעלה גדולה היא לבכות על מות הצדיקים, שקשה כחורבן בית אלקינו, ואמרו ש'כל המוריד דמועות על אדם כשר, הקדוש ברוך הוא סופרן וגוננן ומוחל לו על כל עוונותיו' (שבת קה: כמו שהרחבנו בויקרא טז, א 'צער על פטירת הצדיקים'. בשמות יט, א 'כפרת מיתת הצדיקים', בדברים ח"א י, ז 'יום מיתת הצדיקים'). אבל מאידך אל לנו להיזכר בצדיקים רק במיתתם, אלא יש לכבדם בעודם חיים, וגם כאשר הם חולים חלילה, יש להתפלל עליהם בכל עון, כי מי יודע, אולי אם היינו מתפללים עליהם יותר, היתה גזירת מיתתם נידחת. (וכדוגמת מה שארע בפטירת הגרא"מ שך זצ"ל, שכמה ימים קודם פטירתו, כשנתפשטה הבשורה המרה על מצבו הקריטי, ועקו מאות אלפים עד לב השמים, וכביכול לא נתנו לו למות... מיד הריצוהו לבית החולים, ומשמים החזירו את נשמתו. ומסופר שפעם כאשר סיפרו להגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל שאחד התורמים לשיבת 'כפר חסידים' שכיהן בה כמשגיח, נפטר, אמר להם: למה לא סיפרתם לי שהוא חולה, הייתי יכול להתפלל עליו, ואולי היה גורם לעכב את מיתתו).

וכך כתב ביצרות דבש (ב, יד) "כבר עמד הרמב"ן (להלן כא, א ד"ה וטעם) בזה, מה חטאו ישראל עד שלאחר מיתת אהרן נלחם בהם כנעני מלך ערד וישב מהם שבי. אבל החטא מבואר... כי בפסוק (להלן פסוקים כג-כד) כתוב 'ויאמר ה' אל משה... לאמר, יאסף אהרן', היינו (שה' ביקש ממנו) להודיע לבני ישראל שיאסף אהרן, וכאשר נודע להם, היה ראוי להם לבכות ולהרבות תפילה בעדו, 'והן אל כביר לא ימאס' (איוב לו, ה), והיה אפשר (ש)הקדוש ברוך הוא (היה) מאריך ימיו ביותר, אבל הם לא עשו כן, רק אחר כך כאשר ראו כי מת אהרן אז (נוכח כביכול) 'ויבכו כל העדה', ואחר כך צעקו, וקודם מעשה שתקו, וזה מהחטא והמרי. **והמדרש** (איכ"ר א, טו) הוסיף כי "לא בכו ולא שמו אל לב אשר עמוד עולם מת, עד שראו משה ובני אהרן בוכים (ורק אז בכו, כאמרו 'שמעו כי נאנחה אני' - במיתת אהרן הכתוב מדבר, משה בוכה, בני אהרן בוכים, אך לא נבכה? ולכן 'ויבכו כל ישראל'), וזהו יותר חטא, כי היה להם להתעורר בעצמם ולבכות".

סיפור נפלא על כך סופר (אבותנו סיפרו לנו ע"פ פרחי שושנה עמ' צד-צה) מעשה בחסיד שנסע לעיר, בבואו שאל על בית מלון כשר

כל הזכויות שמורות. טל' 02-5864229 דוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM המעוניין לקבל עלון כל שבוע במייל, ישלח למייל

אותו, ומשחזרים לשון כנגדו, מקרבים את קצו, כדי לעלות על קברו... כאשר נפטר אדם גדול, צריך לזכור שאין דור שאין בו צדיקים, ככתוב "זורה השמש ובא השמש", עד שלא נפטר צדיק מן העולם – נברא צדיק כמותו. נבקש להיוושע בזכות הצדיקים שנפטרו, אך נשכיל יותר לרומם ולהוקיר את החיים עמנו ומגינים על הדור, ונקפיד לציית להוראותם, גם אם קשה הדבר, ככתוב (דברים יז, יא) "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (וכמו שהחבנו להלן בדברים ח"ב שם).

וכתב ה'יערות דבש' (א, א בניאר תפילת העמידה) "בברכת רפאנו... יתפלל בעד כל חולים שהם בתוך העיר, ויכלול כל חולי ישראל, וישתתף עמהם בצערם, כי הלא הכל נפש אחת וגוף אחד, ואם חלה אחד מישראל – הרי קצת מאיבריו חולים, ולא יאמר: מה איכפת לי, אינו קרובי וגואלי, אלא ראוי להתפלל בתום לבב בעד כל חולים, יהיה מה שיהיה ומי שיהיה, כאילו ח"ו בניו או אחיו חולים, הלא ירבה להתפלל ולשפוך שיחו לפני ה'!... גם יש להתפלל על 'קצירי ומריעי', והם תלמידי חכמים (נדרים מט:), שתש כוחם על ידי תורה, (והטעם שהתורה מתשת) כי קודם חטא העגל היו (בני ישראל) גיבורים, ואחר כך נלקח מהם זאת (הגבורה), ועל כן תש כוחם, וידי משה כבדים' ולא היה בו כח לישא לוחות הברית, וזהו סימן לכל לומדי תורה שתש כוחם על ידי תורה, וחובה עלינו להתפלל בטובתם ושלומם ואומץ כוחם (של התלמידי חכמים), כי הלא המה שומרי תורה ותופשי קבלה אמיתית תורה שבעל פה, ונפשנו קשורה בנפשם, ואם אין תלמידי חכמים ח"ו – אין לנו חיים, ולכן עלינו החיוב בכל לבב להתפלל לה', שיחדש כנשר נעוריהם ויחליפו כח, יעלו אבר כנשרים, וזו היא מצוה רבה מאוד... ואף גם שמכח זה נתרבה כבוד התורה, כי איך לא יחמוד איש לתורה, אם (רואה איד) כל ישראל מתפללים בשלומם וטוב מעמדו ובריאותו (של התלמיד חכם), וכמה עשירים פיזרו ממון שיהיו איזה לומדים מתפללים תמיד לה' בעבורם בסגיות (בריבוי) שלומם, וזה תלמידי חכמים כל ישראל בכל העולם מתפללים בעבורם, (וכשיראה אדם תועלת זו יתפוזר להיות תלמיד חכם), ולכך עלינו להרבות בתפילה בעבורם, כי בצילם אנו חיים".

תשובה: לא מספיק להצטער על החכמים רק במותם, אלא יש לזכרם ולדאוג לקיומם עוד בחייהם.

אמון בחוטאים

שאלה: האם יש ענין לתת אמון באדם שחטא?

ב. במדבר כ, כט: "ויבכו את אהרן שלששים יום כל בית ישראל". שנינו (אבות א, יב) 'הלל אומר, הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה'. ובאבות דרבי נתן (פרק יב, על פי גירסת הגר"א) הוסיפו "אוהב שלום, כיצד? מלמד שיהא אדם אוהב שלום בישראל, בין כל

1. וכן כתב רבינו יונה (בסוף ספר היראה) 'ויתפלל בכל יום כפי צחות לשונו על כל חולי עם הקודש שיתרפאו, ועל הבריאים שלא יחלו ושינצלו מכל נזק'. וראה מה שכתבנו לעיל (שמות יז, יב נושא בעל עם חבדיד').

אחד ואחד, כדרך שהיה אהרן אוהב שלום בין כל אחד ואחד... רבי מאיר אומר, מה תלמוד לומר (מלאכי ב, ו) 'ורבים השיב מעוון', כשהיה אהרן מהלך בדרך פגש באדם רשע, ונתן לו שלום. למחר ביקש אותו האיש לעבור עבירה, אמר: אוי לי, היאך אשא עיני אחר כך ואראה את אהרן, בושתי הימנו שנתן לי שלום. נמצא אותו האיש מונע עצמו מן העבירה...".

הוסיף לפרט זאת הרמב"ם (פירוש המשניות שם) "אהרן כשהרגיש או שמע מאחרים על אדם שתוכו רע ושיש בידו עבירה, היה מקדים לו שלום ומקרבו ומרבה לשוחח עמו, והלה היה מתבייש בעצמו ואומר: אוי לו, אילו ידע אהרן את תוכי ומה שאני עושה לא היה מתיר לעצמו להביט בי וכל שכן לדבר עמי, אכן אני בעיניו בחזקת חסיד, אם כן אצדיק את מחשבתו, והרי הוא שב ונעשה מתלמידיו ומן המקבלים ממנו". עוד אמרו (אבות דרבי נתן שם) "מפני מה בכו ישראל את אהרן שלשים יום אנשים ונשים? מפני שדן אהרן דין אמת לאמיתו, שלעולם לא אמר לאיש סרחת ולא לאשה סרחת, לכך נאמר (שם) 'ויבכו אותו כל בית ישראל'. אבל משה שמוכיחן בדברים קשים, נאמר 'ויבכו בני ישראל את משה' (דברים לד, ח)". ואף שבודאי אין בזה תביעה על משה, שכן המורה, הדיין והרב מוכרחים לפסוק הדין לאשורו 'ויקוב הדין את ההר', וממילא מוכרח שלא כולם יאהבוהו (ואולי הוא גם משום שהיה בבחינת דין, וממילא פסיקתו היתה בצורה קשה יותר משל אהרן), אבל עדיין יש כאן מעלה ולימוד מאהרן הכהן, כיצד המוכיח בדרכי נועם דבריו נשמעים ונאהב על כל הבריות.

מוכח שמלבד התוכחה הקשה שנצרכת לפעמים להוכיח את החוטא, יכול להועיל גם על ידי קירוב ואהבה אל החוטאים, ועל ידי נתינת אמון בהם. ולפעמים יכול הדבר להועיל הרבה יותר מהתוכחה שלא תועיל, כי בכך האדם דורש מעצמו להתחזק מחמת הבושה, שרואה שמחזיקים אותו לצדיק ורוצה להיות תואם למה שאוחזים ממנו, ועל ידי כך יתחזק יותר מאשר אילו היו מחייבים אותו. **וכבר** נאמר בתורה על המוכר את עצמו עבד לגוי (ויקרא כה, מז) "אחרי נמכר, גאולה תהיה לו", ופירשו חז"ל (קידושין כ: וערכין ל:) שלא תאמר כי מאחר שהלך זה ונעשה כומר לעבודה זרה, אדחה אבן אחר הנופל, אלא גם "אחרי נמכר" עדיין "גאולה תהיה לו" שחייבים לגואלו ולפדותו. וכתב הפרדס יוסף (שמות יג, יט) שעל כרחך שצריך להוציאו ולא לעזובו ולרודפו ולדחותו בידיים (ועיין מקור ברוך ח"ב דף תקנב ד"ה וגם, וח"ג דף תרנב ד"ה ועל כן). וגם 'לעולם תהיה שמאל דוחה וימין מקרבת' ולא כאלישע שדחה את גיחוזי בשתי ידיים (סוטה מז, וסנהדרין קו:). ומטעם זה הביאו התוספות (סוטה לט.) בשם רבינו גרשום שכהן שעבד עבודה זרה וכדומה וחזר בתשובה, נושא את כפיו וקורא ראשון בתורה, שכיון שחזר בתשובה חוזר לקדושתו, (שאם לא תאמר כן, נמצאת מרפה ידיהן של בעלי תשובה, שיאמרו: אוי לאותה בושה וכלימה, וימנעו מלעשות תשובה), ע"ש. בפרט בדורינו שהרבה קרובים לגדר 'תינוקות שנשבו' ולא חוטאים משום כוונה להכעיס, רק מכח פיתויי הרחוב, ועל כל זה צריך שאלת חכם בכל מקרה לגופו, מתי לרחק ומתי לקרב.

תשובה: על ידי האמון שנותנים לפעמים בחוטא, גורם לו שיחייב את עצמו לחזור בתשובה ולעלות על דרך המלך.

סכנת המחשבים

שאלה: עד כמה חמורה היא סכנת המחשבים בדורינו?

ג. במדבר כא, א: "וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב, כי בא ישראל דרך האתרים, ויכוזם בישראל וישב ממנו שבי". ידוע שאין דבר שאינו רמוז בתורה (וכדרך שאמרו 'ליכא מידי דלא רמזא באורייתא'²), והיינו משום שכל הבריאה הושתתה ונבראה על פי מפת התורה, כאומרם (זוהר, פרשת תולדות קלד. פרשת תרומה קסא. ומדרש בראשית רבה א, א) 'אסתכל באורייתא וברא עלמא' (הקדוש ברוך הוא הסתכל בתורה וברא את העולם. ועיין מה שכתבנו בבראשית יד, ז 'דיעת העתיד בתורה'). ואפשר שפסוק זה בא לרמוז לנו כמה זהירות נצרכת בנושא המחשבים והטכנולוגיה החדשנית, בתחילה אפשר להכנס כביכול ל'אתרי קודש' באינטרנט, ואחר כך 'ואחריתו מי ישורנו', רבים חללים הפילה, ה' ישמרנו. וזהו שהזכיר הכתוב "כי בא ישראל דרך האתרים" הללו, "וילחם בישראל וישב ממנו שבי", שמכח זה נפלו חלילה ונשבו נוראות ברשת היצר הרע ונפלו לשאול תחתית רחמנא ליצלן³. וידוע על הרבה שבתחילה חשבו שהם חייבים זאת ומועיל להם ולפרנסתם, אבל משם הגיעו לכל דרכי הגיהנם והסוף היה מר מאוד. ואף התפרסם על כמה תלמידי חכמים שהתעסקו במחשב לצורך כתיבת ספרי קודש וכדומה, ותוך כדי שגלשו לאתרים, לבסוף נפלו לבירא עמיקתא, ובאו לידי חטאים גדולים ועצומים, ונתקיים בזה (משלי ז, כו) "כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה", ומכח חטאיהם יכול להיגרם ח"ו פורענות גם על שאר בני ישראל.

לכן העצה לכך היא כפי שהמשיך הפסוק (פסוקים ב-ג) "וידר ישראל נדר לה... והחרמתי את עריהם... ויחרם אתהם ואת עריהם, ויקרא שם המקום חרמה", כי עלינו להחרים את כל הכלים האלו, ואת המשתמשים בהם. וכפי שכבר התריעו על כך כל גדולי ישראל מסכנתם הגדולה, ועל האדם להיזהר מאוד שלא להיות חלילה כ"כסיל בחושך הולך" (קהלת ב, יד), אלא יהיה "החכם, עיניו בראשו" (שם) ויפקח על מעשיו ומעשי בני ביתו⁴, להרחיק ענינים אלו כמה שאפשר. ואם מוכרח לכך לצורך פרנסתו ואין לו אפשרות אחרת, יעשה שאלת חכם⁵. וגם

ה'מחשב' עצמו נרמז בתנ"ך בראשי תיבות במקום אחד בלבד, בפסוק (משלי טז, כב) "מקור חיים שכל בעליו, ומוסר אוילים איוולת", לרמוז שלפעמים הוא מוציא לאדם את השכל והחיים, כי האדם אומר ל'מח-שב' ולא חושב בדעתו ומנוון את שכלו, גם בידיעת התורה כמעט שלא חושב אלא תיכף ניגש למחשב ואומר: 'כך עלה במחשבה לפני'. לכן צריך לדעת כיצד להשתמש בכל דבר רק לטובה ולא חלילה לרעה.

תשובה: סכנת המחשבים בדורינו נוראה, ועל כל אחד להישמר מאוד מפניה, שלא ימצא את עצמו חלילה בשאול תחתית.

טענות על אנשים

שאלה: האם יש להיזהר מטענות של אנשים?

ד. במדבר כא, ה: "וידבר העם באלקים ובמשה". רואים שאפילו על משה רבינו – אדון הנביאים, היו טענות ומענות, וכפי שכתבנו לעיל (שמות לג, ח 'התנגדות לרב בישראל') שאין להתפעל מהתנגדויות על רב בישראל, כי מצינו כן בכל הדורות. (ובכל דור יש מחרחרי ריב ואין להתפעל מהם). ועל הרב או המנהיג להשתדל לפייס כמה שיותר את דעות בני האדם.

וכמו שכתב ה'פלא יועץ' (ערך 'חלול השם') לענין חילול ה' שאדם יזהר שלא ידברו עליו, כי אפילו על צדיקים מוצאים כל מיני דברים להאשימם, ולעולם לא יצא ידי חובת כל האנשים אלא ישתדל כפי כוחו, וסיים "והאנשים השלמים אין להם אלא להשתדל בכל עוז לעשות הטוב והישר בעיני אלקים ואדם, ולשפוך נפשם לפני ה' שיתקנם בעצה טובה ושינחם במעגלי צדק. ואם בכל זאת ירצו לדבר עליו תועה (-רעה), אפשר שלא יהיה בו חטא, והם ישאו את עוונם, כי מי יוכל לצאת ידי חובת כל אדם וכל הדעות. וגם על משה רבינו ע"ה דיברו, ככתוב (כאן) 'וידבר העם באלקים ובמשה'. ואף אם הישר בעיניו יעשה בחושבו כי זוהי דרך ישרה, ותצא תקלה וימצאו מקום לדבר, אפשר שה' הטוב יכפר בעד, כי לא ניתנה תורה למלאכי השרת' (ברכות כה:), רק (שצריך) שיהא מתון מתון (ברכות כ:), ויתן לב לחשוב מחשבות, ולשקול בפלס אחרית דבר מראשיתו (לקיים 'סוף מעשה במחשבה תחילה') ולשמוע לעצה [נבפרט מן החכמים, כמו שאמרו (שמו"ר ג, ח) 'כל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל']⁶, וההשם 'לא ימנע טוב להולכים בתמים' (תהלים פד, יב).

גם הרב מטשעבין (הגר"ב ויינפלד זצ"ל) אמר (והביא דבריו הגר"מ שטרנבוך בהקדמה להלכות הגר"א ומנהגיז. ועיין עוד בהקדמה לספר 'מועדים וזמנים' חלק א בענין מבקרי המומים בספרים) שאם יראה הקורא שיש לו השגות על הספר, ידע שבאמת אין הספר מיועד לו, כי על כל אחד יכולים למצוא טענות⁶ (ובספר 'המגילה המחכימה' אסתר א, ה 'אי קבלת

² בגמרא (תענית ט) אמרו זאת שאין בנ"ך דבר שלא רמוז בחומש, [ובקל הרמ"ז קידושין א, א כתב גם 'ליכא מידי בש"ס דלא רמז לן רבי במתניתין'].

³ והנה כבר מצינו בחז"ל שדרשו גם את המשך הפסוקים כאן לדברי מוסר, כמו את הפסוקים בהמשך (פסוק יז-יט) "ומדבר מתנה, וממתנה נחליאל", שהשם את עצמו כמדבר נניתה לו התורה כמתנה (עירובין נד. גדרים נה:), וכיון שניתנה תורה במתנה – נחלו אל, כלומר הביאם בחלקו (משנה באבות ג, ט). וכן את המשך הפסוקים כמו (פסוק כו) "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון", אלו העושים חשבוננו של עולם (בבא בתרא עח) וכדומה. כך כאן בא לרמוז על "דרך האתרים" במחשבים.

⁴ ואפילו אם הוצרך לתת להם מחשב לכתוב שם חידושי תורה וכדומה, עדיין מוטל עליו לעשות כן בהשגחה, ולראות שלא נכנסים לשם תכנים בעייתיים ואסורים.

⁵ וגם אם החכם אישר לו לצורך פרנסתו, שמעתי ממורי הוראה שאין זה היתר שכבר יוכל להשתמש בזה לשאר דברים כגון לקנות כל מיני חפצים בזול וכדומה, ולא הותר לו אלא לצורך פרנסתו בלבד.

⁶ זה לשונו (מקוים): כשקבלתי הסכמת הגאב"ד דטשעבין לספרי... הוסיף ואמר לי שרצונו למסור לי עצה טובה מתוך נסיון, שבדרך כלל לכל ספר יש ביקורת. וכשהוציא לאור בפולין את ספרו דובב מישרים חלק א' קיבל הרבה מכתבים, זה טוען שהיה עליו להביא עוד אחרונים שדנו בענינים אלו והשמיתם, וזה טוען שבספר שו"ת יש לצמצם ולעסוק בעניני הלכה בלבד. וזה מייעץ שיכתוב בעמקות יותר, שדבריו הם בדרך פלפול, אך הוא החליט שלא להשיב כלל. לבסוף גדול אחד זצ"ל שאלו למה אינו עונה תשובה, והשיב שמעולם לא חיבר ספר שווה לכל נפש לכל הלומדים, שאם כן היה מדפיסו לאלפים ולרבבות, רק חיבר לאלו שמרוצים ונהנים מסוג ספר שכזה, ולכן אם

המנהיג על כולם' (הספנו). ובפרט כשמדובר על טענות רוחניות, כגון שטוענים עליו שלא שומר את התורה או מקיים מצוות כראוי כפי רצון הבורא וכדומה, הגם שצריך לחשוש מזה, ועליו להסיר מעליו לזות שפתים, ככתוב (להלן לב, כב) "והייתם נקיים מה' ומישראל", ובפרט אם הוא תלמיד חכם⁷, אבל כיון שלא ניתנה תורה למלאכי השרת, לכן אם עשה כפי יכולתו ועדיין באים לטעות בו – אין עליו תביעה ולא יצטרך לישא בעוונם.

תשובה: אין להיבהל מטענות של אנשים, ואף שלכתחילה עליו להשתדל כפי יכולתו להתנהג בנקיזות שלא יטענו כנגדו, אבל לאחר שהשתדל – שוב אין עליו תביעה.

כח הנרגנות

שאלה: מתי גודל חגנות של הנרגנות?

ה. במדבר כא, ה: "למה העליתנו ממצרים למות במדבר, כי אין לחם ואין מים ונפעלנו קצה בלחם הקלוקל". פירש רש"י (ומקורו בימא עה: ועיין בעבודה זרה ריש ה:) "לפי שהמן נבלע באיברים, קראוהו 'קלוקל', אמרו: עתיד המן הזה שיתפח במעינו, כלום יש ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא". המתבונן יתמה בלב: הלא כמה מצטערם האנשים על שצריכים ללכת לבית הכסא, ובודאי היו מעדיפים שלא להצטרך לכך ויוכלו בזמן הזה להספיק עוד דף גמרא – או לחילופין (אצל אדם שאינו רוחני) להספיק עוד הנאה גשמית. אבל להם הפריע למה אינם אוכלים אוכל שיוכלו ללכת לבית

אחד מבקר על הספר, תשובתו בצדו שהספר לא חובר בשבילו, ומעולם לא נתחנן לחבר ספר שכל אחד ואחד יהללו וישבחו, ואם יש נהנים ממנו, כדאי לו הספר עבורם. הוא הוסיף ואמר: עליו לדעת מתחילה, שעלולים לבטל ולבקר את הספר בכל מיני טענות ומענות, אבל לא חיברת את הספר לכל אחד, ולמבקרים תציין שלהם לא נתכונת לחבר את הספר, שהם דורשים ומחפשים סוג ספר אחר, עם בקיאות והכחות, או עם עמקות והבנה דוקא, רק יש כאלו שנהנים מספר זה, ולהם בלבד נתכונת. וזה תוכל לעמוד ולא יפול לבבך בביקורת, כי תצייר לעצמך מתחילה, שהספר לא יתקבל ולא חובר לכל אחד, רק לחוג מסויים שכן נהנים מספר כזה, ולהם לבד גם כן כדאי לך הספר, אף שאינו שווה לכל נפש, עד כאן דבריו. **וכן** אמר הגר"ח קנייבסקי שליט"א לבנו: "אם תשמע לכל הערה שאמרו לך – לעולם לא תוציא שום ספר, וגם אני אם הייתי מתייחס לכל הערה שאמרו לי – לא הייתי לעולם מוציא שום ספר" (הספרים עמ' קס). **ומזה** יש ללמוד גם לכל דבר, כל חכם שיש מאנשי הקהל שאין מרוצים ממנו, וכן רב ומגיד שיעור כללי (שלא משועבד לציבור מסויים) ישנם שאינם מסוגלים להקשיב לו, או שיש להם עליו טענות ומענות, כמובן שיכול להקשיב לטענותם ולהשתדל לשפר את עצמו ולקצות את כולם, אבל מה שאין ביכולתו, לא נדרש ממנו, ומתחילה ידע שאינו חייב לצאת ידי כולם, והוא בא לדבר רק לאלו שמעוניינים לשמוע.

כיוצא בזה כתב החפץ חיים⁸ (לשון הרע ב, יב באמצע ההגדה, בדילוג קצת) בגנות המבזים את הדרשן שאין בדבריו ממש, "ועל פי הרוב, הלעג הזה מצוי באנשים שאין להם יראת ה' על פניהם, ולכן כשזומעין דברי מוסר והוכחה על ההתרשלות משמירת התורה, שהוא נגד רצונם... רואין למצוא פגם במכות... ובפרט שהרבה פעמים אין ממה להלעיג, כי באמת כמה פעמים תלוי הדרשה לפי רצון הזומע, כי יש אנשים שרצונם ותשוקתם הוא רק לפירוש חדש בפסוקים, ויש לחקירה, ויש למשלים, ועתה נחזה, וכי אם דרשתו איננה לפי תשוקתו, ראוי לומר עליו שאין בדבריו ממש, הלא זה שקר גמור! **ובפרט** מה שמצוי בעונות הרבים, שהוא מדבר רק מתוך שנאה, כגון שיש לו שנאה על הרב שבעיר, שלא זכה אצלו בדין, או שהרב הוא מן האנשים השלמים ביראת אלקים ובמצוותיו, ומטבע אלו הלצים ובעלי הלשון לשונאם... עבור שיודעין שאין מסכימין לדבריהן ופעולתיהן המגוננות...".

⁷ **כמו** שמצינו (בבא מציעא טו) שתלמיד חכם לא ינהג מדבר הנראה כריבית, ופירש רש"י (וה' צורבא מדרבנן) הטעם כי "צורבא מדרבנן (תלמיד חכם) שצריך ליישר דרכו ולהתקדש אף במותר לו, פן ילמדו ממנו לזלזל באיסוריין".

הכסא... והוא תימה גדולה, הם אוכלים אוכל אלוקי, ויש להם כאלו תלונות מזורות. אבל זהו כוח הנרגנות – למצוא תמיד את החסרון, אף בדבר שהוא מעלה. **וכעין** המובא במדרש (ילקוט שמעוני דברים א, תשצ. וכעין זה בישיעהו מט, תע, ובאיכה רבה ג, לט) "אמר להם (הקדוש ברוך הוא לישראל המתלוננים): שוטים, כל עצמם של מלכים אין בוררים להם אלא לחם קל שלא יהא אחד מהם גוסא ודלריא (מין מחלת טירוף הדעת) אוחותם, אבל אתם בטובה שהטבתי לכם (שתאכלו אוכל הנבלע באיברים), בה אתם מתרעמין לפני? הוי אומר בשטות אביכם (אדם הראשון) הלכתם, שאמרת' לו, בבראשית ב, יח) 'אעשה לו עזר כנגדו', ובטובה שהטבתי לו, בה נתרעם לפני, ואמר: 'האשה אשר נתתה עמדי' (שם ג, יב)⁸. נמצא שגם דבר שנעשה לטובת האדם – יכול הוא לקחתו למטרה הפוכה ולגנותה ולהתלונן עליה.

גם משה רבינו בשעה שהוכיחם קודם מיתתו, הזכירם זאת ואמר (דברים א, א) "בין פארן ובין תופל ולבן", ופירש רש"י "אמר רבי יוחנן, חזרנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו תופל ולבן, אלא (כוונת הפסוק) שהוכיחן על הדברים שתפלו על המן שהוא לבן, שאמרו (במדבר כא, ה) 'ונפשינו קצה בלחם הקלוקל', ועל מה שעשו במדבר פארן על ידי המרגלים". וכתב הגר"א ווינפעלד (בעל שו"ת 'לב אברהם', והובא בספר משלל רב, תחילת חומש דברים): בא וראה, כמה הדברים נוקבים ויורדים עד התהום, שאם אדם רוצה להתלונן, להתרעם ולחפש חסרונות, אין לדבר סוף, ואפילו על הדבר הטוב ביותר ימצא תלונות. שהרי הקדוש ברוך הוא הוריד להם לחם מן השמים, לחם איברים, בלי כל עמל ויגיעה, שטעמו בו כל טעם שרצו, היש לך חסד גדול מזה? ואם לא מוצאו שום דבר להתלונן, ראו מה תפלו על המן: שהוא לבן... הצבע לא נראה להם, המן הוא לבן, בעוד הם רוצים שיהיה אדום, כחול או ירוק...⁹ ואם תשאל: מה אכפת להם? אין זו קושיה, כי כך היא דרכו של המתלונן, ואי אפשר להשביע את רצונו בשום דבר (ובדברים ח"א א, א' התלוננות בחינם, א, יב 'רעת המתלונן' (הספנו).

תשובה: הנרגנות היא מידה מגונה, וחלוקים בה מוצאים חסרון בכל דבר, אפילו בדבר שניתן לטובתם.

הודעה משטחת

ספרי 'הפרשה המחכימה' בתרומה לבתי כנסיות ומדרשות, המעוניין יפנה לטלפון: 025864229

לרמות אשתי החשובה לאה בת רחל, נו להתפלל ולהתחזק במה שאפשר

⁸ **ואפשר** לדונם לכך זכות ולומר שרצו זאת למעלתם, שהרי הבאנו (שמות יב, ח' ד'ע מאין באת) שמה שמסמים גרמו שאדם יצטרך להתפנות, הוא כדי שיראה שדומה לבהמה ולא יבוא לידי גאווה. וכיון שהם חששו שיכשלו בגאווה, לכן העדיפו זאת שישמור עליהם מכך, רק התביעה עליהם היתה בדקות, שלפי דרגתם הגבוהה שהיו מאוכלי המן, עדיף יותר לאכול לחם אלוקי כמלאכים מאשר לחשוש לנסיון של גאווה.

⁹ **הרב** ווינפעלד הבין ברש"י "שתפלו על המן שהוא לבן" היינו שזה חלק ממה שתפלו ודיברו בגנות המן על היותו לבן, ולפי זה צריך ביאור המשך דברי רש"י "שאמרו ונפשנו קצה". אבל בפשטות כונת רש"י היא, שהוכיח על מה שדיברו בגנות המן, רק שמה קראו 'לבן' כדי לרמוז להם בתוכחתו שנתכוון על חטא המן שהוא לבן (ככתוב בשמות טו, לא 'כודע גר לבן'), אבל התפלות היתה בזה שאמרו עליו 'ונפשנו קצה בלחם הקלוקל' (ולפי זה אין יסוד לדברי הרב ווינפעלד מרש"י הנ"ל). ואולי שהבין שאם הזכירו זאת (לבן), בחרו שגם התלוננו על כך, וצריך עיון.

נא לסייע לעלון ב'דרים פלוס' עבור 'שבט אחים' – רמות פולין' (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' כבוד בית הכנסת לרומם את בית אלקינו

גליון 271

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

ובשו"ת אבני נזר (או"ח סי' מב) כתב שהמצוה היא מדרבנן, ומבואר שם שאין המצוה במעשה הבנייה אלא התוצאה דהיינו שיהיה בנוי, ולכן מקיים את המצוה גם כשנבנה ע"י פועלים נכרים.

קדושת בית הכנסת הוא יותר מקדושת הר הבית

ע' בספר **קובץ זכרון משה** עמ' קד (יו"ל לכבוד חנוכת הבית בהכ"נ "זכרון משה" מודיעין עילית - שנת תשנ"ט). בדברי **הגר"י שרייבר שליט"א** (בעמ"ס הנ"ל) שהביא **הרמב"ם** (פ"א בית הבחירה ה"כ) דכתב אבנים וקורות שחצבן מתחילה לבית הכנסת אין בונין אותן בהר הבית עכ"ל וביאר **הרדב"ז** בדעת **הרמב"ם** (זו"ל משמע דקדושת בית הכנסת גדולה מקדושת הר הבית וכן מצינו בית הכנסת נקרא מקדש (מגילה כט) ומעלין בקודש ואין מורידין. וכן ע' בממב"ט (בהלכות בית הבחירה פ"א אזהרה קצ"ט) ע' דברי **המהרש"א** (מגילה כט) **שלעתיד כל בתי כנסיות יתחברו ביחד להיות חלק מבית המקדש** (ראה לשונו בהע"א).

קניית מקום בבית הכנסת מכספי מעשר

אדם שאין לו יכולת לקנות מקום בבית הכנסת אלא מכספי מעשר אין לו להחמיר כלל ולדחוק עצמו (**הגר"נ קרליץ זצ"ל** ע"פ **החפץ חיים באהבת חסד** פ"ט אות ג' (סי' משכן דוד עמ' קמד) שאם אין לו יכולת אין להחמיר כלל וכ"כ בחידושי **מהרש"ל** יו"ד סי' רנ"ו בהוצאת מאורות, אבל מעט יפריש מכסף חולין (**הגר"נ קרליץ זצ"ל** שם), ע"ע **בשו"ת חתם סופר** יו"ד סי' רל"א שכתב שמהיות טוב חצי מהסכום שחייב להפריש מכסף מעשר יתן לעניים וחצי יתן עבור שאר מצוות ע"ש. אבל אם יש יכולת בידו אין לתת מכספי מעשר (**הגר"נ קרליץ זצ"ל משכן דוד** שם).

כל הנ"ל שייך רק אם בשעה שהחליט לקנות המקום גמר בדעתו לקנותו מכסף מעשר, אבל אם גמר בדעתו לקנות את המקום מכסף חולין ואח"כ רצה לשנות לכסף מעשר אל יעשה כן אא"כ יתיר נדרו (**הגר"נ קרליץ זצ"ל** שם) ע"פ יו"ד סי' רמ"ט ובט"ז סי"א).

לתרום עבור היפוי שנעשה כדי לפאר את בית הכנסת יותר מבית רגיל: אין לתת מכסף מעשר אלא אם אין יכולת בידו (**הגר"נ קרליץ זצ"ל** שם) ע"פ מה שהתבאר שיש חיוב מעיקר הדין לבנות שיהי' בית הכנסת בית מפואר יותר משאר בתי.

י"א ראוי לייחד כסף מעשר לעניים: וע"ע **בשו"ת תשובות והנהגות** (ח"א סי' תקעח) דכתב 'כסף מעשר ראוי לייחד לעניים ובפרט לת"ח ולא לשאר מצוות, ולכן אם יש באפשרותו לתת מחולין לבנות בית הכנסת בודאי עדיף, ולא ליקח מעניים למצוה זאת, אבל כשבנייתו מתעכבת ובנתינתו מכסף מעשר יזדרזו לבנותה לא יהסס לתת מכסף מעשר, כמבואר **בשו"ע** סי' רמ"ט סט"ז: יש מי שאומר שמצות בית הכנסת עדיפא ממצות

בנין בית הכנסת ובדק הבית

עוד בענין כבוד בית הכנסת, שיהא מקום ראוי לבית ד'.

כבוד בית הכנסת - להישאר ב'קאראוון'

ע' **שו"ע** ריש הל' בית הכנסת (סי' קנ סעי' א) כופין בני העיר זה את זה לבנות בית הכנסת. ושאלו את **הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א** (ע"י גבאי בית הכנסת מרומי שדה מודיעין עילית) האם דין זה נאמר גם אם יש כבר בנין עראי 'קאראוון' האם יכולים לכופ' זה את זה לבנות בנין. והשיב שזה דבר פשוט שיכולים לכופ' על זה לבנות בנין. ואינו כבוד ד' כשתושבי המקום דרים בבנין, ובית ד' נמצא ב'קאראוון'. על זה הפסוק שהתאונן דוד המלך (שמואל ב' ז' ב') אנכי יושב בבית ארזים וארון אלקים יושב בתוך היריעה - ואת ביתו אדם מכבד ודואג שיהא בנין כראוי ואילו לבית אלקים אינו דואג.

בית הכנסת צריך ליפות כעין בית המקדש

וע' בס' המספיק לעובדי ד' לרבינו אברהם בן הרמב"ם (נספח א' פרק כה) וז"ל "בית הכנסת צריך, אם אפשר, להיות גבוה משאר הבניינים שבעיר, ונלמד זה מהפסוק "לרומם את בית אלקינו". והואיל ולומדים את גבה הבניין מדברי הפסוק **בענין בנין בית המקדש: "לרומם את בית אלקינו"**, מובן שצריכים ליפות הבנין ולצפות הקירות... עד שאם היה אפשר, יהיו הקירות והתקרות מצפים בזהב וכסף, כעין מה שהיה במקדש. ובקדמת בית הכנסת צריך שיהא מקום גבוה הנקרא היכל עם דלתות נסגרות, כמו שהיה בהיכל בית המקדש... הכסוי המונח על התיבה צריך להיות יותר יפה ומפואר מהכסוי המונח על דלתות ההיכל, והכסוי שעל דלתות ההיכל יהיה יפה מזה שעל שאר הדלתות...".

בית הכנסת נאה

כתב **הרמב"ם** בהל' איסורי מזבח פ"ז הל' יא "והוא הדין בכל דבר שהוא לשם הקל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב. אם בנה בית תפילה יהיה נאה מבית ישיבתו. האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשלחנו. כסה ערס יכסה מן היפה שבכסתו. הקדיש דבר יקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו וכן הוא אומר (ויקרא ג-טז) 'כל חלב לד"י וגו'". וע' **בס' משכן דוד** עמ' קלו שהוא חיוב מעיקר הדין שהוא צורה של בית הכנסת ולא מדין הידור מצוה.

במקום החזקת תורה

אך חשוב לציין דברי **הירושלמי שקלים** (דף טו ספ"ה - ה' ד' הובא בהגמ"י) שפעם עברו ליד בית הכנסת יפה מפואר, ואמר על כך שמוטב היה לתת את הכסף להחזקת ת"ח וז"ל "א"ל ר"ח לר"ה כמה ממון שקעו אבותי כאן [בבתי כנישתא ע"ש] א"ל כמה נפשות שקעו אבותך כאן מי לא הוי בני נש דילעון באורייתא וכו' וישכח ישראל עושהו ויבנה היכלות לא הוי בני נש דילעון באורייתא", ולכן אמר על כך **הגר"י זילברשטיין שליט"א** שלא צריכים לבנות 'לוקסוס' שזה יכול להזיק להחזקת תורה רק שיהא בנין מאד יפה [והכל לפי הענין].

במצות בנין בית הכנסת - ועשו לי מקדש

כתב **השדה חמד** (כללים מערכת הבי"ת סוף כלל מג) בשם **מעשה אברהם** (או"ח סי' לו) ועוד אחרונים, שכלולה היא במצות עשה של יועשו לי מקדש, והביא את דברי **הזוהר** (פרי נשא דף קכו כלל מג) שכל בית הכנסת נקרא מקדש. וי"א שאין זה אלא מצוה מדרבנן (**שדה חמד כלל מד**), וי"א שזה רק מחיובי בני העיר לכופ' זה לזה לבנות בית הכנסת.

^א ע' מגילה כט תניא ר"א הקפר אומר עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל ופ' מהרש"א "וד"י יש לכיין במזמור שמחתי באומרים לי בית ד' נלך וכו' זה המזמור בגלות נאמר ששמחתי באומרים לי בית ד' נלך שהוא בית הכנסת כאילו עומדות היו רגלינו בבית המדרש בירושלים ולכן שמחתי בהליכת לבית הכנסת כאילו באתי למקדש לפי שירושלים הבנויה כעיר שהוברה וכו' ר"ל ע"פ שאמרו במדרש לעתיד יהיה בהמ"ק גדול כירושלים שבעולם הזה וירושלים יהיה גדול ככל ארץ ישראל ועל זה אמרו מה טעם יהיה בית המקדש לעתיד כ"כ גדול לפי שבירושלים הבנויה לעתיד יהיה חוברה לה למקדש יהודי כל מקומות של בתי כנסיות שהיו בעולם הזה ונמצא עתה בגלות שאני עומד בבית הכנסת הרי הוא מקום המקדש גופיה דלעתיד.

צדקה ע"ש.

בית כנסת של פאר: י"א שמותר לתת מכסף מעשר עבור יפוי בית הכנסת שיהא יפה במיוחד אפילו יש יכולת בידו (משכן דוד שם) והביא משו"ת משכנות הרוניום מערכת מ' אות ק"ל שו"ת מהרי"ל (ע' מ"ב ס' תרצ"ד ס"ק ג' וכף החיים אות צ"ד). מאידך כתב בשו"ת תשובות והנהגות (שם) דאם רוצים לבנות בנין בפאר והדר, ע"י צריכים למצוא נדיבים שמוכנים לתרום לקיים בהידור מצות בנין בית הכנסת, ואי אפשר לתת לכך מכסף מעשר, ועל כיוצא בזה אמרו בירושלמי (פ"ה שצריך לתת לעניים לשוננו לעיל) ע"ש, וכן הובא בשו"ע ס' רמט ט"ו, ובחי"א (ברית עולם תת"רל"ט).

כשיש חולים לפניו: וכ"ש כשיש חולים עניים לפניו או ת"ח עניים לכוי"ע מצוה להקדימן לבית הכנסת (שו"ת תשובות והנהגות שם).

בניני פאר לישיבות ממעשר כספים: וז"ל ספר "מעשר כספים" באנגלית (תש"מ). "הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בעצמו מעדיף את השיטה של "פת במלח תאכל" שהיא הדרך האמיתית של התורה. אבל כפי שהיום רוב אנשי התורה ובני הישיבות דורשים תנאים כאלו אפשר להתיר".

דמי חומש: מדמי חומש אפשר לקנות מקום בבית הכנסת אפילו למי שיש יכולת בידו (ע"פ גמ' כתובות כ"ב ב"א אהבת חסד פ"ט אות ג').

דמי חברי: מה שמצוי בימינו שנותנים דמי חברות לבית הכנסת אם יש יכולת בידו אין ליתנם מכסף מעשר (הגר"מ קרליץ זצ"ל), אם אין יכולת בידו אין להחמיר כלל ולדחוק עצמו, ויכול לתת מכסף מעשר (הגר"מ קרליץ זצ"ל משכן דוד עמ' קמה).

סיפר הגה"צ רבי שלמה לוונשטיין שליט"א בשיעורו י"ט סיון פ' שלח לך תשי"פ על הרב קארלני זצ"ל מאמריקה שנפטר ממחלת הקורונה בכ"ז ניסן תשי"פ, למחרת הלוייה הגיע לבנו בחלום, שסיבת מחלת הקורונה הוא משום דיבורים אסורים בבית הכנסת (כבוד בית הכנסת או"ח ס' קנא), והטעם שהרשו לי להתגלות בחלום "שאני נזהרתי בזה". והוסיף שקובי"ד 19 הוא רמז לכבודי (כבוד בית הכנסת) ולחומש ויקרא פ' קדושים פרק י"ט דכתיב 'ומקדשי תיראו'.

מעשה נורא בענין כבוד בית הכנסת

מעשה נורא מובא בהקדמת ספר דברי מפשט (להגאון רבי חיים אויערבך זצ"ל) [הובא בגיליון על חובת השעה מאת הגר"מ לובין שליט"א]: בעיר פוזנא פרצה פעם אחת מגיפה רח"ל. המרא דאתרא, רבי נפתלי כ"ץ, ובית דינו, גורו יום תענית ותפילה, והכריזו שכל מי שיוזע אודות איזה דבר חשוד בעיר, מחויב לבוא ולהודיע לבית דין, כדי לידע על מה יצא חרון אף ד', מה עלינו לעשות כדי לעצור את המגיפה.

והנה, הגיעו שניים מתושבי העיר, וסיפרו למרא דאתרא על דבר מוזר שהבחין אצל אחד מחכמי העיר - רבי שלמה זלמן (סבו של רבי חיים אויערבך). הם סיפרו שבכל לילה, בהגיע שעת חצות יוצא רבי שלמה זלמן מביתו, עם מנורה קטנה, ופונה אל היער שמוחוץ לעיר. הם החליטו לעקוב אחריו באופן שלא ירגיש בהם, אך לאחר שנכנס ליער, הוא נעלם מעיניהם, וחזרו האנשים העירה. אמר להם רבי נפתלי: "אני אצטרף עמכם הלילה כדי לבדוק זאת". וכך עשה. בלילה, הרב הלך ביחד עם האנשים, ועקבו אחרי רבי שלמה זלמן בעיר, עד שראו שעמד במקום מסוים. הוא כיבה את המנורה, ישב לו לארץ, והתחיל לומר תיקון חצות בקול בכו ובדמעות שליש, עד שנמש לבבם מגודל הבכי והנעימות... אולם, היה דבר שעורר את תימהונם. הרב ומלוויו שמעו קול נוסף, בלתי ידוע, שאומר יחד עם רבי שלמה זלמן את התיקון, אך לא ראו שום אחד שעמד ביחד עמו. כשגמר לומר תיקון חצות, פנה אליו רבי נפתלי ואמר לו: "עתה ראינו בעינינו כי איש קדוש אתה. אני מבקש לדעת, של מי הקול השני שאמר עמך ביחד את התיקון חצות?". בתחילה ניסה רבי שלמה זלמן להתחמק מלענות על השאלה. אמר לו הרב: "אני המרא דאתרא, וגוורני עליך שתגידי לי את האמת!" כשמעו את גזירת הרב ענה: "מנהגי כבר מאז, להתאבל על חורבן בית המקדש. והנה נתנו לי מתנה מן השמים, שבכל לילה ירמיהו הנביא בא אלי ליער, לומר עמי יחד תיקון חצות." שאלו הרב: "מכיון שיש לך זכיה גדולה כזו, לערוך תיקון חצות יחד עם ירמיהו הנביא, אם כן למה אינך שואלו על מה ולמה באה גזירת המגיפה הנוראה בעירנו?". השיב רבי שלמה זלמן: "למחר אני אשאל את ירמיהו הנביא". למחרת בא ואמר לרב. **שירמיהו הנביא אמר לו, שארבעים שנה קודם שנחרב בית המקדש, הא כבר היה צריך להיחרב, אבל כיון שלא היו מדברים אז דברים בטלים בבית הכנסת**

- בית המקדש נשאר על תילו עוד ארבעים שנה ולא נחרב, אף על פי שהיו רשעים באותו דור. אבל כשהתחילו לדבר בבית הכנסת, נחרב בית המקדש, וכל הצרות שאירעו ליהודים, הם משום שמדברים דברים בטלים בבית הכנסת. רב העיר הכריז שכל בני העיר יתאספו בבית הכנסת הגדול, והרב עלה ודרש על עניני מורא וכבוד בית הכנסת, וסיפר להם את כל המעשה הנ"ל, ומה שאמר לו רבי שלמה זלמן, שזוהי סיבת המגיפה רח"ל. געו כל העם בבכייה, והיתה התעוררות גדולה, ובאותו מעמד קיבלו על עצמם ועשו תקנה, שאף אחד לא ידבר בבית הכנסת שום דיבור חול. תיכף אחר קבלה זו, נעצרה המגיפה. וליהודים היתה הרוחחה...

שיחה בטילה חמורה יותר מכניסה בגילוי הראש

מדברי הגר"י זילברשטיין שליט"א (ווי העומדים סיון תש"פ): יש להוסיף, שכל אחד מאד מקפיד אם רואה אדם נכנס בגילוי הראש לבית הכנסת, ומיד כשרואים אותו נכנס בגילוי הראש, מעירים לו אין זה ראוי להכנס כך לבית הכנסת, ובצדק כי אדם צריך שיהיה לו כבוד לבית הכנסת. אמנם יתכן שמעיקר הדין שיחה בטילה חמורה הרבה יותר מאשר כניסה בגילוי ראש לבית הכנסת, כי שיחה בטילה כתב השו"ע שאסורה, ולא הביא בזה שום חולק, וכתב שיש בזה קלות ראש ועובר על איסור מורא מקדש, מאידך לגבי גילוי הראש, כתב (סימן קנא ס"ו) כתב "ויש אוסרים לכנס בו ... בראש מגולה". כך שאין זה מוסכם על כל הפוסקים ואין איסורו חמור כמו איסור שיחה בטילה. [אמנם בוודאי שאדם שנכנס בגילוי ראש מזלזל יותר בכבוד בית הכנסת, מאחר ששיחה בטילה היא כבר עבירה ששנו בה ונעשית כהיתר, והרי זה דומה לאיסור לשון הרע ואכילת חזיר, שמעיקר הדין דיבור לשון הרע חמור יותר, אמנם האוכל חזיר נפסל לעדות, והמדבר לשון הרע אינו נפסל, כיון שאינו כל כך משמע לאנשים העבירה, אבל יש גם לדעת את חומר הדברים בעיני הקב"ה] עכ"ד.

על כן יאמרו המושלים באו חשבון (פ' חקת)

ראינו שהמדינות שלקחו את ההתראות על סכנת הקורונה ברצינות, ועשו סגר מוחלט וחזק באופן מידי, זכו לחסוך הרבה צרות והיה הרבה פחות חולים ונפטרים, והם היו הראשונים שפתחו שוב את בתי הספר וכו' לאחר כמה שבועות בודדות של סגר, משא"כ מדינות אחרות שלא לקחו את המחלה ברצינות מיד, אבדו שליטה על התפשטות המחלה, ובתי ספר עדיין סגורים ועדיין סובלים מזה רבות. וניתן ללמוד מזה משל, כשיש התראת שמים ויסורים (ל"ע) אם מקבלים את זה מיד ועושים תשובה וחשבון הנפש אז אמנם בתחילה זה קשה, אך ע"י זה פוטר עצמו מהרבה יסורים בהמשך. אבל אם הוא דוחה יעושה חשבונות רבים למה לא להתייחס... ולא משתדל לתקן את מעשיו מיד, עלול לסבול מזה הרבה יותר. וכן מבואר ברמב"ם בריש הל' תענית שאם לא יזעקו ויריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם הרי זו דרך אכזריות, וגורמת לידבק במעשיהם הרעים ותוסיף צרה צרות אחרות הוא שכתוב בתורה והלכתם עמי בקרי ע"ש].

חשש סכנה!

עם המשך עליית והחמרת מחלת הקורונה ר"ל, ומצד שני הניסיון של המשך שמירת כל כללי הבריאות הולך ומתקשה, צריכים לזוהר ביותר לשמור על הכללים. ובפרט עם הצעירים שבקלות יכולים להדביק את המבוגרים, ויש בזה מכשול של עון רציחה ר"ל, (וזה מלבד הצעירים עם מחלת רגל שיותר צריכים לזוהר). (לציון שאלו המעשנים נמצאים יותר בסכון בגיל צעיר).

ומצד שני הכללים של השלטונות הם הרבה יותר 'לקולא' ממה שהיו משעבר, שכמה דברים שבתחילת חודש אייר היו בגדר 'חס מלהזכיר', היום הכל 'הותרה לגמרי', בין במספר אנשים בבתי כנסת, זהירות בעת קריאת התורה, פגישות עם מבוגרים, אוטובוסים מלאים, חתונות, מקוה בבוקר ובערב ש"ק, אע"ג דהמצב כיום יותר מסוכן מאז ר"ל. [וא"א לסמוך על מיעוט השתדלות של השלטונות בלי להתיעץ עם גדולי הרבנים, וכמו שהבאנו בהל' יו"כ ע' בדברי הגר"מ קרליץ זצ"ל (חוט שני שבת ח"י עמ' רנב) בהל' יום הכיפורים שלכתחילה אין לסמוך על הרופאים שאינם שומרי תורה לקולא לצום יום הכיפורים, וכן ע' בשמירת שבת כהלכתה (פ' לט הע' טו) שאינם יודעים מצות 'וחי בהם' שבמקום סכנה או חשש סכנה אסור להחמיר]. וצריכים לשאול גדולי הרבנים המעשה אשר יעשו בשאלה של דיני נפשות!]. [שו"ר שבעין זה כתב חתנא דבי נשיאה הג"ר יצחק קולדצקי שליט"א].

כמו כן העירו שוב על חובת הוספת פרקי תהילים לאחר תפילה (ח.ק.) (וכל אחד יעשה לפי הוראות רבני המקום).

לתרומות הערות והארות - 08-928-5647

(מ. הירסקין מודיעין עילית)

ניתן לקבל הגיליון במייל: g089285647@gmail.com

וכן הגיליון 'ללמוד ולקיים' על סדר הדין היומי

בברכת "הוסירותי מחלה מקרביך"

² ניתן לשמוע בקול הלשון - שיחות על פרשת השבוע - הג"ר שלמה לוונשטיין שליט"א פ' שלח לך (מס' 37).

עולם התורה

23N כ"א אדר א' תש"פ

407

שאלת השבוע: חודש תמוז - אב תש"פ (1)

ההתגודדות סביב המטבח והצעקות שצעק אחמד, עובד המטבח, על ראובן, שלדעתו העיז 'לפרוץ' למטבח, משכו את תשומת ליבם של מספר בחורים לא מבוטל.

ראובן מילא את פיו מים ולא ענה לערבי מאומה.

לאחר שנרגעו הרוחות, פנה שמעון לראובן ואמר לו: "איני מבין מדוע לא ניסית לטהר את שמך בפני הבחורים, אני הרי יודע שאתה כלל לא פרצת למטבח, והרי הח"ח כותב בהלכות רכילות כלל ו' ס"ג: "שמצווה להציל עצמו מהחשד, וכמאמר הכתוב 'והייתם נקיים מה' ומישראל'" [ומקורו מגמרא פסחים דף י"ג. ויומא דף ל"ח. ועיין ברכות דף ל"א: מכאן לנחשד בדבר שאין בו, שצריך להודיעו]. לענ"ד היית חייב לנקות את עצמך מהחשד, ולומר לבחורים שאינך אשם".

אמר לו ראובן: "עיין שם בהמשך הסעיף שהביא הח"ח, שכתב שלפעמים עדיף לשתוק, כגון, שרואה שלא יקבלו את דבריו, וכמו"ש בחולין דף פ"ט. על מי העולם קיים, על מי שבולם את פיו בשעת מריבה. ולכן, החלטתי להיות 'בולם את פי בשעת מריבה'".

ענה לו שמעון: "חושבני שעניין 'בולם את פיו בשעת מריבה' שייך דווקא כלפי יהודי, כי הקב"ה רוצה שכל בניו יחיו באהבה ואחוזה, בלי מחלוקת ושנאת חנם, ולכן מי שבולם את פיו ואינו גורם להגדלת המריבה, הוא משובח. אבל כלפי גוי, שאין עניין לחיות עמו באהבה ואחוזה, מהיכי תיתי לחדש שיש מעלה להיות 'בולם את פיו'".

האם צודק שמעון?

לסיכום*: א. האם המעלה של "בולם פיו בשעת מריבה" היא מפני שהקב"ה שהוא אביהם של ישראל רוצה שבניו יחיו באהבה ושלום, (ולפי"ז כאשר המריבה היא עם גוי לא שייכת מעלה זו), או שהמעלה היא כדי שהאדם יתרגל להתגבר על כעסו ועל מידותיו הרעות? (שמייה"ל שער התבונה פי"א ד"ה כו).

ב. כתוב את ראיית הח"ח מתנדב"א שהקב"ה רוצה בשלומם של בניו ולא במחלוקתן (שם).

ג. כיצד ניתן לזכות בקלות להיות 'בן העולם הבא'. ומדוע? (שמייה"ל שער הזכירה סוף פי"א).

* נא לכתוב כל תשובה על דף נפרד כדי שנוכל להכניס בנפרד להגרלה.

שים לב! בחודש זה יש אפשרות לענות 13 תשובות!!! הגרלה פנימית בכל ישיבה!

הדף סעון גניזה

בכל פנייה ניתן להתקשר לטל': 054-8451571
ובאין מענה להשאיר הודעה קולית ואנו נשתדל לחזור בהקדם.

- כללי השתתפות:
- א. יש לציין בראש הדף: שם פרטי ומשפחה, כתובת וטלפון שם הישיבה / הכולל.
 - ב. אין צורך בשום התחייבות ללימוד יומי או שבועי.
 - ג. העונה על שאלה אחת, יכנס להגרלה פעם אחת. כל תשובה נוספת במשך החודש, מכניסה את שמו להגרלה פעם נוספת.
 - ד. יש לכתוב כל תשובה בדף נפרד.
- ההגרלה על דעת המארגנים -

חז"ל 2327 י"א כ"א
ע"י לימוד יומי בהלכות שמירת הלשון

שומרים על הפה - שומרים על העולם

לעשות את השבת

קווים לחיבור הגדול
למען שמירת השבת בכרם בית ישראל
ספר "שמירת שבת כהלכתה"
מאת הפוסק הדגול
הגאון רבי יהושע ישעיה נויבירט זצ"ל
ראש ישיבות 'נתיבות חכמה' ו'חכמת שלמה'
ומרבני בית וגן וישיבת קול תורה
גלב"ע ג' תמוז תשע"ג

הספר שמירת שבת כהלכתה

הגרי"י נויבירט זצ"ל קנה לו שם עולם ע"י ספרו הנודע 'שמירת שבת כהלכתה', אשר התפשט בכל שדרות העולם היהודי, וגרם למהפך בידיעת הלכות שבת.

ידוע שהגאונים היא להגות להמציא מה שלא חשבו עליו קודם לכן. בשונה מהאדם ה'כשרוני' שמפתח יפה את הרעיון הקיים,

הגאון הוא זה שמחשבתו מהפכנית וקוראת תיגר על המציאות שקיימת עד עתה. אם נתבונן נראה, שהתרגלנו לתבנית החיבורים ההלכתיים כדוגמת השש"כ, אך לאמיתו של דבר, חיבור זה שהיה הראשון בסגנונו מהווה פריצת דרך "יש מאין", וטבוע בו חותם של הגאונות הראשונית המחוללת חדשות אשר לא היו לעולמים.

בדברים הבאים נשרטט כיצד יצר החיבור דגם חדש של ספרים אשר הבטיחו את המשך קיום ההלכה בדורנו. וזאת מכמה פנים ורבדים.

חיי תורה והלכה בעידן החדש

ראשית, נערכה כאן לראשונה התמודדות בצורה מסודרת עם השאלות ההלכתיות המיוחדות הנובעות משינוי תנאי החיים בעידן המודרני לעומת האופן בו חיו אנשים בזמן הש"ס והפוסקים. יש כאן אמירה גדולה שהיא קריטית לכל קיום היהדות בזמן הזה, לאומר: יש יכולת לאיש הישראלי החי בעולם המודרני ליישם את הוראות ההלכה המסורה לנו בש"ס ופוסקים.

תשובות של גדולי הפוסקים מחברי השו"תים השונים אשר נדרשו לשאלות שהתעוררו כתוצאה משינוי תנאי החיים, היו גם לפני ספרנו זה, אך חיבור שיטתי המקיף את כל ההלכות כפי שהן מתורגמות בעולם המודרני, לא היה בנמצא.

מבין כל חלקי ההלכה, דיני שבת הן השטח שבו בולט ביותר הפער

בין צורת החיים המתוארת בש"ס ובפוסקים, ובין המציאות המודרנית בעולם הפועל באמצעות, מכונות, טכנולוגיה ומחשבים. מלאכות שבת המפורטות במשנה ובגמרא, המשיכו להיות אקטואליות במשך אלפי שנים, כמעט ללא שינוי, ואם משווים אנו את החיים בזמן הגמרא אל מה שהיה בזמן הבית יוסף המגן אברהם והפרי מגדים, לא נמצא הבדלים מהותיים: הסוס נשאר אותו סוס, הגחלים תחת הקדירה נשארו אותם גחלים, אמצעי התאורה היו דומים, וכו', כך שהמעבר מהסוגיא והפוסקים אל המעשה אשר יעשון היה די ישיר. אפילו בזמן המשנה ברורה, חלקים גדולים מהאנושות המשיכו להתנהל עם סוס ועגלה, פרות ועיזים בחצרות, גחלים לבישול כו'.

רק בתקופות האחרונות, לאור התפשטות המכשירים החשמליים למיניהם ושאר הכלים הטכנולוגיים, ולאחר מכן עם כניסת המחשב, השתנו הדברים לבלי הכר, ונוצר חלל גדול בכל מה שקשור לתרגום ההלכות שבגמרא ובפוסקים אל המציאות בבית ובמטבח.

את החלל הזה מילא החיבור פורץ הדרך 'שמירת שבת כהלכתה', אשר נטל על עצמו להעתיק את העקרונות ההלכתיים מן הכתובים אל המציאות המודרנית החדשה. הוא היה החלוץ לפני המחנה שצעד בארץ לא זרועה, וסלל את הדרך לחיבורים נוספים מאז ועד היום שעוסקים במלאכה זו של הורדת 'דבר ה' זו הלכה' אל המציאות בפועל.

תחת כנפי הנשר הגדול

כל זאת, עבודה עצומה וכבדת משקל היא, ומן שמיא קזכו ליה לזכות לחסות תחת כנפיו של פוסק הדור שעמד על גביו, הלא הוא מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל אשר התמסר למפעלו של תלמידו הגדול, כאשר החיבור נכתב על ידיהם במעין שותפות. סגולותיו המיוחדות של הגרש"ז היו חיונית לספר אשר כזה, ובתרתיו:

ראשית, יכולתו הגאונית לסקור את כל המקורות בש"ס ראשונים ואחרונים הפרוסים לו כשמלה, ולהוציא מהם מקורות וראיות הנוגעות לשאלות החדשות. שנית, הכתפיים הרחבות להכריע עד להלכה למעשה, בלא גמגום ורתיעה.

שווה לכל נפש

בפנים נוספות מתייחדת מלאכתו של הרב נויבירט בספרו הגדול. אם עבור תלמידי החכמים הלנים כל חייהם באהלה של תורה, לא נפלאות היא מהם לפתוח את השו"ע והמשנה ברורה ולדעת את המעשה אשר יעשון, עבור רוב הציבור, אם זה העם שבשדות, או נשים וקטנים, שאינם מתמצאים בדרך הצעת ההלכות כפי שהם בשו"ע, או שאינם רגילים בשפה הישנה שמשמשת שם, בפרט אלה שגדלו ביישוב החדש שבארץ ישראל, ברי שלא ימצאו ידיהם ורגליהם בספרים אלה, גם אם יצביעו להם על המקום המדויק בו נמצא המענה לשאלתם. והיתה ההלכה מונחת בקרן זוית ואין דורש לה מבין אותם חוגים נרחבים שבעם ישראל, עד שבא הרב נויבירט בחיבור הלכתי מסודר ונהיר, בנוי לתלפיות מן המסד עד הטפחות, והכל בשפה צחה ובהירה, יחד עם מפתחות מהוקצעים וייחודיים.

לא התיימר הרב לעשות את כל המלאכה לבדו, וכפי שכתב בהקדמת הספר, התיעץ עם רופאים ובעלי מקצוע, וכן נעזר במלאכת העריכה במומחים בתחביר ולשון (כהר"ר אשר וסרטיל ז"ל שרתם את טוב טעמו לסגנון ועריכה, ואף יצר את המפתחות המועילים).

גם בבחינה זו היווה ספרו דגם ותבנית כיצד לערוך ספר הלכתי נגיש ובהיר, וכל היבול של ספרי הלכה שבאו בעקבותיו, בשטחים שונים בתורה, הוא כעין המשך אליו.

קטן וגדול – שם הוא

עוד מקום איתנו לעמוד על ייחודיותו של הספר, כאשר מצד אחד הינו מכוון להדיא אל כל שדרות העם – כלשון הכותרת: "הלכה למעשה לבית היהודי" – כאשר אפילו אנשים מחוסרי השכלה תורנית יכולים למצוא בו מענה לשאלתם, מאידך ידוע אצל הלומדים הלכות שבת בעיון, שהספר הוא אוצר

בלום של חידושי תורה בעומק וברוחב, לא מבעיא בחידושים הגדולים של הגרשז"א הפזורים לאורך הספר, אלא אף באותן

הערות שנכתבו בקיצור נמרץ ע"י הרב נויבירט עצמו, יש הארות נפלאות הכתובות לעתים ברמיזה, המביאות תועלת גדולה ללומדים בעיון.

[יש להצר על כך שבחלק מקיצורי ההלכות השונים שבאו בעקבות השש"כ, לא נמצא בהם טעם עיוני, בהעדר הערות כלל, או שהן בדלי דלות].

עובדות ומעשים סביב החיבור

לאחר פתיחה זו, נגיש לפני קהל הקוראים מיקבץ של סיפורים ועדויות סביב חיבור השש"כ, אשר יש בהם בכדי לבנות תמונה שלימה יותר אודות הרקע של החיבור החשוב הזה, דרך יצירתו, והעמל שהושקע בו.

עלינו להדגיש, שאין מטרת מאמר זה לעסוק במכלול אישיותו המופלאה של הגר"י זצ"ל, והוא מוקדש רק אל הנושא של כתיבת החיבור שמירת שבת כהלכתה והמסתעף.

- משהתוודע הגרשז"א זצ"ל לתפוצת האדירה של הספר כבר במהדורה ראשונה, התבטא כי הוא מופתע, וכי לא חלם שהספר הזה יכבוש את העולם היהודי בכזו מהירות. הגרש"ז הדגיש כי חלה עליו כעת אחריות רבה, שבמהדורה הבאה יזקקו הדברים שבעתיים. עשר שנים תמימות עבר הגרש"ז

שוב ושוב על הספר, וגם מסר אותו לקבוצת ת"ח שיעברו, יגיהו יאירו ויעירו, ורק לאחר מכן ניתן היה לברך על המוגמר, ולהוציא שוב במהדורה שנייה.

- הגרש"ז תהה לא פעם כיצד אני יכול להכיר טובה להרב נויבירט, שפרסם את הלכות השבת בכל רחבי תבל?

- באחת השנים עסקני שכונת בית וגן ביקשו לארגן הפגנה של תושבי הסביבה, בשל פרצה מסוימת בחומת השבת בשכונה,

העסקנים עלו לבית הגרש"ז וביקשו את חתימתו וברכתו, אבל הגרש"ז הבין ברוחב דעתו שבמקרה הזה יש להתנגד, ואמר: "מה תעזרנה פה ההפגנות? כאן, בצעקות ובמחאות לא תהינה תועלת, לדעת! אתם רוצים לדעת איזו שאגה מועילה? הנה, הרב נויבירט בספרו "שמירת שבת כהלכתה", הוא זה שזועק את השבת שלנו...".

- הגר"י נויבירט הגיע

פעם לבית אחד מרבני החשובים של שכונת בית וגן, וביקש מאותו רב כי ישוחח עם מספר יהודים עשירים בפנמה כדי שיסייעו

עם מרן הגר"י ש אלישיב זצ"ל

לבנו היוצא למסע גיוס כספים במדינה, לצורך אחזקת ישיבתו. הרב תהה, מדוע הטריח רבנו את עצמו לבוא אליו ולא הסתפק בשיחת טלפון? אבל רבנו הסביר כי זו חשיבות וכבוד בעבורו להגיע בעצמו ולא לשוחח טלפונית, מחמת ערך הנושא ועליונותו. הרב כיבד את בקשתו של הגר"י, ובא בדברים עם מספר רבנים ואנשים מקרב הקהילה. הרב הדגיש באוזני המייחלים למוצא פיו, ש"בנו של הרב נויבירט אמור להגיע לפנמה, וכי בקשתי שטוחה שיקבלו את פניו בסבר פנים יפות ויעמדו לימינו בכל הדרך".

ככל הנראה מצאו הדברים מסילות אל לב התושבים, אך כשהגיעו לידי מעשה, לא הייתה היענות במידה מספקת ובלב רחב, כפי שציפה הבן. הוא תהה האם דבריו של אותו רב לא הניבו פירות דיים, אך עד מהרה הבין הכל... היה זה לאחר מספר ימים, כאשר קיבל אותו רב שיחת טלפון מאחד מראשי הכוללים בפנמה: "כבוד הרב", התלונן ראש הכולל, "מדוע לא אמרתם לנו מראש שזהו בנו של בעל 'שמירת שבת כהלכתה'? בשיחה המקדימה הבהרתם שמדובר בבנו של הרב נויבירט. לא קלטנו בתחילה במי המדובר. אילו הייתם מדגישים כי זהו בנו של ה'שמירת שבת כהלכתה' היינו מעניקים לו מיד בהתחלה את מלוא תשומת הלב והעזרה..."

עם מרן הגר"י ל שטיינמן זצ"ל

• מספר הגר"י גנס, וחושף לראשונה אימתי החל הרעיון להוציא לאור עולם את החיבור המיוחד, באותם ימים שלא היה מצוי ענין הוצאת הספרים כמו בימינו: זכורני, שמרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל שרבנו היה קשור עמו בעבותות אהבה שלא ניתנים לתיאור, ראה כי הוא מקפיד הרבה ללמוד בספרי הלכה, וליבן עמו הרבה מהלכות השבת שהתעוררו על שולחנו.

משהבחין רבנו כי מידי יום ביומו נערמות שאלות רבות וסבוכות שמתעוררות בשל הטכנולוגיה המתקדמת מחד, ובשל הקושי לדמות מילתא למילתא בדברים שנאמרו במשנ"ב, והחליט כי אולי מן הראוי להוציא ספר מקיף הלכתי בעבור אלו שמתקשים לראות כל דבר במשנ"ב תשובה מעשית לשאלתם הדורשת הכרעה מהירה וברורה.

הגרש"ז שהיה מורו ורבו המובהק, אמר לו שילמוד מסכת שבת עם כל דברי הראשונים והפוסקים, והוא למד כן ג' שנים, ורכש בה שליטה עצומה. חלק גדול מאותם עניינים זכיתי ללמוד עמו בחברותא, ומלבד זאת למדתי עמו לא אחת ענייני י"ד ועוד, ואני יכול להעיד שהוא שלט שליטה מקפת בכל חלקי השו"ע, והמיוחד אצלו היתה הבהירות, שהוא ידע לכתוב את הדברים הלכה ולמעשה.

ישנו דבר שאותי הפליא ממש: מתחילת כתיבת הדברים בספרו, הייתי עמו יחד וראיתי את כל הנכתב על ידו ולא היתה אצלו מעולם

מחיקה, כל מה שנכתב היה בבהירות מקסימלית בצורה מושלמת, כל מה שנעשה לאחר מכן היה רק להוסיף על הדברים ולהביא פרטים נוספים, אך ההלכות שהעלה על הכתב היו בתכלית הבהירות מרגע כתיבתם ללא כל מחיקה, והיה הדבר לפלא ממש.

• הגר"י גנס נשאל האם רבינו אכן האמין שהוא יהיה ספר שיעורר מהפיכה כה גדולה בעולם כולו? וענה: האמת שחשש מאד בתחילה, אמנם הוא היה מחובר מאד להלכה, הוא הנהיג את לימוד ההלכה בישיבת קול תורה, והיה דבוק מאוד במורו ורבו הגרש"ז בכל פסיקותיו והכרעותיו ההלכתיות, וגם התעסק ביתר תחומי ההלכה בישיבה, כגון ענייני מזוזות ועוד. אך המיוחד בו היה כח הפסק שהוא ניהון בו, הוא יכול היה גשת להלכה לפרק את הצדדים שבה לגורמים בהירים ומוחלטים, עד שהיה מגיע בעמלו להלכה המתבקשת כל דבר ועניין. הסיבה שהוא הצליח בספרו כל כך, היא משום שהוא לקח את ספרו הנודע של מרן הח"ח שנועד בעיקרו ללמדנים ומבינים בלימוד, והעביר אותו בבהירות מדהימה לעולם המעשה.

עד היום אני זוכר שבעל הדפוס שהדפיס לו בשעתו את הספר שאל אותי, כמי שסייע בעדו וכתב עמו הרבה, מדוע שספר כזה יילך ויקבל תהודה אצל עמך בית ישראל. אמרתי לו בהחלטיות - אני

מכיר את האיש היטב ואת העבודה שהוא השקיע בכתיבת הדברים הלכה ולמעשה, והוא עשה דבר שלא היה כמותו, שכיום גם אדם שקשה לו ללמוד את המשנה ברורה ולדעת כל דבר לפרט, מוצא בספר את מבוקשו בדברים המצויים מידי שבת בשבת. הייחודיות בספרו שהוא מדבר הלכה למעשה לבית היהודי, בשים לב לבעיות שהתעוררו בזמנינו. מלבד זאת כל השאלות החדשות שהתעוררו בתקופת הזמן שלאחר המשנה ברורה, את כל זה הוא חיקר בדק וקבע מסמרות שאותם הוא הביא לראשונה לדפוס בצורה קולחת ובהירה מעין כמותה.

אני נזכר שרבי יהושע עצמו אמר לי: אני לא יודע אם יילך, והוא התלבט אם להוציא זאת לאור עולם, אלו היו זמנים שלא היה כ"כ קל להדפיס ספרים. אמרתי לו - רבי יהושע תעשה ניסיון, ותראה אם הדבר יתקבל בבי מדרשא או לאו. הוא אכן שמע לעצתי, ותוך חודשיים בלבד מכר כ 5000 ספרים, והיה הדבר לפלא ממש באותה תקופה, שלא היה כמעט ספר שנמכר בתפוצה כה גדולה בזמן כה קצר. לא אשכח כיצד בא אלי לאחמ"כ המפיץ להודות לי על שדרבנתי אותו להוציא זאת לאור עולם, באומרו, שתוך חודשיים הוא הרוויח מכך אלפי דולרים, ולא ציפה שהספר יתקבל כ"כ.

• עוד סיפר הגר"י גנס: מורנו רבי יהושע היה בקשר הדוק עם הגר"י אברמסקי, שאף שדרכו היתה שלא נותן הסכמות לספרים, אך לספרו של מורנו כתב הסכמה נלהבת.

• מספר נכדו: שאלתי את סבא איך זכית לכך? וסבא במתק לשונו דחה "בזכות הנכדים", לא הרפיתי, הרי הספר נחל הצלחה עצומה לפני שנולדו הנכדים... ואז אמר לי סבא משפט שפתח לי אור חדש על הספר ומחברו: 'מושום שלא היה לי שום כוונה בכתיבתו, לא בשביל כסף ולא בשביל כבוד, אך ורק בשביל שכל יהודי יוכל לדעת מה מותר לעשות בשבת ומה אסור'.

• סיפר הגר"י גנס שליט"א, "עד היום לא אוכל לשכוח את אותו רגע בו מו"ר מרן הגרש"ז זצ"ל אמר לי באחד הימים בגילוי של שמחה בפנים מאירות - ברוך ה' היום גמרתי את השמירת שבת כהלכתה".

• סיפר הגרמ"ש אויערבאך שליט"א, "בתחילה הייתה ביקורת על הספר, היות ולא כל הפסקים הכלולים בספר תאמו לפסיקותיו של מרן החזו"א זצ"ל, מרן הסטייפלר זצ"ל כתב מכתב נחרץ בענין, אחי הגאון רבי שמואל זצ"ל נסע לשוחח עם הסטייפלר על אודות הספר והסביר לו כי כולו מיוסד על פסיקותיו של אביו, בעקבות כך שינה הסטייפלר את דעתו בקשר לספר".

• מספר רב חשוב מקרב הציבור הדתי לאומי, שבאותו שבוע שהנעשה בר מצווה יצא הספר לאור עולם, והוא קיבל את הספר לפחות מעשרה אנשים שונים!

• בבית אבות ירושלמי, קבעו לעצמם שתי ישישות מכובדות 'חברותא' בספר שמירת שבת כהלכתה, מדי פעם התעוררו להן שאלות שונות, הן רשמו את השאלות, ומפעם לפעם היתה מתקשרת אחת הישישות לרבנו, והוא בסבלנות אין קץ היה עונה לכל שאלותיהן.

• רב אחד, כתב לרבנו הערה על פסק שהובא בספר וטען כנגדו שכביכול רבנו לא הבין לאשורם את דברי הגרש"ז או שמא שמע רק את תחילת דבריו של הגרש"ז ולא שמע את סופם... רבנו זצ"ל כתב לו בנימה בולטת של תרעומת: "בתשובה על מכתבכם, להווי ידוע כי לא מלבי כתבתי דברי הגרש"ז שליט"א, כי כל דבר שנכתב בשמו העתקתי אות באות דבריו מתוך כתב ידו שנמצא תח"י. וגם הגרש"ז עבר על דבר ודבר לפני הדפסתו, ולא פעם הוא תיקן לשוני, אין זו הדרך שלי להתווכח עם מישהו וכו' ולכן גם אני לא אאריך".

• מספר בנו ה"ר עקיבא: ישבנו יחדיו על הל' רפואה בשבת, אבא מעולם לא הסכים לסמוך על דעתו ההלכתית בלבד, הוא ביקש שכל סעיף וסעיף יראה אותו רופא שמבין היטב ברפואה, ויבחין אם ההלכה תואמת את המציאות האמיתית של הרפואה,

בהתרת נדרים בשיבת קול תורה עם הגה"צ רכי גדליה אייזמן זצ"ל והגרמ"י שלזינגר שליט"א

וכך היה בכל צעד וצעד. אנשים לא יודעים כמה השקעה טמונה ביצירת החיבור, כל הגהה לשונית, הגה הלכתית ועוד כהנה וכהנה.

• סיפר אחד מבני מרן הגרש"ז זצ"ל, שפעם דנו בבית בשאלה מסוימת אודות ההלכה הנצרכת בה, ואביהם ביקש שיביאו לו את הספר שמירת שבת, שם יראה מהי ההלכה.

• כשנשאל פעם אחד מפוסקי ההלכה על שאלה מסוימת בהלכות שבת אם הדבר מותר, הורה אותו פוסק כי יש להתיר זאת. אותו יהודי שאל את הרב בתמימותו - אבל ראיתי בשמירת שבת שהדבר אסור, ואז

חזר הרב ואמר לשואל שאם כן, אסור. וכששאל אחד מבני הבית את הרב, האם אין בכוחו לחלוק על השמירת שבת? סיפר שפגש פעם יהודי פשוט שלא שמר דבר מה בהלכות שבת, ושוחח עמו על כך באומרו שבגמרא כתוב שחייבים לשמור זאת בשבת, והלה הגיב בלצון שלא ניתן לפסוק הלכה מגמרא, וכשאמר לו שזו גם דעת השו"ע, והביאו המשנה ברורה להלכה, הוא נותר בשלו - מי אמר שזו ההלכה לדעת כולם. אך כשאמר לו 'שגם השמירת שבת אסור זאת' - הוא מיד קיבל ונהג כך. ואמר הרב - 'אם כך מתייחסים יהודים ל'שמירת שבת', איך אוכל לחלוק על פסקו'.

• כל אימת שסיים עוד נדבך בספרו, היה שותה לחיים מרוב שמחה לגומרה של מצווה.

• במהדורה הראשונה של הספר קיבל רבנו הסכמה מאחד מגדולי הדור, ולאחר שראה הרב המסכים שבספר נפסק להיתר בענין מסוים היפך דעתו האוסרת, ביקש לחזור בו מהסכמתו, רבנו שחש מגניבת דעת, שהקונים קנו את הספר על דעת ההסכמה, פירסם מודעה בעיתון שכיון שאחד הרבנים המסכימים חזר בו מהסכמתו לספר, מוכן הוא להחזיר את התמורה לכל מי שיבקש, וציין את כתובתו המדויקת.

• בספרו מצא רבינו היתר להשתמש ב'מעלית שבת', ובפרט לחולים ותשושים. אך על עצמו החמיר גם בשנות זקנותו, ולא חס על כוחותיו, וכשחזר מהתפילה בשבת היה מטפס כעשרים דקות במעלה המדרגות, כשהוא נח בין קומה לקומה על כיסא מיוחד שהכינו עבורו.

• אף שבהלכות מסויימות הראה מקום להקל, לעצמו היה מחמיר בכל פרט ופרט הלכתי, השתמש בשבת רק בחשמל שבת (גנרטור), ואף יזם וסייע בהקמת גנרטור בשכונת בית וגן.

ספר ימי טוהר
הלכות גדה

מאת הרב הגאון ישראל מאיר אפללו שליט"א

ספר דבר שמואל

פנינים וחידושים על התורה, נביאים
וכתובים שיש ומעשית.

מאת הרב הגאון שמואל פחימה שליט"א

ספר אוצר הדרשות הקצרות

למחנכים ומרצים

על חמשה חומשי תורה
ממסס ע"פ ליומנות אפריון שלמה

ספר בורא רפואות

סגולות ואוצרות הבריאות מהצומח

ע"פ המקורות על התורה
מאת הרב הגאון עובדיה בן שלום מלמד שליט"א

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה!?
בצוף הוצאת ספרים, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני
תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שבו החומר לספר נמצא
ועד לתוצאה המוגמרת והמושלמת.

הפצה-לבחירה

הדפסה

עימוד

עריכה

הגהה

הקלדה